

PETRE ȚURLEA

PARTIDUL UNUI REGE

FRONTUL
RENAȘTERII
NAȚIONALE

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

PETRE ȚURLEA
PARTIDUL UNUI REGE:
FRONTUL RENĂȘTERII NAȚIONALE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȚURLEA PETRE

Partidul unui Rege: Frontul Renașterii Naționale /

Petre Țurlea. - București: Editura Enciclopedică, 2006

ISBN (10) 973-45-0543-2; ISBN 978-9973-45-0543-2

329(498) Frontul Renașterii Naționale

ISBN (10) 973-45-0543-2;

ISBN 978-9973-45-0543-2

PETRE ȚURLEA

PARTIDUL UNUI REGE: FRONTUL RENĂȘTERII NAȚIONALE

Editura Enciclopedică
București, 2006

**Cartea a apărut cu sprijinul
Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică**

INTRODUCERE

Lovitura de Stat dată de Carol al II-lea la 10 februarie 1938 a fost urmată rapid, la 24 februarie, de un plebiscit în care o nouă Constituție era „supusă Națiunii Române spre bună știință și bună învoire”. Pentru a nu fi surprize, votul s-a dat prin „declarațiune verbală înaintea biroului de votare”, ținându-se liste separate cu cei care au votat pentru și cu cei care au votat contra¹. În aceste condiții, nu a mirat pe nimeni rezultatul oficial: 4 297 581 voturi pentru și doar 5 483 împotrivă². Constituția va fi promulgată la 27 februarie 1938, moment în care, Carol declara: „Țara căreia i-am înfățișat spre învoire această nouă Constituție, a primit-o cu un entuziasm care Mi-a bucurat inima”³.

Astfel, a fost înlăturat vechiul regim politic parlamentar. În principal, două au fost motivele invocate de Rege: acel regim parlamentar se dovedise inefficient, corupt, imoral, o stavilă în calea dezvoltării României – ceea ce, în bună parte era adevărat; a doua cauză era externă, constând în agravarea fără precedent, de la sfârșitul Primului Război Mondial, a tensiunilor pe plan internațional și a pericolelor la adresa frontierelor României – ceea ce iar era adevărat. Carol s-a folosit de aceste caracteristici evidente ale momentului pentru instaurarea propriei

---

¹ Decretul Regal nr. 902, relativ la plebiscitul pentru Constituție în „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 42/20 februarie 1938.

² Cf. Raportului Guvernului către M.S. Regele (nr. 458/27 februarie 1938), în „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 48/27 februarie 1938.

³ Ibidem.

dictaturi, afirmând că este singura soluție viabilă, dictatură la care visase încă din momentul revenirii sale în țară, în 1930. Prin urmare, era un țel vechi al său, care nu avea nimic de a face cu ideea salvării țării, ci exprima o aspirație personală, „salvarea“ fiind doar pretextul.

Constituția din februarie 1938 avea drept principal scop crearea condițiilor pentru ca Regele să obțină toate puterile în Stat, schimbându-se radical principiile ce erau puse la baza guvernării; apoi, în articolul 98, se preciza: „Toate codicele și legile în vigoare se vor revizui în vederea unificării legislației, punându-se în armonie cu principiile actualei Constituții“. Așadar, Carol al II-lea putea să modifice orice lege care l-ar fi împiedicat să obțină o putere dictatorială; și, a făcut-o în toate domeniile. În urma acestui proces, a concentrat în mâinile sale toate puterile în Stat; a anulat dreptul de liberă exprimare, introducând cea mai severă cenzură de până atunci; a desființat partidele politice, în locul lor plasând un partid unic, dependent total de el; a introdus sistemul generalizat al asasinatului politic, fără judecată. Toate acestea sunt caracteristici esențiale ale unui regim de dictatură. De aceea, titulatura corectă a regimului politic instaurat în februarie 1938 este aceea de Dictatură Regală. Apare surprinzător faptul că a fost susținută – într-un anumit moment sau în tot timpul existenței sale – de o serie întreagă de personalități majore politice ori culturale. Unii au făcut-o din oportunism. Alții au considerat sincer că un astfel de regim era necesar pentru a înlătura efectele distructive ale unui sistem politic cu fațadă democratică, dar în care se foloseau, acceptate tacit cvasiunanim, cele mai diferite metode antidemocrate; un sistem în care corupția ajungea până la vârful piramidei sociale; în care luptele pentru putere atingeau cote paroxistice și consumau inutil energiile țării; în care se perpetua starea de sărăcie accentuată a unei mari părți a populației, ceea ce crea un pericol de izbucniri revoluționare cu consecințe imprevizibile. Pe de altă parte, evoluția situației internaționale – caracterizată prin tot mai multe dovezi ale slăbiciunii, neputinței statelor democrate europene de a-și impune voința, de a stopa ascensiunea statelor dictatoriale – făcea ca România, aliată tradițională a Franței și Marii Britanii, să fie tot mai vulnerabilă.

În lipsa unui sprijin real din partea acestor aliați tradiționali, trebuiau încercate și alte formule, care să limiteze agresivitatea puterilor în ascensiune. Se putea face acest lucru prin două căi: oferindu-le acestora avantaje economice atrăgătoare în România și prin introducerea aici a unui regim politic nou, pe care statele dictatoriale să nu-l mai considere ostil. Ambele căi au fost folosite, dar rezultatul a fost doar în parte cel scontat.

Cea mai cunoscută dintre personalitățile care au crezut sincer în necesitatea unui regim regal de mână forte (dar, nu de dictatură) a fost Nicolae Iorga. Însă, el a rămas un democrat, concepând noul regim doar ca pe o soluție necesară, dar care va fi înlăturată după îndreptarea situației interne și internaționale; așadar, o formulă adaptată realităților momentului, care trebuia să fie trecătoare, o formulă anormală pentru un moment istoric anormal, normal fiind doar sistemul democratic. De altfel, istoricul s-a exprimat public în acest sens; în ziarul său scria: „Nimeni nu va ținea de rău pe oamenii de la 10 februarie că au îndrăznit să strecoare, între două perioade constituționale, momentul, imperios cerut de asprimea vremii, în care este o singură îndatorire pentru oricine: a asculta“. „Ascultarea“ nu putea fi dată unui om politic și nici „unui imitator al unor regimuri care n-au ce căuta la noi“; trebuia dată Regelui, „ca simbol al Patriei“⁴. Așadar, acțiunea lui Carol al II-lea de instaurare a unei dictaturi personale a fost favorizată de sentimentul larg al primejdiei în care se afla țara ca urmare a situației internaționale pe de o parte, și a neputinței demonstrată timp de douăzeci de ani de partidele politice de a-și subordona acțiunile interesului general. Se crease o convingere aproape generală, intens alimentată de Rege, că regimul partidelor va duce România de răpă. De aceea, chiar mulți dintre cei care nu erau adepți ai dictaturii, au susținut-o în anumite momente sau și-au atenuat manifestările de nemulțumire față de ea. Iorga s-a înșelat. Carol nu-și dorea o putere dictatorială trecătoare, ci una permanentă, dovadă fiind faptul că până în ultimul moment al domniei sale a adăugat

---

⁴ „Neamul Românesc“ din 12 februarie 1938.

noi legi, reglementări, instituții prin care să-și întărească și perpetueze puterea. De remarcat și faptul că Regele a dorit să rămână în Istorie ca o figură luminoasă; și, i-a atras pe posibili făuritori ai unei asemenea imagini. Mulți oameni de cultură, unii cu adevărat valoroși, au fost subvenționați pentru creațiile lor – prin Fundațiile Regale al căror rol a fost întărit, prin înființarea de instituții științifice, muzee, reviste literare; prin susținerea arhitecților mari; prin patronarea manifestărilor Academiei Române ș.a.m.d. Ca urmare, asupra lui Carol s-a revărsat recunoștința celor ajutați, aceștia inițiind un cult al personalității Regelui fără precedent în România. Chiar și prin memoriile sale, Carol a încercat să-și statueze în Istorie o imagine luminoasă, arucând asupra altora vina pentru toate erorile, pentru dezastrul final al Dictaturii Regale. Semnificativ, în acest sens, este aruncarea vinovăției pentru cedările teritoriale din vara anului 1940 în seama lașității membrilor Consiliului de Coroană, care „au hotărât” că nu ne puteam opune. În realitate, conform Decretului-lege nr. 1421/31 martie 1938, de înființare a Consiliului respectiv, articolul 3, „Regele întrunește Consiliul de Coroană ori de câte ori socotește util să-i ceară părerea, cu titlu consultativ, asupra problemelor de Stat de însemnătate excepțională”⁵. Așadar, părerea Consiliului era doar consultativă, hotărârea finală luând-o Regele, asupra căruia cade și răspunderea.

Din cele trei trăsături de bază ale Dictaturii Regale, crearea unui partid unic plasat în locul celor existente până atunci, pe care le-a desființat, este cea mai puțin cercetată. Asupra ei s-au oprit istoricii fie în cadrul larg al prezentării întregii evoluții interbelice a României, fie în cel mai restrâns al prezentării Dictaturii Regale în sine. Partidul creat de Carol al II-lea merită, însă, o analiză detaliată aparte, fiind simbolul primului regim de dictatură din România modernă și contemporană, dar și pentru că a inaugurat în viața politică a țării un sistem de acțiune din care se va inspira regimul de dictatură de după al Doilea Război Mondial.

---

⁵ „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 75/31 martie 1938.

Sursele de documentare privind partidul unic al Dictaturii Regale – Frontul Renașterii Naționale din 1938, cu nume schimbat, Partidul Națiunii, din 1940 – sunt multiple. Există un fond arhivistic special pe această problemă, cu mai multe sute de mii de documente; alte mii de documente înfățișând activitatea sa se găsesc în fondurile unor ministere sau ale unor instituții de Stat ori particulare, în fondurile Casei Regale – toate la Arhivele Naționale Istorice Centrale. Multe informații se găsesc în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și în Arhiva Ministerului Apărării Naționale. Așadar, un material imens; numai fondul special al FRN are 918 dosare, unele cu mai multe volume, în multe cazuri depășind 500 file fiecare; se adaugă și un fond FRN Anexă, cu alte 10 dosare. Această mulțime de documente, care crează prin numărul lor greutatea majoră celui ce vrea să studieze problema, are un avantaj: pentru aceeași acțiune sunt surse multiple de informație; ele pot fi coroborate și, astfel, posibilitatea interpretării greșite se reduce la minimum. Există, însă, un gol major în cadrul surselor arhivistice: nu se regăsesc în documente discuțiile din Consiliul de Miniștri privind înființarea și evoluția FRN, deși problematica respectivă a constituit subiectul multor ședințe – așa cum rezultă din alte surse. Faptul se datorește lipsei stenogramelor. Abia Ion Antonescu a hotărât, în toamna lui 1940, stenografierea obligatorie a discuțiilor din ședințele Guvernului⁶.

Există, bineînțeles, ca sursă și presa. Dar, pentru perioada 1938–1940, presa este cel mai puțin credibilă în comparație cu celelalte surse de informare. Cenzura, în timpul Dictaturii Regale, era deplină, în anumite momente și pentru anumite publicații practicându-se cenzura prealabilă; și, ca gest extrem al autoritarismului de Stat, se folosea metoda confiscării întregului tiraj al unei publicații indezirabile – cum s-a întâmplat chiar cu ziarul lui Nicolae Iorga, „Neamul Românesc”; uneori nu scăpau de la confiscare nici exemplarele destinate Bibliotecii Academiei Române, ceea ce crează o greutate în plus cercetătorului. În aceste condiții.

---

⁶ *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. I. (septembrie-decembrie 1940), București, 1997, p. V-VI.

răzbăteau în presă doar poziții oficiale, doar articole de laudă la adresa regimului și a partidului unic; sistemul se aseamăna foarte mult cu acela din perioada comunistă. Prin urmare, informațiile din presă au fost preluate cu mare rezervă, doar în urma comparării cu documentele de arhivă.

Manuscrisul cărții de față a fost predat Editurii Enciclopedice la mijlocul anului 2005. Spre sfârșitul acestui an, a apărut un valoros volum – *Metamorfoze ale politicului românesc 1938–1944* –, avându-l ca autor pe cunoscutul istoric Florin Müller; unul dintre capitole are ca subiect Frontul Renașterii Naționale. Din păcate, nu l-am mai putut avea în vedere în cartea mea, deja pornită spre tipar. Rămâne, indiscutabil, prioritatea Domnului Florin Müller în tratarea specială a istoriei F.R.N.

I

CONSTITUIRE ȘI ORGANIZARE

Având drept temei legal articolul 98 din Constituția din februarie 1938, care-i dădea voie să reînnoiască întreaga legislație, Carol al II-lea va schimba din temelii sistemul politic din România, înlocuind partidele de până atunci cu unul nou, unic. Mai întâi au fost desființate partidele politice existente, prin Decretul-lege nr. 1422/31 martie 1938¹. În afara anunțului desființării (art. 1), foarte important era și anunțul din art. 2: „nici o nouă organizațiune politică nu va putea lua ființă în viitor și nu va putea activa decât în condițiunile și cu formele prevăzute printr-o lege specială, ce se va întocmi în acest scop“. Așadar, până la legea viitoare, nu mai erau îngăduite partidele politice. Faptul că această lege a întârziat nouă luni poate fi pus fie pe seama dorinței lui Carol de a demonstra populației că se poate și fără partide; fie, mai probabil, pe seama faptului că însuși Regele și susținătorii săi – toți formați într-un regim multipartidist – nu erau convinși pe deplin de posibilitatea existenței unui singur partid viabil, de eficiența unui sistem cu un singur partid. De altfel, în art. 2 al Decretului-lege din 31 martie, nu se anunța un singur partid viitor; ideea s-a cristalizat ulterior, după ce s-a constatat că reacția la desființarea vechilor partide a fost neînsemnată. (Îndemnuri spre crearea unui singur partid, pe care să-l conducă direct, erau trimise lui Carol al II-lea mai de mult. Unul dintre ele data chiar din 6 ianuarie 1938; era alcătuit de avocatul Virgil Slăvescu, fost deputat, cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul“; numele propus – Marea Legiune a

---

¹ „Monitorul Oficial“, p. I, nr. 75/31 martie 1938.

Luptătorilor; trebuia să fie „regalist și naționalist”²). Așadar, Carol neîntâmpinând o rezistență majoră care să-l facă să se oprească din drumul spre definitivarea dictaturii personale, a mers mai departe înființând partidul unic.

De remarcat motivația dizolvării partidelor, cuprinsă în Raportul Guvernului către Rege: „Vechiul regim reprezentativ consta, pe de o parte, în recrutarea membrilor Parlamentului prin scrutin de listă și calcul al sufragiilor întrunite de partide pe țară, iar pe de altă parte, în responsabilitatea guvernelor în fața Adunărilor legiuitoare. Acest regim a făcut necesară odinioară constituirea și funcționarea partidelor politice”. Noua Constituție a adoptat un sistem opus: alegerea membrilor Camerelor prin scrutin uninominal și reprezentarea pe profesii; Guvernul are responsabilitatea politică doar față de Rege. „În asemenea condițiuni, vechile organizațiuni de partid nu mai corespund unei funcțiuni politice: ele nu mai au o rațiune de existență și devin astfel perimate. Mai mult chiar, activitatea unor organisme incompatibile cu noua așezare, ar putea constitui o piedică în calea normalei dezvoltări a noii vieți publice în România”. Apoi, acuza „agitațiunile exasperate”, „dezlănțuirea de patimi și violențe”, caracteristice vieții de partid, degenerată în ultimii ani – fapt ce justifică în plus desființarea lor. Deși votul în cadrul plebiscitului din 24 februarie fusese nedemocrat, pe față, totuși, Guvernul aducea și rezultatul acestuia – considerat ca expresia unui „elen unanim” împotriva vechiului regim – drept argument pentru dizolvarea partidelor. Iar în încheiere se preciza: „Este nevoie, așadar, de o perioadă de liniște, de pacificare a spiritelor. Este nevoie de o epocă de revizuire a conștiințelor și de adaptare la noua stare de lucruri”³.

Forțele politice românești au primit în mod diferit Decretul-lege de dizolvare. În același timp, însă, și autoritățile de Stat au tratat diferit partidele dizolvate. O parte a partidelor politice, cele mici, au respectat Decretul-lege, fără proteste și și-au încetat activitatea de facto. Între

² ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, Cabinet, dosar 727/1938.

³ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 75/31 martie 1938.

acestea, Partidul Naționalist Democrat al lui Nicolae Iorga, Frontul Românesc al lui Alexandru Vaida-Voevod, Partidul Național Creștin al lui Octavian Goga și A. C. Cuza. Liderii acestora au și acceptat (cu excepția lui Goga) demnitatea de consilier regal, crezând că astfel vor putea influența în continuare destinele României; dar, Carol al II-lea crease Consiliul de Coroană doar ca o instituție cu rol decorativ și pentru a avea spre cine arăta cu degetul în cazul unor măsuri nepopulare, cum vor fi cedările teritoriale din 1940. În schimb, cele două partide mari, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal, deși desființate legal, ca toate celelalte, în practică au continuat să existe, reducându-și însă activitatea la întruniri restrânse ale conducătorilor lor și la adoptarea unor materiale privind evoluția României; însă, prin acestea nu au influențat cu nimic regimul Dictaturii Regale.

Primul protest al partidelor istorice, față de decretul de desființare a lor, a venit din partea lui Iuliu Maniu. Pornea de la constatarea că partidele au izvorât din curente de opinii și acestea nu pot fi desființate prin decrete. Consemna, apoi, faptul că însăși Constituția nouă garanta atât dreptul la liberă opinie, cât și dreptul de asociere, ceea ce-i dădea Decretului-lege în cauză un caracter neconstituțional. Ca urmare, anunța că rolul istoric al PNT nu s-a încheiat. Și, cu dârzenie, încheia: „Nu ne socotim dizolvați, ci ne simțim obligați a continua activitatea noastră depusă totdeauna în interesul superior al Statului român”⁴. Participând la ședința conducerii restrânse a PNT din 31 martie 1938, Ioan Hudiță consemnează declarația foarte aspră la adresa măsurii luată de Carol și a regimului acestuia în general, făcută de Iuliu Maniu: „Noi nu ne-am supus nici unurilor când ei au dispus dizolvarea Partidului nostru Național din Transilvania, cum deci ne vom supune azi, când suntem în țara noastră?” Totuși, pentru ca membrii de rând ai PNT să nu-și piardă slujbele la Stat – majoritatea fiind cadre didactice sau funcționari – s-a

---

⁴ Iuliu Maniu în *fața istoriei*, Edit. Gândirea Românească, București 1993, p. 249–250 – unde este datat 31 martie 1938. Vezi și *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Documente 1926–1947. Edit. Arc 2000, București, 1994, p. 176–180.

îngăduit ca acestora să nu li se ceară să se încadreze în protestul partidului, protest care trebuia să rămână la nivelul conducerii: „Membrii Biroului și ai Delegației Permanente trebuie să rămânem la datorie – a spus Maniu – și să riscăm; cine se teme, nu are decât să demisioneze. Într-o situație atât de grea în care se află țara, amenințată de acest regim de dictatură, conducătorii politici trebuie să lupte curajos și să riște chiar pierderea slujbelor și a libertății; noi am luat până azi totul de-a gata din Occident, fără lupte; a venit timpul să facem și noi sacrificii pentru apărarea libertății și a drepturilor noastre publice“. Totuși, deși afirma că ar putea chema din nou populația la Alba Iulia pentru „a cere socoteală Bucureștiului“, Maniu va rămâne la nivelul protestului verbal care, a doua zi, va lua forma comunicatului menționat⁵. Și președintele PNL, Constantin (Dinu) Brătianu, va protesta împotriva dizolvării partidelor, ocazie cu care se va produce ruptura deschisă cu Gheorghe Tătărescu, secretar general al PNL, rămas în tabăra Regelui⁶.

Cele două partide istorice dădeau impresia că nici nu vor să facă mai mult, materialele produse – precizări de poziții în fața presei occidentale, proteste trimise Regelui, tratative între cele două partide – fiind destinate doar viitorimii, pentru a fi o dovadă a luptei lor împotriva dictaturii și spre a servi, astfel, ca îndreptățire a revenirii la guvernare. Așadar, se crea – ce-i drept cu meticulozitate, cu tenacitate – un „trecut glorios“, la care să se poată face mereu apel, deși „lupta“ conducătorilor celor două partide politice nu implica nici o primejdie pentru aceștia. Carol și-a dat seama de faptul că dinspre PNT și PNL nu putea veni nici o amenințare serioasă pentru regimul său. De aceea, a tolerat manifestările liderilor „istorici“, deși îl iritau, i-a lăsat să scrie, să vorbească împotriva Dictaturii Regale, uneori le-a mai și răspuns. Dar, le-a sistat posibilitatea de a-și face larg cunoscute părerile critice,

---

⁵ Așadar, data reală a *Comunicatului PNT* nu era 31 martie, ci 1 aprilie – cf. Ioan Hudiță, *Jurnal politic. 1938, 1 ianuarie – 15 septembrie*, Edit. Fundației PRO. București, 2002, p. 178–179.

⁶ Petre Țurlea, *Partidul Național Liberal – Tătărescu*, Edit. Libra, București, 2001, p. 14–16.

suspendându-le ziarele de partid. Totodată, a căutat să atragă cât mai mulți liberali și țărăniști în organismele Statului. Unii au ajuns prim miniștri – ca liberalul Gheorghe Tătărescu sau țărănistul Armand Călinescu. Și, chiar unii dintre cei mai aspri critici din vârful ierarhiei țărăniste vor accepta încadrarea în regim: Ion Mihalache, în aprilie 1940, va ajunge consilier regal. Iar cei mai mulți dintre liderii locali ai celor două partide vor intra – chiar cu aprobarea tacită a lui Iuliu Maniu – în partidul unic pe care-l va înființa Carol al II-lea, primind, în schimb, diverse funcții.

Cei de care se temea cu adevărat Regele erau legionarii. Ei nici nu acceptau ca Mișcarea Legionară să fie subordonată lui Carol (se știe că acesta îi propusese lui Corneliu Zelea Codreanu să-i predea șefia Mișcării, dar fusese refuzat), și nici nu se lăsau cumpărați. Ca urmare, cu toate că, printr-un comunicat semnat de Codreanu la 21 februarie 1938, se anunța autodizolvarea Partidului Totul Pentru Țară (organizația politică a Mișcării Legionare), împotriva legionarilor au acționat toate organismele represive ale Statului, de cele mai multe ori cu măsuri depășind limitele legilor. Fără să-și dea seama, Nicolae Iorga a făcut jocul ministrului de Interne, Armand Călinescu, intentând un proces de calomnie lui Corneliu Zelea Codreanu – în urma unei scrisori considerată injurioasă, pe care acesta i-o trimisese la sfârșitul lui martie 1938; procesul s-a finalizat cu o condamnare excesivă, la șase luni de închisoare. Astfel, autoritățile l-au avut în mână pe „căpitan“, până au găsit, sau au inventat, probe suficiente pentru o condamnare majoră a acestuia, în cadrul procesului din mai 1938⁷. Și, cum liderii Mișcării Legionare erau considerați periculoși și în închisoare, în noaptea de 29/30 noiembrie 1938, din ordinul Regelui, 14 dintre ei, în frunte cu Corneliu Zelea Codreanu, vor fi executați, sub pretextul încercării de fugă de sub escortă. Mulți dintre vechii lideri ai partidelor politice, inclusiv unii dintre cei care acceptaseră Dictatura Regală, au condamnat asasinatul: între aceștia din urmă și Nicolae Iorga. Postul german de radio Breslau reda – pe

---

⁷ Idem, *Nicolae Iorga între dictatura Regală și Dictatura Legionară*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, p. 28–41.

8 decembrie 1938, ora 23 și 10 – o declarație a lui Iuliu Maniu (bineînțele, nerăzbătută în presa românească): „Regimul sub care suntem noi este un regim ucigător; aceasta este vizibil din felul cum s-au comis ultimele omoruri. Eu nu am nimic comun cu Garda de Fier și nici nu mă tem de ea, dar este cineva care se teme foarte mult de această organizație și pentru a putea proceda astfel [asasinarea liderilor politici] a înființat un asemenea regim sever”⁸. Și mai interesantă este poziția lui Nicolae Iorga, un indiscutabil adversar permanent al lui Corneliu Zelea Codreanu, care nu făcuse vreodată un „pact de neagresiune” cu legionarii, precum Iuliu Maniu. Iorga va publica, la 5 decembrie 1938, în „Timpul” condus de Grigore Gafencu, un articol de incriminare a asasinatului, sub titlul *Desălbățire*; Cenzura, deși foarte vigilentă, l-a scăpat. „Oamenii din generația mea – scria istoricul – nu pot să privească decât cu o scârbă care întrece orice sentiment de groază, bun pentru sufletele slabe, revărsarea unor manifestări de violență, total dezorientată. [...] Nici un om nu are dreptul să ia, în numele său și pentru interesele sale, viața sau averea altuia”. Iorga i-a trimis lui Armand Călinescu o scrisoare de protest, la 3 decembrie 1938; ministrul de Interne, alarmat, s-a prezentat în aceeași zi, pentru a se explica, la locuința istoricului. N. Georgescu-Cocoș, un apropiat al acestuia din urmă și administrator al ziarului „Neamul Românesc”, consemna: „Domnul profesor a refuzat să-i întindă mâna și i-a spus indignat că actul comis constituie o crimă și o prostie. Armand Călinescu a plecat profund deprimat și luni de zile profesorul Iorga nu a mai voit să-i vorbească, cu toate insistențele repetate ale fostului prim ministru”⁹. (Din succesiunea faptelor, poate fi trasă și concluzia că efectul profund negativ, de imagine, asupra lui Carol al II-lea în urma ordinului de asasinare a liderilor legionari, a contribuit la precipitarea momentului înființării partidului unic al Dictaturii Regale; la doar două săptămâni. Se dorea ca agitația produsă de crearea partidului să estompeze ecoul asasinatelor.)

---

⁸ ANIC, fond IGJ, dosar 21/1939, f. 7

⁹ Petre Țurlea, *Nicolae Iorga ...*, op. cit., p. 43.

Mai era încă un adversar al Dictaturii Regale – Partidul Comunist. Acesta, deși cu un program îndreptat împotriva regimului politic din România, dar și împotriva României ca țară, totuși nu reprezenta decât un pericol de perspectivă, datorită numărului mic de adepți. Cu toate acestea, organele de ordine ale Statului îl aveau permanent în supra-veghere. PCR nu a fost afectat de Decretul-lege de dizolvare a partidelor, pentru că el și așa era scos în afara legii din 1924; a funcționat ilegal atât înainte cât și după 31 martie 1938. De aceea, era într-o situație mai bună decât alte partide, pentru că avea o largă experiență de activitate în afara cadrului legal, ceea ce lipsea altora. Un pericol real și major putea veni din partea PCR doar în două ipostaze. Mai întâi, dacă situația materială a populației, în urma măsurilor greșite luate de autorități, s-ar fi degradat major și ar fi provocat acțiuni ample de protest, context în care ideile revoluționare ale comuniștilor puteau să prindă. Dar, în timpul Dictaturii Regale România a avut în general o situație economică înfloritoare, 1938 fiind chiar anul de vârf al producției interbelice. Așadar, PCR nu avea ce exploata. A doua ipostază era aceea a întăririi URSS, care-i conducea și pe comuniștii români prin intermediul Kominternului, ori, eventual, a unui conflict armat ruso-român, context în care PCR ar fi devenit cu adevărat periculos. La această situație s-a ajuns în vara lui 1940. Doar atunci comuniștii au devenit un real pericol pentru Dictatura Regală.

Deși Decretul-lege din 31 martie 1938 anunța o lege prin care să se îngăduie înființarea unor organisme politice, așadar mai multe, până la urmă Carol al II-lea a renunțat la ideea pluralismului, fiind constituit un singur partid. Cel mai probabil, Regele era hotărât încă din martie 1938 asupra acestei soluții – după modelul dictaturilor fasciste –, dar a vrut să-i lase pe liderii „istorici” să mai spere în refacerea partidelor lor, pentru a le atenua protestul, lăsând noului regim timpul necesar consolidării. Istoricul Al. Gh. Savu pezintă altfel evoluția gândirii lui Carol al II-lea spre partidul unic; conform și cu sugestiile ce i se făceau¹⁰.

---

¹⁰ Al. Gh. Savu, *Sistemul partidelor politice din România. 1919-1940*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 154-158.

Mai întâi, Alexandru Vaida-Voevod propunea reluarea activității legale a acelor partide care acceptaseră Dictatura Regală – Partidul Agrar, Frontul Românesc, Partidul Naționalist-Democrat. Însă, ideea a căzut, mai ales datorită opoziției lui Armand Călinescu; acesta atrăgea atenția, într-un memoriu din 20 octombrie 1938, asupra forței reduse a partidelor respective și posibilitatea reizbucnirii rivalităților politice chiar între acestea. Un alt stâlp al Dictaturii Regale, Gheorghe Tătărescu, propunea un sistem bipartid – cu un nou Partid Național-Liberal condus de el, și un nou Partid Național-Țărănesc în frunte cu Armand Călinescu; s-ar fi ajuns la o nouă „rotativă guvernamentală”, ca în timpul lui Carol I. Era, însă, riscul ca majoritatea liberalilor și țărăniștilor să rămână lângă liderii lor istorici. De aceea, s-a ales a treia formulă – un partid nou prin denumire, structură și program. Paternitatea ideii și-o asumă Constantin Argetoianu și Armand Călinescu, ultimul având, cu siguranță, rolul hotărâtor în convingerea lui Carol pentru acceptarea acestei soluții.

Adevăratul conducător al Guvernului care-l avea drept prim ministru pe Patriarhul Miron Cristea era ministrul de Interne, Armand Călinescu; el a fost și artizanul formării partidului unic. Legea care-l înființa – sub numele de Frontul Renașterii Naționale – va fi promulgată prin Înaltul Decret Regal nr. 4 321/15 decembrie 1938¹¹. Prin articolul 1 se înlătura orice speranță de reinstaurare a pluralismului politic, precizându-se că FRN este „unica organizațiune politică în Stat”. Aceasta urmărea numai binele întregii țări (art. 2): „Are de scop mobilizarea conștiinței naționale în vederea întreprinderii unei acțiuni solidare și unanime românești de apărare și propășire a Patriei și de consolidare a Statului”. Autorizarea de funcționare a FRN era dată de Ministerul Justiției, la cererea scrisă a 25 persoane, „din care cel puțin 20 trebuie să aibă calitatea de actuali sau foști miniștri și subsecretari de Stat” (art. 3). Consilierii regali erau proclamați membrii de drept ai FRN – ceea ce putea fi interpretat și ca o obligativitate. (Singurul dintre consilierii regali care va crea greutăți privind încadrarea sa în Front va fi Nicolae Iorga.) Cu excepția militarilor

---

¹¹ „Monitorul Oficial”, p.1, nr. 293/16 decembrie 1938.

activi și a judecătorilor, toți românii de la 21 de ani în sus, puteau să se înscrie (art. 5). FRN-ului i se conferea dreptul exclusiv de a fixa și depune candidaturile pentru alegerile parlamentare, administrative și profesionale (art. 6). Mai mult, se preciza amenințător că „Orice altă activitate politică decât aceea a Frontului Renașterii Naționale va fi socotită clandestină, iar autorii ei pedepsiți cu degradarea civică, pe termen de doi ani până la 5 ani” (art. 7).

Argumentele întemeierii FRN, necesitatea constituirii acestuia, țelurile sale, erau detaliate în *Raportul* Consiliului de Miniștri. Constituția nouă a impus dizolvarea partidelor politice. Însă, colectivitatea națională trebuie să aibă un mijloc de participare la conducere. „un îndrumător legal și un statut de funcționare izvorât din principiile și normele care stăpânesc azi viața Statului”. FRN era menit să fie „scutul de apărare și de conservare a conștiinței și a forței Neamului nostru”. Apoi se indicau lucruri mai concrete: Frontul trebuia să unifice Națiunea română în plan politic; să elimine toate ilegalitățile adverse; să creeze un climat „pacific și prielnic pentru o largă activitate a tuturor forțelor vii ale Țării, în vederea păstrării neatinse a patrimoniului nostru moral și național”. FRN va crea și organiza elitele; va crea instituții noi; va conlucra la buna funcționare a tuturor serviciilor publice; va susține legătura dintre Coroană și Țară; va fi „organizatorul unic, dinlăuntru cărui vor ieși așezămintele parlamentare, administrative și profesionale”. Se amintea „solidarizarea tuturor energiilor”, ce se putea face doar în cadrul Frontului; de aceea, orice activitate politică în afara acestuia era considerată „vătămătoare Statului”, autorii ei trebuind pedepsiți. În contrast cu ce se dorea înfăptuit, se menționa „regimul fărâmițării Națiunii și a luptelor sterpe între fiii aceleiași țări, legat indisolubil de sistemul politicii de partid” din vechiul regim. Guvernul nu nega influența externă în crearea partidului unic: „Ideea monismului politic, care stăpânește din ce în ce mai puternic viața statelor moderne, a făcut din unitatea și omogenitatea organismelor conducătoare supremul ideal al oricărei mișcări colective. România [...] se integrează astfel, evoluției generale

a lumii“. Istoricul Ioan Scurtu apreciază că este de reținut terminologia, chiar dacă este confuză¹².

Abia fusese publicat Decretul-lege de înființare a FRN și, în aceeași zi, 50 de personalități din diverse domenii vor înainta Ministerului Justiției cererea de autorizare a funcționării noului partid. Era evident faptul că inițiatorii alcătuiseră cererea înaintea publicării Decretului-lege. Același lucru răzbate și dintr-o relatare a lui Nicolae Iorga: acesta spunea studenților săi – conform unui raport al SSI – pe 17 și 18 decembrie 1938, că „se chemau la telefon oamenii și erau întrebați dacă vor să intre, iar dacă refuzau erau solicitați din nou ș.a.m.d.“¹³ Notele autobiografice ale unuia dintre inițiatori. Lucian Blaga, certifică cele spuse de Nicolae Iorga: poetul scria că Armand Călinescu „a stăruit în chip apăsător să mă înscriu în FRN“¹⁴.

Pentru a impresiona opinia publică, s-a încercat să se ofere imaginea unei inițiative largi, din interiorul tuturor categoriilor sociale, prin intermediul unor personalități foarte cunoscute, majoritatea foști sau

---

¹² Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866–1947)*, vol. III, *Carol al II-lea*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, p. 249. Al. Gh. Savu, *op.cit.*, p. 165–166, comentând principiul structurii corporatiste a FRN, atrage atenția asupra faptului că acesta nu se regăsește în partidul carlist la fel ca în cel fascist italian, cu care se face cel mai des comparația: în Italia, partidul a rămas delimitat de bresle și corporații; în România, organizațiile profesionale au fost înglobate în partid.

¹³ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 30; Iorga a adăugat: „Noi copiem pe italieni și pe germani, însă la noi n-o să prindă, întrucât noi am creat prin *Stat banda*, pe câtă vreme acolo *banda* a creat Statul“. Într-o altă notă a SSI, se menționa, fără a se aduce dovezi, că „Supărarea domnului Iorga a pornit de la faptul că nu i s-a dat conducerea inițiativei acestui Front al Renașterii Naționale“. Idem, f. 32. Vezi și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între .... op. cit.*, p. 50.

¹⁴ Simona Cioculescu publica în „Manuscriptum“, XXVII, 3/1987, p. 146–153, *Dosar Lucian Blaga. Autobiografie. Memoriu de activitate*. Înscrierea lui Lucian Blaga în FRN prezentată și de Ion Bălu, în *Viața lui Lucian Blaga*, Edit. Libra, 1996, vol. II, p. 242–244; adaugă și faptul că Lucian Blaga era îndatorat regelui, pentru sprijinul său în plan profesional. Despre „caracterul regizat“ al înființării FRN și la Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 177.

actuali miniștri. Nu numai că cererea de înființare a venit în aceeași zi cu apariția Decretului-lege în „Monitorul Oficial“, dar, i s-a asigurat o largă publicitate, tot în aceeași zi, cotidianul „România“, condus de Cezar Petrescu, fiind ajutat să răspândească o ediție specială în seara respectivă. Prezentarea era entuziastă: „Cetățenii Țării se află în fața unui front general, care cuprinde elementele cele mai reprezentative și cele mai calificate ale tuturor straturilor sociale. Frontul acesta național, cuprinde pe frunzații tuturor tendințelor ideologice ale trecutului, frunzași care prin adeziunea lor confirmă nevoia unei sfortări unite pentru ridicarea națiunii la splendorile meritate de aceasta“. Urma textul cererii înaintate Ministerului Justiției: „Prin Legea decretată cu nr. 4 321/1938 și publicată în «Monitorul Oficial» nr. 293 din 16 decembrie 1938, înființându-se Frontul Renașterii Naționale ca unică organizație politică în Stat, subsemnații, înțelegând să ne închinăm toată puterea noastră de muncă, de devotament și de sacrificiu pentru împlinirea scopurilor superioare ce se urmăresc prin crearea acestui instrument de conducere a țării și întrunind condițiile prevăzute de art. 3 din menționata Lege, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a ne acorda cuvenita autorizație de funcționare“. Semnau: Petre Andrei, profesor universitar, ministru al Educației Naționale; Constantin Angelescu, fost ministru, fost guvernator al BNR; Dumitru Alimănișteanu, inginer, fost ministru; Lucian Blaga, profesor universitar, membru al Academiei Române, fost ministru; Constantin Bornemisa, fost ministru; Ion Bujoiu, inginer, fost ministru; Mircea Cancicov, ministrul Finanțelor; Armand Călinescu, ministrul Internelor; Mitiță Constantinescu, ministrul Economiei Naționale; Vladimir Cristi, fost ministru; Silviu Dragomir, fost ministru; Ion Flueraș, fost deputat; Grigore Gafencu, fost ministru; Constantin Garoflid, fost ministru; Mihail Ghelmegeanu, ministrul Comunicațiilor și al Lucrărilor Publice; Eftimie Gherman, fost deputat; Dimitrie Gusti, profesor universitar, fost ministru; Iuliu Hațieganu, profesor universitar, fost ministru; Victor Iamandi, ministrul Justiției; Gh. Ionescu-Sisești, profesor universitar, ministrul Agriculturii și Domeniilor; Mihail Ionescu, fost ministru, președintele Consiliului de administrație al CFR; Victor Jinga,

profesor universitar; Ion Iacobovici, medic, profesor universitar; Nicolae Miclescu, inginer, fost deputat; Gheorghe Manu, general; Iuliu Moldovan, profesor universitar, fost ministru; Victor Nițescu, fost ministru; Ion Petrovici, profesor universitar, membru al Academiei Române, fost ministru; Gr. I. Periețeanu, fost ministru; Mihai Ralea, profesor universitar, ministrul Muncii; C. Rădulescu-Motru, profesor universitar, președinte al Academiei Române; Nicolae Rujinschi, general; Gheorghe Rusescu, general; Nicolae Samsonovici, general, fost ministru, fost șef al Marelui Stat Major, președinte al Asociației Ofițerilor în Rezervă; Eugen Savu, fost ministru; Șerban Mihai, profesor universitar, fost ministru; Ion Sichitiu, general, fost șef al Marelui Stat Major; Victor Slăvescu, profesor universitar, fost ministru; Coriolan Tătaru, profesor universitar, fost ministru; Anibal Teodorescu, profesor universitar; V. V. Tillea, fost ministru; V. D. Toni, președintele Asociației Învățătorilor; Victor Vâlcovici, profesor universitar, fost ministru; Aurel Vlad, fost ministru; N. Vasilescu Karpen, rector Politehnica București, fost ministru. În total 45¹⁵. Într-o altă listă, păstrată în fondul arhivistic Casa Regală¹⁶, corespunzând celei publicată în „Monitorul Oficial”¹⁷, sunt în plus 14 nume: C. C. Brăiesku, D. I. Enescu, Stan Ghițescu, C. C. Giurescu, Ion Gigurtu, Gh. Grigorovici, Alex. Hodoș, N. Hortolomei, Ioan Lupaș, Ion Pelivan, Al. Radian, Leon Scridon, și generalii N. Petală și C. Ștefănescu-Amza. Un singur nume din „România” nu este reluat în „Monitorul Oficial” – acela a lui Gr. I. Periețeanu. Aceste deosebiri ar putea avea drept explicație trimiterea listei inițiatorilor FRN la ziare în mare grabă; ulterior, Carol al II-lea și Armand Călinescu s-au gândit să mai adauge câteva nume de rezonanță; sau, cum spune Nicolae Iorga, pe aceștia din urmă i-au găsit mai greu la telefon. De remarcat printre semnatori pe ministrul Justiției, chiar cel care trebuia să dea aprobarea

¹⁵ „România”, ediție specială, 16 decembrie 1938.

¹⁶ ANIC, fond Casa Regală, Carol al II-lea, dosar 24/1939, f. 7.

¹⁷ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 20/1939, p. 313.

cererii de înființare a FRN; astfel, nu poate surprinde faptul că aprobarea a venit în aceeași zi cu cea a înaintării cererii – 16 decembrie 1938¹⁸.

Legea anunțase un regulament de organizare și funcționare a FRN, care trebuia adoptat. Va fi publicat foarte curând, la 5 ianuarie 1939¹⁹. Fusese dezbătut în Consiliul de Miniștri chiar în prima ședință din 1939. Pe lângă reluarea scopurilor FRN, se detalia modul de înscriere. Aceasta se putea face la secretarul organizației comunale, care dădea aprobarea în termen de trei luni. Activitatea politică se desfășura în cadrul organizațiilor comunale ale Frontului sau în organizațiile profesionale legale. Minoritățile etnice puteau forma, în cadrul FRN, secții proprii. Frontul reprezenta interesele cetățenilor pe lângă Guvern, căruia îi transmite toate doleanțele; de asemenea, informează Guvernul asupra mersului administrațiilor publice. Se fixau drept organe deliberative un Directorat și un Consiliu Superior Național. Directoratul avea 24 membri (8 reprezentau agricultura și muncile manuale; 8 comerțul și industria; 8 ocupațiile intelectuale), care făceau parte și din Consiliul Superior Național. Acesta din urmă avea 150 membri (câte 50 pentru fiecare din cele trei categorii de îndeletniciri prevăzute în Constituție). Toți membrii celor două organisme trebuiau numiți printr-un decret regal, pe termen de doi ani, la propunerea Consiliului de Miniștri. Astfel, prevederile Regulamentului indicau precis cui îi folosește FRN; se institua o relație de dublă subordonare a partidului unic – către Guvern și către Rege; dar, cum conform Constituției Guvernul depindea total de Rege, acesta urma a fi beneficiarul activității Frontului. Se înființau și organe de execuție ale FRN: secretarii generali – câte unul pentru fiecare din cele trei categorii de profesii – numiți prin decret regal, la propunerea

---

¹⁸ „România“, ediție specială, 16 decembrie 1938. Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 177, menționând 53 membrii fondatori, îi și împarte pe categorii: 33 proveneau din grupurile politice care susținuseră Dictatura Regală (Grupul Călinescu – 10, Tătărescu – 6, Frontul Românesc, Vaida – 6, social-democrații – 3, Liga Agrară – 1 ș. a.; Armata avea 6 reprezentanți; asociațiile și instituțiile culturale dețineau restul de 14.

¹⁹ „Monitorul Oficial“, p. I, nr. 5/5 ianuarie 1939.

Consiliului de Miniștri; secretarii de ținut, de județ – tot câte trei. La fiecare plasă era câte un secretar, numit de secretarii de la ținut; iar la comună, tot câte un secretar, ales de membrii Frontului din localitate. Se institua o dependență ierarhică. Ședințele organelor deliberative erau prezidate, prin tragere la sorți, de către unul din membri, dar puteau fi prezidate și de către primul ministru sau înlocuitorul lui. Art. 27 al Regulamentului institua uniforme și insigne specifice, trebuind purtate obligatoriu de membrii FRN care ocupau funcții publice; pentru ceilalți purtatul uniformei era facultativ, doar insignele fiind obligatorii. Art. 32 menționa crearea unei Gărzi Naționale, ca formațiune anexă a Frontului, cu un regulament special. Se preciza și că toți membrii FRN trebuiau să depună un jurământ de credință: „Jur credință Regelui meu, Carol al II-lea; Jur dragoste și jertfă Țării și Neamului românesc; Jur că voi păstra pentru totdeauna secretul organizării, dispozițiilor și actelor Gărzii Naționale a FRN; Jur că voi fi pildă de disciplină și corectitudine în toate obligațiunile mele sociale. Așa să-mi ajute Dumnezeu!” Deviza Frontului era „Regele și Națiunea – Munca și Credința”. Iar salutul membrilor se făcea prin ridicarea brațului drept în sus și pronunțarea cuvântului „Sănătate”. Graba fusese atât de mare în alcătuirea Regulamentului, încât, doar după două săptămâni a apărut nevoia unei modificări – 21 ianuarie 1939²⁰: art. 10 se modifica, astfel încât numărul membrilor Directoratului ajungea la 30; consilierii regali puteau lua parte oricând la ședințele Directoratului.

Pentru a fi cât mai larg cunoscută, Legea FRN a fost popularizată prin Radio și publicată într-o broșură cu tiraj foarte mare, apărută în primele zile ale lui 1939²¹. (Cuprindea și Regulamentul de funcționare a FRN). O întinsă prefață era semnată chiar de către omul forte al regimului carlist, ministrul de Interne Armand Călinescu, cel care organizase în practică noul partid. Prefața se dorea a fi un text de

---

²⁰ Idem, nr. 18/21 ianuarie 1939.

²¹ *Legea pentru înființarea organizației politice a „Frontului Renașterii Naționale”*, Edit. ziarului „Universul”, București, 1939.

justificare a înființării Frontului, argumentele deja prezentate până acum fiind lărgite și aducându-se altele noi²². Insistența aceasta excesivă dădea impresia că se datorează existenței unei opoziții reale și majore la înființarea partidului totalitar. „Au trecut doar două săptămâni numai – scria Armand Călinescu – de când prin lege s-a organizat crearea unui organism politic și deja peste trei milioane și jumătate de cetățeni și-au dat adeziunea lor Frontului Renașterii Naționale. Niciodată, în trecut, un regim de partid nu a întrunit jumătate cel puțin din aceste sufragii. [...] De altă parte, adeziunile înregistrate azi constituie a doua mare manifestare populară, după plebiscitul din februarie trecut. În mai puțin de un an, Țara și-a reînnoit așadar, în mod simplu, dar hotărât, sentimentul ei. Care este semnificația acestor manifestațiuni? Ce concluziuni se pot trage de aici? Socotesc că din aceste împrejurări se pot înțelege două lucruri. *Mai întâi*, repudierea definitivă a vechiului regim politic în care am trăit și, *în al doilea rând*, dorința de a se dezvolta o viață nouă, pe alte temeuri și cu alte idealuri decât cele din trecut“. Ministrul de Interne dezvoltă, apoi, cele două semnificații. „*Repudierea vechiului regim*. În adevăr, cine îl mai susține astăzi? Nimeni! Cine îl mai reprezintă? Câțiva! [...] Partidele invocau odinioară voința națională ca temei al dreptului de a guverna. Dar, mă întreb: Când această voință națională s-a exprimat ea cu sinceritate? Care consultare populară, în cei 20 de ani ai regimului de partid, nu a fost zgomotos contestată? Cine își mai făcea iluzii asupra rostului acestei dezbateri?“ Ca un bun cunoscător al sistemului vechi, din interiorul acestuia, Armand Călinescu afirma ferm că nu Parlamentul alcătuia legile, ci cluburile politice, și că niciodată făgăduielile din perioada electorală nu au fost îndeplinite de guverne. Era desființată, de ministrul de Interne, și formula cea mai des folosită de către oamenii partidelor, aceea a interesului general în numele căruia ei ar acționa: „O ultimă legendă este aceea a interesului general, pe care orice partid pretindea că îl reprezintă. Dar și aceasta a fost repede

---

²²Textul lui Armand Călinescu publicat în broșură era cel al conferinței susținută la Radio pe 3 ianuarie 1939.

dezmințită, fiindcă, oricând s-a făcut apel la unirea generală, ea nu s-a putut realiza. De câte ori Suveranul Țării, cu acea clară viziune a primejdiilor viitoare, cu acel simț adânc de patriotică datorie, nu a chemat pe oamenii politici și partidele la realitate? Fără îndoială, în fața Istoriei, Suveranul Țării poate avea conștiința împăcată. "Partidele politice nu au urmărit interesele superioare ale României, ci acelea mărunte ale unor persoane, fenomenul fiind demonstrat și de fărâmițarea partidelor, ca expresie a ambițiilor personale." Iar când jocul politic le aducea la locul de răspundere, începeau prin a distruge tot ceea ce predecesorii realizaseră. Fiecare ținea să se înscrie în Istorie cu mica sa vanitate, fără a înțelege întârzierea ce aducea dezvoltări normale a Țării. "Vechiul regim era caracterizat prin două note dominante: tendința permanent distructivă, dorința de a diviza forțele; discreditarea reciprocă și a adevăratelor valori morale. Situația aceasta, nefavorabilă unei adevărate dezvoltări, era accentuată de pasivitatea Statului, căruia i se limitau mereu, prin legi, drepturile și puterile. Individul era așezat în prim plan, „satisfacerea lui era idealul în societate. Statul devenea subordonat”; în ultima perioadă, pasivitatea lui se transformase în abdicare. Ideea de autoritate se prăbușise. Datorită tuturor acestor caracteristici ale vechiului regim, era considerată ca o repudiare a acestuia aderența masivă la FRN. A doua semnificație a înscrierii cetățenilor în noul partid, subliniată și mai larg de către Armand Călinescu, era pozitivă. Înscrierile erau expresia dorinței largi populare de a întări viața nouă, bazată pe o conștiință nouă, pe afirmarea unor țeluri constructive, a unor idealuri de dezvoltare națională – toate putând să se manifeste și să se înfăptuiască în cadrul FRN. În context, Armand Călinescu respingea acuza împrumutului formulei totalitariste de la alte țări ce o adoptaseră. FRN, era în concepția sa, „o formațiune românească”; pot exista doar unele detalii asemănătoare cu cele ale vreunui regim străin. „Prin această mișcare revenim la o veche tradiție românească”, a unirii în toate momentele grele; toate marile realizări au fost rezultatul unor eforturi comune, exemplele cele mai importante fiind 1859, când s-au unit Moldova și Țara Românească și

1916–1918, Unirea cea Mare. Urma – în expunerea lui Armand Călinescu – apelul la minoritățile naționale, care erau chemate să intre în FNR, faptul ilustrând „concepțiunea politică și spiritul propriu românilor. Suntem, desigur, un stat național. Pământul nostru este un pământ românesc. Suntem cel mai vechi și cel dintâi popor care l-a ocupat, care l-a muncit și l-a fructificat. [...] Hotarul Statului românesc este hotarul Națiunii române. El nu este trasat de vreo convențiune, el nu este atribuit de vre-un tratat. El este indicat de Istorie și de drepturile naționale. De aceea, îl vom apăra cu ultima hotărâre, ca pe un patrimonium sfânt.” Dar, în hotarele României trăiesc și cetățeni de altă etnie; cu ei trebuie stabilită o relație de colaborare: „Cu acești cetățeni avem interese pe care le impune conviețuirea în același Stat și idealul de civilizație și bună stare comună. Față de minoritățile etnice, noi am avut și avem o politică foarte limpede. Mai întâi, pretindem că nicăieri minoritățile etnice nu s-au bucurat de un tratament mai bun ca cel din România. [...] Constituția Țării fixează principiul egalității desăvârșite în fața legii. Prin urmare, se recunosc aceleași drepturi civile, aceleași drepturi politice, și firește, aceleași garanții legale, tuturor cetățenilor. În aceste condiții, minoritățile pot întrebuița limba proprie în religie, presă, reuniuni. De asemenea, pot utiliza limba maternă în fața autorităților administrative, cum și, în anumite condiții, în fața Justiției“. Dezvoltarea culturală e asigurată prin susținerea de către Stat a școlilor. Minoritarii dețin funcții publice, etc. Pe de altă parte, minoritățile nu sunt absolvite de deplina respectare a legilor. „Noi nu înțelegem să punem la îndoială loialitatea minorităților. De aceea, le chemăm la conlucrare pe terenul politic; noi asigurăm legătura firească de Statul român.“ Insistența asupra problemei minorităților naționale din România se explică doar prin contextul internațional al perioadei respective, când Germania agita intens ideea schimbării granițelor, aducând drept motiv nemulțumirile minorităților care se considerau asuprite în statele succesorale Austro-Ungariei. Era, evident, doar un pretext, pentru a conferi o justificare politicii revizioniste. În sfârșit, Armand Călinescu se oprea

și la caracterizarea generală a FRN, care nu era un partid în sensul vechi al cuvântului, ci o mișcare. Cauza: „Frontul nu reprezintă interesul unui grup de persoane sau al unei clase sociale, ci reprezintă interesele colective ale Statului și ale Națiunii înseși“. De aceea, el nu va practica demagogia și nici nu va încuraja clientela politică. Însă, după toate criticile dure la adresa partidelor vechi și a oamenilor politici din vechiul regim, Călinescu anunța că în FRN vor intra și oameni ai partidelor incriminate. De altfel, chiar el era un astfel de exemplu. În practică, dacă ne referim la elementele de conducere ale Frontului, marea majoritate erau vechi politicieni. La capitolul țeluri concrete ale FRN, ministrul de Interne rămânea mai mult la generalități: „Repunerea Statului în drepturile lui. [...] Ridicarea ideii de Stat, repunerea lui în drepturile firești, nu înseamnă numai refacerea autorității și a prestigiului, ci înseamnă recunoașterea unor idealuri pe care Statul are misiunea să le formuleze și este în drept să le impună în numele colectivității și pentru folosul ei. [...] În concepția Frontului, individul trebuie să fie subordonat Statului. Interesul personal nu este luat în considerare, decât întrucât el coincide cu al colectivității și o ajută pe aceasta. [...] Promovarea intereselor generale ale colectivității, iată prima misiune a FRN“. Urma prezentarea, didactică, a ideilor ce se dorea a fi puse la baza activității Frontului. 1. Ideea națională; întărirea și dezvoltarea națiunii atât sub raport fizic, cât și moral; rezistența împotriva amenințărilor din interior și din afară, pe baza solidarității tuturor; consolidarea sentimentului mândriei și demnității naționale. 2. Respectul familiei și ocrotirea acesteia. 3. Credința creștină. 4. Cinstirea muncii. 5. Selecția și promovarea elitelor. La întrebarea de ce o organizație unică politică – se răspundea simplu: pentru a uni forțele în întărirea autorității și pentru a concorda idealurile. După toate aceste precizări, bineînțeles lozinca anunțată a Frontului nu putea fi decât „Apărarea Patriei“. În final, Armand Călinescu lansa un apel insistent: „În ceasul de față să uităm cu toții orice ne-a despărțit în trecut, să fim împăcați, să ne înșiruiem cu înflăcărare într-un front unic, muncind neconținut pentru întărirea Țării; să stăm

străjeri în jurul hotarelor și să înconjurăm cu dragoste Tronul și pe cel mai înțelept și cel mai patriot Suveran pe care destinul ni l-a hotărât, pe Majestatea Sa Regele Carol al II-lea”²³.

Cum era de așteptat, înființarea FNR a stârnit un puternic ecou. Au fost atât reacții pozitive, cât și negative.

Presa a făcut larg cunoscute reacțiile favorabile, venite din toate direcțiile: de la personalități marcante, dar cu atitudini oportuniste față de Putere, până la oportuniști de duzină, dar și oameni convinși de necesitatea FRN. Se adaugă reacțiile presei străine și ale unor cercuri politice din alte țări.

Mulți au considerat momentul oportun pentru a capta bunăvoința Regelui, lansându-se în laude excesive la adresa partidului unic. Presa, în majoritatea ei, a arătat o slugărnicie deplină față de regimul carlist. Ea însăși oferea imaginea oportunismului politic. Este adevărat, însă, că un rol decisiv în adoptarea acestei atitudini slugarnice l-a avut amenințarea Cenzurii. Dintre toate ziarele ce apăreau în acel moment în Țară, acela care a acordat cea mai mare atenție noului partid, care l-a laudat permanent, nu i-a adus nici o critică, i-a acordat spațiul editorial cel mai mare, a fost „România”, al cărui director era scriitorul Cezar Petrescu. A avut succes pe lângă autorități, devenind ziar oficios al FRN (proclamat ca atare în toamna lui 1939). Pentru a obține acest statut – însoțit, evident, și de avantaje materiale – ziarul a trebuit să supraliciteze entuziasmul pentru partidul unic: pe lângă nesfârșitele coloane cu noile adeziuni, care erau și în celelalte ziare, a apărut o multitudine de articole, toate laudative, prezentând Frontul și programul său, întrunirile sale, fotografii nenumărate cu liderii săi îmbrăcați în uniformele cele noi ș.a.m.d. Culmea lingușirii regimului carlist și a partidului unic era atinsă în articolele lui Cezar Petrescu, care-și folosea în acest scop întreg indiscutabilul său talent literar. Seria acestor articole era deschisă prin

---

²³ *Legea pentru înființarea organizației politice a FRN, op. cit., p. 3–11. Vezi și comentarea ideilor anunțate a sta la baza FRN, la Al. Gh. Savu, Sistemul ... op. cit., p. 169–176.*

editorialul intitulat *Frontul Renașterii Naționale. Între Coroană și Țară o singură legătură nezdruincată*; avea concluzia: „Un vechi gând al Regelui și o veche nădejde a țării s-au împlinit în sfârșit. În locul pulverizatorilor foste partide, ia ființă un singur front al oamenilor de bine“. În același număr al ziarului, într-un chenar central al primei pagini, se poate citi: „Un act spontan de grandioasă solidaritate națională s-a săvârșit ieri, întrunind elitele românești din toate categoriile și din toate provinciile, ca un omagiu adus străduințelor regale de a realiza o țară nouă și prosperă în interior, respectată și temută în afară“. Pe aceeași pagină, sub titlul *S-au frânt barierele de învrăjbire*, era analizată foarte laudativ lista celor 50 de inițiatori ai FRN. În sfârșit, tot pe pagina 1, un alt articol purta titlul *O mare mișcare de renovare românească începe*; avea concluzia: „O adevărată revoluție națională pornește“²⁴ La fel vor arăta și numerele viitoare; o adevărată betie de expresii laudative la adresa regimului carlist. Cititorii puteau afla că FRN este întruchiparea sufletului curat al Regelui, opus vechilor moravuri politicianiste; că „Nimic din ce a fost nu va mai fi.“; „FRN este expresia permanentă a noii așezări românești.“; partidul unic generează Statul nou; el este „îndreptar pentru renașterea națională“ și „a înviat din cenușa purificată a fostelor partide și mișcări“, etc²⁵. Apoi erau dezvoltate diferite teme oferite de Legea FRN și de Regulamentul de funcționare a partidului: *Tradiționalism cultural și politic în programul FRN; Naționalismul și socialul în FRN; Tineretul și cadrele FRN* ș.a.m.d. În toate aceste materiale, cele mai multe elogii se revărsau asupra Regelui: era pomenit în fiecare articol, creând imaginea unui cult al personalității nemaiîntâlnit în istoria modernă a Românilor și jenant pentru un om normal, cum nu era cazul lui Carol al II-lea. Urmau apoi laudele la adresa ministrului de Interne, Armand Călinescu, ale cărui cuvântări privind FRN-ul erau ridicate în slăvi

²⁴ „România“ din 18 decembrie 1938.

²⁵ Idem din 20, 22, 29 decembrie 1938; 12, 18, 24 ianuarie 1939. Majoritatea îl aveau ca autor pe Cezar Petrescu; mai semnal și alții, dintre ei cel mai prolific fiind Septimiu Bucur.

constant. Cezar Petrescu comenta – sub titlul *Pentru o Românie nouă, mare și tare* – cuvântarea la Radio a ministrului din 12 ianuarie 1939: „Cuvintele au sunat fără fiorituri oratorice. Simple și substanțiale, aproape sacadate, într-un ritm al omului care dă întâietate acțiunilor prompte, nu fumegoaselor hamletizări ideologice“. Directorul ziarului nu avea nici o îndoială asupra măreției momentului creării FRN; de aceea, cei care nu vor adera la el vor fi deplin și pentru totdeauna condamnați: „Cei rămași alături de drum, rămână! Îi va culege Istoria ca tot atâtea cadavre, să-i îmbălsămeze în muzeul fostelor partide politice, fiindcă inima de iască li se uscaseră încă din viață, de vreme ce n-au tresălit la semnele și chemările timpului“²⁶. Nu era de ajuns; asupra cuvântării, Cezar Petrescu a mai revenit în câteva rânduri, cel mai mobilizator în articolul *Naționalism și mândrie națională*²⁷, încheiat cu o expresie de satisfacție deplină: „Cuvintele rostite de dl. Armand Călinescu, acum câteva zile, la Radio, ne-au dat prilejul să măsurăm contrastul între chipul cum era tratată România până ieri și cum e socotită astăzi [...], după restaurarea celui alt naționalism care se bizuiește pe puterile noastre și își așteaptă afirmarea prin virtuțile noastre“. În campania laudativă la adresa regimului erau cooptate și condee din afara Redacției; printre semnatarii articolelor de acest fel apărea chiar mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan – scria tot despre renașterea națională, care, neavând caracter exclusiv politic, ci în primul rând sufletesc, putea uni în jurul ei pe toți cetățenii²⁸. Cezar Petrescu a pus în slujba FRN și cealaltă publicație pe care o conducea – săptămânalul „România satelor“, apărut la 12 iunie 1938. Nu îi era greu, pentru că din start publicația fusese o tribună a cultului personalității lui Carol al II-lea. Din ianuarie 1939, săptămânalul va fi plin cu îndemnuri către întreaga populație pentru a se înscrie în noul partid. Sub titlul *Toți românii strânși uniți în FRN*; se scria: „Frați cetitori ai «României satelor»! Nu zăboviți o clipită, ci

---

²⁶ Idem din 14 ianuarie 1939.

²⁷ Idem din 19 ianuarie 1939.

²⁸ Idem din 5 ianuarie 1939.

înscrieți-vă cu toții, cât mai grabnic, pentru ca ceasul biruinței să fie cât mai aproape²⁹. Pe frontispiciul săptămânalului a fost plasată emblema FRN și deviza acestuia: „Regele, Națiunea, Munca și Credința”.

Cel mai vechi ziar, „Universul” condus de Stelian Popescu, publica articole mai sobre, de analiză, comparând FRN-ul cu partidele unice din alte țări și încercând să-i sublinieze elementele de specificitate românească. Majoritatea articolelor prezentau Frontul din punct de vedere al interesului național: *În slujba ideii naționale; Spre unitatea morală a Națiunii*³⁰, s.a. Al. Gregorian scrie și el despre „Revoluția română” care a pornit de sus în jos, „de la Capul Țării spre Națiune” și neagă însăși titulatura de inițiatori ai FRN, pe care și-o arogau cei 50 de semnatari ai cererii din 16 decembrie 1938; considera că inițiativa era doar a Regelui. Și lărgeste această idee pentru întregul regim politic instaurat în februarie 1938: „Regele singur a lichidat Statul cel vechi și voința Lui singură a creat noua ordine juridică a Statului românesc. Statul cel nou a fost construit pe șantierele regale”³¹. Spre deosebire de „România”, în „Universul” răzbăteau uneori și urme de îndoială asupra atingerii țelurilor ce și le propunea partidul carlist: „Noua lege *e de dorit* [subl. n.] să creeze o atmosferă de destindere și de unanimitate națională” – se scria într-un articol din 18 decembrie 1938. Se pare că aceste semne de îndoială, chiar dacă erau cu totul minore, au nemulțumit pe mai-marii regimului, care l-au atenționat pe directorul publicației. Astfel se explică articolul lui Stelian Popescu, intitulat *O lămurire* – având drept pretext primirea unor scrisori de la cititori, în

---

²⁹ „România Satelor” din 8 ianuarie 1939. Pe toată pagina 1 a numărului din 15 ianuarie 1939, era un desen reprezentând o fată în costum popular românesc, simbolizând România, care agita un steag cu inscripția „Trăiască FRN!” Alături un țăran, un muncitor și un intelectual loveau cu furie un balaur cu șapte capete, fiecare având o inscripție: vrajba, lenea, trândăvia, ura, necinstea, lăcomia. În numerele respective ale săptămânalului, toate documentele FRN și cuvântările liderilor săi erau pe larg prezentate și laudate.

³⁰ „Universul” din 18 decembrie 1938.

³¹ Idem din 19 decembrie 1938.

care i se cerea să-și spună părerea despre FRN. „«Universul» – scria directorul său – de mult a luptat pentru promovarea ideii naționale în toate direcțiile, pentru apărarea Țării în fața tendințelor agresive ale unor state ; de aceea, în jurul ziarului se formase «Liga Antirevizionistă»“. FRN are ca principal obiectiv mobilizarea conștiințelor românești pentru apărarea granițelor; de aceea, scria Stelian Popescu, „eu, cu trecutul meu aș fi cel din urmă chemat să manifest vre-o rezervă față de gândul înalt de unde pornește chemarea care corespunde cerințelor conștiinței românești“. Imediat, însă, strecura iar o urmă de îndoială, când își afirma „speranța [subl. n.] că FRN va avea oamenii cei mai curați și mai vrednici“³². În rest, o încadrare deplină în curentul general controlat de autorități, cu adeziuni entuziaste, coloane întregi cu noii înscriși etc.

În sfârșit, „Curentul“ – cel mai citit ziar al momentului, condus de Pamfil Șeicaru – avusese și până atunci o poziție deplin servilă față de Dictatura Regală; de aceea, nu a putut surprinde atitudinea față de FRN. Spații foarte largi erau destinate Frontului: erau publicate actele de înființare și toate hotărârile luate ulterior, oricât de mărunte ar fi fost; coloane întregi cu adeziuni, uneori reluate pentru a părea mai multe, și plasate sub titluri ce dădeau impresia unor adevărate victorii pe câmpul de luptă: *Adeziune masivă a fruntașilor vieții politice* – Ecoul creării partidului unic era exagerat la maximum, sub titluri ca *Decretul de înființare e primit cu unanimă satisfacție de întreaga opinie publică românească*. Se foloseau formule foarte asemănătoare cu acelea ale lui Armand Călinescu: „Granița de partid dispărând [...] fruntași ai tuturor fostelor grupări politice și-au dat mâna pentru a începe, neîntârziat, opera de redresare morală și materială a noii Româнии“³³. Pamfil Șeicaru își va inaugura seria articolelor laudative la adresa noului partid, cerând tuturor românilor „o sinceră și totală adeziune“³⁴. Și, pentru a depăși celelalte ziare în entuziasmul adeziunii la regim, „Curentul“ a avut ideea

---

³² Idem din 24 decembrie 1938.

³³ „Curentul“ din 18 decembrie 1938.

³⁴ Idem din 19 decembrie 1938.

de a publica și caricaturi reprezentându-i pe adversarii FRN; va începe cu Nicolae Iorga și Iuliu Maniu³⁵.

Foarte mulți și-au arătat entuziasmul față de întemeierea partidului unic. Armand Călinescu avusese dreptate: a fost o adevărată avalanșă de adeziuni; care mai de care se înghesuia să-i fie consemnat mai repede numele și adus la cunoștința conducătorilor regimului, cu convingerea că vor urma funcții și demnități. Așadar, a existat avalanșa de înscrieri, dar, în mare parte, nu sub motivația morală și patriotică invocată. Nu trebuie, însă, negată existența unor adeziuni sincere. Printre acestea, aceea a Elenei Văcărescu; aflată definitiv la Paris, nu putea fi bănuită că așteaptă vreo funcție din partea lui Carol al II-lea. „Considerând – scria – nevoia urgentă de solidaritate a tuturor fiilor Țării; conștientă de obligația fiecăruia și a tuturor de a contribui printr-o activitate coerentă la salvagardarea intereselor superioare ale Țării; consecventă cu o linie de conduită strict și exclusiv națională, care e aceea a întregii mele vieți, comunic prin prezenta declarație adeziunea mea la Frontul Renașterii Naționale. Elena Văcărescu. Paris, 2 ianuarie 1939”³⁶.

Chiar în prima zi după apariția în presă a anunțului formării partidului unic, pe 17 decembrie 1938, erau trimise la Ministerul de Interne și la Ministerul de Justiție 5 000 cereri de înscriere. Unii cereau simplu înscrierea; alții și-o și motivau, pentru a atrage atenția asupra lor. Cu data de 17 decembrie erau înregistrate cererile lui Ernest Urdăreanu, ministru al Palatului, Anton Mocsonyi („Urmând tradiția familiei mele, care în cursul veacurilor a luptat pentru cauza românească, doresc și eu, cu modestele mele puteri, a contribui la opera de refacere a Țării“.), Constantin Flondor („În dorința de a contribui la opera constructivă a Țării“.), Eugen Titeanu, subsecretar de Stat („Pe aceeași

---

³⁵ Ibidem. Foarte repede vor fi publicate și broșuri de prezentare a „ideologiei” partidului unic; dintre ele, *Contribuții la o ideologie politică specific românească*, avându-l ca autor pe Marin Simionescu-Râmnicăneanu, Edit. Impres. București, 1939; *FRN. Origina și doctrina sa*, de Theodor Vlădescu, București, 1939.

³⁶ „România” din 20 ianuarie 1939 și „Universul” din aceeași zi; prezentată și de Livia Dandara, *op. cit.*, p. 105.

linie veche de încercate și calde convingeri, slujite prin scris și activitate politică“.). Nichifor Crainic („Ca încercat luptător împotriva partidelor...“)³⁷. Apoi listele au fost din ce în ce mai lungi, timp de câteva luni. Cezar Petrescu aprecia multitudinea înscrierilor ca pe „un alt semn al timpurilor“, și-și afirma credința că toți aderentii erau „oameni de suflet“³⁸. Nici în timpul sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou nu s-a domolit dorința arzătoare a unora de a intra în noul partid; tot de la Cezar Petrescu aflăm că „De la un capăt la altul al Țării, sute de mii de cetățeni aderă cu entuziasm la FRN“, în ultimele zile ale anului 1938³⁹.

Fără a se menționa când a fost scrisă, la sfârșitul lui decembrie (în numărul din 31 decembrie al ziarului „România“ va fi publicată), era menționată scrisoarea de adeziune a primului ministru, Patriarhul Miron Cristea: „Fără rezerve și din dragă inimă [...], adânc convins că în chipul acesta, de armonioasă conlucrare, se promovează mai bine interesele Țării, Neamului și Coroanei“. Câteva zeci de generali și-au trimis și ei adeziunile: N. Condeescu, C. Ștefănescu-Amza, I. Marțian, M. Livescu, Eracle Nicoleanu, Arthur Văitoianu, I. Răilescu, Gr. Hortopan, Ștefan Gane, C. Iliescu, M. Oprescu, C. Ionescu, Job Brădescu, V. Stamatescu, Gr. Berindei, D. Todicescu, I. Pavelescu, D. Procopiescu, Gr. Nițescu, Marcel Olteanu, P. Cănciulescu, Bucur Brădescu, Matei Vasiliu, Petre Georgescu, I. Dejoianu, C. Oprescu, D. Rădulescu, Gh. Hermeziu, Gh. Buicliu, I. Jiiteanu, Gh. Mărgineanu etc. Din domeniile economic, social, politic, cultural, al artelor și teatrului, apar foarte multe nume cunoscute: I. Mitilineu, Tudor Cudalbu, N. Maxim, N. Chirculescu, N. Budurescu, V. Potârcă, Pantelimon Erhan, Al. Radian (toți foști miniștri); N. Giuglea, Eugen Bădărău, N. Dașcovici, Stanciu Stoian, Petre Antonescu, C. Kirițescu, Gh. Strat, Gr. Geamănu, Tr. Săvulescu, D. Caracostea, Ion Nistor, Gr. Antipa, Al. Lapedatu, V. Grecu, M. Manoilescu, Octav Onicescu, Duiliu Marcu, Al. Boldur, P. Papacostea

---

³⁷ „Timpul“ din 19 decembrie 1938; „Universul“ din 21 decembrie 1938.

³⁸ „România“ din 23 decembrie 1938.

³⁹ Idem din 4 ianuarie 1939.

(toți profesori universitari); N. Mociornița, Mircea Durma, C.D. Bușilă, Mihail Romniceanu, ș.a. (economisti și bancheri); C. Nanu, I. C. Filliti, Gr. Grigorcea, N. Petrescu-Comnen, Anton Bibescu ș. a. (toți diplomați); Cezar Petrescu, I. A. Bassarabescu, Ion Barbu (Dan Barbilian), Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu, Vasile Voiculescu, Tudor Vianu, Mircea Eliade, Ion Pillat, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Șerban Cioculescu, Emil Bucuța, V. Străinu, Costin Petrescu, J. M. Steriade, George Oprescu, R. Bulfinsky, Vasile Maximilian, Tony Bulandra, Gheorghe Storin ș. a. (scriitori, artiști, critici literari). Foarte multe erau înscrierile colective. Dintre acestea: Uniunea Conștiinței Naționale cu toți membrii (în frunte A. C. Cuza, Istrate Micescu, Gh. A. Cuza, D. R. Ioanițescu, A. C. Cusin, I. Sân-Giorgiu); 14 organizații de presă formând Federația Națională a Presei de Provincie; Sindicatele ziariștilor; Gruparea Liberală „Părerii Libere”; Asociația Ofițerilor de Rezervă; Asociația Veteranilor de Război; Asociația Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul”; Uniunea Sfaturilor Negustorești; Sindicatele Alimentare; Organizațiile profesionale muncitorești; Asociația Generală a Medicilor; Asociația Generală a Învățătorilor din România; Asociația Generală a Profesorilor Secundari; Asociația Medicilor Veterinari; Uniunea Avocaților; Corpul Contabililor; Colegiul Farmaciștilor; Societatea Scriitorilor Români; Societatea Arhitecților; AGIR; Asociația „Tinerimea Română”; Societatea Inginerilor Agronomi; Blocul Comercial și Industrial; Asociația Culturală „Octavian Goga”; Asociația Generală a „Clerului Ortodox” ș.a.m.d.⁴⁰.

Unele instituții cereau deschis angajaților lor să se înscrie în bloc. În acest sens, conducerea CFR transmitea personalului o circulară, afirmându-și convingerea că nu va fi nici o ezitare, deoarece ceferiștii au dat dovadă „și până acum de dragoste de Tron și Patrie”; de aceea, le va fi ușor să înțeleagă „înaltul scop de totală refacere națională al

---

⁴⁰ „Universul” din 22 decembrie 1938 și din 3 ianuarie 1939; „România” numerele din perioada 18–28 decembrie 1938.

acestei noi organizații”⁴¹. Dacă la CFR s-a făcut doar aluzia că cei ce nu se vor înscrie vor fi socotiți lipsiți de patriotism, în cele mai multe părți presiunile au fost deschise. Arhiva FRN păstrează o evidență meticuloasă a înscrierilor, mai ales a celor colective; au fost întocmite dosare pe instituții, întreprinderi, asociații; cuprindeau tabele cu toți angajații care făcuseră cerere de intrare în partid, corespunzând cu numărul total al angajaților, și cererile individuale. Acestea din urmă erau consemnate pe formulare tipizate, trebuind înscris doar numele celui în cauză și instituția căreia îi aparținea⁴². Dorința de a demonstra prin numărul aderenților Frontului popularitatea regimului carlist va atinge apogeul în toamna lui 1939: pe 25 noiembrie, conducerea FRN va transmite o circulară către toate organizațiile sale din Țară, cerând intensificarea acțiunii acestora, „pentru aducerea în cadrul partidului unic a tuturor cetățenilor Țării”⁴³. Din ianuarie 1939, Ministerul de Interne a ordonat Inspectoratului General al Jandarmeriei să alcătuiască rapoarte lunare asupra ritmului înscrierilor în FRN; la rândul său, IGJ solicita același lucru instituțiilor subordonate: inspectoratele regionale și legiunile județene de jandarmi. Astfel, s-au strâns foarte multe documente, cu o prezentare mult mai aproape de realitate decât cea ce apărea în presă, și acoperind întreaga Țară. Însă, și în unele din aceste documente oficiale, deși nedestinate publicării, apar note de subiectivism;

---

⁴¹ „Universul” din 22 decembrie 1938.

⁴² ANIC, fond FRN, dosar 613 – cuprinde cererile de intrare în FRN și jurămintele salariaților de la Uzinele Chimice Române; dosar 618 – de la PTT; dosar 620 – de la Industria Iutei și Fabrica Bragadiru; dosar 628 – de la Tribunalul Ilfov și „Generală Asigurări”; dosar 684 – de la Academia Națională de Educație Fizică; dosar 722 – de la Atelierele Centrale CFR Material rulant ș.a.m.d. Formularul tipărit al cererii de înscriere era identic pe toată țara: „Domnule ministru, Subsemnatul ..., de profesie ..., domiciliat în ..., am onoarea a vă ruga să binevoiți a aproba înscrierea mea în FRN. Declar pe cuvânt de onoare că voi respecta Legea, Regulamentul și Programul FRN. Deviza FRN Regele și Națiunea – Munca și Credința, va fi lozincă mea de aici înainte. Sănătate!” – Idem, dosar 6, f. 101.

⁴³ Idem, f. 95.

atunci când autorii rapoartelor doreau să fie în ton cu moda ori pe plac superiorilor, prezentau mai mult ce credeau că vor să audă aceștia din urmă, decât ceea ce era în realitate. În rapoartele Jandarmeriei se găsesc și comparații, privind aderența la partidul unic, între diversele categorii sociale, de vârstă, între populația urbană și rurală, între minoritari și majoritari etc.

Carol al II-lea nu va scăpa nici el prilejul pentru ca, având în vedere mulțimea adeziunilor la FRN, să sublinieze public faptul că le consideră ca pe o aprobare a politicii sale. În discursul ținut cu ocazia Anului Nou – în Sala Tronului din Palatul Regal, pe 1 ianuarie 1939 –, afirma că singurul său gând a fost salvarea Țării; de aceea, a făcut apel la mase și „Am simțit o deosebită bucurie văzând felul cum Țara a răspuns la acest apel prin voturile unanime ale plebiscitului, precum și avântul cu care s-au făcut înscrierile în FRN. Este un semn îmbucurător, care dovedește că Țara noastră e sănătoasă și știe să răspundă cu înflăcărare la chemarea acelora care îi vor binele”⁴⁴.

Ce se făcuse, până la începutul lui 1939, pe linia atragerii în partidul unic a cât mai multor oameni, era considerat doar un început, o reglare a metodelor. Odată cu organizarea la nivel de țară, se dorea să vină un val și mai mare de înscrieri; acesta era impulsionat și controlat de autorități, documentele oficialităților fiind mărturie în acest sens. Inspectoratul Regional de Jandarmi Prut transmitea, în februarie 1939, că „populația rurală este perfect edificată asupra rostului FRN”; continuă să se înscrie „cu tot entuziasmul”, cunoscând înalte realizări înfăptuite până în prezent și îndreptările asupra situației satelor“. În general, poporul era „foarte mulțumit că a scăpat de politicianismul venal și demoralizator din trecut și că, actualul partid, străin de orice culoare politică, nu are alt țel decât redresarea Țării și promovarea naționalismului”⁴⁵. Asemănător era și raportul, din aceeași lună, al Inspectoratului Regional de Jandarmi Olt: Frontul fusese bine primit la sate; însă, în această zonă,

---

⁴⁴ „Universul” din 3 ianuarie 1939.

⁴⁵ ANIC, fond IGJ, dosar 19/1939, f. 72.

primirea ce i se făcuse la orașe fusese „fără elan”⁴⁶. Din Bucovina se raporta că populația dorește să se înscrie în FRN și nu mai vrea să se țină seamă de politica pe care o făcuse fiecare anterior⁴⁷. În unele zone raportările nu se reduceau la starea de spirit și la numărul înscrierilor, ci acestea erau însoțite și de diverse analize comparative; destul de frecvent apare raportarea numărului înscrișilor la numărul total al populației. La Rodna, județul Timiș, se anunța că 70% din locuitori erau membri ai FRN chiar din prima lună a existenței acestuia⁴⁸. Un articol din ziarul „România”, din 19 ianuarie 1939, era titrat *Adeziunea cetățenilor din Predeal*, ca și cum toți s-ar fi înscris. În aceeași lună, se anunța că 60% din locuitorii județului Teleorman se înscrieseră, 70% din cei ai județului Târnava Mare, 60% din Tutova etc⁴⁹.

Deși puține, au răzbătut în raportările la Centru și poziții neconforme cu „entuziasmul” general. Jandarmeria din Olt revine în mai multe rânduri asupra primirii reci făcută Frontului de unele categorii sociale; nemulțumiri erau și în privința felului cum erau desemnați conducătorii organizațiilor partidului nou: „Conducătorii trebuiesc aleși de noi, nu de Vodă” – se spunea. Mulți considerau înscrierea în partid ca pe o obligație; „mulți s-au înscris antrenați de autoritățile comunale, alții au fost obligați să se înscrie, având diferite interese pe la autorități, care au condiționat satisfacerea lor de faptul dacă sunt sau nu înscriși”⁵⁰. Peste o lună, în martie 1939, situația în Olt nu se schimbase: „Nu se observă o aderare din convingere și nici entuziasm”⁵¹. Legiunea de Jandarmi Făgăraș raporta, la 10 februarie 1939, că foștii membri ai PNT și PNL se înscrieseră în partidul unic „numai de formă, spre a scăpa de supravegherea polițienească”. Rezoluția pusă la IGJ, pe 15 februarie, demonstra atât justetea temerilor foștilor țăraniști sau liberali, cât și

---

⁴⁶ Idem, f. 50.

⁴⁷ Idem, dosar 75/1939, f. 4.

⁴⁸ „România” din 26 ianuarie 1939.

⁴⁹ „Universul” din 4 ianuarie 1939.

⁵⁰ ANIC, fond IGJ, dosar 19/1939, f. 7–8.

⁵¹ Idem, f. 99.

presiunea autorităților pentru înscrieri: „Ordin către L. J. Făgăraș – a pune sub strictă supraveghere pe cei ce sunt contra Frontului Renașterii Naționale și la timp a lua măsurile legale contra lor”⁵². În general, autoritățile nu aveau încredere în sinceritatea multora dintre cei ce se înscriau în FRN și, de aceea, îi supravegheau în continuare, o atenție deosebită fiind acordată membrilor fostelor partide politice; iar dintre aceștia, legionarii erau primii beneficiari ai atenției autorităților⁵³.

Pentru a populariza cât mai larg noul partid, dar și pentru a demonstra că înființarea sa este în asentimentul maselor largi, au fost organizate întruniri populare în toate centrele importante ale Țării. Primele au avut loc, pe 22 decembrie 1938, la Cluj, Craiova, Chișinău. Au fost trimise ca să le conducă personalități marcante ale regimului carlist: la Cluj – Alexandru Vaida Voevod și V. V. Tillea; la Craiova – Constantin Argetoianu, Mihai Ghelmegeanu și Victor Vâlcovici; la Chișinău – Arthur Văitoianu, Ion Pelivan, Vasile Cristi. Toate întrunirile au fost prezentate pe larg în presă, cele mai multe ziare nepierzând ocazia pentru a se pune bine cu autoritățile. Cezar Petrescu, în „România”, a dat tonul, cu articolul *Altfel de adunări*: în comparație cu adunările vechilor partide, acum mulțimile erau „însuflețite” în mod real, iar cuvântările erau „sobre”⁵⁴. După punerea în temă, urmau patru pagini cu relatări de la întrunirile FRN. „Pentru prima oară în istoria vieții noastre politice – se scria – calomnia, promisiunea și reaua credință au fost înlăturate, propovăduindu-se îndemnul la muncă și sacrificiu pentru clădirea unei Româнии noi, a unei Româнии renăscute”⁵⁵. Și în ziua următoare, deși era un număr festiv de Crăciun, cuprindea în cele 62 de pagini ale sale și 5 pagini despre adunările Frontului. La rândul său, „Universul” din 24 decembrie, consemna „participarea impresionantă” la întrunirea de la Cluj, și reda pe larg cuvântările, cu insistență pe ideile

---

⁵² Idem, dosar 2/1939, f. 2.

⁵³ Idem, dosar 28/1939, f. 40.

⁵⁴ „România” din 24 decembrie 1938.

⁵⁵ „Universul” din 24 decembrie 1938.

expuse de Vaida-Voevod: împrejurările grele interne și internaționale au impus regimul de autoritate regală; acesta era o revoluție începută sus, „O revoluție pașnică, revoluție căreia M. S. Regele, înfăptuind Constituția, i-a pus temelia“. Curioasă era prezentarea felului cum se ajunsese la desființarea partidelor politice: „Pentru a pune capăt zavistiei [...], în înțelegere cu toții, care au fost în fruntea organizațiilor politice, am ascultat de apelul și de ordinul M. S. și am dizolvat organizațiile noastre“. Uita că cele două mari partide, PNT și PNL, se opuseseră. Înființarea FRN era considerată „o nouă etapă în dezvoltarea organizațiunii noastre“. Și urma îndemnul: „Să dăm mâna, frate cu frate, spre binele Națiunii, spre progresul Țării, într-o voință, într-o suflare, într-o aspirațiune, conduși în frunte de M. S. Regele Carol al II-lea!“ Conform ziariștilor, fiecare frază era urmată de „aplauze, ovații, ovațiuni furtunoase“. Peste tot, la sfârșit s-a adoptat câte o Moțiune (bineînțelese, în unanimitate), trimisă Regelui. De la Cluj, delegații din Transilvania, Crișana, Banat și Maramureș anunțau pe Suveran că „primesc cu entuziasmul întreg al convingerilor lor curat românești, înființarea unicului organism politic al Frontului Renașterii Naționale. Exprimă credința lor nestrămutată că acest instrument de manifestare politică va asigura primatul muncii naționale și stăpânirea elementului românesc, încurajând toate acțiunile menite să întărească temelia Statului și Națiunii române. Socotim că noua așezare a Țării va trebui să pună temei în primul rând pe capacitatea și cinstea tuturor fiilor Neamului, care doresc să dea, cu inimă curată, întreaga lor putere de muncă, pentru strălucirea Coroanei și propășirea Neamului. Ei cer ca din viitoarea dezvoltare a poporului român să fie înlăturate dezbinările păgubitoare, să fie înlăturată orice demagogie înșelătoare, iar în locul lor să fie așezate, ca pietre de temelie, munca dezinteresată, spiritul de jertfă, unirea românească nețărmurită, printr-o totală dragoste de Neam, Rege și Țară. [...] Frontul Renașterii Naționale va chezașui îndrumarea Țării spre o viață nouă, de realizări hotărâtoare [...], asigurând Țării întregi un viitor sigur pe calea progresului și întăririi ei“. Semnificativ pentru cultul personalității lui Carol este finalul Moțiunii: participanții la întrunirea de la Cluj își

îndreptau gândul „cu adânc devotament și supunere, către M. S. Regele Carol al II-lea, ctitor de țară nouă, asigurându-l că toată suflarea românească, în cadrul Frontului Renașterii Naționale, îl înconjoară cu întreaga dragoste, acordând sprijin nețărmurit Coroanei, pentru relansarea marilor idealuri ale Neamului și ale Majestății Sale Regelui“. Peste tot întrunirile au avut același aspect, cuvântările aceleași idei, motiunile texte aproape identice. Au ieșit, totuși, în evidență formulele folosite la adresa lui Carol al II-lea de profesorul Victor Vâlcovici, la Craiova, întrecându-le în omagiere pe ale tuturor celorlalți: „Primul cetățean al Țării“; „Înaltele însușiri cu care l-a înzestrat Dumnezeu“; „Cel mai capabil monarh al timpului“⁵⁵.

La începutul lui 1939, după adoptarea Regulamentului FRN, întrunirile publice s-au înmulțit, peste tot fiind trimiși și miniștri. Pe 15 ianuarie, la Galați vorbea Grigore Gafencu, ministru de Externe, și Mihail Ralea, ministrul Muncii. La fel se întâmpla în toată Țara; se lăsa impresia că Guvernul și-a luat vacanță, nu mai lucrează nimic, fiind plecat la întruniri. De asemenea, erau solicitați să participe ierarhii tuturor cultelor religioase. La Timișoara, de exemplu, în aceeași zi de 15 ianuarie 1939, vorbeau episcopul ortodox Vasile Lăzărescu, episcopul greco-catolic Ion Bălan, episcopul romano-catolic Augustin Pacha, protopopul sârb Slobodan Kostic, pastorul șvab Iosif Riess⁵⁶. Peste tot, presa a făcut prezentări triumfaliste. Bineînțeles, tot „România“ ieșea în evidență. În numărul din 17 ianuarie 1939 se scrie: „În haine de sărbătoare, bănățenii radioși și mândri au participat la Timișoara cu o altă stare de spirit; au venit cu conștiința deplină că răspund la o chemare a organizației care este într-adevăr, și din toate punctele de vedere, a lor. În locul vechilor clișee demodate și urgisite, lumea care a participat la întrunire a purtat în suflet imaginea curată a Majestății Sale Regele și a Patriei“⁵⁷.

---

⁵⁵ „Universul“ din 24 decembrie 1938.

⁵⁶ „Universul“ din 17 ianuarie 1939.

⁵⁷ „România“ din 17 ianuarie 1939.

În prezentarea, deja menționată, făcută de Armand Călinescu FRN-ului, la începutul lui ianuarie 1939, nu răzbătea ideea existenței vreunei opoziții de luat în seamă la înființarea acestuia, ci doar adeziuni entuziaste. Însă, tocmai pentru că era ministru de Interne, știa foarte bine că opoziția exista și cuprindea chiar unele personalități majore apropiate Regelui, precum Nicolae Iorga. Apoi erau liderii partidelor istorice. Și că aceștia se manifestaseră ostil. Pentru că se cunoștea poziția lor și se manifesta, în sfera Puterii, teama că vor influența masele, organele de presă în care-și prezentau ideile au fost suspendate, precum „Dreptatea” și „Liberalul”, sau sever cenzurate, precum „Neamul Românesc”, ultimul având parte și de confiscări ale unor întregi numere.

Cum, de altfel, se așteptau autoritățile carliste, dintre vechii lideri politici cel mai înverșunat adversar al partidului unic s-a arătat a fi Iuliu Maniu. Pe 18 decembrie 1938, acesta a convocat reprezentanți ai presei românești și străine, pentru a le citi o declarație, în care caracteriza Decretul 4321/1938, de înființare a FRN „ca neconstituțional, ca și toate măsurile ce se întemeiază pe acel decret ilegal”⁵⁸. Aflați în sală, agenții lui Armand Călinescu vor nota meticolos întreaga declarație⁵⁹. „Cel mai elementar drept – spunea Iuliu Maniu – civic și politic, este garantat de toate constituțiile succesive de la 1866 încoace, dreptul de opinie liberă de gândire și de manifestare a credințelor politice privitoare la viața de Stat, la guvernarea și administrația Țării. Toate aceste drepturi elementare sunt confiscate prin Decretul de mai sus, care face imposibilă participarea cetățenilor, în conformitate cu opinia lor, la guvernarea și administrarea Țării și zădărnicește exercitarea controlului cetățenesc asupra treburilor publice. Decretul nr. 4321/1938 desființează libertatea

---

⁵⁸ Vezi volumul *Iuliu Maniu în fața istoriei*, op. cit., p. 353–356; Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu*, Edit. Enciclopedică, București, 1995, p. 94–95.

⁵⁹ ANIC, fond FRN, dosar 27, f. 1.

Națiunii și o împiedică să participe sincer și direct la viața de Stat“. Realist, Maniu constata că „Acțiunea politică se transformă într-un monopol de Stat“, iar aceasta „va promova numai favoritismul, protecționismul vicios și corupțiunea în afaceri obștești“. Momentul era folosit și pentru a reafirma principiile de bază ale PNT, dar și pentru a exprima credința că Frontul, ca și regimul carlist vor eșua: „Credincioși vederilor noastre democratice și credințelor de regenerare națională, socială și morală a Țării, rămânem neclintii pe drumul croit de tradiție, de jertfele înaintașilor acestui neam [...] Avem ferma convingere că acest drum duce la biruința finală și că încercarea de a înăbuși exprimarea liberă a opiniilor [...] nu va izbuti. Formațiunea artificială impusă de sus, a partidului unic, se va prăbuși, fiindcă pe trădare și pe servilism nu se poate întemeia o renaștere“. Acuza „tendența de a sugruma, prin încazar-marea cetățenilor într-un partid unic“, viața constituțională; și-și arăta convingerea că „acest atentat nu va izbuti“. Constata lipsa unei personalități care să poată conduce FRN, pentru că Regele „nu poate fi proclamat șef de partid, fără a-l face răspunzător pentru actele săvârșite de acest organism politic“. Frontul era considerat „un conglomerat hibrid“, cu oameni din toate partidele, lipsit de program și de crez politic; „o creație artificială, la care a aderat un grup eteroclit mânat de considerațiuni oportuniste, precum și unii rătăciți cari au căzut în cursă“. Apoi aborda principalul motiv invocat pentru crearea partidului unic – contracararea pericolului extern: „Siluirea Țării tocmai în aceste vremuri tulburi, când granițele ne sunt amenințate din toate părțile și când ne găsim în preajma unui război, cred că este o greșală periculoasă. Pentru apărarea teritoriului Statului român, nu vor fi chemați numai membrii partidului unic, ci Națiunea întreagă, care nu poate fi adusă la luptă prin constrângere și prin teroare, ci prin liberă și întemeiată ordine legală“. Maniu era cu atât mai supărat, cu cât chiar pe 15 decembrie 1938 – fără a ști ce se pregătea în acea zi – o delegație a reprezentanților românilor din Transilvania și Banat, dirijată de PNT, prezentase Regelui un memorandum, cerând începutul unei destinderi în viața politică, pentru

a înlesni concordia națională⁶⁰. Astfel, Decretul 4321/1938 putea fi interpretat și ca o respingere a ideii destinderii. Președintele PNT își încheia declarația făcută în fața ziariștilor cu un apel „către toate straturile sociale ale Țării și către toți membrii PNT, în special către generația tânără, a nu se lăsa ademenită de lozinci false pentru a se supune unui regim de teroare, morală și fizică, ci să rămână strâns unită în jurul steagului demnității naționale, a libertăților constituționale al naționalismului și moralei creștine“.

Iuliu Maniu anunța că membrii Conducerii PNT vor avea, față de FRN, „o atitudine de rezistență categorică și vor continua să profeseze credințele lor cuprinse în programul partidului“. Rezistența nu era obligatorie, însă, și pentru național țărăniștii care erau salariați ai Statului, pentru a nu-și pierde slujbele. Totodată, erau condamnați foștii membri de frunte ai PNT care se înscriseseră în partidul unic; erau declarați trădători și erau excluși.

Afirmațiile foarte dure ale lui Iuliu Maniu la adresa FRN nu au fost lăsate să răzbată în presa românească. Însă, se pare că însăși organele Ministerului de Interne au făcut ca o parte a Declarației lui Maniu – aceea în care se arăta că se îngăduie membrilor de rând, slujbași la Stat, ai

---

⁶⁰ În vol. *Iuliu Maniu în fața istoriei, op. cit.*, p. 301–352. Semnau documentul, alături de Iuliu Maniu, 50 foști demnitari național-țărăniști: miniștri, deputați, senatori, prefecți; toți erau reprezentați ai Transilvaniei și Banatului. Constatând existența unui regim de dictatură regală. Memorandumul se încheia cu cererea: „Binevoii, Sire, a reda poporului român Libertatea!“ Ioan Hudiță, aflat în conducerea PNT, în *Jurnal politic 1938–1939*, Edit. Fundației PRO București, 2003, p. 148–149, îi critică dur pe inițiatorii FRN, etichetați drept „trădători“; Ion Petrovici beneficiază de o atenție specială, fiind calificat drept „sinistră lichea“; „Iată patru profesori universitari și încă de filosofie: Gusti, Rădulescu-Motru, Ion Petrovici și Petre Andrei printre primii trădători ai intereselor naționale“. Aceleași etichete asupra lui Gafencu, Vișoianu, Victor Jinga, Demostene Botez, Savel Rădulescu, C. C. Giurescu, generalii N. Rujinski și I. Sichitiu. Tot Ioan Hudiță redă și elemente de folclor privind FRN: în unele zone i se spunea „Frontul Răilor și Netrebnicilor“ (Idem, p. 163), sau „Frontul Rușinii Naționale“ (Idem, p. 204).

partidului să intre în FRN – să fie larg cunoscută. Efectul a fost cel scontat: mulți național țărâniști au aderat la partidul unic. Un raport al Legiunii de Jandarmi Brașov, din 30 decembrie 1938, menționa că „dezlegarea” dată de Iuliu Maniu era larg cunoscută de către funcționarii publici și pensionari⁶¹. Un alt raport al aceleiași Legiuni consemna deruta provocată de adeziunea la Front a unora dintre liderii PNT. Adeziunea profesorului universitar Victor Jinga făcuse ca unii să creadă că însuși Iuliu Maniu acceptase înființarea FRN. Dezamăgirea era foarte mare și pentru că se sperase ca Memorandumul înaintat Regelui pe 15 decembrie să producă revenirea la viața democrat-parlamentară⁶². Din județul Mureș se anunța înscrierea în partidul unic a multor național țărâniști tineri; doar președintele fostei organizații județene refuzase⁶³. Cei mai mulți aveau doar pentru a-și salva posturile deținute sau pentru a obține altele noi, fapt bine cunoscut de către autorități. În multe cazuri, aderarea era chiar pe față condiționată de acordarea unor posturi de conducere. În acest sens, Inspectoratul Regional de Jandarmi Olt raporta, în aprilie 1939, că țărâniștii cunoscuți, și cu o anumită influență, cereau, în schimbul aderării, să fie numiți primari în localitățile rurale⁶⁴.

Cu toată „dezlegarea” oficială dată de Iuliu Maniu membrilor de rând ai PNT de a se înscrie în FRN, totuși autoritățile se arătau foarte temătoare

---

⁶¹ ANIC, fond IGJ, dosar 55/1939, f. 22.

⁶² Idem f. 16 Victor Jinga nu numai că se înscrisese în FRN, dar atrăsese cu el și pe mulți național-țărâniști tineri. „Universul” din 4 ianuarie 1939 publică scrisoarea de aderare la FRN a lui V. Jinga: „Ardealul tânăr aderă cu entuziasm și încredere la mișcarea de renaștere națională, ferm hotărât să sprijine acțiunea patriotică a M. S. Regelui și Guvernului Țării”. Scrisoarea era însoțită de mai multe semnături, fiind o adeziune colectivă. În „România” din 6 ianuarie 1939 va apare un text al lui Victor Jinga, cerând „reintegrarea Ardealului în marea comunitate națională, prin acțiunea FRN”. Într-o evidentă dorință a autorităților de a-l lovi pe Iuliu Maniu, a fost făcută să apară în presă – „România” din 16 ianuarie 1939 – și scrisoarea de aderare la FRN a fratelui său, profesorul universitar clujan Cassiu Maniu.

⁶³ ANIC, fond IGJ, dosar 19/1939, f. 33–34.

⁶⁴ Idem f. 116.

față de reacția posibilă a principalului partid istoric. Într-un ordin „foarte urgent, secret“, al generalului I. Bengliu, șeful IGJ, către toate inspectoratele regionale de jandarmi din 10 ianuarie 1939, se menționa presupusa proiectare a unui manifest țărănist, care se credea că va cere populației să nu se înscrie în FRN, aducând critici celor ce au făcut-o. Bengliu ordona „severe și continue investigații pentru a împiedica difuzarea acestor manifeste“⁶⁵. În practică, ele nu au existat. De altfel, legătura dintre conducerea fostului partid istoric și membrii săi nu se mai putea face decât prin transmiterea unor instrucțiuni de la om la om, și acest procedeu fiind cunoscut de autorități și urmărit. Singurele organe de presă național țărănistă care mai apăreau în 1938, ziarele „Patria“ de la Cluj și „Dreptatea“ de la București, vor fi interzise. „Dreptatea“, în numărul său din 17 decembrie 1938, nu publicase nici o informație despre înființarea FRN, tocmai pentru ca, o eventuală critică să nu ofere Cenzurii pretextul desființării. Cu toate acestea numărul respectiv va fi și ultimul.

Dinspre celălalt partid istoric, PNL, nu s-au auzit proteste de felul celui al lui Iuliu Maniu. De altfel, spre deosebire de național țărăniști, opoziția făcută de liberalii neatrași de Carol Dictaturii Regale era minoră. Dacă Maniu mai alcătuia din când în când câte un memoriu, mai făcea câte o declarație de protest față de regimul carlist – chiar dacă acestea erau doar bunuri de inventar fără consecințe practice –, în schimb Dinu Brătianu, președintele PNL, a adoptat o atitudine aproape de expectativă, deși și-a menționat poziția de neacceptare a Dictaturii și a dizolvării partidelor politice. Avea această inactivitate aproape totală o dublă explicație. Pe de o parte, calitățile de om politic ale lui Dinu Brătianu erau minime, spre deosebire de acelea ale lui Iuliu Maniu; de altfel, acest lucru va fi recunoscut tacit și în momentul revenirii în legalitate a partidelor, în perioada 1944–1947, când liderul național țărăniștilor era cunoscut oficial drept locomotiva „istoricilor“. Pe de altă parte, un rol major l-a avut, în intensitatea manifestărilor opoziționiste față de

---

⁶⁵ Idem dosar 7/1939, f. 7 și dosar 55/1939, f. 61.

Dictatura Regală, raportul dintre cei plecați și cei rămași în fiecare dintre cele două partide politice. De la țărăniști plecaseră multe personalități de frunte, cel mai important fiind Armand Călinescu. Însă, cel care avea prestigiul cel mai mare, de cuvântul căruia ascultau majoritatea membrilor de rând ai partidului, era Iuliu Maniu, rămas în opoziție față de regim; și, alături de el s-au situat mulți dintre aceia care ocupau locurile imediat următoare, ierarhic, în partid, în frunte cu Ion Mihalache. De la liberali, în schimb, plecase Gheorghe Tătărescu, care a luat cu sine majoritatea liberalilor dinamici, care știau să se impună și care aveau și prestigiul conferit de guvernarea rodnică pentru Țară din intervalul 1934–1937. Prin urmare, forța principală național țărănistă, recunoscută și ascultată, era în jurul lui Iuliu Maniu și în opoziție cu Dictatura; de cealaltă parte, forța principală liberală, cea dinamică, era în jurul lui Gheorghe Tătărescu, alături de Carol al II-lea și de Dictatură⁶⁶. Această deosebire majoră între cele două partide istorice a avut efect și asupra reacției lor la înființarea FRN. Dacă Iuliu Maniu a prezentat o declarație pe deplin lămuritoare, de situare fermă în opoziție față de orice inovație politică ducând la consolidarea Dictaturii Regale, Dinu Brătianu nu a ieșit la rampă. Deosebirea era reflectată și de ziarele oficioase ale celor două partide. „Dreptatea” a refuzat să prezinte înființarea Frontului; o atitudine care nu oferea autorităților garanții că nu va include, în numerele următoare, vreun articol critic; ca urmare, ziarul a fost suspendat. (Raționamentul este normal: până în momentul înființării FRN, deși PNT era dizolvat legal, totuși ziarul său fusese lăsat să apară; a fost oprit de la apariție numai în momentul creării partidului unic). În schimb, oficiosul PNL, „Viitorul”, a prezentat prompt actele de înființare a Frontului (și expunerea de motive), deși fără comentarii⁶⁷. În numărul următor al ziarului⁶⁸, articolul de fond purta titlul *Unirea forțelor politice*; nu se

---

⁶⁶ Pentru ruptura definitivă dintre Gheorghe Tătărescu și Dinu Brătianu, din aprilie 1938, vezi Petre Țurlea, *Partidul Național Liberal – Tătărescu*, Edit. Libria, București, 2001, p. 12–18.

⁶⁷ „Viitorul” din 17 decembrie 1938.

⁶⁸ Idem din 18 decembrie 1938.

arăta deloc ostil noului partid: Având în vedere Constituția din februarie 1938, „era normal să se evolueze de la un sistem politic de complexitate, la un sistem de unitate a forțelor. [...] FRN este emanația Constituției. El reprezintă formula adecvată principiului unității naționale și unirii forțelor politice. [...] Suntem la începutul unei noi ere politice“. Ideea că FRN era „formula adecvată“ momentului nu putea fi expresia opoziției față de regim, ci a acceptării acestuia, chiar dacă fără entuziasm. Articolul de fond era nesemnat; reprezenta, prin urmare, părerea Redacției; și, cum ziarul era oficiosul PNL, reprezenta prin urmare părerea conducerii acestui partid. Pe aceeași pagină erau menționați membrii fondatori ai partidului unic. Temătoare că va avea soarta ziarului „Dreptatea“, Redacția „Viitorului“ a mers mai departe, înscriindu-se și în corul publicațiilor care laudau fără limite Frontul: peste două zile, un editorial tot nesemnat, prezentând partidul unic se încheia cu urarea „Trăiască Majestatea Sa Regele Carol al II-lea! Trăiască România întregită, unită și eternă!“⁶⁹ Cu toată această slugărnice față de acela care desființase PNL în martie 1938 și care, prin crearea FRN ca partid unic, interzicea revenirea în legalitate a partidelor istorice, „Viitorul“ nu a avut o soartă mai bună decât „Dreptatea“: a fost și el interzis – ultimul număr va fi tocmai cel în care se scrisese „Trăiască Majestatea Sa Regele Carol al II-lea!“.

Mișcarea Legionară, o forță politică profund ostilă lui Carol, a fost și ea influențată major de apariția FRN, mai ales pentru faptul că a avut loc la foarte puțin timp după asasinarea lui Corneliu Zelea Codreanu, însoțită de un nou val de teroare asupra legionarilor. În decembrie 1938, o coagulare a Mișcării în jurul unui urmaș al lui Codreanu era numai un deziderat. Și, în lipsa unei conduceri centrale ferme și unanim recunoscute, care să coordoneze rezistența împotriva regimului carlist, foarte mulți au încercat să scape pe cont propriu. Așa se explică numeroasele declarații de fidelitate față de Rege și, de la sfârșitul lui 1938, de adeziune la FRN. Cele mai cunoscute nume sunt cele ale

---

⁶⁹ Idem din 20 decembrie 1938.

profesorului Dumitru Găzdaru, poetul Radu Demetrescu-Gyr și preotul Ilie Gârneață. Legionarii aflați cu domiciliul forțat la Vaslui vor trimite o scrisoare colectivă Biroului Central al FRN: „Credincioșii Majestății Sale Regele Carol al II-lea, Țării și ideii de totală solidaritate națională [...], aderăm sincer la Frontul Renașterii Naționale, făcând zid în jurul Augustului nostru Suveran și Destinului Neamului nostru”⁷⁰. Astfel de scrisori au fost imediat exploatate propagandistic de regimul carlist, fiind publicate în presă. Membrii de rând ai Mișcării Legionare au urmat și ei exemplul liderilor. În județul Târnava Mică, din cei 619 legionari cunoscuți de autorități, până la începutul lui februarie 1939 se înscriseră în Front 494. Inspectoratul Regional de Jandarmi Olt raporta, la începutul lui februarie 1939, că pe raza sa de activitate majoritatea legionarilor se înscriseră deja în FRN; aducea și informația că ar fi existat, în acest sens al înscrierii, un cuvânt de ordine pe țară⁷¹. Însă, chestionat pe această problemă, Inspectoratul Regional de Jandarmi Prut nega existența presupusului cuvânt de ordine pe țară, sau cel puțin legionarii de pe raza sa de competență nu-l luau în seamă, continuându-și activitatea clandestină. De asemenea, studenții legionari din Iași au respins propunerea de a se înscrie în FRN, cerând, la rândul lor, tuturor studenților indiferent de culoarea politică, să refuze înscrierea⁷². Așadar, în ceea ce-i privește pe legionari situația era complexă, pe ansamblu ei rămânând în continuare un pericol pentru regim.

Partidul Comunist din România a fost în mod constant în opoziție față de Dictatura Regală și, prin urmare, și față de FRN; își reafirma, și la interferența anilor 1938–1939, soluția proprie în fața ofensivei războinice a puterilor fasciste: crearea unui Front Popular, conceput și

---

⁷⁰ „Universul” din 22 decembrie 1938 și 3 ianuarie 1939.

⁷¹ ANIC, fond IGJ, dosar 19/1939, f. 57–58; și în martie 1939, Inspectoratul Regional de Jandarmi Olt relua aceeași informație: legionarii erau îndemnați să se înscrie în FRN, „pentru a-i cunoaște secretele și a-i sabota lucrarea”. Idem, f. 106.

⁷² Idem f. 81. Idem, dosar 28/1939, f. 40 Ioan Hudică în *Jurnal politic 1938–1939, op. cit.*, p. 173, notează, la 4 ianuarie 1939, înscrierea în FRN a lui Ilie Gârneață, Dumitru Găzdaru, Radu Demetrescu Gyr – pe care-i critica.

ca instrument pentru o revoluție internă. PCdR era activ mai ales în Basarabia, Bucovina și Moldova, unde jandarmii descopereau foarte des manifeste semnate Comitetul Central al Partidului Comunist. Manifestele purtau titlaturi diverse: *Către poporul român și popoarele conlocuitoare; Muncitori, țărani, funcționari și intelectuali; Lenin, Liebknecht, Luxemburg; Către toți iubitorii de neam și țară*, ș.a. La începutul lui februarie 1939, astfel de manifeste erau descoperite mai ales în județele Bălți, Soroca, Iași. Prin ele se cerea populației să nu adere la FRN, să lupte împotriva acestuia, pentru că prin partidul unic se încearcă întărirea Dictaturii Regale: „Regimul a creat Frontul Renașterii Naționale spre a înșela poporul și a întări Dictatura Regală”; „Garda de Fier n-a renunțat la propagandă, pe care o va dezvolta în sânul FRN, care vrea să subjuge țara fascismului german”. În schimb, se cerea ca populația să lupte pentru pâine, pace, libertate și pământ, în cadrul unui Front Popular Antifascist, un Front Democratic. La adresa FRN se ridica și acuza că a primit în rândurile sale pe fasciștii germani și unguri. Jandarmeria aflase că revigorarea acțiunilor comuniste, îndreptate cu precădere împotriva FRN, era urmarea instrucțiunilor Kremlinului, „care a hotărât lupta împotriva fascismului și a hitlerismului cu toate forțele democratice din lume”⁷³. Manifestele reprezentau numai elementele cele mai vizibile. Activitatea comunistă era, însă, diversificată, încercându-se și tipărirea unor publicații cu apariție legală. Tot Jandarmeria aflase că, la București, un grup de intelectuali comuniști – Popescu Puțuri, Athanasie Joja, Arthur Messinger, Ion Voinea, Alexandru Graur – încercau să pună bazele unei noi publicații, „Orientarea”, în cadrul unor întruniri din ianuarie 1939⁷⁴.

Din documentele de arhivă avându-i ca autori pe reprezentanții diverselor organisme de ordine ale Statului, rezultă faptul că începând din ianuarie 1939 aceste organisme au introdus între obiectivele permanente ale activității lor înregistrarea și ținerea sub control a reacțiilor tuturor partidelor politice față de FRN. Din permanența și

---

⁷³ ANIC, fond IGJ, dosar 7/1939, f. 11 și 19/1939, f. 67, 79–80.

⁷⁴ La cafeneaua Nestor – Idem, dosar 11/1939, f. 35–39.

severitatea supravegherii rezultă atât teama față de aceste partide, cât și negarea afirmației triumfaliste a ministrului de Interne, Armand Călinescu, că noul partid ar fi acceptat de cvasitotalitatea românilor.

La capitolul rezistenței față de înființarea FRN, pe lângă atitudinea partidelor politice trebuie consemnată acțiunea lui Nicolae Iorga. Acesta nu s-a opus noului partid în numele unui vechi partid, ci în nume personal. Cu toate acestea, cu toate că nu avea în spate un organism politic de susținere, opoziția sa a fost considerată extrem de periculoasă pentru regimul carlist, pentru că venea din partea unui adevărat simbol al naționalismului român, al luptei pentru independență și unitate – tocmai deziderate pentru care se afirma că ar fi fost creat Frontul.

Pentru cei care nu cunoșteau motivele susținerii loviturii de Stat, dată de Carol în februarie 1938, de către Nicolae Iorga, a fost o surpriză ostilitatea vehementă cu care istoricul a întâmpinat noul pas făcut pe calea consolidării Dictaturii Regale prin crearea unui partid unic. Iorga și-a văzut confirmate temerile că Regele va permanentiza regimul nedemocratic; de aceea a contestat FRN-ul și ideea în sine a existenței unui singur partid, făcut la ordin. Contestarea a făcut-o pe toate căile care-i erau disponibile: în ziarul său, „Neamul Românesc“, la cursurile și seminariile de la Universitate, de la Academia Comercială, de la Institutul de Istorie Universală al cărui director era, în cadrul conferințelor ținute la Liga Culturală, în convorbirile particulare. În replică, Armand Călinescu a declanșat un sistem întreg de înregistrare a tuturor acestor reacții ostile Frontului o acțiune de îngrădire a lor, mergând până la cenzurarea și confiscarea „Neamului Românesc“. Pe urmele istoricului au fost puși o mulțime de informatori ai SSI, fiecare transmitând rapoarte zilnice; cum erau mai mulți, uneori pentru același moment s-au păstrat câte două-trei informări. S-au strâns, astfel, mii de documente care constituie, astăzi, o sursă istorică foarte valoroasă⁷⁵. Urmărirea aceasta

---

⁷⁵ Pe baza acestei surse de informații, pentru perioada 1938–1940, păstrată intactă în Arhiva SRI, am realizat volumul *Nicolae Iorga între dictatura Regală și Dictatura Legionară*, Edit. Enciclopedică, București, 2001. Prezentarea, în volumul de față, a poziției lui Nicolae Iorga față de FRN, va urma prezentarea din volumul apărut în 2001, care, însă, nu s-a limitat la raporturile istoricului cu partidul unic.

intensă, excesivă – caz unic în România interbelică – va dura toată perioada Dictaturii Regale. Și alte personalități, mai ales politice precum Iuliu Maniu, erau puse sub strictă supraveghere, dar parcă pentru nici una nu s-a făcut atâta efort ca să nu fie pierdut nimic din manifestările sale. Este o explicație a acestui fenomen: Nicolae Iorga intrase în legendă pentru poporul român; el era „Apostolul Neamului”, cel căruia i se datora într-o bună parte existența României Mari; pe el îl cunoșteau toți românii, până în satul cel mai izolat. De aceea, orice cuvânt al lui avea o influență majoră, mult mai mare decât aceea a oamenilor politici, putând determina un curent ostil sau unul favorabil major față de evenimentele în curs. Și tot datorită imensei sale popularități, autoritățile nu se puteau purta cu el cu o brutalitate vizibilă. Ce reacție ar fi stârnit o eventuală arestare a istoricului? Indiscutabil, una foarte negativă, primejdioasă pentru regim. Ca urmare, singura soluție posibilă era supravegherea foarte strictă și îngrădirea posibilităților de cunoaștere, în cercuri mai largi, a poziției lui Nicolae Iorga. Concomitent, au fost permanente acțiuni de „îmbunare” a acestuia, unele avându-l ca inițiator chiar pe Carol al II-lea, cel care a depășit, în anumite momente, uzanțele raporturilor dintre Rege și cetățeni, trimițându-i scrisori personale.

Chiar pe 16 decembrie 1938, aflând de decretul prin care se îngăduia înființarea unui partid unic, Nicolae Iorga a răbufnit, în timpul cursului de Istorie contemporană ținut la Facultatea de Litere, așadar în public. Afirmase: „Am căzut unde nu voiam, într-o adevărată dictatură”⁷⁶. În societatea românească interbelică cel mai mare ecou, însă, dintre toate manifestările lui Iorga, îl aveau articolele sale zilnice din „Neamul Românesc” – ziar pe care-l întemeiasse în 1906. Aceste articole erau citite atent și comentate de majoritatea presei, ajungând a fi, astfel, foarte larg cunoscute și putând să influențeze foarte larg. Istoricul și-a folosit și articolul zilnic pentru a ataca partidul unic. Primul a fost cel intitulat *În fața unei inovații*: „S-a înființat prin decret «organizația politică unică», dincolo de care orice altă formațiune, «socotită clandestină», aduce «degradarea civică pe termen de doi ani până la cinci ani». Numai acest

---

⁷⁶ ASRI, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 25.

«front al renașterii naționale» are dreptul de a candida, chiar la alegeri «profesionale». [...] El se substituie partidelor definitiv condamnate, ele însele, și nu numai metodele lor greșite. [...] E inutil să spun că generația din care fac parte și care peste toate insuficiențele și greșelile ei, a creat România de astăzi, dând și momente de frumuseță unică în istoria acestui Neam, va rămâne legată de amintirile și idealurile ei. Ea poate fi oprită de a lucra pe căile de odinioară, dar o înnoire a credințelor ei este, fără îndoială, o imposibilitate. Ea privește la tot ce se petrece așa de nou în lume. Privește cu ochii clari ai minții pe care o dă experiența scump plătită, a unei vieți întregi, acum aproape de capăt. Și ochii aceștia nu se pot opri de a privi și în acel viitor pe care alți oameni cred că-l pot crea după alt tip, dar ei știu că el stă în mâna puterilor misterioase care conduc omenirea»⁷⁷. Deși, în articolul său, Nicolae Iorga exprima doar o poziție de respingere a partidului unic, fără a chema la luptă împotriva acestuia, totuși s-au ordonat măsuri coercitive: ca într-o adevărată dictatură, nu erau acceptate decât laudele. Campania antiiorghistă a fost dirijată de ministrul de Interne Armand Călinescu. Prima măsură luată: numărul ziarului „Neamul Românesc” unde apăruse articolul incriminat a fost confiscat de pe piață, polițiștii luând cu asalt centrele de difuzare a presei. În urma acestei acțiuni represive, istoricul îi va scrie, în seara aceleiași zile, lui Armand Călinescu: „16 decembrie 1938. *Domnule Călinescu*, Am trăit să văd și instalarea robiei. Așa fiind, nu mă mir că ai ordonat confiscarea foii care v-a dat, la toți, ce aveți mai bun în voi. Dar n-o voi mai supune acestei jigniri. Încetez acțiunea mea de scriitor politic. Primește expresiunea profunde mele compătimiri. N. Iorga»⁷⁸.

---

⁷⁷ „Neamul Românesc” din 17 decembrie 1938.

⁷⁸ Titu Georgescu va publica fotocopia scrisorii în volumul *Nicolae Iorga împotriva hitlerismului*, Edit. Științifică, București, 1966 – preluată (deși nu se specifică) din Arhiva Securității aceluși moment. Greșala de datare este aparentă: ziarele erau răspândite pe piață în București în după-amiaza zilei precedente celei înscrisă pe frontispiciul publicației; astfel, „Neamul Românesc” datat 17 decembrie 1938, a putut fi confiscat pe 16 decembrie. N. Georgescu-Cocoș, directorul administrativ al „Neamului Românesc” a primit din partea Cenzurii și o chitanță

Iorga era conștient, însă, că represiunea fusese ordonată de mai sus, de la Rege: un agent al Siguranței raporta că l-a auzit spunând unor apropiați, pe 17 decembrie, că „nu înțelege nici să se explice cu ministrul de Interne, care în chestiunea cenzurării n-a fost probabil decât un organ subaltern“, și amenința că tot ce nu poate să publice în „*Neamul Românesc*“, va spune în cadrul unor conferințe⁷⁹.

Articolul din „*Neamul Românesc*“ supărase atât de mult conducerea regimului carlist, încât s-a ordonat ca în întreaga țară să fie urmărite exemplarele ziarului care scăpaseră de confiscare, să fie luate de la cei care le cumpăraseră și să se raporteze impactul lecturii articolului. Și, organismele Ministerului de Interne s-au conformat ordinului. În raportul Inspectoratului Regional de Poliție Chișinău din 21 decembrie 1938, se scria: „Articolul d-lui Iorga nu a fost cunoscut la Chișinău până la sosirea unui ziarist din București, care a adus numere din „*Neamul Românesc*“ confiscat. Numai pe această cale s-a cunoscut de către oamenii mai proeminenți din Chișinău articolul d-lui Iorga, care a impresionat“⁸⁰.

Nicolae Iorga își va sista colaborarea la alte ziare, după ce acestea au adoptat o atitudine favorabilă partidului unic; dorea, astfel, să nu se creeze o confuzie asupra poziției sale. Cu „*Timpul*“, condus de Grigore Gafencu, avea o relație stabilă, aici apărându-i săptămânal articole, la sfârșitul lui 1938⁸¹. Constatând politica ziarului după înființarea partidului unic, istoricul îi trimite directorului acestuia, pe 21 decembrie 1938, o scrisoare de renunțare la orice colaborare: „Îmi dau seama că astăzi, articolele unui adversar al regimului ridicul ce s-a instalat de câteva zile [...] nu se potrivesc cu caracterul ce va trebui să-l aibă ziarul d-tale“⁸². Ca

---

consemnând numărul de exemplare confiscate, „din ordinul nr. 1 930 al Ministerului de Interne“ – chitanță reproducă în „*Neamul Românesc*“ din 4 octombrie 1940.

⁷⁹ ASRI, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 27.

⁸⁰ ANIC, fond DGP, dosar 209/1938, f. 7–8.

⁸¹ „*Timpul*“ publică la 5 decembrie 1938 articolul „*Desălbaticire*“, pe 12 decembrie, *Osânda latina*, pe 19 decembrie, *Dușmanii latine*.

răsplată a fidelității sale față de regim. Grigore Gafencu va fi cooptat în Guvern, pe 23 decembrie, ca ministru de Externe.

Inițiatorii Dictaturii Regale și ai FRN afirmau deseori că doar un astfel de regim poate strânge forțele naționale pentru apărarea Țării. Nicolae Iorga, în timpul unui seminar cu studenții ținut pe 18 decembrie 1938, arăta că tocmai acest regim de dictatură va face imposibil efortul general pentru menținerea României Mari: „ce a fost războiul nostru de întregire? Câteva sute de mii de țărani morți pe câmpurile de luptă. [...] Dar credeți că astăzi țăranul nu-și dă seama de realitate? Oare va mai lupta ca să apere cutare sau cutare burtă verde?”⁸³ Orice temă ar fi tratat la cursuri, seminarii sau în cadrul conferințelor, găsea prilejul ca, în paranteze foarte apreciate de cei prezenți, să arunce săgeți la adresa regimului dictatorial. De aceea, pentru Ministrul de Interne găsirea unor metode de anihilare a istoricului devenise stringentă. S-a încercat îndepărtarea lui din viața politică. A fost lansat zvonul că va fi demis din funcția de consilier regal, sperându-se că reacția spontană a celui în cauză să fie aceea de a-și prezenta singur demisia, luându-și astfel răspunderea. Iorga, însă, nu s-a lăsat atras în cursă; unul dintre informatorii SSI raporta, pe 19 decembrie, că într-un grup de partizani ai săi Nicolae Iorga a declarat că „nu poate renunța la un loc în care a fost numit pentru calitatea sa de fost prim ministru”; însă, nu va mai participa la niciuna dintre ședințele Consiliului de Coroană prezidate de Suveran, atâta timp cât i se va aplica „regimul de robie”⁸⁴. Încercarea de a obține demisia istoricului avea și o altă motivație: conform articolului IV al Decretului regal 4321/15 decembrie 1938, toți consilierii regali deveneau automat membrii de drept ai FRN; astfel, cu atitudinea sa foarte critică, Iorga putea submina din interior partidul unic.

---

⁸² Arh. Iorga-Pippidi – publicată de Andrei Pippidi în „Manuscriptum”, nr. 3/1971, p. 24. În „Timpul” din 25 decembrie 1938, va apare, totuși, un articol al lui N. Iorga – *Amintiri de sărbători?* ; fiind număr special de Crăciun, a fost pregătit mult înainte și materialele trimise nu mai puteau fi retrase.

⁸³ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. II, f. 147.

⁸⁴ Idem, vol. I, f. 26.

Notele informative acumulate de SSI îl reprezintă pe Nicolae Iorga, la interferența anilor 1938, 1939, ca pe un luptător consecvent împotriva regimului carlist care înființase partidul unic. Expresiile pe care le folosea erau mult mai dure decât ale tuturor celorlalți opozanți ai Dictaturii. „Eu știu că e dictatură – spunea în timpul unui seminar –, pentru că cunosc greutățile pe care le întâmpin în scoaterea gazetei. [...] Dacă, canaliile și mișei pe care i-am crescut supt aripa mea, erijați astăzi în conducători ai Neamului [Carol al II-lea îi fusese elev], se ridică cu putere și vehemență contra aceluia care le este părinte sufletesc și, culmea obrăzniciei, îmi răpesc mijlocul de a mă exprima în libertate, apoi să știți că cuțitul a ajuns la os. [...] S-a creat un partid de către Guvern, dar unul singur, care are menirea să ne conducă în viitor. Dar oamenii, sau mai bine zis omul care l-a creat este cu totul lipsit de rațiunea exactității și a politice de Stat. Partid creat la cererea unor personaje, ei spun foarte ilustre, eu spun foarte mediocre. Era de libertate trebuincioasă Statului nostru acum, după epoca de autoritate poate necesară la început, n-a venit [...], ci avem o perioadă de tiranie”⁸⁵. Astfel de expresii dure vor fi folosite în toate întâlnirile cu studenții din acele zile. Pe 18 decembrie, la un seminar, le spunea: „În Italia și Germania, bandele lui Hitler și ale lui Mussolini au creat Statul. [...] La noi, ăștia din răsărit, s-a întâmplat un fenomen invers în anul de grație 1938. Statul a format banda [FRN], una singură, căci se poate manipula mai ușor. Dar la noi Statul ca expresiune proprie nu există. El este Guvernul. Și Guvernul există? Da, unul care este autoritar și Guvernul este Regele. Deci Regele a creat un partid, o bandă, pentru el”. Încheia cu o amenințare: „N-aș vrea ca în țara noastră să se reediteze timpurile de pomină din 1907”⁸⁶.

Informat permanent asupra tuturor acestor atacuri ale istoricului la adresa sa, Regele s-a arătat foarte îngrijorat de ecoul lor. De aceea, chiar în seara lui 18 decembrie va iniția o întrevedere cu Iorga. Regele l-a invitat – cum se scria într-o notă a Siguranței – „să-și explice atitudinea

---

⁸⁵ Idem, f. 142.

⁸⁶ Idem, f. 146.

față de noul partid înființat, fixată prin articolul apărut sub semnătura sa în ziarul «Neamul Românesc»⁸⁷. Cel chestionat astfel „și-a menținut convingerile“. Ca urmare, a fost impusă – de către comandantul Corpului II Armată în raza căruia era Bucureștiul – cenzura prealabilă a ziarului incriminat⁸⁷. Cu tot insuccesul avut, Carol va persevera în încercarea de aplanare a conflictului. Cu ocazia Crăciunului 1938, i-a trimis lui Nicolae Iorga o felicitare, gest ieșit din comun în relațiile dintre Rege și cei din afara familiei regale. Pe 26 decembrie, i se răspundea: „Mulțumind pentru urările de Sărbători, urez la rândul meu purtătorului Coroanei României spor la cele bune și cu oamenii buni, în alegerea sigură și a scopului constituțional și a mijloacelor omenești. Acestea sunt căile unice ale biruinței politice“⁸⁸. Apoi, Carol îl va trimite la Iorga, pentru a lămuri definitiv situația, pe Ernest Urdăreanu. Istoricul, după întrevvedere, le va spune apropiaților săi că, datorită explicațiilor pe care le-a avut cu emisarul Regelui este „complet satisfăcut“ și este în căutarea unei formule care să-i înlesnească, fără compromis vădit, revenirea la vechea sa atitudine față de Suveran și de regimul său⁸⁹. Insistențele regale nu au însemnat, însă, și o schimbare a atitudinii represive a autorităților, mai ales privind cenzura ziarului „Neamul Românesc“. Începând din 18 decembrie, acesta nu va mai cuprinde articolul cotidian al lui Nicolae Iorga – anunțatul protest, în acest fel, al istoricului materializându-se. De menționat, însă, și faptul că ziarul a publicat relatări despre formarea FRN, liste cu aderenții acestuia, prezentarea întrunirilor etc., faptul indicând teama redactorilor de represalii. Va fi publicată chiar și conferința ținută la Radio de inamicul declarat, din acel moment, al istoricului, Armand Călinescu⁹⁰.

Până la urmă, autoritățile au găsit soluția pasului înapoi, eliminând, după 10 zile, cenzura prealabilă; măsură anunțată lui Nicolae Iorga

⁸⁷ Idem, vol II, f. 86.

⁸⁸ *Ultimele scrisori ale lui Nicolae Iorga*, publicate de Andrei Pippidi în RITL. XXXVII, nr. 1-2/1989, p. 279.

⁸⁹ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. II, f. 160.

⁹⁰ „Neamul Românesc“ din 13 ianuarie 1939.

printr-o scrisoare a lui Armand Călinescu, care acuza „o neînțelegere“. Ca urmare, în numărul din 28 decembrie al ziarului, articolul cotidian al directorului ziarului reapare, sub titlul *O explicație*; în finalul acestuia, autorul anunța, totuși: „Urmez cum îmi poruncește conștiința mea, și trecutul meu, trecutul Țării înseși“. Deși fusese colaborator al celor ce alcătuiseră Constituția din februarie, faptul acesta nu-l obliga la solidaritate cu orice inițiativă a celor aflați la Putere. Direct vizat, Armand Călinescu s-a supărat din nou și „Neamul Românesc“ a fost iar confiscat de pe piață; reacția coercitivă a venit, însă, cu întârziere după ce multe exemplare se vânduseră deja, articolul ajungând a fi cunoscut⁹¹. Iorga a declarat că rupe orice relații cu Guvernul. Și „Neamul Românesc“ din 3 ianuarie 1939 va fi confiscat; datorită articolului cu titlul *Străvechiul nostru individualism*⁹². Iar cenzura prealabilă a interzis apariția unui articol în numărul din 15 ianuarie 1939⁹³. Abia în a doua parte a lui februarie 1939 Nicolae Iorga a putut să-și reia stabil activitatea la ziar.

Cea mai violentă ieșire în public a istoricului împotriva înregimentării forțate în FRN era consemnată de o notă a Siguranței din 3 februarie 1939. Într-o ședință a Academiei Române – din 28 ianuarie –, atunci când președintele acesteia a propus ca toți academicienii să se înscrie, în bloc, în FRN și să poarte uniforma acestuia, „N. Iorga s-a ridicat, spunând că «îl surprinde ca tocmai președintele să facă o atare popunere Adunării, ca și cum aceasta ar fi o breaslă de bărbieri, tinichigii sau o asociație de funcționari comerciali. Nu, domnule președinte – a spus în continuare –, noi nu suntem o turmă de mameluci, fiecare din noi are puterea de discernământ necesară, și prin nimic nu am putea fi constrânși ori măcar amenințați să comitem un asemenea act. Eu, cel puțin, declar de la început că nu m-aș putea înscrie niciodată în asemenea condițiuni»“. Încercarea academicienilor de a-l tempera a avut efect contrar, istoricul atacându-l pe Rege; acesta, aflat la Palatul Regal din

---

⁹¹ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. II, f. 152.

⁹² „Neamul Românesc“ din 3 octombrie 1940 – confirma o scrisoare de protest a lui N. Iorga către Ernest Urdăreanu; publicată de Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 279.

⁹³ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. II, f. 162.

apropiere (pe Calea Victoriei), asculta, la un difuzor montat special, debaterile de la Academie, așteptând ca academicienii, în totalitate, să-i laude politica. Supărat de cele auzite, l-a trimis urgent pe Ernest Urdăreanu pentru a opri atacurile lui Iorga; a fost întâmpinat, însă, cu o replică fermă a acestuia: „Du-te și spune stăpânului tău că profesorul Iorga nu se teme de nimeni [...]”⁹⁴ Astfel, înscrierea în bloc a academicienilor în FRN nu a mai avut loc, protestul lui Nicolae Iorga atingându-și ținta⁹⁵. Cu toate acestea, mulți academicieni se vor înscrie separat, iar în toamna lui 1939 Carol a dat un decret conform căruia uniforma Frontului devenea obligatorie și pentru membrii Academiei⁹⁶.

Mulți au crezut că neacceptarea înființării FRN îi va apropia pe Nicolae Iorga și Iuliu Maniu, că vor colabora în lupta împotriva lui Carol al II-lea. Și în cercurile diplomatice din București circula, în ianuarie 1939, ideea că Iorga ar intenționa să se alinieze într-un front al Opoziției⁹⁷. Însă, amintirea rolului PNT în căderea Guvernului Iorga (1932) și a adversității permanente al cărei obiect fusese din partea național țărăniștilor, l-a făcut pe istoric să refuze orice apropiere de Maniu, chiar dacă aveau aceeași poziție față de partidul unic. Refuzul a fost făcut public la sfârșitul lui decembrie 1938⁹⁸, întemeiat pe motivele

---

⁹³ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. II, f. 162.

⁹⁴ Vezi prezentarea pe larg la Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între..., op. cit.*, p. 75–77.

⁹⁵ Fondul FRN de la ANIC, care conține toate cererile colective de înscriere în partidul carlist, nu are și o cerere în acest sens din partea Academiei Române.

⁹⁶ Pe 13 noiembrie 1939, Ioan Hudiță nota în jurnalul său: „Azi am aflat că pe viitor și membrii Academiei vor fi obligați să poarte la ședințele lor uniforme FRN, cu anumite panglici speciale”. – Ioan Hudiță, *op. cit.*, p. 252. În perioada respectivă, academicienii aveau deja o uniformă a lor, asemănătoare cu aceia a academicienilor francezi; nu semăna deloc, însă, cu uniforme FRN. Se păstrează uniforma de academician (după modelul francez) a lui N. Iorga, la Casa „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte.

⁹⁷ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 43.

⁹⁸ „Neamul Românesc” din 30 decembrie 1938 – articolul lui N. Iorga cu titlul *Pentru a înlătura o confuzie*.

diferite ale atitudinii celor doi: Iorga dorea un regim de ordine publică, dar respectând demnitatea cetățeanului și era „contra spiritului de turmă totalitară sau de clientelă fanariotă”, pe când Maniu urmărea slăbirea Monarhiei, „care se cere sfătuită și ajutată, nu denunțată”. Iar apropiaților săi, istoricul le-a declarat că liderul național țărăniștilor duce o activitate „subversivă”⁹⁹. De cealaltă parte, și Maniu respingea orice colaborare, acuzându-l pe Iorga că a favorizat Dictatura Regală, inaugurând în 1931 guvernele personale; pe această temă, va răspândi chiar un manifest în februarie 1939¹⁰⁰. De asemenea, a fost speculată și o posibilă apropiere a lui Nicolae Iorga de Mișcarea Legionară, istoricul dezmințind-o cu o formulă plastică: „Tot mai bine cu un Rege care face pe Codreanu, decât cu un Codreanu care voia să facă pe Regele”¹⁰¹.

Înființarea partidului unic a produs și reacții externe, mai ales la nivelul presei. Pozitiv a reacționat presa italiană, regimul politic ce se dorea a fi definitivat la București, prin FRN, fiind asemănător mai mult cu cel de la Roma, decât cu cel de la Berlin. Anunțul înființării și comentarii pe marginea evenimentului au apărut în presa italiană aproape concomitent cu publicarea Decretului lege în „Monitorul Oficial”. „Il Messagero” din 17 decembrie 1938 anunța înființarea Frontului; materialul fusese scris, normal, pe 16 decembrie, chiar în ziua apariției Decretului lege, și, totuși, ziaristul italian afirma că știe deja că „poporul român a întâmpinat cu entuziasm evenimentul”. Alt ziar, „Giornale d’Italia”, tot din 17 decembrie, mergea mai departe, anunțând „covârșitorul număr al aderenților”. Erau, evident, formulări indicate chiar de autoritățile române. Conform notelor SSI, ceea ce credeau într-adevăr ziariștii italieni și germani din București despre FRN era în contradicție totală cu ce se publica în ziarele lor. Într-o astfel de notă, din 22 decembrie 1938, se menționa că înființarea Frontului nu inspiră destulă încredere;

---

⁹⁹ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 32. În altă notă informativă se consemna refuzul lui N. Iorga de a colabora, deoarece opoziția sa față de regimul carlist este „completamente diferită de aceea a lui Iuliu Maniu”. – Idem, vol. II, f. 156.

¹⁰⁰ Idem, f. 68; N. Iorga anunța că-l va da în judecată pe Maniu.

¹⁰¹ Idem, f. 27, 36.

ziariştii italieni și germani afirmau că este o formațiune artificială, fără unitate ideologică și fără sprijinul maselor populare, deci „un simulacru politic, care permite continuarea sistemului de guvernare de până acum, căutând să inducă în eroare opinia publică mondială”¹⁰². În mod surprinzător, având în vedere poziția constantă foarte critică a presei ungare față de tot ce se întâmpla în România, ziarul budapestan „Pester Lloyd” din 17 decembrie 1938 avea comentarii foarte favorabile lui Carol al II-lea și FRN-ului. Presa germană aproape a ignorat evenimentul. Din cele trei țări menționate, doar în Italia s-a mai păstrat interesul față de partidul unic din România și după momentul de început. Comentariile laudative vor continua. „Giornale d’Italia” din 16 ianuarie 1939 lauda „adeziunea minorităților din România la noua organizație națională” și participarea entuziastă la întruniri a populației. În mod normal, în țările democrate occidentale vestea înființării în România a unui partid asemănător cu cele fasciste a fost primită cu suspiciune și teamă. Se vor urmări atent declarațiile liderilor noii formațiuni în cadrul întrunirilor populare – mai ales acelea ale ministrului de Externe, Grigore Gafencu –, pentru a desprinde o eventuală nouă orientare în plan extern a României. Ziarele din țările balcanice au înregistrat evenimentul de la București, dar cu ponderație. „Vremea” de la Belgrad abia pe 5 ianuarie 1939 anunța înființarea FRN, pe care o lauda, afirmând că, astfel, Carol al II-lea și-a creat un instrument principal pentru aplicarea Constituției noi. Corespondenții de presă de la București transmiteau și reacțiile ostile Frontului, dar în mică măsură; mai ales poziția lui Nicolae Iorga a trezit interes – într-un ziar bulgar se scria că „acesta a produs o mare senzație în lumea politică românească”¹⁰³.

*

Regulamentul FRN preciza (art. 9) organele de conducere ale acestuia: Directoratul și Consiliul Superior Național; membrii acestora

¹⁰² ANIC, fond DGP, dosar 209/1938, f. 10.

¹⁰³ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol II, f. 161. Ziarul bulgar „Zora” din 12 ianuarie 1939 includea articolul *Profesorul Iorga rupe relațiile cu Guvernul*.

trebuiau numiți de Rege (art. 12). Primul ministru sau înlocuitorul său putea convoca și prezida ședințele; aceleași lucruri puteau să le facă și secretarii generali ai Frontului (art. 14). Consiliul Superior Național formula directivele politice ale partidului, prezenta dezideratele acestuia Guvenului, putea face observații asupra mersului administrației publice, aproba candidaturile ce se propuneau pentru alegerile parlamentare, administrative, cum și ale organizațiilor profesionale. Iar Directoratul (art. 15) „se pronunță în caz de urgență asupra aceluiași chestiuni [...] De asemenea, controlează și îndrumă mersul organizațiilor Frontului și aplică sancțiunile disciplinare“. Cele două erau organisme deliberative. Organele de execuție erau secretariatele generale, conduse de câte un secretar – având corespondențe la nivelul ținuturilor, județelor; pe toate treptele erau câte trei secretari, corespunzând categoriilor profesionale oficializate: agricultură și muncă manuală; comerț și industrie; ocupații intelectuale. Erau ajutați de către un organ consultativ, format din reprezentanți ai celor trei categorii profesionale. La nivelurile menționate, toți secretarii erau numiți prin decret regal. La plasă și comună era câte un secretar; la plasă era numit de către secretarul de ținut; la comună era ales de membrii FRN din localitate și confirmat de secretarii de ținut sau județ.

Constituirea organelor deliberative de conducere și numirea secretarilor generali s-a făcut rapid; însă, la celelalte niveluri constituirea a durat foarte mult.

Prima ședință a membrilor fondatori a avut loc pe 17 decembrie 1938, în sala de ședințe a Camerei de Comerț București, sub conducerea lui C. Rădulescu-Motru, președintele Academiei Române. S-a hotărât ca sediul central provizoriu să fie la Camera de Comerț, str. Bursei 4; înscrierile să înceapă din 19 decembrie 1938, la sediul central, la sediile organismelor profesionale de orice fel și la birourile înființate de primării în acest scop; o Comisie restrânsă, formată din patru membrii ai Academiei Române, să întocmească proiectul *Regulamentului* FRN; în fiecare din cele 10 ținuturi (conform noii împărțiri administrative a Țării) să aibă loc o adunare publică pentru lămurirea scopurilor FRN. Armand

Călinescu, ministrul de Interne, care a luat parte la ședință, a declarat că a ales Camera de Comerț ca un semn de preferință pentru instituțiile profesionale¹⁰⁴. Pe 20 ianuarie 1939, Regele semna Decretul de numire a membrilor Directoratului și Consiliului Superior Național, cele două organe deliberative ale partidului unic. Cei trei secretari generali erau: Nicolae Cornățeanu, pentru agricultură și muncă manuală; Silviu Dragomir, pentru activități intelectuale; Victor Vâlcovici, pentru comerț și industrie¹⁰⁵. Ședința de constituire a Consiliului Superior Național va avea loc pe 26 ianuarie 1939, în sala Senatului, prezidată de patriarhul Miron Cristea, prim-ministru; acesta cerea membrilor Consiliului să aibă o singură deviză – „Totul pentru Neam”. Iar profesorul Vâlcovici declara că „FRN este însăși Națiunea”¹⁰⁶. Ambele formule reprezentau și o amenințare la adresa acelor care nu s-ar fi încadrat. Și, în semn de solidaritate cu Monarhia, a doua zi după constituire, pe 27 ianuarie, întregul Consiliu Superior Național va face un pelerinaj la Curtea de Argeș, la mormintele regale¹⁰⁷.

Conform *Regulamentului*, Directoratul trebuia să aibă 24 membrii (câte 8 din fiecare categorie profesională), iar Consiliul Superior Național 150 (câte 30 din fiecare categorie profesională). Printr-un alt Decret, din 21 ianuarie 1939, numărul membrilor Directoratului a fost majorat la 30¹⁰⁸. În fruntea organizațiilor FRN de la ținuturi, pentru a da o greutate

---

¹⁰⁴ „Universul” din 19 decembrie 1938. Pentru acțiunea lui C. Rădulescu-Motru în FRN, vezi Constantin Schifirneț, *Constantin Rădulescu-Motru. Viața și faptele sale*, Edit. Albatros, București, 2004, p. 755–774.

¹⁰⁵ „Universul” din 22 ianuarie 1939; și „România” din aceeași zi.

¹⁰⁶ „România” și „Universul” din 28 ianuarie 1939.

¹⁰⁷ „România” din 29 ianuarie 1939.

¹⁰⁸ În procesul de numire a membrilor acestor organisme a fost oarecare dezordine, reflectată și în listele păstrate în Arhiva Casei Regale: numărul nu concorda cu ceea ce se hotărâse; existau ștersături și înlocuiri. Vezi ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 24/1939, f. 1–6. În documentul intitulat *Apel nominal*, pentru Consiliul Superior Național al FRN, erau trecuți: Alexianu Gheorghe, Alimănișteanu Dumitru, Alimănișteanu Virgil, Andrei Petre, Angelescu Constantin dr. (consilier regal), Angelescu Constantin, Anton Peter, Apostoleanu

mai mare acestora, au fost numite personalități marcante de la București, uneori chiar miniștri; la ținutul Suceava I. Vântu, la Timiș Silviu Dragomir ș.a.m.d.

Gheorghe, Argetoianu Constantin (consilier regal), Asnavorian H., Axinte Ion, Abdulachim Selim, Baliff Ernest (consilier regal, general), Bălănescu Rosetti Ion, Banffy Nicolae, Banu Gheorghe, Băran Cariolan, Beldie Vasile, Bentoiu Aurelian, Bernaru Petre, Beșa Eugen, Blaga Lucian, Boldea Romul, Bornemisa Sebastian, Brăiescu C. C. (membru fondator), Branoske Otto, Brudariu Adrian, Budurescu Nicolae, Bujoi Ion, Bursan Constantin, Călinescu Armand, Cancicov Mircea, Cantacuzino M. G. (arhitect), Carp Grigore, Cazaciu Grigore, Comșa Ionel, Constantinescu Mitiță, Constantiniu Mihai, Comățeanu Nicolae, Cristi Vladimir, Cuza C. Alexandru, Cretzeanu Gheorghe, Dan Sever, Danielopol Gheorghe, Dragomir Silviu, Duca Grigore, Dunca Eugen, Ene Ernest, Enescu I. D. (arhitect), Flondor Gheorghe, Flueraș Ion, Gafencu Grigore, Garoflid Constantin, Ghelmegeanu Mihai, Gheorghiu Gheorghe, Gherman Eftimie, Ghițescu Stan, Gigurtu Ion, Giurescu Constantin, Greceanu Gheorghe (tăiat), Ghigorovici Gheorghe, Gusti Dimitrie (membru fondator), Gyárfás Elemer, Hagi Anton Emanuil, Hațieganu Iuliu, Hedrich Hans (doctor), Herescu Nicolae, Hodoș Alexandru, Hortolomei Nicolae (doctor), Iacobovici Iacob (membru fondator), Iamandi Victor, Iercan Nerva, Ionașcu Traian, Ion Iacob, Ionescu Mihail (general, membru fondator), Ionescu Sisești Gheorghe, Iorga Nicolae (consilier regal), Józika Ioan, Jebeleanu Ion, Jinga Victor, Kaufman Hans, Konaji Coleman, Lupaș Ion (membru fondator), Macovei Andrei, Măglașu Lazăr, Malaxa Nicolae, Manu Constantin (general, membru fondator), Marian Ion, Marinescu Ion, Martalogu Ion, Mârza Simion, Matei Ioan, Maxim Nicolae (tăiat), Miclescu Nicolae (membru fondator), Mihăilă Petre, Mikó Ladislau, Mikó Emeric, Miron Cristea (patriarh, consilier regal), Mironescu G. G. (consilier regal), Mociorniță Dumitru, Moldovanu Iuliu, Micescu Istrate, Neagu Alexandru, Neguș Aurel, Nicoară Eugen (doctor), Nistor Ioan, Nițescu Voicu, Nicoloff Enciu, Ottescu Nicolae, Pană Aurel, Panișca Gheorghe, Patrușiu Radu, Pelivan Ion (membru fondator), Periețeanu Grigore I., Petală Nicolae (general, membru fondator), Petrovici Ion, Popa Adam, Popescu Botoșani I. (inginer), Portocală Radu, Prall Gustav, Prezan Constantin (consilier regal), Racoti Filip, Radian Alexandru, Răducanu Ion, Rădulescu Motru Constantin, Mihail Ralea, Răutu Dumitru, Romalo Alexandru, Rosetti Alexandru, Roșculeț Radu, Rujinschi Nicolae (general, membru fondator), Rusescu Gheorghe (general, membru fondator), Sadoveanu Marin, Samsonovici Nicolae (general, membru fondator), Savu Eugen, Scridon Leon, Sescioreanu Constantin, Sichitiu Ion (general, membru fondator), Simian Dinu, Slăvescu Victor,

Articolul 27 al *Regulamentului* FRN institua uniforme și insigne specifice, care trebuiau purtate obligatoriu de către membrii ce ocupau funcții publice sau funcții în cadrul organizației ori a formațiunilor auxiliare; pentru ceilalți purtarea uniforme era facultativă, doar insignele fiind obligatorii. Articolul 32 menționa înființarea unei Gărzii Naționale, ca formațiune auxiliară a Frontului, cu un regulament aparte. Toți membrii FRN trebuiau să depună un jurământ de credință: „Jur credință Regelui meu, Carol al II-lea. Jur dragoste și jertfă Țării și Neamului românesc. Jur că voi păstra pentru totdeauna secretul organizării, dispozițiilor și actelor Gărzii Naționale a FRN, Jur că voi fi pildă de disciplină și corectitudine în toate obligațiunile mele sociale. Așa să-mi ajute Dumnezeu!” Deviza aleasă era: „Regele și Națiunea – Munca și Credința”. Se preciza și un salut special al membrilor – prin ridicarea brațului drept în sus și pronunțarea cuvântului „Sănătate”.

Problema cea mai greu rezolvabilă și care a stârnit cele mai multe reacții negative, a fost aceea a uniformelor FRN. Deși s-a adoptat un

---

Stoianovici Nicolae, Strat Gheorghe, Stroia Gheorghe, Suciuc Ion, Szasz Pál, Szabó Beni, Szentkereszt Hay Bela, Șerban Mihail, Ștefănescu Amza Constantin (general, membru fondator), Tătaru Coriolan, Tătărescu Constantin, Tătărescu Gheorghe (consilier regal), Tătărescu Emanoil, Teleki Adam, Teleki Ernest, Teodorescu Anibal, Tilea V. V., Titeanu Eugen, Toni V. V., Țancoff Cristu, Vaida Voevod Alexandru (consilier regal), Văitoianu Arthur (general, consilier regal), Vălcovici Victor, Vântu Gheorghe, Vântu Ion, Vasilescu Karpen N. (membru fondator), Vlad Aurel, Waldemar Gust, Wolf Helmut (doctor), Zamfirescu Constantin, Zigre Nicolae, Ziga Teodor, Zoga Gheorghe. Ibidem, *Apelul nominal* pentru membrii Directoratului FRN: 1. Pentru agricultură și muncă manuală – Călinescu Armand, Flondor Constantin (rezident regal), Gherman Eftimie, Jebeleanu Ion, Ionescu Șişești Gh., Șerban Mihail, Sescioreanu Constantin, Szasz Pál. 2. Pentru comerț și industrie – Angelescu Constantin, Bujoi Ion, Constantinescu Mitiță, Gafencu Grigore, Gigurtu Ion, Savu Eugen, Slăvescu Victor, Tillea Viorel, Malaxa Nicolae. 3. Pentru ocupațiuni intelectuale – Andrei Petre, Banffy Nicolae, Cancicov Mircea, Cazaciu Grigore, Ghelmegeanu Mihail, Hațieganu Iuliu, Iamandi Victor, Ralea Mihail, Wolf Helmut. Toate precizările din paranteze aparțin autorilor documentelor; au fost mai mulți, care au intervenit succesiv.

Regulament special pentru acestea, cu mai multe modificări și precizări succesive, totuși, în întreaga perioadă a existenței FRN, ideea uniformei a fost luată în răs chiar de către mulți membri ai partidului iar directivele de la Centru au fost aplicate doar formal.

*Regulamentul asupra uniformei datează din 20 februarie 1939¹⁰⁹. Era foarte stufos, mergând până la cele mai mici amănunte; crea din start impresia că nu va putea fi aplicat în practică. Capitolul I se intitula *Ținutele, îmbrăcămintea, încălțăminte, coifurile și podoabele*. Se fixau trei ținute: de țară, de serviciu, de ceremonie; fiecare avea descrierea ei detaliată. Ținuta de țară, deși destul de complicată, era, totuși, cea mai simplă. Ținuta de serviciu avea nu mai puțin de patru variante – pentru timp călduros, potrivit, friguros, ploios. Urma o avalanșă de precizări despre pantaloni, fuste (cu indicarea lungimii), vestoane, bonete, cămăși, cravate, brasarde, centuri, pantofi, ghetе, galoși, șoșoni, mănuși, epoleți, mantale, fulare, caschete. La ținuta de ceremonie se adăugau mănușile albe, pantofii de lac. Erau publicate, de asemenea, tabele cu semnele distinctive pentru funcționarii aparatului administrativ de Stat, obligați să intre în FRN și să-și poarte uniformă – de la președintele Consiliului de Miniștri, până la ultimul impiegat; fiecare avea epoleți de forme diferite, din aur sau argint; se adăugau stelele, albe sau galbene, numărul lor indicând mărimea în grad etc. Membrii Gărzii Naționale aveau, la rândul lor, semne distinctive aparte, cu șnururi și stele (de la 1 la 5). Totul lăsa impresia unei instituții de tip militar, nu a unui partid politic. O atenție aparte era acordată insinelor FRN, care erau foarte complexe. La ținuta de țară (cea mai simplă) pe care trebuiau să o poarte țărani, insigna se plasa pe pieptarul albastru; era formată, conform descrierii făcută de inițiatori, din: vultur albastru cu crucea în cioc și spade în cele două gheare, pe fundalul a patru cruci galbene, totul într-un cerc de fundal roșu. Pentru funcțiile înalte din ierarhia Frontului, era*

---

¹⁰⁹ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 42/20 februarie 1939 și ANIC, fond FRN, dosar 171, f. 1–29; proiectul *Regulamentului*, Idem, f. 51–77, cu adnotări marginale; Idem, f. 92–103, planșele color cu desenele diverselor tipuri de uniforme.

prevăzută o insignă mai complexă: „conturul email roșu; vulturul email alb; scutul interior cu stemele celor șapte provincii, email în culori conforme cu cele ale stemei mici a Țării, oficiale. Dungile de metal care formează conturul desenului și al valorilor de email, ca și reversul insignei, precum și acul sau dispozitivul de prindere, vor fi argintate. Nuanțele culorilor emailului roșu-galben-albastru”¹¹⁰. Unul dintre tabelele anexe cuprindea precizări privitoare la ocaziile cu care trebuiau purtate diferitele ținute: recepții și baluri la Curtea Regală; la primirea unui șef de Stat străin; festivități cu caracter național; parăzi, Te-Deumuri; deschiderea Parlamentului; reprezentațiile teatrale la care participa și Regele; diverse serbări religioase etc. Erau și situații la care purtarea uniformei era doar facultativă: nunți, baluri, ceaiuri, matineuri teatrale, serate intime, botezuri; tot facultativă era purtarea uniformei în restaurante sau pe stradă.

Cum era de așteptat, datorită caracterului stufos al *Regulamentului* privind uniforme, s-au semnalat, din toată Țara, o mulțime de neclarități. Centrul a fost bombardat cu o mulțime de întrebări. Și, Conducerea FRN nu a încetat să dea noi și noi instrucțiuni. Pe 24 noiembrie 1939 se publicau în „Monitorul Oficial” mai multe modificări ale *Regulamentului*, întărind ridicolul și așa accentuat. S-a crezut necesar să se precizeze chiar și culoarea căptușelii mantalelor de iarnă; ce cusături trebuiau să acopere gulerul; la ce distanță trebuia pusă vipușca de marginea de jos a caschetei – 0,005 m. La 10 mai 1940¹¹¹, noi modificări au adus amănunte și mai multe.

---

¹¹⁰ Idem, f. 92, 96. Pentru a nu apare diferențe de la un județ la altul, pe 21 iunie 1940 se dădea ordin ca toate insignele și toți nasturii pentru uniforme FRN să se facă de către o singură firmă, după licitație. Idem, dosar 6, f. 82–83.

¹¹¹ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 717/11 mai 1940; ANIC, fond FRN, dosar 36, f. 29. Asupra subiectului obligativității portului uniformei veneau multe întrebări din Țară. Li s-a răspuns în mai multe rânduri; în aprilie 1939 se scria: „Nu s-a fixat data obligativității portului uniformei FRN. Deocamdată portul uniformei este facultativ”. Idem, dosar 153, f. 3. Costul uniformei era foarte mare, de aceea puțini și le procuraseră; la sfârșitul aceleiași luni (aprilie 1939), de la sediul central al

Uniforma FRN și reglementările amănunțite privind purtarea ei au stârnit, în multe medii românești, reacții de respingere sau ironii. Pentru străini era mai mult o surpriză, o acțiune illogică. Deși se practica o cenzură foarte aspră, toate aceste reacții erau larg cunoscute; au fost consemnate chiar în debaterile din Senat; pe 13 iunie 1939, senatorul C. D. Dimitriu declara la tribună: „Niște prieteni din altă țară mă întrebau: «Cum se poate ca atunci când lumea întreagă este zguduită de atâtea îngrijorări, când se pun probleme atât de importante și se ridică amenințări împotriva vechilor așezări politice, când se dărâmă și se suprimă granițele, dumneavoastră, românii, să vă ocupați de câțiva centrimetri de fireturi pe care trebuie să le aibă uniformele?»”¹¹². De altfel, chiar membrii FRN și ai Gărzii Naționale nu luau prea în serios normele de purtare a uniformei, amestecând însemnele și ținutele cu elemente de îmbrăcăminte civilă¹¹³. Nenumăratele îndrumări, precizări și amenințări venite de la București nu au reglementat situația.

FRN se cereau table pe instituții și întreprinderi, cu angajații care-și confecționaseră deja uniforme – Idem, f. 2. În mai 1939, s-a dat ordin ca uniforma să devină obligatorie; a rămas facultativă doar uniforma albă, de ceremonie. Idem, f. 13. Pe 28 mai 1940, o circulară a conducerii FRN către președinții organizațiilor județene aducea noi precizări: indica membrii partidului care trebuiau să poarte și la servicii uniforma – funcționarii publici, cadrele FRN și ale Gărzilor FRN, parlamentarii. Indica și obligativitatea salutului între membrii FRN. Idem, dosar 6, f. 71. Ioan Hudiță, *op. cit.*, 1938–1939, p. 181, nota reacția lui N. Lupu: „Lupu e scandalizat, dar și mulțumit, pe de o parte, de introducerea uniformelor obligatorii pentru toți membrii FRN-ului și a funcționarilor publici. «În fond, zice el, Carol nu-și putea bate mai bine joc de toate lichelele politice care-l ajută decât îmbrăcându-le acum și în costume de carnaval; după ce i-a silit să se compromită, devenind niște simple instrumente slugarnice, acum ei nu mai pot da înapoi și se vor vedea siliți să îmbrace și uniforma de lachei»”.

¹¹² „Monitorul Oficial”, p. 111, nr. 3/8 iulie 1939, p. 39. Neagu Cosma, în *Culisele Palatului Regal. Un aventurier pe Tron. Carol al II-lea (1930–1940)*, Edit. Globus, București, 1990, p. 270. remarca și interesul material al regelui în impunerea uniformelor, o parte din bani intrându-i în buzunar.

¹¹³ ANIC, fond FRN, dosar 6, f. 98, 114; dosar 153, f. 27, 66.

Dintre personalitățile românești ale momentului respectiv s-au ridicat cu fermitate împotriva portului uniformelor în special liderii partidelor istorice; iar dintre demnitarii în funcție, unul singur, Nicolae Iorga, cel care, fiind consilier regal era obligat să poarte uniforma. Câteva luni istoricul s-a opus vehement. Mareșalul Curtii Regale, C. Flondor, îl atenționa la 19 ianuarie 1939: „În conformitate cu înaltele dispozițiuni, am onoarea de a aduce la cunoștința Excelenței Voastre că ținuta pentru domnii consilieri regali, care se vor prezenta la Palat cu prilejul audiențelor, serbărilor și recepțiilor ce vor avea loc [...] va fi uniforma FRN”¹¹⁴. Suna ca un ordin, dar adresantul nu s-a supus: pe 24 ianuarie va veni la Palatul Regal, la reuniunea membrilor Ordinului „Ferdinand”, în frac; așa va apare și în fotografiile din ziare¹¹⁵. O nouă tentativă de a i se impune uniforma, istoricul o va respinge la 23 februarie 1939, printr-o scrisoare către mareșalul Palatului, Constantin Ilasievici¹¹⁶.

Prima ieșire în public a noilor uniforme s-a făcut cu ocazia serbărilor de Anul Nou 1939. În fotografiile din „România” prezentând solemnitățile ce au avut loc în Sala Tronului din Palatul Regal și de la Patriarhie, unii demnitari o purtau deja. Treptat, printre demnitari uniforma se va generaliza; singurul care nu o purta era primul ministru Miron Cristea, care era patriarh. Autoritățile regimului carlist considerau purtarea uniformei ca pe un simbol al solidarității în jurul Regelui; cine nu o etala era considerat adversar. Pentru a o impune, a fost folosită abil și evoluția situației internaționale din primăvara lui 1939. Norii amenințatori asupra României, în urma acțiunilor revizioniste victorioase în Europa, impuneau sistarea luptelor politice interne și coalizarea tuturor celor care doreau menținerea granițelor; propaganda oficială îl indica pe Carol al II-lea drept singurul în jurul căruia se putea strânge Națiunea. Și,

---

¹¹⁴ Publicată de Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 280.

¹¹⁵ Vezi și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între..., op. cit.*, p. 74–75.

¹¹⁶ Publicată de Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 281. Unor studenți, istoricul le-a spus în glumă: „Sunt gata să îmbrac uniforma FRN, însă în cap să mi se permită să pun un coif cu țepă, în care să-l așez pe ministrul de Interne”. Vezi Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între..., op. cit.*, p. 78.

într-adevăr, în acel moment o altă soluție era doar teoretică. De aceea, o serie dintre adversarii declarați ai FRN au încetat opoziția lor, păstrându-și manifestarea rezervelor pentru momentul dispariției pericolului extern. Cel mai important exemplu, în acest sens, este tot Nicolae Iorga, care va accepta portul uniformei, după ce va primi o rugămințe de la Rege într-o scrisoare din 8 mai 1939: „Iubite d-le Iorga, Aș fi foarte mulțumit dacă la ocaziile prevăzute în protocol ați apărea și dv. în uniforma nouă prevăzută pentru consilierii regali. În această vreme, când este mai mult nevoie decât oricând să se arate în mod vădit unitatea de gândiri și de simțiri împrejurul Coroanei, este bine ca această unitate să se manifeste și prin aceste forme exterioare. Sunt convins de înaltele dv. sentimente de dragoste și credință. Sunt tot așa de convins că veți pricepe rostul acestor cuvinte”¹¹⁷. Iorga a cedat, iar în „Neamul Românesc” s-a consemnat: „Urmând dorinții manifestată în scris de M. S. Regele, ca sfetnicii săi să se înfățișeze într-un costum uniform, care să arate legătura cu Coroana, d. profesor Iorga – care este cel mai vechiu profesor la Școala Superioară de Război – va urma cu plăcere sugestiile regale”¹¹⁸. Momentul a fost folosit de apropiatii lui Iuliu Maniu pentru a arunca acuze de oportunism la adresa istoricului¹¹⁹.

*

Regulamentul FRN prevedea, la art. 32, înființarea unor formațiuni auxiliare ale Frontului, sub denumirea de „unități de gardă națională”; trebuiau să aibă un regulament aparte. Mai întâi a fost numit un comandant al Gărzilor Naționale. În ianuarie 1939, într-un moment de încercare a ameliorării raporturilor sale cu regimul carlist, Nicolae Iorga l-a propus – printr-o notă ce urma să fie inserată în „Neamul

---

¹¹⁷ Scrisoare publicată de Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 281; vezi și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga în viața politică ...*, *op. cit.*, p. 346.

¹¹⁸ „Neamul Românesc” din 1 ianuarie 1940.

¹¹⁹ Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între ... op. cit.*, p. 84.

Românesc“ – pe generalul Gheorghe Rasoviceanu, pe care-l considera un „brav“ și putând „să aducă în organizarea acestor gărzi naționale sufletul său viteaz și neobosita lui putere de muncă. Având în frunte un asemenea comandant iubit și prețuit ca dl. general Rasoviceanu, Gărzile Naționale vor avea o solidă și puternică organizație, model de onestă cheltuială de energie românească“. Cenzura a interzis apariția notei cu propunerea¹²⁰. Generalul Rasoviceanu era într-adevăr un erou al primului război mondial, când comandase Regimentul 9 Vânători, care s-a ilustrat la Mărășești în 1917; același regiment a asigurat stabilitatea la Iași în aprilie și decembrie 1917 și la București în decembrie 1918. A luptat, de asemenea, pentru apărarea Transilvaniei în 1919¹²¹. Pentru curajul său era larg apreciat; Pamfil Șeicaru i-a făcut o prezentare foarte laudativă¹²². Deși nota din „Neamul Românesc“ a fost cenzurată, totuși într-un document datat 9 februarie 1939, apare semnătura generalului Rasoviceanu ca „însărcinat“ cu organizarea Gărzilor Naționale¹²³. Este o adresă către comandanții corpurilor 1–7 Armată, prin care se cere recomandarea unor ofițeri de rezervă (colonei și locotenent-colonei), pentru a fi numiți comandanți ai Gărzilor Naționale de la ținuturi și județe. Erau menționate condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească cei propuși: să fie trecuți recent în rezervă; sănătoși; să fi luat parte la război, dar să nu fi fost prizonieri; să nu fi lăsat nimic de dorit în timpul serviciului; să fi avut o conduită demnă; să nu fi fost înregimentați în partide politice. Din adresă rezultă că generalul Rasoviceanu deja își

---

¹²⁰ ASRIB, fond D, dosar 11382, volumul II, f. 169.

¹²¹ În timpul războiului, generalul Gh. Rasoviceanu a purtat o intensă corespondență cu N. Iorga. Vezi *Scrisori către N. Iorga*, ediție îngrijită de Petre Țurlea, vol. V (1916–1918), Edit. Minerva, București, 1996.

¹²² Pamfil Șeicaru, *România în marele război*, Edit. Eminescu, București, 1994, p. 325 – unde descrie arestarea de către Gh. Rasoviceanu a bolșevicilor conduși de Roșal, strânși la Socola (Iași), pe 24 decembrie 1917, în momentul când aceștia intenționau să declanșeze o revoluție și în România.

¹²³ ANIC, fond FRN, dosar 170, f. 26.

luase sarcina în serie¹²⁴. Dar, la doar câteva zile, pe 11 februarie, Carol al II-lea semnează un Decret prin care-l numește comandant al Gărzilor Naționale ale FRN pe generalul de brigadă Petre G. Georgescu, din rezerva Cavaleriei¹²⁵. A fost preferat un ofițer mai ușor de manevrat decât impulsivul Rasoviceanu.

Primul sediu al conducerii Gărzilor Naționale a fost în clădirea Camerei Deputaților. Va fi întocmit un *Regulament* propriu de organizare și funcționare, aprobat prin Decretul regal 1687 din 4 aprilie 1939¹²⁶. În aceeași zi, prin Decretul Regal 1688, se vor face numirile pentru comandamentele Gărzilor din ținuturi și județe și pentru șeful Marelui Stat Major al Comandamentului Central, ultima funcție ocupând-o colonelul Gheorghe Popovici¹²⁷. Imediat au apărut oferte

---

¹²⁴ Problema viitorilor membri ai unităților Gărzilor Naționale a fost obiectul mai multor documente emise în ianuarie 1939. Ministrul de Interne, Armand Călinescu, transmitea prefecturilor, la 2 ianuarie 1939, ordinul telegrafic nr. 388, prin care cerea să se facă tabele cu viitorii membri. Așadar, Călinescu începuse procesul de organizare a Gărzilor înainte ca viitoarea existență a acestora să fie anunțată public prin *Regulamentul FRN*, apărut la 3 ianuarie. Se păstrează și adresa nr. 2/26 ianuarie 1939 a „Marelui Comandant al Gărzilor Naționale”, către prefecturi, cerând identificarea viitorilor comandanți al Gărzilor județene – ANIC, fond FRN, dosar 170, f. 25. La sfârșitul lui aprilie 1939, în documentul intitulat *Instrucțiuni pentru punerea în aplicare a Regulamentului de organizare și funcționare a Gărzilor Naționale*, erau precizate din nou calitățile cerute viitorilor membri. Idem, dosar 228, f. 33. Spre deosebire de documentul din februarie, acum se cerea să nu fi făcut parte din „partide extremiste”. așadar putea fi din alte partide.

¹²⁵ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 36 din 13 februarie 1939; vezi și ANIC, fond FRN, dosar 151, f. 1.

¹²⁶ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 95 din 25 aprilie 1939 – Decret Regal nr. 1687.

¹²⁷ ANIC, fond FRN, dosar 170, f. 155–158. Colonelul Gheorghe Popovici a fost numit la recomandarea generalului Petre Georgescu; însă, același, în noiembrie 1939 cerea ministrului FRN să-l schimbe pe colonel, deoarece „este cu mult sub minimum atribuțiunilor ce-i revin pe cale de regulament. Ofițerul s-a arătat lipsit de înțelegere față de programul Gărzilor Naționale, din care cauză nu a contribuit nici la operațiunea de organizare și nici la aplicarea în teren a programului”. Idem, dosar 5, f. 10.

pentru funcțiile rămase neocupate. Asociația Voluntarilor de Război, înscrisă în bloc în FRN, punea la dispoziția generalului Petre Georgescu pe cei 560 de membrii din București și pe cei 2000 din Țară; cerea, de asemenea, formarea unei unități distincte în cadrul Gărzilor, doar din voluntari de război¹²⁸.

Relativ greu, în primăvara lui 1939 a început procesul de organizare a Gărzilor Naționale. Cum generalul Georgescu era hotărât să se remarce, își raporta toate acțiunile direct primului ministru. Un astfel de raport, foarte detaliat, din noiembrie 1939, către noul șef al Guvernului, Gheorghe Tătărescu, avea și mențiunea că fostul prim-ministru, Armand Călinescu, concepusese felul de organizare a Gărzilor încă din decembrie 1938, când ceruse prefectilor să-i recomande pe viitori comandanți. Din același document aflăm că activitatea efectivă a Gărzilor începuse la 1 mai 1939, în câteva luni încheindu-se o ierarhie strict militară: comandantul general; Statul Major cu șapte servicii subordonate; comandanți la ținut, județ, plasă, comună, municipiul București, sectoarele Bucureștilor. Efectivele variau. Cel mai mic era de un pluton – la Miercurea Ciuc, unde „predominarea elementului minoritar e absolută”; cel mai mare este o brigadă, în București. Fiecare capitală de județ avea câte două-trei companii, iar localitățile rurale unu-trei plutoane. La atribuții erau trecute: acțiuni de susținere a operei de culturalizare a maselor; operă socială (în plan economic, religios); pregătirea premilitară; colaborare cu Armata în caz de mobilizare; misiune informativă asupra activității diverselor organisme ale Statului în teritoriu și privind starea de spirit a populației; misiuni speciale¹²⁹. Pentru a fi conștienți de valoarea misiunii lor, membrilor Gărzilor Naționale li se țineau regulat conferințe, li se explicau prevederile Legii și *Regulamentului* FRN, cel al Gărzilor, Constituției;

---

¹²⁸ Idem, dosar 170, f. 33–35.

¹²⁹ Idem, dosar 136, f. 123–129. Data începerii efective a activității, 1 mai 1939, era legată de numirea, în aceai zi, a comandanților Gărzilor Naționale de ținut și județ. Idem, f. 87. Tabel cu numele acestora, dosar 160, f. 33–35.

pentru aceasta se editase, în tiraj de masă, o broșură intitulată *Regele și Națiunea; Muncă și Credință*¹³⁰.

Generalul Petre Georgescu semăna mult cu Carol al II-lea. Îi plăceau excesiv uniformele; de aceea transmitea foarte des îndrumări privind purtarea acestora, ajungând până la amănuntele cele mai puțin semnificative. Îi plăcea să se pună în evidență. Ordinele pe care le dădea erau stufoase, adesea într-un limbaj de operetă și cu supralicitarea formulelor patriotice. Era, de multe ori, rupt de realitate. Unul dintre primele documente pe care le-a semnat, în calitate de comandant, purta titlul *Instrucțiuni de acțiune*; era lămuritor pentru stilul în care vor fi organizate și conduse Gărzile Naționale: „Frontul Renașterii Naționale este exponentul ideii directrice, domniile voastre [comandanții] executorii ei. Numai așa se poate lucra și progresa. Altă concepțiune nu este de admis. [...] Veți avea misiuni minunate de frumoase, dar și excesiv de grele. [...] Esența misiunii Gărzilor Naționale se poate rezuma astfel: Oricând și oriunde; Pretudindeni și totdeauna“. Odată intrat în Garda Națională, „nimeni nu mai poate evada. Chiar în cazul unei slăbiri a forțelor sale de luptă, el rămâne până la capătul zilelor lui ca un mentor spiritual, înconjurat de prestigiul pe care i l-au dat luptele, experiențele și meritele lui trecute, o ființă continuu influentă asupra lumii din jurul lui. Un camarad sau simplu membru al Gărzilor Naționale trăiește și moare cu crezul lui, cu idealul lui, cu viziunea lui, care sunt ale Gărzilor și sunt ale Frontului [...]“ etc¹³¹.

La 1 mai 1939 avea loc prima întrunire a comandanților Gărzii Naționale de ținut și județ, la București, în scopul instruirii privind organizarea formațiunilor lor. Generalul Georgescu a folosit momentul pentru a-și arăta deplinul devotament față de Rege, căruia îi transmitea o telegramă în numele tuturor comandanților prezenți: „Respectuos rugăm pe Majestatea Voastră să creadă că, înțelegători ai noilor așezări,

¹³⁰ Idem, dosar 170, f. 271. Spațiile necesare instruirii teoretice erau puse la dispoziție de Ministerul Educației Naționale, prin Ordinul nr. 55329/24 martie 1939, în sălile de clasă ale școlilor de toate categoriile. Idem, f. 264.

¹³¹ Idem, dosar 174, f. 57.

vom sta neclintiți la datorie, activând fără odihnă în opera de regenerare a Țării al cărei ctitor este Majestatea Voastră”¹³². Astfel de telegrame îi vor fi trimise lui Carol după toate întrunirile sau manifestațiile conduse de generalul Georgescu.

Din cele șapte servicii centrale ale Comandamentului Gărzilor Naționale, cel mai activ s-a arătat a fi cel de propagandă. Alcătuia diverse materiale pentru lămurirea politicii regimului carlist și le transmitea tuturor organizațiilor, care, la rândul lor, le prelucrau în fața membrilor FRN. Astfel de materiale puteau fi alcătuite și la județe, dar trebuiau avizate la Centru. Și Petre Georgescu s-a integrat acestei acțiuni de propagandă, semnând multe articole transmise ziarelor, susținând conferințe la Radio”¹³³. Cel mai important mijloc de propagandă era presa scrisă, căreia serviciul respectiv îi transmitea aproape zilnic materiale, iar Cenzura obliga ziarele să le publice. Însă, și fără cenzură, ziarele se întreceau să fie în grațiile regimului politic: publicau tot ce li se trimitea, laudau din proprie inițiativă toate manifestațiile FRN; nicăieri nu apărea vreo notă critică. „România”, ca oficios al Frontului, se afla în fruntea ziarelor, publicând cele mai multe materiale laudative. Cu toate acestea, generalul Georgescu se arăta nemulțumit pentru că materialele de propagandă nu ajungeau în toată Țara, întrucât „România” avea un tiraj de doar 4 000 de exemplare, iar „România Satelor” numai 35 000 exemplare, deși primea subvenții de la Stat. Se adăugau tirajele de masă în care Secția de propagandă tipărea diversele broșuri de popularizare a FRN-ului, de prezentare a Monarhiei și în special a lui Carol al II-lea, a momentelor mai importante din Istoria românilor. Urmau afișele cu îndemnuri patriotice, toate legate de persoana Regelui. (În același sens acționa și Subsecretariatul de Stat pentru Propagandă).

---

¹³² Idem, dosar 170, f. 263.

¹³³ Idem, dosar 232, f. 172, 212. Pe 26 iunie 1939, ținea la Radio București conferința cu titlul *Rostul Garzilor Naționale în noua organizare politică a Țării*, Idem, f. 231–235.

Pentru a atrage simpatia populației, generalul Georgescu hotăra, la 5 august 1939, constituirea unor comitete consultative pe lângă fiecare unitate de Gardă Națională, comitete formate din specialiști pe probleme sociale, politice, economice, culturale, religioase; urmau să indice metodele cele mai bune pentru rezolvarea problemelor din diverse localități, deci cele specifice, dar și cele generale. Generalul înșira, în ordinul său, câteva țeluri majore: înființarea unor cămine culturale, fanfare, orchestre; organizarea unor serbări și excursii; înființarea unor poligoane de tragere, pentru antrenamentul membrilor Gărzilor; adoptarea unor măsuri pentru combaterea sectelor; asistență pentru cei săraci ș.a. Se trăgea, însă, atenția: „Nu se vor aduce în discuție măsurile luate de autorități în cadrul atribuțiilor lor legale”¹³⁴.

Generalul Petre Georgescu credea a fi în fruntea unei adevărate armate subordonată numai Regelui și primului-ministru. La 8 mai 1939 transmitea tuturor comandamentelor de ținut și județ un ordin „confidențial”, pentru a-și impune propria viziune privind raporturile cu instituțiile Statului: „1) Garda Națională este o instituție complet independentă de orice amestec nu numai al prefectului, ci a oricărei alte autorități locale. 2) Prefectul fiind șeful administrației locale, veți întreține cu el legături de curtoazie și de serviciu în toate împrejurările. 3) Orice serviciu vă poate oferi prefectul și subordonații săi, în legătură cu misiunea dvs., și orice serviciu îl puteți oferi în calitatea ce o dețineți și numai pentru târâmul în care se întâlnesc interese comune puse în slujba Țării, primiți-l și dați-l în sensul celei mai strânse și mai perfecte colaborări”¹³⁵. În practică, întreaga organizare materială a Gărzilor a depins de organele administrației de Stat. Acestea vor pune la dispoziție sediile, mobilierul, mijloacele de transport, uneori chiar funcționari etc. Pe 29 mai 1939, generalul Georgescu, printr-o adresă către toate primăriile orașelor reședință de județ, solicita spații pentru sediile Gărzilor

---

¹³⁴ Idem, dosar 239, f. 2-3. Întregul dosar cuprinde rapoarte anunțând înființarea comitetelor consultative.

¹³⁵ Idem, dosar 170, f. 308.

Naționale¹³⁶. Foarte multe răspunsuri au fost favorabile și prompte¹³⁷. Altele, însă, au fost negative. Se raporta că în întreg ținutul Prut (cu centrul la Iași), nu se acordase nici o încăpere Gărzilor Naționale, acestea rămânând fără sedii până la sfârșitul verii lui 1939¹³⁸. Ca urmare, s-a făcut apel direct la Guvern, și pe 20 iulie Direcția Administrației de Stat transmitea către toate județele un ordin, obligând autoritățile să dea „întregul concurs moral și material pentru organizarea și funcționarea tuturor categoriilor de gărzi naționale”¹³⁹. Greu s-a rezolvat și situația de la București, unde clădirea Adunării Deputaților – în care se stabilise sediul central al Gărzilor Naționale – a intrat în reparații generale. Pentru alt sediu, Generalul Georgescu transmitea o cerere primarului general al Capitalei, generalul V. Dombrovsky, pe 19 iulie 1939¹⁴⁰. S-a acordat, de la 28 iulie, câte o cameră în sediul fiecărei primării de sector și un apartament pentru sediul central al Gărzilor (contra unei chirii de 60.000 lei/an)¹⁴¹. Și Inspectoratul General al Jandarmeriei ordona organismelor în subordinea sa, la 8 iulie, să ajute Gărzile Naționale¹⁴². Cu toată această susținere aproape generală din partea organismelor Statului, Gărzile Naționale aveau tendința de a se transforma într-un serviciu de supraveghere tocmai a acestor organisme, ceea ce a trezit vii animozități. Instrucțiunile de la Centru precizau că supravegherea trebuie făcută „încet și discret”. În același timp, trebuia urmărită și starea de spirit a populației. Prin urmare, se dorea ca Gărzile Naționale să devină un nou organ polițienesc, care supraveghea pe toată lumea, inclusiv pe cei din conducerea FRN; rapoarte lunare trebuiau transmise generalului Petre Georgescu¹⁴³. La rândul său, generalul sintetiza toate informațiile primite

---

¹³⁶ Idem, f. 360.

¹³⁷ Idem, f. 407, 409, 786.

¹³⁸ Idem, f. 534.

¹³⁹ Idem, f. 685.

¹⁴⁰ Idem, f. 603.

¹⁴¹ Idem, f. 688.

¹⁴² Idem, fond IGJ, dosar 12/1939, f. 319.

¹⁴³ Idem, fond FRN, dosar 174, f. 147.

din Țară, și transmitea sintezele primului-ministru; cea dintâi datează din 31 mai 1939. Spre deosebire de ordinele circulare transmise subordonaților, în rapoatele către Guvern apar și unele elemente de critică la adresa Gărzilor. Se menționa faptul că acestea sunt percepute de unii ca un instrument de forță, cu misiunea doar de a sprijini regimul regal; alții le socotesc formațiuni polițienestre, similare cămășilor negre fasciste; iar masele, în general, sunt nelămurite asupra rostului Gărzilor Naționale, cred că atât acestea, cât și FRN-ul vor avea o viață scurtă și, de aceea, nu este cazul să fie tratate prea serios. Constatarea finală: „Este o neînțelegere aproape completă a rostului gărzilor“. Toate aceste remarci erau strict pentru știința primului-ministru¹⁴⁴. La urechile populației trebuiau să ajungă numai mesaje triumfaliste. Procedul respectiv a fost încălcat o singură dată, într-un articol semnat tot de generalul Georgescu în „România“, în care se admitea și existența unei anumite neînțelegeri a rostului Frontului¹⁴⁵.

Pe întreg teritoriul Țării vor avea loc nenumărate ceremonii de constituire a Gărzilor Naționale – cu depunere de jurământ, slujbe religioase, defilări, fanfare, prezența autorităților, uniforme, telegrame către Rege. Imediat, noile unități paramilitare vor fi cooptate în toate festivitățile regimului carlist, pentru a mări numărul participanților și al uniformelor. Prima ieșire de acest fel – ordonată pentru întreaga Țară – a fost la manifestația cu ocazia Zilei Monarhiei, 10 mai 1939. De la Centru se dăduse ordin ca, în fiecare capitală de județ, la defilare să participe câte un grup de 50 membrii ai FRN îmbrăcați în uniforme, reprezentând o formațiune a Gărzilor Naționale. Se cerea doar „membrii înalți și chipeși“, „în scop de propagandă“¹⁴⁶. Se cerea, de asemenea, ca toți comandanții să trimită, cu această ocazie, telegrame Regelui și primului ministru. Toate s-au păstrat; au deja încetățenitul stil al cultului personalității lui Carol și

---

¹⁴⁴ Idem, dosar 176, f. 1–4.

¹⁴⁵ „România“ din 28 iunie 1939: „Din informațiile deținute de organele noastre din Țară, doctrina FRN este departe de a fi cunoscută de mase în măsura în care e necesar“. Și, cerea sprijinul presei pentru lămurirea populației. Vezi și ANIC, fond FRN, dosar 232, f. 144.

¹⁴⁶ Idem, dosar 170, f. 134–137, 145, 148, 188.

semănau izbitor între ele. Iată cum suna o astfel de telegramă: „Membrii Gărzii Naționale care au defilat pentru prima dată [la 10 mai], în Miercurea Ciuc, vă roagă să binevoiți a conta pe devotamentul lor neclintit, asigurându-vă că se vor strădui să înțeleagă gândurile Majestății Sale Regelui, să execute măsurile Înalțului Guvern și să răspândească doctrina FRN, pentru întărirea și consolidarea Patriei”¹⁴⁷.

S-a început cu înființarea Gărzilor Naționale în orașe. Procesul va fi terminat, în reședințele de județ, până în iulie 1939. Memoriul generalului Petre Georgescu către primul ministru Armand Călinescu, din 11 iulie 1939, anunța încheierea acestei prime etape. La acel moment, în cele 71 județe erau 17.827 membri ai Gărzilor. „S-ar părea că sunt puțini” – scria generalul; motivul principal îl atribuia selecției, dar se adăugau și cauze specifice diverselor regiuni. În Vechiul Regat, fostele partide politice erau încă tari și dăduseră „cuvânt de ordine ca vechile cadre să stea deoparte, așteptând timpuri mai bune. În orașele în care își au domiciliul foștii șefi, efectivele noastre sunt recrutate din afara clientelei politice”. În Transilvania și Banat era foarte activ curentul manist; în plus, s-a evitat cooptarea de membri dintre minoritari, „pentru că Găzile sunt și trebuie să rămână naționale”. La fel în Bucovina și Basarabia¹⁴⁸. Urma să se

---

¹⁴⁷ Idem, f. 312; prezentări ale defilărilor Gărzilor Naționale, de 10 mai 1939 și Idem, dosar 176, f. 13–14 (județul Năsăud), f. 26–27 (Brașov), f. 35 (Ialomița), f. 36–37 (Caliacra).

¹⁴⁸ Idem, dosar 176, f. 113–128. La câteva zile după Memoriul lui Petre Georgescu, alt document al Gărzilor Naționale indica un total de 18 272 membri. Idem, 129–131: erau diferențe foarte mari – de la 54 în Hotin, la 1327 în Timișoara. În București (înregistrați în acel moment 3 222), prima ceremonie de depunere a jurământului a avut loc pe velodromul din Șoseaua Ștefan cel Mare. Idem, dosar 232, f. 152–155. În, același dosar și ceremoniile de depunere a jurământului din multe alte localități din Țară. Petre Georgescu solicita un buget propriu: câte 25 000 lei pe lună pentru fiecare județ; în total 22 560 000 lei pe an. Se adăugau cheltuielile centrale: pentru cei 571 comandanți de plasă; pentru propagandă. Totalul general cerut 37 milioane lei pe an. Idem, dosar 176, f. 126–127. Efectivele vor continua să crească: la începutul lui august 1939 erau 30 658 membri ai Gărzilor Naționale; la sfârșitul aceleiași luni – 57 197. Idem, dosar 176, f. 576–578, dosar 177, f. 254–260, 395.

treacă la organizarea Gărzilor Naționale și în sate, acolo unde generalul Georgescu credea că „operațiunea va fi grea și de durată”. Se motiva cu un atac împotriva vechiului regim parlamentar: „Săteanul este în situația, îndreptățită de altfel, să nu se mai lase încântat de cuvinte frumoase. El vrea fapte. [...] Fostele partide politice l-au privit ca pe o simplă masă electorală, mulțime credulă menită să dea majorități electorale când este solicitată. [...] Țăranul nu mai crede în nimic”. Iar remediu era simplu: „Să încercăm să-i câștigăm încrederea, să-l facem să înțeleagă că suntem oameni de bine, că nu vânam situații materiale și nici nu ținim demnități căpătate prin ei”¹⁴⁹. Organizarea gărzilor în sate era anunțată pentru toamnă¹⁵⁰.

Uitând că în raportul din 31 mai scrisese despre „neînțelegerea aproape complectă a rostului gărzilor”, pe 2 septembrie același an, generalul Petre Georgescu tot primului-ministru Armand Călinescu îi scria: „Operațiunea de organizare a Gărzilor Naționale s-a făcut într-un entuziasm de zile mari”. Și că a constatat „cât de așteptată era această eră de însănătoșire a Neamului și cât de mântuitor s-au așezat dorințele Majestății Sale Regele, realizate prin persoana primului său sfetnic. [...] A fost deajuns ca un fulg ușor să tremure deasupra colbului, ca de sub el să apară nealterate: devotamentul pentru Rege; dorința mereu vie către altă viață, tot mai sănătoasă și mai românească”. În raport erau redată fragmente din dările de seamă ale diverselor unități județene. În majoritatea se regăseau formule literare asemănătoare cu acelea folosite de Petre Georgescu. (În raportul din Arad se menționa faptul că, la înființarea Gărzii Naționale din localitate, s-a înregistrat „o însuflețire și un entuziasm cum rar mi-au fost dat să văd”¹⁵¹). Din Bucovina se anunța: „Sigur vom învinge, căci această victorie o vrea poporul și el ne împinge către ea”. Tot entuziasm la înființarea Gărzilor Naționale și în Sălaj, Satu

---

¹⁴⁹ Idem, dosar 170, f. 622.

¹⁵⁰ Idem, f. 139. Instrucțiunile pentru organizarea Gărzilor Naționale la sate, comune, în reședințele de plasă, erau trimise pe 28 iulie 1939. Idem, dosar 234, f. 70–79.

¹⁵¹ Idem, dosar 170, f. 803.

Mare, Bihor, Mureș, în multe județe din Vechiul Regat). Mai ales în zonele amenințate de pericolul acțiunii revizioniste, formulele folosite în rapoartele trimise la București aveau acoperire în practică, pentru că românii salutau orice inițiativă anunțată ca urmărind menținerea granițelor. Problema era mai complicată în zonele locuite și de minorități puternice. În nordul și sudul Basarabiei, minoritarii, mai ales germanii, încercau să-și organizeze unități proprii de gărzii paramilitare, care, sub umbrela FRN, să urmărească țeluri proprii acestor minoritari. Aceeași tendință și la minoritarii germani și maghiari din Transilvania și Banat. În Cadrilater, acțiunile violente permanente ale comitagiilor bulgari au făcut ca toți românii, în frunte cu aromânii colonizați aici, să se înscrie în Gărzile Naționale¹⁵².

Raporturile dintre Gărzile Naționale și FRN, deși precizate în diverse documente oficiale, nu erau foarte clare pentru majoritatea membrilor acestora. Chiar și la generalul Petre Georgescu se întâlnesc aprecieri diferite, multe generate și de tendința sa, ca militar, de a nu se lăsa condus de civili. Într-o cuvântare ținută la Palatul Regal, pe 27 februarie 1939 – în cadrul manifestărilor prilejuite de împlinirea unui an de la adoptarea Constituției Dictaturii Regle –, Armand Călinescu spunea: „Frontul Renașterii Naționale este așezat pe bază profesională, ca exprimare a preocupărilor politice și *completat* [subl. n.] cu o gardă proprie, ca instrument de disciplină și ordine *interioară* [subl. n.], cu rost limitat, într-un domeniu în care oștirea, ca factor suprem de apărare a Țării, nu e bine să fie amestecată”¹⁵³. Așadar, însuși Armand Călinescu a considerat Gărzile Naționale ca pe un organism polițienesc. În practică, Gărzile și-au extins sfera de acțiune, acoperind toate domeniile de activitate ale FRN, confundându-se adesea cu acesta. Partidul unic avea o conducere centrală și una la nivelul ținuturilor, județelor și comunelor, dar marea majoritate a acțiunilor se făceau sub sigla Gărzilor Naționale. Tocmai de aceea, în fondul arhivistic al FRN din 918 dosare, doar câteva

¹⁵² Idem, f. 803–808.

¹⁵³ Idem, dosar 228, f. 18.

zeci sunt strict cu documente ale partidului unic; celelalte privesc activitatea Gărzilor. Deși, generalul Georgescu preciza deseori că „Gărzile Naționale sunt o anexă a FRN”¹⁵⁴, în practică, de multe ori s-au comportat ca un organism independent, iar rapoartele sale mergeau, în cea mai mare parte, direct la primul ministru și la Rege.

Datorită imaginii de organism polițienesc pe care o aveau Gărzile Naționale, s-a creat impresia că acestea dublează acțiunile Poliției și Jandarmeriei – devenind rivale ale lor, iar uneori încurcându-le. De aceea, șeful Inspectoratului General al Jandarmeriei, generalul Bengliu, era constrâns, pe 19 iunie 1939, să dea un ordin tuturor legiunilor de jandarmi să colaboreze cu Gărzile Naționale, să le dea tot concursul, să nu le împiedice în acțiunea lor informativă „privind problemele de interes obștesc și starea de spirit a populației”. Și-i liniștea pe jandarmi cu afirmația că această colaborare a lor cu Gărzile Naționale nu însemna și o subordonare față de ele sau o imixtiune în treburile jandarmilor; informațiile trimise la Centru de către Gărzi vor fi verificate cu ajutorul celor transmise de jandarmi¹⁵⁵. Așadar, se recunoștea dublarea activității unor organisme ale Ministerului de Interne. Asupra rolului informativ al Gărzilor Naționale s-a revenit adesea și pentru că deranja pe mulți prin neprecizarea strictă a sferei de acțiune, dând astfel posibilitatea ținerii sub observație a tuturor domeniilor de activitate. De aceea, generalul Petre Georgescu a fost nevoit și el să dea mai multe ordine pentru lămurire – 1439 și 1628 din 15 și 22 mai, 364 secret din 12 iulie 1939. Conform acestora, activitatea informativă acoperea doar anumite aspecte din domeniile politic, social, religios, administrativ. În plan politic trebuia să se împiedice nașterea și activitatea altor organisme politice în afara FRN. În plan social, acționau în direcția asigurării moralei, culturii, economiei, tineretului; intra aici și supravegherea felului de viață a minoritarilor, lealitatea lor față de Stat. În plan religios, supravegheau activitatea sectelor și apărau religia creștină, „ca bază de

---

¹⁵⁴ Idem, dosar 232, f. 144.

¹⁵⁵ Idem, fond IGJ, dosar 12/1939, f. 213–214.

rezistență morală a românilor“. În domeniul administrației, Gărzile trebuiau, prin activitatea informativă, să prevină și să denunțe abuzurile administrației, „întronându-se cinstea și legalitatea față de toți cetățenii și în toate împrejurările“¹⁵⁶. Rezultatul tuturor acestor acțiuni informative trebuia să se regăsească în rapoartele periodice, înaintate ierarhic până la generalul Georgescu; la rândul său, acesta transmitea o sinteză primului ministru¹⁵⁷.

Complexe au fost și raporturile cu Armata, în rândurile căreia circula „interpretarea greșită pe care unii ofițeri activi o dau rostului Gărzilor Naționale, considerate a fi o a treia armată“; prima era Armata propriu-zisă, iar a doua Straja Țării. „Ofițerii se consideră diminuați ca prestigiu – se scria într-un document al Poliției Brașov din mai 1939 – prin înființarea acestei a treia armate“¹⁵⁸. De altfel, chiar generalul Georgescu, într-un raport către primul-ministru din 1 septembrie 1939, folosea aceeași formulă: „Gărzile Naționale vor deveni o puternică armată de redresare morală și materială pe timp de pace și un prețios auxiliar Armatei, în timp de război“¹⁵⁹. Cu vădită lipsă de plăcere, Marele Stat Major al Ministerului Apărării Naționale se vedea nevoit, la 22 iulie 1939, printr-o adresă semnată chiar de șeful acestuia, inspectorul general de armată, general de divizie Florea Țenescu – să ia în seamă Gărzile Naționale, întrebând care e stadiul lor de organizare, pentru că *Regulamentul* de funcționare a lor, capitolul I, art. 2. pct. f, indica o cooperare cu Armata pe timp de război¹⁶⁰. Conform reglementărilor, Gărzile Naționale urmau să aibă atribuții de pregătire premilitară, în timp de pace; în timp de război își creau formațiuni de mobilizare, pentru a ajuta Armata în acest plan. Ca un răspuns la întrebările Marelui Stat Major, la 28 iulie generalul Georgescu emitea un ordin circular de organizare imediată a formațiunilor de mobilizare, „datorită evenimentelor externe“, pentru a fi folosite

---

¹⁵⁶ Idem, fond FRN, dosar 170, f. 948–949.

¹⁵⁷ Idem, dosar 176, f. 123.

¹⁵⁸ Idem, dosar 232, f. 52–54.

¹⁵⁹ Idem, dosar 170, f. 808.

¹⁶⁰ Idem, dosar 180, f. 8.

în eventualitatea unei mobilizări. Trebuia să fie câte una în fiecare localitate. În zonele cu mulți minoritari, aveau și atribuții speciale: să țină la respect pe minoritari, reprimând orice încercare de atac, revoltă, insurecție, pornită din partea acestora¹⁶¹; în județele Timiș-Torontal, Arad, Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Târnava Mare și Mică, Trei Scaune, Ciuc, Năsăud, Cluj, Odorhei, Caliacra, Durostor „în scopul de a da formațiunilor de gardă o suficientă forță combativă, în compunerea lor să intre numai bărbați perfect valizi de la 35 de ani în sus, iar tăria lor să asigure cu orice preț, liniștea și siguranța localității respective. Nici un minoritar nu trebuie primit în gărzi“. Se preciza și faptul că asigurarea ordinii și reprimarea eventualelor insurgenți se putea face cu armele; în caz de evacuare a populației către interior, asigurau ordinea în convoi până la destinație. Formațiunile pentru mobilizare dispuneau de arme și grenade, iar membrii lor făceau instrucție militară periodică¹⁶¹.

*

În discursul ținut de Armand Călinescu la Radio București, de motivare a existenței FRN – la 12 ianuarie 1939 – se preciza și poziția față de minoritățile naționale¹⁶². În Lege, art. 5. se menționa posibilitatea intrării în FRN a tuturor românilor care au împlinit 21 de ani. Formula era ambiguă: nu se înțelegea dacă se referă doar la cetățenii români de etnie română, sau la toți cetățenii români, indiferent de etnie. *Regulamentul* FRN, art. 3, menținea ambiguitatea, consemnând posibilitatea de a se înscrie pentru „orice român“. Lipsa cuvântului „cetățean“ putea duce la concluzia că se dorește un partid etnic, doar din români, fiind excluși cetățenii români minoritari. De aceea, Armand Călinescu s-a simțit dator

---

¹⁶¹ Idem, dosar 170, f. 947–948, 951–960.

¹⁶² *Legea pentru înființarea organizației politice „Frontul Renasterii Naționale“ din 16 decembrie 1938 și Regulamentul de funcționare din 5 ianuarie 1939*, Edit. „Universul“, București, 1939.

să precizeze poziția față de minoritățile naționale¹⁶³. Așadar, se dorea atragerea minorităților naționale în FRN.

Imediat după discursul lui Armand Călinescu, în presa bucureșteană a fost larg dezbătută și problema raporturilor dintre partidul unic și minoritățile naționale: „Universul“ amintea „pactele electorale“ din trecut, prin care minoritățile se atașau, de obicei, partidului care era la Guvern și, în schimbul voturilor minoritarilor, obțineau satisfacerea unor doleanțe; se credea că în noul sistem, în care minoritarii puteau intra ca membrii FRN, se va ajunge la o „încorporare integrală“ a acestora în Statul român – ceea ce reprezenta un salt pozitiv în raporturile majoritate-minoritate¹⁶⁴. La aceleași concluzii optimiste ajungea și Septimiu Bucur în articolul *Statul național și politica minoritară*, din „România“¹⁶⁵.

Conform dorinței reprezentanților principalelor minorități naționale, intrarea lor în FRN s-a făcut în urma încheierii unor înțelegeri cu Guvernul. Vor încheia astfel de înțelegeri germanii, maghiarii, bulgarii; ucrainenii inițial vor intra individual, fără a semna o astfel de înțelegere pentru întreaga comunitate; iar evreii, deși au vrut să intre în orice condiții, nu au fost primiți.

Tratative între Guvern și reprezentanții unor minorități au început în prima parte a lui ianuarie 1939, imediat după publicarea *Regulamentului* FRN. Din partea Guvernului erau conduse chiar de ministrul de Interne, Armand Călinescu, adevăratul șef al Cabinetului, dovadă a interesului maxim pe care-l acorda regimul carlist atragerii minorităților. Era un interes normal în contextul internațional al momentului, când agresiunile începute de Germania aveau ca pretext tocmai soarta minorităților. Atragerea acestora în FRN putea fi prezentată ca o adeziune a lor la regimul politic din România, dar și ca pe un act de atașament față de Statul român în granițele de atunci. În practică, însă, intrarea în FRN nu a avut nici una nici alta din voitele semnificații.

---

¹⁶³ Idem, p.8.

¹⁶⁴ „Universul“ din 17 ianuarie 1939.

¹⁶⁵ „România“ din 19 ianuarie 1939.

Mai multe ordine-circulare emise de Inspectoratul General al Jandarmeriei, la sfârșitul lui 1938, indicau dorința regimului carlist de a demonstra că nu are diferențe cu minoritățile și, prin urmare, asupra României nu se pot ridica, dintr-un asemenea motiv, pretenții teritoriale de către vecini – precum proceda Germania cu Cehoslovacia. Astfel de ordine au fost trimise legiunilor de jandarmi pe 28, 29, 30 decembrie 1938; vizau relațiile jandarmilor cu germanii și maghiarii, cerând „înlăturarea raporturilor încordate cu minoritarii, având în vedere ritmul actual al sentimentelor internaționale”; față de minoritari „să se adopte un tratament prudent și procedee cât mai civilizate”; chiar în cazul descoperirii unor acte ilegale, să se procedeze cu prudență¹⁶⁶.

Și din rațiuni de politică externă, mai întâi au fost finalizate tratativele cu germanii, urmărindu-se îmbunătățirea imaginii regimentului carlist în ochii Berlinului; era, însă, și o altă cauză: germanii din România erau deja organizați unitar și vorbeau cu o singură voce. Chiar într-un raport al IGJ, din ianuarie 1939, se menționa existența acestei unități: sașii și șvabii nu se înscriau în partidul unic, pentru că așteptau decizia conducătorilor lor, în urma căreia se vor înscrie în grup¹⁶⁷. (În 1918 se înființase Comunitatea Germanilor din România – Verband der Deutschen in Gross-Rumänien. În 1924, o mișcare social-economică, Selbsthilfe, s-a transformat în Partidul Național Socialist al Germanilor din România – National Socialistische Selbsthilfebewegung der Deutschen in Rumänien –, sub conducerea lui Fritz Fabricius. După 1930 existau trei curente în sânul germanilor din România, reunite, în noiembrie 1938, sub conducerea lui Fritz Fabricius, care avea și susținerea Berlinului.) La 10 ianuarie 1939, Armand Călinescu l-a primit pe Hans Heidrich, în numele lui Fritz Fabricius, împuternicitul minorității germane; de față era și ministrul Minorităților Naționale, Silviu Dragomir. Au perfectat formula finală a unui *Acord*: „Având în vedere Legea și Regulamentul pentru înființarea Frontului Renașterii Naționale, cum și Decretul și Jurnalul Consiliului de Miniștrii din 4 august 1938 privitoare

---

¹⁶⁶ ANIC, fond IGJ, dosar 12/1939, f. 1.

¹⁶⁷ Idem, dosar 19/1939, f. 34.

la minorități, s-au stabilit următoarele: 1) Germanii, cetățeni români, se încadrează, în mod corporativ, în FRN. În comunele rurale și urbane cu populație mixtă, se formează secții separate germane. Aceste secțiuni vor fi reprezentate prin 6 membrii în Consiliul Superior Național și unul în Directorat. În birourile secretariatelor vor fi numiți și funcționari germani corespunzători. 2) Toate organizațiile profesionale ale germanilor, cetățeni români, din Țară se vor încadra, în mod corporativ, în diferite organizațiuni profesionale prevăzute de legile actuale și acelea ce vor interveni în acest domeniu, asigurându-li-se reprezentarea corespunzătoare în forurile conducătoare. 3) În afară de manifestările politice care se încadrează toate în FRN, cetățeni germani români pot constitui o organizație proprie pentru scopuri culturale, economice și pentru opere sociale¹⁶⁸. În urma *Acordului*, ziarele apreciau că „România dovedește că practică o politică de largă toleranță față de minorități”¹⁶⁹. Cei șase germani cooptați în Consiliul Superior Național al FRN erau: dr. Hans Heidrich, dr. Otto Broneske, Hans Kaufman, Peter Anton, dr. Weldemer Gust, Gustav Trall. Iar în Directorat a intrat Fritz Fabricius¹⁷⁰.

Acordul a fost imediat exploatat propagandistic în Țară, prin publicarea scrisorilor individuale de aderare la Front a diverselor personalități marcante ale minorității germane. Printre primii era Hans Otto Roth, unul dintre cei mai vechi lideri; apoi episcopul Bisericii Regnicolare Evanghelice din România, dr. Viktor Glondys, care părea a fi chiar entuziasmat: „Cu toată credința – scria –, urmând apelul M. S. Regelui și însuflețit de voința de a ajuta opera mare de renaștere a Patriei noastre, vă rog a mă primi în FRN”¹⁷¹. La rândul său, Rudolf Brandsch, fost subsecretar de Stat în Guvernul Iorga, scria: „Cu mare bucurie și deplină satisfacție constat intrarea corporativă a grupului «Poporul German din România» de care aparțin și eu în FRN, dând prin aceasta din nou dovadă de fidelitate față de Stat și pentru interesele bineînțelese

---

¹⁶⁸ „România” și „Universul” din 12 ianuarie 1939.

¹⁶⁹ „Universul” din 13 ianuarie 1939.

¹⁷⁰ ANIC, fond PCM, dosar 114/1939, f. 47 și fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 24/1939, f. 20.

¹⁷¹ „România” din 13 ianuarie 1939.

ale poporului însuși. O sinteză, pentru care, de altfel, am luptat și eu până în prezent și pentru care voi lupta și în viitor cu toată însoțirea”¹⁷².

Partea română a privit cu luciditate *Acordul* de aderare a germanilor la FRN. Deși, în public își arăta încrederea totală în sinceritatea minoritarilor, în documente nedestinate publicării îndoiala era dominantă. Ministerul de Interne transmitea, în aprilie 1939, o adresă către Ministerul Minorităților Naționale, anunțând că, în baza *Acordului* din ianuarie, Fritz Fabricius a primit aprobarea de a constitui o organizație proprie a germanilor, în cadrul FRN, pentru scopuri culturale, economice, sociale. Dar, se adăuga, „Fritz Fabricius a văzut în această aprobare o autorizație pentru funcționarea vechii Volksgemeinschaft, continuând acțiunea de propagandă național-socialistă pe baza statutelor din 1935”. Se propuneau mai multe măsuri de contracarare: 1) Fabricius să fie chemat să prezinte regulamentul după care acționa organizația sa, regulament care trebuia să se inspire din principiile FRN; 2) să se fixeze lui Fabricius limitele ce trebuie să le impună colaboratorilor săi în propaganda ideologică a organizației, care nu poate fi în dezacord cu ideologia FRN; 3) episcopul luteran din Sibiu și cel catolic din Timișoara să fie invitați să dea explicații despre acordul semnat de organizațiile confesionale de tineret cu Secțiunea Tineretului din Volksgemeinschaft; 4) episcopul și Consiliul Luteran din Sibiu să dea explicații despre dispoziția lor prin care se ordona tuturor funcționarilor bisericești și învățătorilor din dieceză să adere la Frontul Național al Muncii, ale cărui obiective erau exclusiv politice¹⁷³.

---

¹⁷² „Universul” din 16 ianuarie 1939. Era evident și interesul germanilor de a intra în FRN; de aceea, apare ca nerealistă ideea că aceștia „au fost siliți” să adere – vezi Ioan Hudîță, *op. cit.*, 1938–1939, p. 192.

¹⁷³ ANIC, fond PCM, dosar 140/1939, f. 1. Referent pentru aceste aprecieri era Gherman Pântea. Aceeași constatare se regăsește și într-o sinteză a Serviciului de Informații din cadrul Secretariatului General al Guvernului: Fritz Fabricius „depășind cadrul *Acordului*, își întemeiază organizarea pe doctrina național-socialistă, înființând în rândul comunității organe cu caracter naționalist german și național-socialist, încât manifestările acestor organizații au început să ia un caracter provocator, care va necesita fără îndoială intervenția autorităților. Firește că, în aceste condiții, minoritatea germană din România nu poate fi decât mulțumită”. Idem, dosar 114/1939, f. 47.

Acțiunile de propagandă hitleristă, alimentate din Germania, se generalizau. În dorința de a le restrânge măcar, s-a emis ordinul ministerial 25022/1 aprilie 1939, al Ministerului de Interne, către toți rezidenții regali, prefectul Poliției București, Inspectoratul General al Jandarmeriei, prefecti, inspectori generali de poliție – prin care se cerea ca să se impună tuturor secțiilor germane ale FRN și Comunității germane din Țară, ca întrunirile pe care le organizează să aibă loc doar în săli și fără demonstrații de stradă¹⁷⁴.

Cu reprezentanții minorității maghiare tratativele au mers mai greu și datorită existenței mai multor curente în cadrul acesteia. (În 1921 se înființase Uniunea Populară Maghiară, transformată în 1922 în Partidul Național Maghiar, condus doar de aristocrați: baronul Jozsika, baronul Ugron – fost diplomat al Austro-Ungariei, contele Bethlen Gabor – nepotul fostului prim ministru al Ungariei, Bethlen Istvan. Muncitorimea maghiară s-a atașat PDS-ului din România, ignorând problemele politice. Micii agrarieni au format Partidul Micilor Agricultori Maghiari. Au avut locuri în Parlament.) Ministrul Silviu Dragomir s-a deplasat la Cluj unde, pe 7 ianuarie, în Palatul rezidentului regal au început tratativele pentru aderarea maghiarilor la FRN. De față erau episcopul Bisericii Reformate, Vásárhely János, episcopul Bisericii Unite Varga B., episcopul Bisericii Romano-Catolice, Márton Aron; urmau Banffy Nicolae ca reprezentant al organizațiilor culturale maghiare, Szasz Pál ca reprezentant al Asociației Agricultori Maghiari¹⁷⁵. *Acordul* – având textul identic aceluia semnat cu germanii – va fi finalizat la București, pe 17 ianuarie 1939, în prezența lui Armand Călinescu¹⁷⁶.

În aceeași zi, Armand Călinescu semna și o autorizație: „D-lui dr. N. Banffy, La cererea dvs. și ca urmare a *Acordului* pentru înscrierea maghiarilor, cetățeni români, în FRN, avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul acordă autorizațiunea de funcționare a unei organizații proprii, ca reprezentantă generală a Comunității Maghiare din România,

---

¹⁷⁴ Idem, fond IGJ, dosar 11/1939, f. 249.

¹⁷⁵ „Universul” și „România” din 12 ianuarie 1939.

¹⁷⁶ „Universul” din 20 ianuarie 1939.

pentru scopuri culturale, economice și opere sociale, sub președinția domniei-voastre¹⁷⁷. Tot în urma *Acordului* trebuia ca 10 maghiari să intre în Consiliul Superior Național al FRN și unul în Directorat; s-a ajuns, însă, ca în CSN să fie 9 maghiari, iar în Directorat doi. S-a dat autorizație de funcționare a organizației proprii a comunității maghiare, sub numele de Uniunea Populară Maghiară¹⁷⁸.

Ca și în cazul germanilor, imediat presa – cu excepția ziarului „Neamul Românesc” – a laudat înțelegerea, Ca de obicei, cele mai entuziaste articole apăreau în „România”. Directorul acestuia, Cezar Petrescu, luându-și în serios rolul de propagandist al FRN, dădea tonul: „*Acordul* este, fără îndoială, cel mai de seamă act politic închinat problemei minoritare de la noi. [...] Cel mai de seamă, cel mai chibzuit și cel mai durabil, fiindcă se întemeiază pe realități firești, nu pe compromis de moment și pe un oportunism speculat de atâtea ori în trecut, în dauna unei normale conviețuiri. [...] De aici înainte se știe fără greș și puțință de răstălmăcire, că toate manifestările politice ale minoritarilor din România se vor desfășura sub semnul FRN – ADICĂ ÎNTRE NOI ȘI CU NOI. E un ideal de onestitate și moralitate cetățenească râvnit – socotim – din amândouă părțile¹⁷⁹. Beția de cuvinte a lui Cezar Petrescu se va vedea, foarte repede, dezmințită deplin.

Dinspre maghiari au venit, ca și dinspre germani, mai multe scrisori de adeziune la FRN, considerate semnificative, datorită faptului că cei ce le semnau erau niște personalități reale; scrisorile erau reluate insistent în presă. Episcopul Vásárhely, scria primului-ministru, patriarhul Miron Cristea: „Cu onoare vă rog a binevoi a lua cunoștință că am aderat cu deplină încredere la FRN, împreună cu conducătorii, funcționarii și credincioșii eparhiei mele. Dorim să participăm la munca constructivă pentru refacerea Țării, al cărei program a fost trasat cu o mare înțelepciune de M. S. Regele Carol al II-lea. Ne folosim de ocazia ce

---

¹⁷⁷ „România” din 20 ianuarie 1939.

¹⁷⁸ ANIC, fond PCM, dosar 114/1939, f. 40–42.

¹⁷⁹ „România” din 21 ianuarie 1939.

ni s-a dat, cu cea mai mare satisfacție și mulțumire sufletească, ca prin munca credincioasă, însuflețită de adevărate sentimente creștinești, să dăm dovadă de loialitate, credincioșie și supunerea noastră față de Rege și față de Patrie. Implor binecuvântarea bunului Dumnezeu asupra marei opere începute”¹⁸⁰. Pe 27 ianuarie 1939 conducerile celor trei biserici maghiare, întrunite la Cluj, au elaborat o circulară către clericii lor, cerându-le să îndemne poporul maghiar să adere la FRN. Același îndemn de aderare era transmis și de Asociația Agricultorilor Maghiari; în cadrul unei întruniri a acesteia, în comuna Satlung, Brașov, președintele ei, Szasz Pál, declara: „Am avut o mare satisfacție când am putut constata că evoluția sistemului statal din România merge pe această cale”. Și, adunarea va trimite o telegramă omagială lui Carol al II-lea¹⁸¹. La 29 ianuarie 1939, ziarele de limbă maghiară din România publicau *Apelul* pentru aderarea maghiarilor la FRN, semnat de toți cei care încheiaseră cu Guvernul *Acordul* din 17 ianuarie: Banffy Nicolae, Szasz Pál, Bethlen György, Gyárfás Elemer¹⁸².

Ca și în cazul germanilor, declarațiile unor personalități maghiare au fost considerate la București drept dovezi ale aderării sincere la FRN și ca o renunțare la orice acțiuni ostile Statului român. Concluzia aceasta era, însă, doar propagandistică, pentru uzul opiniei publice, pentru întărirea, în ochii acesteia, a prestigiului Frontului. În realitate, autoritățile nu s-au lăsat amăgite de promisiunile de fidelitate față de Statul român venite dinspre reprezentanții minorităților naționale. Ca urmare, organismele de ordine își vor face în continuare datoria, dar accentuând acțiunile de constatare a ilegalităților, în dauna acțiunilor de pedepsire a acestora. Pe teren s-a resimțit o relaxare a raporturilor dintre jandarmerie și poliție, pe de o parte, și minorități, pe de alta. De altfel, nici în tabăra minorităților declarațiile de fidelitate nu au fost considerate a fi angajante deplin, ci doar expresia unei necesități de moment. Prin aderarea la FRN

---

¹⁸⁰ Idem, din 26 ianuarie 1939.

¹⁸¹ Idem, din 29 ianuarie 1939.

¹⁸² ANIC, fond PCM, dosar 114/1939, f. 44.

se spera atingerea mai lesnicioasă a unora dintre dezideratele acelor comunități. Așadar, și o parte și alta s-a arătat a fi deplin mulțumită și încrezătoare; în practică, și o parte și alta și-a păstrat suspiciunile.

Acțiunea foarte intensă a organismelor de ordine ale Statului pentru înregistrarea manifestărilor ostile ale minoritarilor și după aderarea la FRN, scoate la iveală deosebiri majore între declarațiile conducătorilor lor și activitatea lor practică. Legiunea de Jandarmi Brașov, într-un raport către Inspectoratul General al Jandarmeriei, din 23 februarie 1939, consemna existența a trei curenți în rândul maghiarilor, care se luptau pentru a-și asigura posturile de conducere în Secția Maghiară a FRN – cunoscută și sub denumirea de Uniunea Populară Maghiară. Un prim curent era condus de contele Banffy Nicolae, fost ministru de Externe în Ungaria, care primea pensie de la Statul ungar, și de Szasz Pál; erau considerați aderenți sinceri ai partidului unic și, de aceea, tratați drept trădători ai „cauzei maghiare” de către celelalte curenți. În al doilea rând, erau adepții contelui Bethlen, fost președinte al Partidului Maghiar, și Gyárfás Elemer; aceștia se declarau, în mediile ungurești, adversari ai intrării în FRN; „Bethlen este conducătorul iredentei maghiare din Transilvania și exponentul Guvernului Ungariei, ale cărui dispoziții le aplică” – se scrie în raport. După semnarea Acordului, Bethlen a plecat, demonstrativ, în străinătate; odată cu semnarea documentului, însă, s-a străduit să obțină pentru oamenii săi, funcțiile din FRN ce reveneau maghiarilor, „pentru ca, astfel, să asigure o continuitate a politicii Partidului Maghiar în Secția Maghiară a FRN”. A treia forță o reprezenta MADOSZ-ul, organizație comunistă condusă de Banyai László; era, așadar, extrema stângă, care se înscrisese în bloc în FRN, tot cu scopul de a obține posturi de conducere în Secție¹⁸³. Celelalte două curenți s-au arătat alarmate, și au respins cererea MADOSZ-ului de a intra în Secție cu statut de organizație; de aceea, Banyai va înainta un Memoriu lui Armand Călinescu, ajungându-se la soluția intrării individuale în organizațiile locale ale FRN¹⁸⁴. Datorită existenței acestor curenți care

---

¹⁸³ Idem, fond IGJ, dosar 55/1939, f. 65–66.

¹⁸⁴ Vezi și Livia Dandara, *op. cit.*, p. 117.

se concurau acerb, constituirea Secției Maghiare din FRN s-a făcut destul de greu. O primă adunare, la Cluj în 11 februarie 1939, a fost infructuoasă¹⁸⁵. Totuși, s-a alcătuit o Comisie pentru a întocmi proiectul *Statutului organic al Comunității Maghiare din România*; era prezidată de Banffy Nicolae. Textul propriu zis a fost scris de consilierul juridic Mikó Emeric. Într-o altă întrunire, tot la Cluj, pe 10 iulie 1939, Statutul va fi adoptat¹⁸⁶.

Deși se arătau în continuare revendicativi față de Statul român, majoritatea conducătorilor maghiari erau foarte mulțumiți de termenii Acordului din 17 ianuarie; îl concepeau ca pe o treaptă cucerită, în drumul către țelul final – refacerea Ungariei Mari. Pe de o parte se realizase, și fusese recunoscută de către Stat, *unitatea de conducere politică*, pe care până atunci maghiarii nu o avuseseră; pe de altă parte, li s-a recunoscut oficial un drept colectiv, nu numai în materie culturală, economică și socială, dar și în materie politică, prin crearea Secției Maghiare în cadrul FRN¹⁸⁷. Presa ungurească din România sublinia cu mare satisfacție aceste succese: înființarea unui singur organism politic, putând să susțină mai bine revendicările și acceptarea ideii că minoritatea maghiară trebuie tratată ca o comunitate, ca o unitate etnică, Statul raportându-se la ea, nu individual la fiecare cetățean ce o compunea¹⁸⁸. De aceea, toate ziarele ungurești din țară concluzionau că „înscrierea în FRN este o datorie de onoare”¹⁸⁹.

---

¹⁸⁵ ANIC, fond PCM, dosar 140/1939, f. 76.

¹⁸⁶ Idem, dosar 121/1939, f. 31–36, unde se prezintă întregul text al *Statutului*; Idem, f. 37–40, comentarii pe marginea *Statutului*.

¹⁸⁷ Idem, dosar 114/1939, f.

¹⁸⁸ Aceleași idei și în „Magyar Lápok”, Oradea și „Hirlap”, Arad, din 20 ianuarie 1939.

¹⁸⁹ „Brassói Lápok” din 23 ianuarie 1939. „Hirlap”. Arad, din 26 ianuarie 1939, scria: „Maghiarii din România pentru prima dată n-au încheiat o înțelegere cu un partid politic, ci cu însuși Statul român”. În același sens și „Keleti Ujság”. Cluj, din 22 ianuarie 1939. Vezi și articolul *Comunitatea poporului maghiar*, Idem, 25 februarie 1939. Ziarul respectiv era fostul organ oficial al Partidului Maghiar din România.

Posibilitățile create maghiarilor prin Acordul din 17 ianuarie au fost exploatate la maximum, depășind limitele înțelegerii. Într-un studiu intitulat *Situația minorităților etnice din România*, datat 1 iulie 1939, elaborat în cadrul Ministerului pentru Minorități, se găsește constatarea: „Minoritatea maghiară are de ce fi mulțumită, fiindcă atât în cadrul organizației FRN, cât și în acela al Uniunii Populare Maghiare, a obținut un foarte mare sprijin de la autorități și de la Guvern în toate chestiunile ce privesc interesele minorității maghiare, colective sau individuale“. Se constata că se proceda febril la înființarea, în cadrul UPM de organizații „care depășesc, frecvent, cadrul fixat prin Acord și intră de-a dreptul în domeniul politic“¹⁹⁰.

În practică, tiparele acțiunii minorității maghiare din România nu s-au schimbat. Dezideratul principal al acesteia a rămas același. Aceeași a rămas și propaganda ostilă dinspre Ungaria, permanenta ațâțare a ungurilor din România, pentru a crea dificultăți statului român. Imediat după încheierea Acordului de aderare la FRN, chiar s-a intensificat această propagandă. Un raport al Inspectoratului de Jandarmi Someș, din 7 februarie 1939, menționa trimiterea a tot mai multe materiale de propagandă de la Budapesta, în care erau exagerate greutățile prin care

---

¹⁹⁰ ANIC, fond PCM, dosar 114/1939, f. 44. Unii dintre liderii Secției Maghiare a FRN au exploatat aderarea lor la partidul unic și pentru rezolvarea unor probleme personale. Gyárfás Elemer avea două procese penale în curs de judecată, la Tribunalul Militar Brașov, pentru insultă publică în campania electorală din decembrie 1937: la 11 decembrie, la Sândominic, județul Ciuc, în cadrul unei întruniri, declarase că s-a plâns la Societatea Națiunilor (Geneva) pentru că în România minoritarii au fost eliminați din Armată și că românii sunt nebuni când afirmă că secuii nu sunt maghiari; la 12 decembrie, la Gheorghieni, declarase că „ungurii nu au drepturi“ și, pentru aceasta, va face o nouă plângere la Societatea Națiunilor. După încheierea *Acordului* din 17 ianuarie 1939, Gyárfás Elemer cerea sistarea proceselor. Ministrul pentru Minorități se arăta de acord cu cererea, pentru că „acuzele având un pronunțat caracter politic, s-ar putea considera perimate în urma intrării lui Gyárfás Elemer cu ai săi în FRN“. În acest sens, o adresă semnată de Silviu Dragomir, din 16 februarie 1939, era trimisă către Ministerul Apărării Naționale. Idem, dosar 118/1939, f. 27-29.

trecea România și era contestat FRN-ul, pentru că „nu garantează drepturile și aspirațiile maghiarilor”; prin aderarea acestora la partidul unic, se scria, nu s-a făcut nici un progres¹⁹¹.

Toți conducătorii Secției Maghiare a FRN, având acum umbrela protectoare a partidului unic, au continuat a desfășura o intensă propagandă pentru vechile deziderate. În mai 1939, Marele Stat Major al Armatei Române atenționa asupra acestui fenomen. La rândul său, Inspectoratul General al Jandarmeriei îl constata și el. În cursul acelei luni, contele Banffy Nicolae, contele Teleky Adam și avocatul Dezső Albert, au cutreerat satele din județele Alba, Turda, Brașov, sub pretextul propagandei pentru înscrierea în FRN. În realitate, făceau propagandă în favoarea Ungariei. Îndemnul la înscrierea în FRN era motivat prin crearea, în acest fel, a unei situații mai favorabile „pentru a-și îndeplini mai ușor obligațiile naționale față de Ungaria”. IGJ constata că „Propaganda maghiară o fac foștii corifei ai Partidului Maghiar”. Semnatarii din 17 ianuarie convinseseră și pe cei mai înrăiți adversari ai Statului român de oportunitatea Acordului. Dintre aceștia, avocatul Gál Nicolae din Turda, doctorul Zele Béla și Szabó Béni din Brașov, doctorul Pál Gabor din Ciuc, „toți cunoscuți iredentiști și propagandiști, care până acum se arătau ostili Frontului, în prezent convingându-se de intențiile adevărate ale fruntașilor maghiari, au aderat la această organizație, numai pentru menținerea ideilor lor”¹⁹².

Așadar, fiecare dintre părți – conducerea Statului român și conducerile minorităților naționale maghiară și germană – a creat doar imaginea unei înțelegeri; cele două minorități și-au desfășurat în continuare, chiar mai intens decât până la începutul lui 1939, acțiunile centrifuge, vizând fie separarea teritorială de România, fie autonomizarea în cadrul acesteia, iar conducerea Statului român, cunoscând bine aceste acțiuni, a încercat să le diminueze efectul distructiv. Ca urmare, apare ca deplin nerealistă formula Liviei Dandara, dintr-o carte publicată în

---

¹⁹¹ Idem, fond IGJ, dosar 39/1939, f. 12.

¹⁹² Idem, dosar 12/1939, f. 135–137.

1985: „Încadrate în FRN, unele printr-o spontană adeziune, altele prin acordurile încheiate, naționalitățile conlocuitoare se dovedesc solidare cu națiunea majoritară”. La fel, insista asupra secuilor care, în februarie 1939 ar fi intrat în FRN într-o majoritate de 75%, și ar fi avut „o atitudine loială”¹⁹³.

Bulgarii trăiau, în grupuri destul de mici – de dimensiunea unor sate sau comune – în Banat și Muntenia; ceva mai mulți erau în sudul Basarabiei; compact trăiau în sudul Dobrogei, în județele Durostor și Caliacra. Politic nu s-au manifestat separat în timpul regimului parlamentar, ci diverse personalități bulgare au făcut parte din partidele politice românești, obținând mandate în Parlament. Asupra acestei minorități se exercita o presiune constantă din partea cercurilor revizioniste de la Sofia, pentru a o încadra în acțiunile antiromânești. Într-o anumită măsură au reușit, în Cadrilater manifestându-se o activitate virulentă și constantă a bandelor înarmate de comitegi, creind un climat de permanentă instabilitate. Cu scopul de a se ajunge la o conducere unică a acțiunii revizioniste bulgare în statele balcanice, la 5 decembrie 1937 se constituise la Sofia Alianța Refugiaților Bulgari (inclusiv cei din Dobrogea); lupta pentru o „Bulgare Națională”, având și sprijinul declarat al autorităților¹⁹⁴. S-a preluat exemplul Germaniei, agitându-se problema inventatei lipse de drepturi a minorităților, drepturi pe care le revendicau zgomotos. Mai multe memorandumuri au fost trimise Marilor Puteri; cererea principală – autodeterminarea bulgarilor din Cadrilater. Conducătorii bulgarilor din sudul Dobrogei au ezitat să adere deschis la acțiunea revendicativă. Iar în momentul înființării FRN au început tratative pentru a adera la acesta¹⁹⁵. La București se considera ca singură soluție pentru contracararea revizionismului bulgar atragerea acestei minorități în FRN.

Ca și în cazul maghiarilor sau al germanilor, s-a încheiat un Acord, la 10 februarie 1939, și cu bulgarii, pentru aderarea acestora la partidul

---

¹⁹³ Livia Dandara, *op. cit.*, p. 137.

¹⁹⁴ ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 8/1938, f. 6.

¹⁹⁵ Idem, fond PCM, dosar 132/1939, f. 11.

unic, constituindu-și o secție proprie. Delegația care a tratat aderarea era formată din cei mai reprezentativi membrii ai minorității: Enciu Nicolof, Iordan Lefterov, Gh. Zoga, Petre Devetacof, Apostol Nanof – președinți ai comunităților bulgare din Caliacra, Silistra, Constanța, Balcic și București; urmau foștii parlamentari Tonca Pencof, Hristu Țancof, Iordan Mahadinsky, Ivan Angelof; completau lista un doctor, Dimitri Novacof, și un farmacist, Gheorghi Toporof. Din partea Guvernului, Acordul a fost semnat de Armand Călinescu și de Silviu Dragomir. Forma era asemănătoare cu cele încheiate cu maghiarii și germanii: „1) Bulgarii, cetățeni români, aderă la FRN. În comunele rurale și urbane cu populație mixtă, se formează secții separate bulgare. Aceste secții vor fi reprezentate de 3 membri în Consiliul Superior Național. În birourile secretariatelor vor fi numiți și funcționari bulgari, corespunzător. 2) Toate organizațiile profesionale ale bulgarilor cetățeni români din țară se vor încadra în diferitele organizații profesionale prevăzute de legile actuale și acelea ce vor interveni în acest domeniu, asigurându-li-se reprezentarea corespunzătoare în forurile conducătoare. 3) În afara manifestărilor politice care se încadrează toate în FRN, bulgarii cetățeni români pot constitui o organizație proprie cu scopuri culturale, economice și pentru opere sociale“. În urma Acordului, Ministerul de Interne va autoriza pe Enciu Nicolof, Țancov Hristu, Toporov Gheorghi, să înființeze o organizație, ca reprezentantă proprie a comunității bulgare din România, la 17 martie 1939. Și, prin Înalt Decret Regal, cei trei erau numiți în Consiliul Superior Național al FRN¹⁹⁶.

În contextul tratativelor pentru încadrarea bulgarilor a avut loc un incident demonstrând lipsa de unitate a acestora. La 10 februarie 1939, în numele bulgarilor din Constanța se trimitea un Memoriu ministrului de Interne, având 32 semnături (comercianți, proprietari urbani și rurali, avocați și chiar un veteran de război al Armatei Române decorat cu

---

¹⁹⁶ Idem, f. 12–13; autorizația de constituire a organizației bulgarilor – f. 30; numirea reprezentanților bulgari în Consiliul Superior Național al FRN – f. 31. Tot aici, f. 40 – propunerile de bulgari pentru diverse funcții de conducere în FRN.

„Virtutea Militară“). Afirmău că „Bulgarii din Constanța nu s-au considerat niciodată minoritari, nu au avut niciodată plângeri sau conflicte cu românii. Nu ne-am socotit niciodată bănuți, nici evitați, nici persecutați, nici de populația românească, nici de autorități, nici de legi“. Unii au participat la războiul de întregire. „Am trăit și trăim în spirit românesc, am făcut parte sub vechiul regim din toate partidele politice, am trăit și trăim în spiritul armonios al vechii Dobroge și am aderat, individual, la FRN“. Ca urmare, nu dăduseră delegație nimănui să-i reprezinte și nu voiau o secție aparte bulgară în FRN¹⁹⁷.

Până în 1938, ucrainenii din România nu se concentraseră într-un partid al lor; deși exista unul, cei mai mulți au făcut parte din diverse partide românești, trimițându-și în Parlament mai mulți reprezentanți. De aceea, unii ucrainenii au intrat de la început individual în FRN, nu ca un bloc etnic precum maghiarii, germanii și bulgarii. Într-un document din iulie 1939, al Președinției Consiliului de Miniștri de prezentare a situației acestei minorități față de partidul unic, se menționa că s-a aderat fără condiții, cei intrați „considerându-se nu ca minoritari, ci ca cetățeni liberi ai Statului român“. Numai o fracțiune ridică pretenții¹⁹⁸. Conducătorul micului Partid Țărănesc Ucrainean, Constantin Krakalia, adera la FRN afirmându-și dorința de a acționa pentru „colaborarea strânsă, amicală, cu Națiunea română“ și arătându-și „loialitatea sinceră față de Rege și Țară“¹⁹⁹. Abia în mai 1939 se afirmă dorința unora dintre ucrainenii de a avea, în FRN, statutul maghiarilor, germanilor și bulgarilor²⁰⁰.

Aceeași era și situația turcilor, din rândul cărora a fost numit în Consiliul Superior Național al FRN Selim Abdulahim din Constanța²⁰¹.

Despre polonezi, turci și ucrainenii găsim o apreciere comună în documentul menționat al Președinției Consiliului de Miniștri din iulie

---

¹⁹⁷ Idem, f. 36–37.

¹⁹⁸ Idem, dosar 114/1939, f. 49.

¹⁹⁹ „România“ din 20 ianuarie 1939.

²⁰⁰ ANIC, fond IGJ, dosar 75/1939, f. 200.

²⁰¹ Idem, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 24/1939, f. 17 – numirea prin Jurnal al Consiliului de Miniștri nr. 670/24 februarie 1939.

1939: „Aceste minorități nu se agită și nu revendică drepturi, declarându-se mulțumite cu situația lor de cetățeni ai Statului român, egali în drepturi cu populația majoritară”²⁰².

Așadar, față de toate minoritățile naționale s-a dus o politică de atragere în FRN. Numai față de evrei s-a dus una de respingere, deși foarte mulți reprezentanți ai lor au cerut să fie admiși, unii declarându-și, cu această ocazie, loialitatea față de România²⁰³. Chiar din primele zile ale existenței FRN, evreii au încercat să se înscrie, în special cei din Moldova și Basarabia, unde trăiau mai mulți și aveau interese economice foarte puternice, pe care doreau să le protejeze prin situarea de partea regimului carlist. Inspectoratul Regional de Poliție Chișinău raporta, la 21 decembrie 1938, că evreii sunt cuprinși de panică, pentru că nu știu dacă se pot înscrie în FRN; „dacă nu vor avea dreptul, vor fi dezamăgiți”. Iar într-o dare de seamă a Inspectoratului Regional de Jandarmi Nistru, pe ianuarie 1939, se menționa că evreii cereau drepturi egale cu celelalte minorități etnice, în cadrul FRN²⁰⁴. Conducerea Minorităților Evreiești din România – șef rabinul I. J. Niemirower, președintele Wilhelm Filderman și I. Fisher – au făcut o intervenție pe lângă conducerea FRN și a Ministerului Minorităților, pentru anularea interdicției înscrierii evreilor, solicitând statut similar cu acela al

---

²⁰² Idem, fond PCM, dosar 114/1939, f. 49.

²⁰³ Chiar de la începutul lui 1938, oficiosul Comunității Evreilor din România publica un *Manifest* al evreilor: Se cerea evreilor să-și proclame „credința civică și hotărârea de îndeplinire a îndatoririlor cetățenești”; evreii români – se spunea – „sunt legați de destinele Patriei, de care nimeni și nimic nu ne poate despărți. [...] Suntem și rămânem fii credincioși ai României. Suntem și rămânem supuși devotați ai Tronului”. „Curierul Israelit” din 3 ianuarie 1938. Vezi și ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 6/ 1938, f. 21. În același moment, când se întrevedea o politică viitoare antisemită de Stat, Ernest Márton, lider al evreilor maghiari din Transilvania, lansa o chemare către toți evreii din România: „Să fim cetățeni loiali, credincioși și conștienți ai Țării”. În „Uj Kélet”, Cluj, 30 decembrie 1937; vezi și ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 6/1938, f. 13.

²⁰⁴ Idem, fond IGJ, dosar 71/1939, f. 5; aceeași remarcă și în dările de seamă din lunile următoare – Idem, f. 14–30. 33–49, 59–76, 77–92.

maghiarilor și germanilor. Silviu Dragomir, ministru al Minorităților, a răspuns că „deocamdată” cererea nu putea fi acceptată; indica drept motiv politica externă, o aluzie evidentă la încercarea României de a se apropia de Germania, încercare ce se presupunea a fi îngreunată dacă nu se aplica o politică antisemită, considerată pe placul Berlinului²⁰⁵. Paralel cu această interdicție de a intra în partidul unic, împotriva evreilor s-au luat, din același motiv, la începutul lui 1939, și o serie de măsuri coercitive în plan economie; cel mai mult i-a afectat interdicția de a deține debite de băuturi spirtoase la sate în Bucovina, extinsă și în București. Exprimându-și indignarea, W. Filderman i-a spus lui Nicolae Lupu: „De-abia acum s-au convins și evreii că regele Carol este un ticălos, pe al cărui cuvânt nu se mai poate pune nici o bază”²⁰⁶. Motivația interzicerii înscrierii evreilor în FRN era repede remarcată de ziariștii germani și italieni aflați la București; pe 23 decembrie 1938, un document al Direcției Generale a Poliției menționa faptul că ziariștii respectivi „își manifestă neîncrederea în sinceritatea și eficacitatea măsurilor cu caracter antisemit”²⁰⁷.

Imediat după cooptarea reprezentanților minorităților în organele de conducere ale FRN și astfel încheierea procesului de formare a acestora, s-au luat măsuri pentru ca toți membrii organismelor respective să fie tratați, de către instituțiile Statului, ca demnitari. Armand Călinescu, ministrul de Interne, semna la 23 aprilie 1939 un ordin circular

---

²⁰⁵ Cf. Jean Ancel, *Contribuții la Istoria României. Problema evreiască 1933–1944*, Edit. Hasefer, București, 2001, vol. 1, partea I, p. 110.

²⁰⁶ Apud Ioan Hudiță, *op. cit.*, 1938–1939, p. 182 – însemnare din 10 ianuarie 1939. Politica de respingere a primirii evreilor în FRN a încurajat lansarea unor idei de restrângere și a activității economice a minorităților în general, și a evreilor în special. Din Cernăuți, la 29 ianuarie 1939, se transmitea un *Memoriu* către Ministerul Economiei Naționale: consemna „inferioritatea economică în care se găsesc, îndeosebi în provinciile alipite, românii băștinași față de minoritarii etnici”, și propunea favorizarea românilor prin comerț și impozite. ANIC, fond FRN, dosar 124, f. 9

²⁰⁷ Idem, fond DGP, dosar 209/1938, f. 50.

(nr. 21089) în acest sens: „Membrii Directoratului și Consiliului Superior Național al FRN trebuie considerați ca parlamentari și, în consecință, se bucură de toate drepturile ce decurg din această calitate“, inclusiv reprezentanții minorităților naționale. Și, se insistă: „Atitudinea jandarmilor față de acești reprezentanți ai minorităților să fie cea față de parlamentari“. Ordinul din 23 aprilie 1939 fusese precedat de altele – din decembrie 1938 și ianuarie 1939 –, referitoare la atitudinea polițiștilor și jandarmilor față de minorități în general; se cerea „să se adopte față de minoritari un tratament prudent și procedee cât mai civilizate. [...] Nu se vor face arestări decât cu avizul Ministerului de Interne“²⁰⁸.

Așadar, prin aderarea la FRN, minoritățile naționale din România nu au renunțat în practică la dezideratele lor centrifuge, antistatale (cu nuanțe deosebitoare de la un grup la altul); conducătorii lor au căpătat autoritatea recunoașterii din partea Statului român; au putut acționa unitar; au obținut promisiunea ca multe dintre cererile lor să fie incluse într-un sistem legislativ. Pe ansamblu, poziția minorităților s-a consolidat, ele putând să acționeze, datorită umbrelei FRN, cu mai mare impetuozitate și fără teama de măsuri coercitive, chiar atunci când încălcau Legea. Toate acestea au fost posibile datorită dorinței exacerbate și nerealiste a regimului carlist de a demonstra lipsa diferendelor în interiorul Țării cu minoritățile, în speranța diminuării presiunii statelor revizioniste, dusă sub pretextul apărării minorităților. Eșecul lui Carol al II-lea a fost pe ambele planuri. Ideea liniștirii diferendelor interne nu-și avea acoperire în practică; iar statele revizioniste nu au renunțat de loc la politica antiromânească. Mai mult, prin această politică de permanente cedări a fost subminat edificiul național. Cei doi președinți ai partidelor istorice, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, și-au dat seama de panta pe care se aluneca și, într-o scrisoare comună din 18 iulie 1939 către Senat, menționau: „Țara nu poate admite un sistem de cârmuire care îngăduie totul minorităților și oprește orice manifestare liberă românească. Noi nu voim ca popor să asuprim pe nimeni, dar nu putem îngădui ca în

---

²⁰⁸ Idem, fond IGJ, dosar 12/1939, f. 1.

România, românii să nu aibă niciuna din libertățile publice, pe când minoritarii se bucură de toate”²⁰⁹.

*

Prin înscrierea masivă în FRN a membrilor fostelor partide politice s-a încercat demonstrarea realismului ideii carliste că regimul vechi, înlăturat în februarie 1938, era detestat de întreaga societate, chiar și de aceia care participaseră la asigurarea funcționării lui. În realitate, cei mai mulți membri ai fostelor partide politice au intrat în FRN din oportunism. Ajunși aici, majoritatea și-au păstrat atât ideologia veche, cât și metodele de acțiune în plan politic, cu care se învățaseră, pentru a-și satisface interesele. Așadar, sub umbrela FRN au rămas tot țărâniști, liberali, cuziști, legionari etc., iar la capitolul moralitate nu s-a schimbat nimic, aceleași metode balcanice fiind generale. Era o nouă formă, dar fără fondul anunțat; în principal, lipsea unitatea de gândire și de acțiune pentru binele Patriei; lipsea sacrificiul interesului material propriu, în favoarea interesului general – cu toate că, în nenumărate rânduri, tocmai aceste minusuri ale vechiului regim se afirma că fuseseră înlăturate. Liderii FRN știau cum stau lucrurile, știau că vechii oameni politici au intrat în partidul unic, păstrându-și mentalitatea. S-a avut grijă, doar, ca să se cunoască precis din ce partid proveneau membrii diverselor organisme de conducere. S-a cerut ca în rapoartele lunare trimise la Centru de către organizațiile județene să fie menționată și apartenența trecută a fiecărui membru. Parcurgând aceste rapoarte, se ajunge la concluzia că erau foarte puțini aceia care nu făcuseră înainte politică de partid. Organizația județeană Cluj era condusă de 7 foști membri ai Frontului Românesc (Al. Vaida-Voevod), 6 național-țărâniști, 6 național-liberali, 5 naționali-creștini, 4 fără partid, un georgist; doar

---

²⁰⁹ X X X, *Iuliu Maniu în fața Istoriei*, Edit. Gândirea Românească, București, 1993, p. 386–387.

patru care nu mai făcuse politică²¹⁰; la Hotin erau 5 național-țărăniști, 13 național-liberali, câte un adept al lui Argetoianu, George Brătianu, Averescu și 9 fără partid²¹¹; în județul Arad erau 5 liberali dinști, unul georgist, 3 național-țărăniști, 6 vaidiști, un iorghist, 4 germani, 11 fără partid²¹²; în Bihor țărăniștii aveau 8 oameni, liberalii dinști 4 și tot 4 și cei georgiști, național-creștinii unul, vaidiștii 5²¹³; în Hunedoara erau 11 vaidiști, 5 țărăniști, un liberal dinist și 7 georgiști, 2 socialiști, 2 ai Frontului Plugarilor²¹⁴ ș.a.m.d. Comuniști nu erau nicăieri. În schimb, treptat au început să pătrundă în organisme de conducere și legionari, din momentul începerii dezghețului dintre Mișcare și Carol.

În aceste condiții, felul cum va arăta viitorul Parlament era o necunoscută, lămurită abia la sfârșitul primăverii lui 1939. Legea din 16 decembrie 1938, preciza la articolul 6: „Frontul Renașterii Naționale are, singur, dreptul de a fixa și depune candidaturile pentru alegerile parlamentare, administrative și profesionale“. Ideea era reluată în *Regulamentul Legii pentru înființarea FRN*, din 5 ianuarie 1939 la articolul 14.

Despre felul cum vor fi organizate viitoarele alegeri parlamentare, în contextul existenței partidului unic, s-a scris foarte puțin în presă în primele luni de viață ale FRN. „Timpul“ din 17 decembrie 1938 doar preciza norma impusă de Lege, îndulcind-o, însă, prin formula „FRN poate pune liste la alegerile parlamentare“. În Lege nu există cuvântul „poate“, ci o formulă imperativă. Singurul articol, în acele luni, dedicat special problemei, era semnat de N. Roșu în „România“, pe 11 ianuarie 1939: *Parlamentul elitelor românești*. Credea că înnoirea radicală a vieții parlamentare trebuia făcută în interesul Țării și al poporului: „Fără deputați sau senatori de profesiune, ci numai cu agricultori, meseriași,

---

²¹⁰ ANIC, fond FRN, dosar 116, f. 16.

²¹¹ Idem, dosar 124, f. 81–82.

²¹² Idem, dosar 131, f. 3, 48.

²¹³ Idem, dosar 113, f. 8 – la municipiul Oradea asemănător, Idem, dosar 119, f. 49.

²¹⁴ Idem, dosar 133, f. 9.

medici, ingineri etc., Parlamentul român de mâine va fi adevăratul îndrumar al muncii productive“. Accentul era pus pe promovarea valorilor.

Noua Lege electorală va fi promulgată la 9 mai 1939, înlocuind-o pe aceea din 1926. *Referatul* care a însoțit proiectul era lămuritor pentru intențiile regimului carlist de a se consolida și prin intermediul unui nou sistem electoral. Formula folosită era aceea de Reprezentanță Națională. Se pornea de la capitolul II al Constituției din 1938, unde se vorbea despre Adunările legiuitoare: caracter, compunere, atribuții. Legea urma să confere Parlamentului caracteristici noi. Printre acestea, schimbarea raporturilor cu Guvernul: „Nu mai există, ca în trecut, un primat al Legislativului față de Executiv“. Cu toată această schimbare fundamentală, se aprecia, nerealist, că „nu se înlătură și nici nu se scoboară importanța instituției parlamentare“. Prin delimitarea câmpului de activitate a Parlamentului și printr-o compunere „adecvată stărilor reale ale Țării“, acesta va avea un rol mai important decât atunci când „agitațiile sterpe și dezlănțuirea luptelor pătimase“ făceau zadarnice intențiile bune. Ca țintă a Legii era și „pacificarea spirituală și solidaritatea tuturor cetățenilor în jurul noului regim politic, manifestate atât de elocvent prin adeziunea la FRN“. În *Referat* se explică detaliat problema candidaturilor: candidatul trebuia să prezinte o autorizație din partea FRN, așa cum prevedea și Legea din 1926 – autorizație scrisă din partea șefului fiecărui partid; deosebirea era că acum se cerea aprobarea numai a unui singur partid. În plus, FRN – se argumenta – avea îndreptățirea morală să dea sau nu aprobări, pentru că era compus din 4 milioane de cetățeni, cuprindea „toate forțele productive și muncitoare ale Țării, intelectualii și toți fruntașii vieții noastre publice“. Numeric, autorizațiile nu erau reduse la numărul locurilor ce trebuiau ocupate, ci se puteau acorda mai multe, urmând ca alegătorii să decidă pe cine trimit în Parlament. Toți candidații trebuiau să fie membri ai FRN. În final, se aprecia că proiectul de lege „constituie un însemnat progres față de trecut iar aplicarea lui va asigura Țării o dezvoltare politică unitară, liniștită și rodnică“. Articolul 3 fixa votul secret, obligatoriu și exprimat prin scrutin uninominal pe circumscripții. La Adunarea Deputaților numărul de mandate

era de 258; durata Legislaturii era de 6 ani; femeile nu erau eligibile; dreptul de vot se exercita de la 30 de ani. La Senat situația era mai complexă. Erau trei categorii de senatori: aleși, numiți de rege, de drept. Cei aleși erau în număr de 88; regele numea tot atâția. De drept erau: moștenitorul Tronului, toți principii majori al Familiei Regale, conducătorii confesiunilor religioase (de la ortodocși și greco catolici erau și episcopii), senatorii de drept recunoscuți prin Legea din 1926. Pentru cei aleși, sistemul de vot era ca cel al deputaților. La Senat puteau candida și femeile. Candidaturile se făceau pe domenii de activitate: agricultură și muncă manuală; industrie și comerț; ocupații intelectuale. Mandatele senatorilor erau pe 9 ani, câte o treime (aleși prin tragere la sorți) fiind înlocuiți la fiecare trei ani. Interesantă era viziunea asupra campaniei electorale, în cadrul căreia se interzicea propaganda electorală: fiecare candidat avea voie doar la un text de 100 cuvinte, care împreună cu fotografia sa, era imprimat pe o hârtie – aceste prezentări erau afișate la Primărie și la centrele de votare. Pentru cumpărarea voturilor erau prevăzute amenzi și pedepse cu închisoarea. Erau amendați și cei care nu votau. Art. 45 încununa formalismul: dacă mai mulți candidați obțineau același număr de voturi, se trăgea la sorți cel care urma să primească mandatul. În sfârșit, art. 68 preciza: „Membrii Parlamentului vor purta la ședințe și solemnități, în mod obligatoriu, uniforma FRN”²¹⁵. Acestei Legi i se va adăuga alta, privitoare la jurământul membrilor Adunărilor Legiuitoare²¹⁶. Consemna textul jurământului: „Jur credință regelui... (se va indica persoana Regelui). Jur să păstrez Constituțiunea și legile Țării, să mențin unitatea națională și să apăr integritatea teritoriului României”. Se presta, obligatoriu, în prima ședință a Adunării. Art. 5 preciza că acei parlamentari care refuzau să jure pierdeau mandatul. Prin jurământ era, practic, acceptat regimul carlist, ceea ce făcea imposibilă intrarea în Parlament a acelor senatori de drept reprezentând conducerile anticarliste ale partidelor istorice.

---

²¹⁵ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 106 bis din 9 mai 1939.

²¹⁶ Idem, nr. 127 din 5 iunie 1939.

Prim urmare, se dorea crearea unui Parlament al FRN, în care să nu se exprime decât păreri favorabile Dictaturii Regale, care să nu poată controla activitatea Guvernului, care să fie doar o mașină de vot. Dintr-un discurs în Senat, din 28 iulie 1939, al lui Nicolae Iorga, aflăm că acesta (ca și alții probabil) își făcea, totuși, iluzii, crezând că viitorul for legislativ va fi chiar un organ de decizie; atunci când se discutase, în cadrul Consiliului de Coroană, proiectul Legii Electorale, istoricul a spus: „Până acum Frontul, de acum înainte Parlamentul!”²¹⁷.

PNT s-a pronunțat constant împotriva unor alegeri parlamentare. atâta timp cât era admis numai un singur partid politic. Toți liderii național-țărăniști care rămăseseră în jurul lui Iuliu Maniu au susținut ferm această poziție și au făcut-o publică pe cât era posibil în condițiile momentului. De aceea, Carol al II-lea a încercat, prin diverși emisari, să atenueze opoziția principalului partid istoric sau cel puțin să mai desprindă de lângă Maniu pe vreunul dintre liderii care-i rămăseseră fideli. Mai întâi a fost trimis Malaxa la Mihalache. Fără succes. Apoi, Gavrilă Marinescu a încercat și el pe lângă Ioan Hudiță. Cei doi au avut mai multe întrevederi. La aceea din 29 aprilie 1939, așadar înaintea promulgării Legii electorale, când încă se mai puteau face schimbări, emisarul regimului declara: „Regele e dispus să facă mari concesii în vederea înțelegerii cu partidul domnilor Maniu, Lupu și Mihalache; sunt autorizat să vă ofer în viitorul Parlament și Senat o sută de mandate; 50 lui Maniu pentru Transilvania și câte 25 lui Lupu și Mihalache, pentru restul țării“. Urma ca Maniu, Lupu și Mihalache să accepte posturile de consilieri regali. Cei trei lideri național-țărăniști vizați au respins propunerea: „Mihalache – Propunerea este inadmisibilă. Dl. Carol să facă bine să ne lase în pace. Sunt cu totul de acord cu dl. Maniu că abdicarea lui este indispensabilă, pentru ca Țara să-și vadă de treburile ei. Ne-a făcut destul rău“. Dr. N. Lupu credea că „propunerea lui Gavrilă Marinescu trebuie respinsă cu indignare iar noi să ne continuăm fără șovăire acțiunea noastră în contra ticălosului de Carol“. Maniu s-a

---

²¹⁷ Idem, p. III, dezbateri parlamentare, Senatul, nr. 9 din 1939, p. 191.

declarat pentru un front comun al întregii Opoziții, în cazul când regele s-ar decide să facă alegeri. Ceva mai îngăduitor s-a declarat doar V. Madgearu²¹⁸. Gavrilă Marinescu și Ioan Hudiță au mai avut o întrevedere, pe 1 mai 1939; cel din urmă consemna răspunsul cel dăduse: „Partidul nostru rămâne ferm pe vechea lui poziție; respinge orice adeziune la FRN, cere lichidarea regimului de dictatură și guvern de uniune națională; în caz că se vor încerca alegeri, el le va combate din toate puterile sale și va căuta să realizeze un front general al Opoziției pe această chestiune“. Gavrilă Marinescu îi replica: „Deci d-voastră sunteți pentru război; este regretabil, dar noi ne degajăm orice răspundere. «Răspunderea, domnule colonel, i-am replicat eu, o poartă acela care o provoacă, acela care începe lupta; când războiul bate la ușă, pentru ce e nevoie de alegeri și de frământări zadarnice? Este absolută nevoie de o adunare aleasă cu forța, în disprețul votului universal, formată din toți naufragiații vieții noastre politice îmbrăcați în costume de irozi?»“. Dar, țărăniștii aruncau doar o amenințare pe care știau bine că nu o pot aplica în practică. Deja foarte mulți țărăniști acceptaseră chemarea lui Carol de a se înscrie în FRN, iar alții o vor face chiar în mai 1939 – cei mai mulți pentru posturi în administrație sau în Parlament, iar unii datorită amenințărilor. Dr. N. Lupu remarcă faptul că s-a făcut un adevărat „târg al conștiințelor“ de care era vinovat doar Carol, care „călare pe sacul de grăunțe, face această operă murdară de corupere a caracterelor“²¹⁹.

Și liberalii diniști au refuzat propunerile regale, dar pe lângă ei insistențele au fost mai reduse, pentru că reprezentau o forță mult mai mică decât țărăniștii.

Încercarea lui Carol al II-lea de a atrage în viitorul Parlament chiar conducerile partidelor mari istorice urmărea, evident, un scop nedeclarat: acceptarea propunerii regale însemna recunoașterea regimului Dictaturii Regale, a Constituției din 1939, a FRN-ului. Aduse în interiorul sistemului, conducerile fostelor mari partide ar fi putut fi ușor

---

²¹⁸ Ioan Hudiță, *op. cit.*, 1938-1939, p. 347-349.

²¹⁹ Idem, vol. III, 2004, p. 21-22, 46-47.

anihilate, chiar dacă ar fi dispus de un anumit număr de locuri în Parlament. Și, de asemenea, din accentul pus pe atragerea liderilor țărăniști rezultă credința realistă a lui Carol că doar aceștia îi puteau face greutate de luat în seamă, ideea fiind subliniată și de Iuliu Maniu, care afirma că dorește un front comun, al întregii Opoziții, dar „nu pentru că liberalii, averescanii, iunianiștii și cuziștii mai reprezintă vreo forță electorală, ci numai pentru numele lor, putând crea o atmosferă favorabilă în Țară și mai ales în străinătate”²²⁰.

O campanie împotriva Legii electorale, a felului cum erau organizate alegerile, a FRN-ului ca partid unic, a fost dusă și de Partidul Comunist din România. Folosea, ca metodă principală, manifestele răspândite mai ales în centrele muncitorești din Moldova și Bucovina. Autoritățile considerau această campanie ilegală. Poliția și Jandarmeria confiscând toate materialele propagandistice găsite. Unul dintre manifeste, care circula mai ales în sudul Țării, intitulat *Cetățeni iubitori de Țară!*, contesta nu doar sistemul electoral, ci însăși Dictatura Regală²²¹. Printr-un alt manifest, circulând în special în Bucovina și sudul Basarabiei, se cerea populației să nu-și dea votul „trădătorilor de Țară, demnitarilor Statului și consilierii FRN”²²². Cel mai răspândit era manifestul intitulat *Către poporul român și popoarele conlocuitoare*; anunța că „FRN a umplut lista candidaților cu agenți fasciști ai lui Hitler, de teapa lui Vaida, Silviu Dragomir [...] și alții, cu capitulanții față de Hitler, toți lachei ai Dictaturii Regale, în frunte cu membrii Guvernului și transfugii partidelor democratice; cu trădătorii clasei muncitoare, foștii șefi reacționari ai PSD, care au vândut interesele muncitorilor și ale întregului popor la Congresul înscenat de la 1 mai în București, în cap cu Flueraș, Gherman, Grigorovici și alții de teapa lor. Între candidații numiți nu există nici un muncitor și nici un țăran”. Guvernul FRN a pus să candideze și câțiva democrați, „pentru a acoperi caracterul

---

²²⁰ Idem, 1938–1939, p. 349.

²²¹ ANIC, fond IGJ, dosar 73/1939, f. 175.

²²² Idem, dosar 20/1939, f. 25–26.

reacționar și profascist al viitorului Parlament corporatist și aservirea Țării lui Hitler“. Bineînțeles, se cerea să nu se dea nici un vot candidaților FRN. Interesant, față de celelalte manifeste, este faptul că în final se indicau și soluțiile pentru schimbarea situației din acel moment a României: crearea Frontului Unic Muncitoresc, a Frontului Patriotic (acesta împreună cu toate forțele democratice) și instituirea unei politici de securitate colectivă în jurul URSS²²³. Textele, în mod evident, erau, dacă nu scrise la Moscova, cel puțin scrise conform directivelor Moscovei. De menționat și faptul că liderii PCdR încercaseră mai întâi o altă tactică: în iarna lui 1939, se hotărâse ca, prin intermediul breslelor, să fie impuși drept candidați pentru Parlament mai mulți comuniști²²⁴. Tentativa nu a reușit, breslele ajungând a fi reprezentate în Parlament doar prin foștii social-democrați. Ca urmare, liderii comuniști au trecut la atacuri dure împotriva FRN. În publicația clandestină „Lupta de clasă“, nr. 6/ august 1939, se prezintă formarea și acțiunea partidului carlist, cu mențiunea „Răpindu-se poporul drepturile sale legitime, a luat ființă monstruoșitatea numită FRN“²²⁵.

Alegerile au fost fixate pentru 1–2 iunie 1939. Toate organismele de ordine ale Statului erau chemate să vegheze la desfășurarea netulburată a alegerilor, și la obținerea rezultatului dorit de regimul carlist. Poliției și Jandarmeriei li s-a ordonat să reprime orice tentativă opoziționistă și să transmită la București rapoarte detaliate privind felul în care au decurs alegerile. În același sens, a transmis ordin și conducerea Gărzilor Naționale ale FRN (nr. 7/1939), către toate organizațiile sale din județe și ținuturi. Rapoartele, venite din toate aceste direcții, sunt lămuritoare. Din județul Alba se raporta conducerii FRN, că nu se înregistrase o

---

²²³ Idem, dosar 73/1939, f. 174.

²²⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, București, 1988, vol. II, partea a II-a, p. 962. În iarna lui 1939 fuseseră lăsați mai mulți comuniști să intre în FRN, având o misiune precisă: „Toți care ați intrat în FRN luptați: Pentru scoaterea gardiștilor de fier și a tuturor fasciștilor din FRN; pentru scoaterea FRN de sub dependența regelui și Guvernului“. Idem, p. 900.

²²⁵ Idem, p. 900.

„propagandă subversivă care să tulbure spiritele, dar candidaturile au fost primite de opinia publică cu indiferență”. În județul Mureș fusese „perfectă liniște; nici un incident”²²⁶. Garda Națională din ținutul Prut raporta că toți candidații „au fost primiți cu simpatie de opinia publică”, părerea despre ei fiind bună; o „liniște admirabilă la vot”; propaganda comunistă pentru abținerea de la vot a fost repede înăbușită; „Populația face minunat de favorabile aprecieri de felul cum s-au desfășurat alegerile”²²⁷. În Ținutul Nistru multe candidaturi erau considerate neavenite; între acestea, cea a avocatului Alexandru Mătă, un apărător înfocat al comuniștilor în procese (printre alții și pe P. Constantinescu-Iași), sau a lui I. Băcalu, patron de bordeluri. Garda Națională din Ținutul Marea raporta o situație mai complexă: a trezit supărare faptul că dintre intelectuali au fost desemnați candidați doar avocați cu trecut discutabil, fiind respinse persoane din elita morală a județului Constanța; alegerea senatorului Constantin Chiriac (fost liberal) a trezit „nespusă indignare”, de aceea „este strict necesar să se găsească modalitatea invalidării acestuia”²²⁸. La București a fost ordine; doar câteva îndemnuri anonime să nu fie votat un candidat sau altul”²²⁹. În Argeș, desfășurarea alegerilor „a stârnit admirația”, neînregistrându-se nici un incident”²³⁰. La Bacău au fost unii candidați nepopulari. La fel în Bălți etc²³¹. În Bihor erau consemnate două opinii publice – una românească și alta maghiară. Amândouă se arătau mulțumite de candidaturi: „Pentru populație a fost un prilej de ușurare modul cum s-au desfășurat alegerile, agitațiile dispărând”. Se consemna, însă, faptul că unul dintre aleșii maghiari, Sóos Ștefan, era „un iredentist de marcă”²³². Totul se desfășurase în liniște și la Brăila. La Buzău, în schimb, desemnarea candidaturilor nu fusese

---

²²⁶ ANIC, fond FRN, dosar 233, f. 1.

²²⁷ Idem, f. 2.

²²⁸ Idem, f. 8.

²²⁹ Idem, f. 10.

²³⁰ Idem, f. 32.

²³¹ Idem, f. 15, 17.

²³² Idem, f. 20.

prea reușită. Iar în Cahul se înregistra ceva și mai alarmant pentru conducerea partidului unic: nici un candidat nu se afirmase ca devotat al FRN înainte de apariția Legii electorale; „Alegerile i-au surprins, spre nenorocul lor, colorați tot în țărăniști, liberali, democrați etc“. Au făcut „lucrături“ între ei, „după vechile metode politicianiste“. Rezultatul – au căzut toți, Cahulul fiind singurul județ din Țară care nu avea nici un reprezentant ales în Parlament. „Entuziasm, avânt și alte sentimente nobile cari ar fi trebuit să caracterizeze actualele alegeri au lipsit. Vina nu este a opiniei publice, ci a candidaților“²³³. În sudul Dobrogei, în Caliacra, candidații fuseseră agreeți de populație ²³⁴. În Caraș, erau doar membrii cunoscuți ai fostelor partide politice, care „nici salutul FRN nu-l practicau“; de aceea, populația, „cu totul scârbită de trecutele alegeri, nu le-a privit cu ochi buni nici pe cele actuale“; „Poporul nici nu vrea să știe de deputați și senatori“²³⁵. La Câmpulung populația se arăta mulțumită²³⁶. La Cetatea Albă se făcuse propagandă de către vechile partide, mai ales PNT, dar și de comuniști²³⁷. În Ciuc, maghiarii, care erau dominanți numeric, au votat ascultători pe aceia care au fost indicați de Secția Maghiară a FRN²³⁸. La Cluj a fost liniște: între reușiți erau și doi candidați unguri²³⁹. Toată lumea era mulțumită în Durostor și în Dolj²⁴⁰. În Făgăraș, unul din candidați era caracterizat drept „lingușitor cu cei mari“; a fost mereu la Putere; „fără convingeri proprii“. Tot aici, altul era considerat demagog; „În județ, în foarte multe comune unde a vorbit, în cadrul alegerilor din 1937, a fost nevoit să se refugieze sub ocrotirea revolverelor proprii“. Toți candidații erau dezinteresați de

---

²³³ Idem, f. 32–33.

²³⁴ Idem, f. 35.

²³⁵ Idem, f. 36.

²³⁶ Idem, f. 38.

²³⁷ Idem, f. 40–41.

²³⁸ Idem, f. 42.

²³⁹ Idem, f. 44.

²⁴⁰ Idem, f. 46–50.

idealurile FRN²⁴¹. Din Fălticeni se transmitea că, exceptând pe ministrul Mihai Ralea, ceilalți candidați nu se bucurau de simpatia populației. Cu toate acestea, alegerile se desfășuraseră în ordine, părerea generală fiind aceea că „s-a terminat cu vechile obiceiuri, și pășim pe calea bună și sănătoasă; a dispărut propaganda deșănțată cu certuri și înjurături chiar între oameni culti”²⁴². Tot deplină ordine se raporta și din Gorj, aici candidații fiind considerați exponenți calificați ai domeniului lor de activitate. Populația la reproșa doar apartenența la vechile partide. Ca și în alte județe, în urne s-au găsit multe scrisori anonime, „cu reflecții răutăcioase la adresa regimului”; fenomenul era extins în special la sate, unde s-au găsit „sute de scrisori aflate în plicuri de votare, unele chiar injurioase”. Se cerea inițierea unor cercetări minuțioase pentru identificarea și sancționarea autorilor, „pentru ca asemenea manifestări să nu se propage în masa poporului”²⁴³. La Hotin, candidații erau considerați „necalificați”; singurul bun, fostul prefect liberal, nu întrunise voturile necesare. În Ialomița, însă, se credea că toți sunt de încredere. La Tecuci se votase la întâmplare. La Iași, „indivizi necunoscuți au căutat să otrăvească sufletul muncitorilor prin manifeste comuniste”; toate au fost confiscate și distruse de Poliție. Într-o comună, Sinești, a avut loc o manifestație legionară, reprimată de jandarmi. În județ, printre candidați – toți foarte buni –, erau și miniștri V. Iamandi și Petre Andrei²⁴⁴. În Ismail toți candidații fuseseră români, deși „județul este eminamente minoritar”. În Lăpușna, majoritatea candidaților erau foști țărâniști; la fel la Orhei – de aceea, aici „opinia publică a început să creadă că FRN este o realizare a PNT”. În Maramureș se aprecia că cei aleși erau doar membrii devotați ai FRN. La fel în Mehedinți. În Mureș era criticat unul dintre aleși, care „are considerabile scăderi morale, ca unul ce s-a învârtit în toate apele fostelor partide politice”. Se luaseră aspre măsuri de prevenire a oricărei

---

²⁴¹ Idem, f. 56.

²⁴² Idem, f. 58–59.

²⁴³ Idem, f. 61–62.

²⁴⁴ Idem, f. 64–69.

opозиții față de regim; de aceea, se scria în raport, „este greu de admis ca cineva să încerce pe față sau ocult să convingă alegătorii pentru a nu se prezenta la vot; acest lucru, în actuala stare de spirit, ar constitui o mare amenințare pentru cei ce ar încerca sabotarea votării“. Era o recunoaștere clară a regimului de dictatură sub care a fost ales Parlamentul FRN. De menționat că, la fel ca în toate județele cu minorități puternice, în Mureș susținerea regimului carlist era, totuși, reală printre români, aceștia considerându-l o pavază în fața politicii revizioniste. De aceea, nu este surprinzător că s-au înregistrat și manifestări de entuziasm popular: în unele sate românești, alegătorii au mers la vot cu steagul Țării în frunte, „fără a fi inspirați de autorități“. În vecinătate, în județul Târnava Mică, se constata că „Dragostea, mulțumirea sufletească și încrederea în actualul regim, se poate ceti în sufletul fiecărui cetățean român“. În Satu Mare „toată lumea era bucuroasă că a scăpat de teroarea care se dezlănțuia asupra ei de către simbriașii electorali“, în regimul trecut. În Someș a fost liniște, aici fiind și Al. Vaida-Voevod. În Sălaj, de asemenea, manifestații de bucurie; aici fusese ales, dintre minoritari, și Józsika Ioan, care era și membru al Consiliului Superior Național al FRN. Ceva agitație fusese în județul Târnava Mare, unde legionari făcuseră propagandă ostilă regimului²⁴⁵. În Năsăud, totul decursese conform așteptărilor autorităților. În Odorhei, unde 75% din votanți erau secui, „deși au cerut și câțiva români să candideze la Camera Deputaților, persoane cu suprafață și bine văzuți de populație, totuși nu li s-a aprobat“: au fost aleși doar doi maghiari – Francisc Filo și Orösz Carol. Se înregistra, în raportul Gărzii Naționale, și o colaborare în alegeri între minoritarii din unele județe: maghiarii și sașii și-au votat reciproc candidații. Și nu au lipsit manifestări antiromânești: în unele urne au fost introduse hârtii cu lozinca „Trăiască Ungaria!“. În județul Trei Scaune au fost două candidaturi deosebite: primul-ministru Armand Călinescu și ministrul de Interne Mihai Ghelmegeanu; bineînțeles, aici

---

²⁴⁵ Idem, f. 71–83, 93, 105, 109, 117.

2 chiar mai mult decât în alte județe, a fost ordine²⁴⁶. Din toate aceste
1 rapoarte ale organizațiilor FRN un exemplar ajungea pe biroul primului
1 ministru, acesta arătându-se foarte interesat de mersul alegerilor.
1 Comparându-le cu rapoartele Poliției și Jandarmeriei către Ministerul
1 de Interne, se poate constata asemănarea atât în prezentarea faptelor,
1 cât și, în mare parte, a concluziilor²⁴⁷.

1 Așadar, din relatările venite din întreaga țară, pe toate canalele,
1 rezultă o imagine amestecată, complexă asupra alegerilor. Se desprind,
1 însă, foarte clar unele concluzii. Parlamentul FRN, partid unic al unei
1 dictaturi, a fost ales cu metode dictatoriale și, prin urmare, nu reprezenta
1 voința reală a populației. Se poate constata de asemenea, în întreaga țară,
1 manifestarea ostilității față de vechiul sistem electoral, cu alegeri asortate
1 cu violențe verbale și fizice. Prin urmare, respingerea vechiului regim
1 de majoritatea populației era reală; înlocuirea lui era dorită. Dar, Carol
1 a pus în loc un alt regim de condamnat. Liderii opoziționiști ai marilor
1 partide istorice au criticat alegerile din 1939, acuzând climatul
1 dictatorial în care s-au desfășurat. Și aveau dreptate. Însă o făceau pentru
1 a sublinia democrația vechiului sistem, care, în realitate, nu era mai bun.

1 Pe ansamblu, minoritățile naționale au ieșit câștigate din alegerile
1 din iunie 1939, în raport cu alegerile anterioare. Maghiarii avuseseră,
1 prin Secția lor din cadrul FRN, 16 candidați pentru Camera Deputaților
1 și 5 pentru Senat; au mai fost 6 candidați maghiari dintre muncitori, care
1 nu s-au prezentat în cadrul Secției respective. Au fost aleși 9 deputați
1 și 2 senatori; li se adăugau alți 2 senatori dintre muncitori. În alegerile
1 din 1933, fuseseră aleși 9 deputați și 3 senatori unguri. Cele din 1937
1 nu vor duce la constituirea reală a Parlamentului. Celor 4 senatori unguri
1 astfel aleși în 1939 li se vor adăuga încă 3 numiți de Carol al II-lea.
1 Așadar, erau în total 16, „ceea ce este un mare câștig, dat fiind și faptul
1 că numărul parlamentarilor pe întreaga Țară a fost scăzut, prin noua Lege

²⁴⁶ Idem, f. 127, 130–131; și dosar 133, f. 6–7.

²⁴⁷ Idem, fond IGJ, dosar 20/1939, f. 2–3, 7–9, 11–12, 17–20, 25–26 ș.a.m.d.;
mai multe dosare cuprind doar rapoarte privind alegerile.

electorală, într-o proporție de 33%” – se aprecia într-un document oficial²⁴⁸. Cu toate acestea, nu toți liderii unguri au fost mulțumiți. Unul dintre ei, brașoveanul Szabó Béni, pentru că nu a fost ales, și-a dat demisia din Consiliul Superior Național al FRN, demisie transmisă conducătorului Secției, Banffy Nicolae și ministrului Silviu Dragomir, la 24 iunie 1939 (fusesse numit în Consiliul Superior Național, la 24 martie 1939, chiar de către Armand Călinescu). Szabó Béni era foarte orgolios: industriaș (începuse ca blănar) prosper, fusesse deputat între 1928–1938; se mândrea cu mai multe decorații românești – Ordinul „Vulturul României” în grad de ofițer, Medalia „Peleş”, Ordinul „Coroana României”, Medalia „Regele Carol I”. După ce le consemna meticulos, anunța, parcă mirat, că „alegătorii m-au găsit nedemn de a fi ales”. Rămânea, însă, membru al FRN, în cadrul căruia se angaja să acționeze „cu trup și suflet” pentru „desăvârșirea mărețului plan de renaștere” al lui Carol al II-lea²⁴⁹. Secția germană a FRN avusese 11 candidați la Camera Deputaților și 3 la Senat. Fuseseră aleși 5 pentru Cameră, cărora li se vor adăuga 4 senatori numiți de rege și unul de drept, eclesiast. În total aveau 10 reprezentanți în Parlament²⁵⁰. Bulgarii și-au înscris 4 candidați ai Secției lor, pentru Camera Deputaților; nici unul nu a reușit, neobținând numărul de voturi necesar. Carol al II-lea va numi un senator bulgar, pe Hristu Țancof²⁵¹. Ucrainenii nu au reușit să-și trimită un reprezentant în Parlament; la fel polonezii, din rândul cărora, însă, regele

---

²⁴⁸ Idem, fond PCM, dosar 114/1939, f. 44–45.

²⁴⁹ Idem, dosar 135/1939, f. 17, 19–20. Szabó Béni nu-și va încheia în acel moment cariera politică; îl regăsim după 1945 în cadrul Uniunii Populare Maghiare, creată de comuniști, ca unul dintre cei mai înfocați luptători pentru „drepturile maghiarilor” din România.

²⁵⁰ Idem, dosar 114/1939, f. 48.

²⁵¹ Ibidem; Idem, dosar 139/1939, f. 13 unde găsim și aprecierea: „După încadrarea în FRN, Conducerea Comunității Bulgare autorizată de Ministerul de Interne a arătat, cel puțin pe față, o atitudine de lealitate față de Statul Român”, consemnată și în declarații publice, în care România este considerată ca „patrie adoptivă”.

va numi un senator. Turcii au reușit să-și aleagă un deputat²⁵². Și evreii erau reprezentați printr-un senator de drept.

Lucrările Parlamentului FRN-ului au fost deschise în formula clasică – printr-un *Mesaj regal* –, pe 7 iunie 1939. Cei care au asistat au fost izbiți în primul rând de aspectul aulei din Dealul Mitropoliei, datorită uniformelor. Martha Bibescu scria: „În orice caz, uniforma le dă o înfățișare curățică [...]; vechii politicieni, trecuți prin ciur și prin sită – au fost spoiți cu var, ca niște pomi fructiferi sau ca niște WC-uri de gară – ca tot ce trebuie dezinfectat“. Carol îi transformase în „simple păpuși“²⁵³.

Pentru nivelul la care ajunsese cultul personalității regelui, edificatoare este stenograma ședinței de deschidere: Carol al II-lea însoțit de Mihai, Mare Voevod de Alba Iulia, și întregul Guvern, intrând în aula unde erau întrunite cele două Adunări, „este primit cu aplauze prelungite, îndelung repetate, ovațiuni furtunoase și urale puternice, aclamațiuni care durează mai multe minute, strigăte repetate de «Trăiască Majestatea Sa Regele Carol al II-lea», «Trăiască Marele Voevod Mihai»“. Iar pe parcursul cuvântării, aproape fiecare frază a suveranului era urmată de același ceremonial al aplauzelor, ovațiilor și uralelor; toți au rămas în picioare în timpul prezentării *Mesajului*. Acesta urmărea, în prima sa parte, să justifice instaurarea Dictaturii Regale, reluând toate argumentele expuse timp de un an și jumătate, și îngroșând ideea consențențelor pozitive ale acestui nou regim. Statul fiind primejduit de frământările și discordiile politice, la 10 februarie 1938, Carol a împlinit „un comandament pe care-l impuneau zilele grele“. Drept consecință a actualului regim, „s-a proclamat hotărât înțâietatea naționalității române; s-au statornicit și lămurit mai bine datoriile și drepurile cetățenilor; s-a descătușat viața publică de interese strâmte de partid, așezând-o pe terenul adevăratelor nevoi ale obștei românești; s-a asigurat o mai dreaptă și firească reprezentare în Parlament a agricultorilor,

²⁵² Idem, dosar 114/1939, f. 49.

²⁵³ Apud Neagu Cosma, *Culisele Palatului Regal ...*, op. cit., p. 270.

muncitorilor, intelectualilor și a celorlalți factori productivi; s-a așezat astfel o bază morală mai temeinică pentru viața de Stat“. Noul regim fusese primit cu entuziasm de întreaga populație. Pentru a-și demonstra ideea, Carol înșira trei argumente: plebiscitul pentru Constituție, în care 99% dintre cei care au votat au aprobat-o; adeziunea masivă la FRN; participarea însemnată la alegerile parlamentare. Toate erau argumente discutabile: plebiscitul se desfășurase cu un sistem de vot deschis, prin înscrierea pe liste, teama de represalii fiind, evident, o cauză majoră a creșterii numărului celor ce au spus da; intrarea în FRN, pentru multe categorii socio-profesionale a fost obligatorie, s-a intrat în grup sub amenințarea pierderii slujbelor; participarea la vot, în cadrul alegerilor parlamentare, era obligatorie, sub amenințarea unor amenzi mari. Cu toate acestea, Carol dorea să fie crezut că la mijloc era doar dragostea pe care i-o arăta poporul. Trecea în revistă, apoi, problemele rezolvate de noul regim: restabilirea ordinii, a unității sufletești, care au stat la baza „dezvoltării unei munci productive și întăririi rezistenței împotriva oricăror primejdii“; reformele în domeniul administrativ, al Justiției, un nou statut al muncii. S-a întreprins o largă acțiune constructivă, a fost echilibrat Bugetul, înzestrarea Armatei, s-a elaborat un nou statut pentru minorități, o politică externă adecvată situației internaționale. Și, se anunțau: un nou Statut al funcționarilor publici, o dezvoltare economică mare ș.a. Guvernul, nemaifiind alcătuit și nici controlat de către Parlament, acesta din urmă se putea concentra asupra „intereselor superioare de Stat“ – cercetarea proiectelor de legi²⁵⁴.

Prin aclamații, au fost aleși cei doi președinți: Nicolae Iorga la Senat și Alexandru Vaida-Voevod la Adunarea Deputaților.

Deplina solidarizare în jurul regelui trebuia arătată nu doar prin ovațiile parlamentarilor, ci și prin îmbrăcăminte: respectând Legea electorală, toți erau îmbrăcați în uniforma FRN, cu excepția clericilor, aula dând impresia unei reuniuni militare. Pe tema uniformei prevăzându-se și acte de nesupunere, s-au luat măsuri stricte. Nimeni

---

²⁵⁴ „Monitorul Oficial“, p. III, senatul, nr. 1/1939, p. 1–4.

nu a fost admis la ședințele parlamentare dacă nu o purta. Interdicția era contestabilă la Senat, unde existau și senatori de drept, aceștia ajungând în Parlament fără a fi neapărat membrii ai FRN; așadar, li s-ar fi impus uniforma unui partid ai cărui membrii nu erau. Liderii „istorici”, în primul rând țărăniștii, au vrut să speculeze politic această prevedere a Legii electorale, punând Puterea în fața unei situații de neieșit: ori să nu-i primească la lucrările Senatului, încălcând, astfel, Legea care-i consemna ca senatori de drept, ori să-i primească, încălcând Legea care-i obliga pe toți parlamentarii să poarte uniforma FRN. Pentru a lua o hotărâre, privind exploatarea dilemei în care se afla regimul carlist, conducerea PNT s-a întrunit pe 7 iunie; numai Virgil Madgearu propunea o apropiere de rege, datorită împrejurărilor critice externe; ceilalți s-au pronunțat pentru rezistență și forțarea unei hotărâri coercitive a Senatului²⁵⁵. Ca urmare, pe 9 iunie 1939, prima zi de lucru efectiv a Parlamentului, de dimineață s-au prezentat la Senat și 4 senatori de drept fără uniforma FRN; au fost împiedicați să intre de către un funcționar. Fiind înștiințat de incident, după amiază Nicolae Iorga, în calitatea sa de președinte al Senatului, l-a menționat la tribună: „S-au prezentat patru persoane, senatori de drept, cari au dorit să ia parte la ședință. Cum nu era președinte atunci, din partea organelor administrative li s-a pus în vedere că există un Decret-lege, pe care nu avem să-l judecăm, un Decret-lege care are putere legiuitoare, prin care se cere ca membrii Parlamentului, și la Cameră și la Senat, să îmbrace haina pe care o port eu și dumneavoastră toți. [...] Nu înțeleg cum se poate face un impediment pentru participarea cuiva la lucrările acestea în care poate să aducă aportul său de informațiuni, de judecată. Eu de aici, de la locul pe care îl ocup, mă îndrept către cei care n-au putut intra, fiindcă Legea oprea aceasta. [...] Mă adresez dumnealor și le reamintesc serviciile, uneori foarte importante, pe care le-au putut aduce Țării și fac apel la însușirile cu care pot să ajute opera noastră. Prim urmare, îi rog frățește să binevoiască să treacă peste aceea ce poate să le displace în ceea ce privește forma

²⁵⁵ Ioan Hudiță, *Op. cit.*, 1939, vol. III, p. 7.

și să vină aici pentru a arăta aceea ce eventual ar putea să-i deosebească de majoritatea senatorilor²⁵⁶. Nicolae Iorga a mers mai departe în încercarea de a determina stingerea incidentului și, pe 12 iunie va trimite o scrisoare lui Iuliu Maniu, Ion Mihalache, dr. N. Lupu, V. P. Sassu, Grigore Iunian, Alexandru Dobrescu, G. Georgescu-Tulcea, toți senatori de drept; îi anunța existența prevederii legale privind portul uniformei FRN și prestarea jurământului pe Constituție – care urmează să fie inclusă și în *Regulamentul* Senatului; iar în final le lansa un nou apel: „Precum am declarat de două ori în public, dorința mea este ca intervenția dumneavoastră în dezbateri să ne dea tot ce se poate aștepta de la patriotismul, prestigiul și experiența dumneavoastră²⁵⁷. Din partea adresanților scrisorii a răspuns dr. N. Lupu, pe 13 iunie. Condițiile menționate de Iorga erau considerate neconstituționale și nelogice: „Nu pot – scria N. Lupu – să îmbrac o uniformă a unei formațiuni politice creată prin lege, din care nu fac parte și în a cărei ideologie nu cred și, prin urmare, nu o împărtășesc și nici nu înțeleg să o accept. De altfel, chiar profesorul Nicolae Iorga, după mari ezitări a îmbrăcat uniforma partidului politic, denumit și decretat al Renașterii Naționale. Ezitățile profesorului Iorga, făcute publice, au născut nădejdi, dar tainele firii sale sunt de nepătruns...!” Considera că obligativitatea prestării jurământului pe Constituție nu poate fi decât pentru cei chemați să o aplice, nu pentru cei ce pot să o modifice. Își exprima suprinerea față de afirmația lui N. Iorga că viitorul *Regulament* al Senatului va consfinți pierderea mandatului pentru cei ce refuză portul uniformei: „De unde știți că în sânul acestui Matur Corp nu se vor găsi suficiente conștiințe și caractere, care să se opună unor dispozițiuni [...] nădăjduim că interesele superioare ale acestui Neam, disecat prin înțelegerea istoricului iar nu prin deformația unei situațiuni efemere, vă

---

²⁵⁷ Scrisoare publicată în „Curentul” din 14 iunie 1939; vezi și Ioan Hudiță, *op. cit.*, 1939, vol. III, p. 86.

²⁵⁶ „Monitorul Oficial”, p. III, nr. 2/1939, Senatul, p. 13.

va împiedica să prezidați reglementarea unei măsuri ce va nedumeri viitorimea”²⁵⁸.

Iuliu Maniu, politician versat, a exploatat la maximum incidentul de la Senat: a lovit într-unul din principalii săi adversari politici, Nicolae Iorga (cel care scrisese despre el cea mai acidă caracterizare²⁵⁹); a obținut un ecou favorabil în rândul opiniei publice românești; s-a putut plânge în Occident – prin intermediul ziariștilor străini aflați la București –, că nu a fost primit în Senat, apărând astfel în postura de victimă a regimului carlist, datorită vederilor sale democratice. Chiar un document al Siguranței consemna acest ultim aspect: „Este ceea ce doreau ei să obțină, adică aducerea discuției pe plan internațional”²⁶⁰.

Liderul PNT – de data aceasta secondat de liderul PNL, Dinu Brătianu – a mers mai departe în acțiunea împotriva Parlamentului FRN. Pe 18 iunie 1939, cei doi au trimis o scrisoare Senatului. Fiind împiedicați să-și expună la tribuna acestuia părerile, pentru ca ele să rămână totuși consemnate, au ales această cale epistolară, solicitând președintelui să o lectureze în plen. Scrisoarea, însă, nu a fost citită în Senat, dar s-a păstrat în arhive²⁶¹. Emitenții acuzau încălcarea principiului manifestării libere a voinței naționale și tradiția istorică a drepturilor și libertăților cetățenești. „Prin diferite decrete-legi – se scria –, și mai cu seamă prin Legea electorală din 9 mai a actualului Guvern, aceste principii care au

---

²⁵⁸ Spre deosebire de scrisoarea lui N. Iorga către cei șapte senatori de drept, scrisoarea de răspuns a acestora nu a fost publicată în „Monitorul Oficial”, dar s-a păstrat în ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 143–145; publicată în vol. *Iuliu Maniu în fața istoriei, op. cit.*, p. 383–384. Incidentul prezentat pe larg de Petre Țurlea în vol. *Nicolae Iorga între ... , op. cit.*, p. 94–96.

²⁵⁹ N. Iorga, *Istoria unei legende: Iuliu Maniu*, Tip. „Datina Românească”, Vălenii de Munte, 1934.

²⁶⁰ ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. I, f. 149; Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între ... , op. cit.*, p. 101.

²⁶¹ Publicată în vol. *Iuliu Maniu în fața istoriei, op. cit.*, p. 385–387. Ioan Hudiță în *op. cit.*, 1939, vol. III, p. 90, menționează că „scrisoarea e opera exclusivă a lui Maniu”.

stat la temelia întregirii și consolidării României au fost călcate în picioare. Adunările ce au ieșit din alegeri, în care nimeni nu s-a putut înfățișa alegătorilor decât cu voia Guvernului, îmbrăcat în uniforme FRN, nu pot fi decât o imagine înșelătoare a regimului parlamentar, chemat să reprezinte voința Țării. Le lipsește orice control al acțiunii de guvernământ. [...] Alegerile astfel făcute sunt o parodie, iar Parlamentul rezultat din ele o ficțiune, care nu exprimă voința Țării și deci nu poate angaja Națiunea Română. La asemenea alegeri noi nu am luat parte și nu vom recunoaște legiuirea unor adunări cari nu sunt expresiunea adevărată a Țării și nu au împuternicirea de a se rosti în marile probleme ale independenței și integrității. [...] Pentru apărarea drepturilor cetățenești, partidele păstrătoare ale Legii și ale ordinei, cari au contribuit la întemeierea Statului și întregimea Neamului, ridică astăzi protestul lor împotriva suprimării libertăților publice și cere revenirea la viața de Stat democratică și constituțională“. Noul președinte al Senatului, Constantin Argetoianu, a restituit emitenților scrisoarea și, într-o scrisoare a sa le spunea că ceea ce fac reprezintă o răzvrătire împotriva regimului. Răspunsul lui Argetoianu a fost publicat astfel opinia publică a putut afla poziția liderilor istorici²⁶².

Și unii dintre ceilalți lideri țărăniști rămași în jurul lui Maniu se exprimau la fel de tranșant față de Parlamentul FRN. Ioan Hudiță îi scria omului politic francez Louis Marin, pe 12 iunie 1939, că la București s-a constituit „un parlament de tip fascist“, „format din drojdia morală a societății noastre“²⁶³. Din *Jurnalul politic* al lui Ioan Hudiță se poate afla că expresii la fel de dure erau folosite de liderii țărăniști în toate întrunirile lor; dintre aceștia, ieșea în evidență dr. N. Lupu. Formulele folosite erau exagerate; în Parlamentul FRN nu era doar „drojdia morală“, ci și foarte multe personalități majore din toate domeniile.

---

²⁶² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, vol. II, partea a II-a, p. 969. Ioan Hudiță, *op. cit.*, 1939, p. 93. publică în întregime răspunsul lui Argetoianu, datat 22 iunie 1939.

²⁶³ Idem, p. 81.

Conducerea Senatului nu s-a lăsat impresionată de protestele liderilor istorici și, în ședința din 8 iulie 1939, trecând o lună de la deschiderea Parlamentului, anunța că 13 senatori nu depuseseră jurământul la care-i obliga art. 48 al Constituției. Dintre aceștia, 4 erau bolnavi: mareșalul Prezan, George Enescu, Mihai Popovici, Nicolae Titulescu. Ceilalți 9 – Dinu Brătianu, Aurel Dobrescu, Grigore Iunian, dr. N. Lupu, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Mihai Orleanu, Vasile Sassu, PSS Vartolomeu Stănescu – neavând motive întemeiate, se hotăra că nu mai au dreptul de a-și exercita mandatul²⁶⁴.

Însuși textul jurământului pe care l-au depus parlamentarii indica existența unui regim de dictatură: prima obligație pe care trebuiau să și-o asume era credința față de Carol al II -lea și ultima aceea de a apăra integritatea teritorială a Țării. Toți cei prezenți, însă, s-au conformat. Și astfel a intrat în activitate primul Parlament al României reprezentând un singur partid politic, reprezentând un regim dictatorial. S-a intenționat a fi doar o instituție care aprobă fără nici o modificare, fără critici, și foarte rapid, toate proiectele legislative ale Guvernului; o componentă doar decorativă a regimului carlist, dinspre care să vină către Guvern și rege doar aprobări și laude și față de care atât Guvernul cât și regele să nu aibă nici o răspundere. Cu această situație s-au împăcat repede deputații. Unele probleme au fost doar la Senat, datorate lui Nicolae Iorga, dar repede soluționate.

Iorga a fost aclamat ca președinte al Senatului pe 9 iunie 1939, fiind propus de A. C. Cuza. Discursul de acceptare a funcției includea o caracterizare a regelui, ca „cel mai strălucit tânăr al acestei Țări“, și una a regimului nou considerat o necesitate: „Din moment ce forma aceasta întrupează necesitatea națională *din momentul acesta* [subl. n], forma aceasta o primim cu toții“. Aprecia că regimul se baza pe „Coroana care a reintrat în rolul ei, care continuă pe domnii noștri de odinioară; regele care domnește și, pe de altă parte, Nația“. În bună parte, Iorga a avut o poziție neconformă cu unele din afirmațiile lui Carol și cu dorințele

---

²⁶⁴ „Monitorul Oficial“, p. III-a, Senatul, nr. 13 din 1939, p. 266–267.

laude. Carol era de-a dreptul divinizat: „În zile atât de grele când valuri se ridică jur împrejurul nostru, când atâți dușmani și atâtea interese străine ne amenință, ne-a dat Dumnezeu un noroc excepțional, ne-a dat un rege care, în viață fiind, a dovedit că știe să fie mare. Mai mare decât prevederea lui și mai mare decât înțelepciunea înțelegătoare a fost curajul cu care a luat frânele în mână și ne-a condus până unde am ajuns în ziua de astăzi“. Carol al II-lea era „cel mai înțelept și mai genial rege“, iar Guvernul era „cel mai expert și mai bine intenționat“. Al. Vaida-Voevod s-a crezut obligat să justifice existența FRN, a uniformei acestuia impusă și parlamentarilor, a măsurilor adoptate începând din februarie 1938. „Cum? Uniformă? Mi s-a spus și mie; te-ai îmbrăcat în uniformă, ai defilat la bătrânețe. Da, domnilor, a fost o datorie. Nu numai eu, dar toți ne-am convins că trebuie să defilăm, pentru că acea defilare înseamnă manifestarea voinței solidare de disciplină în jurul regelui“. Portul uniformei FRN era un gest patriotic. Iar celor ce nu intrau în FRN, președintele Adunării Deputaților le transmitea chiar o amenințare: „Astăzi ori suntem cu adevărat în Frontul Renașterii, și vom ști să renaștem sufletele, ori dacă nu, atunci în loc de binecuvântarea viitoarelor generații, vom fi vrednici de a fi blestemați, ca niște oameni care nu au știut în momentele mari ale Națiunii să fim la înălțimea la care strămoșii noștri au știut să fie“. Și, cu toate că era clar precizat rolul decorativ al Parlamentului, lipsa oricărei puteri a lui în fața Guvernului, Vaida-Voevod declara sentențios: „De noi depinde cum se va desfășura, în viitor, evoluția atât națională, cât și socială și economică a acestei Țări“. Iar deputații au îmbrățișat toate ideile șefului lor: conform stenogramei, după frazele acestuia izbucneau: „Aplauze prelungite, îndelung repetate“; „Vii și prelungite aplauze, strigăte de bravo“. Când era pomenit Carol al II-lea, „membrii Adunării, în picioare, ovaționează îndelung pe M. S. Regele“. Primul-ministru, Armand Călinescu, care asistasese la discurs, l-a felicitat călduros pe orator²⁶⁹. Era deplin mulțumit; avea siguranța că Adunarea

---

²⁶⁹ Idem, Adunarea Deputaților, nr. 2/1939, p. 8–9.

Deputaților va funcționa ca o mașină de vot bine condusă, și nu va crea nici un fel de greutate.

Într-adevăr, prima sesiune a Parlamentului FRN – 7 iunie–11 iulie 1939 – a demonstrat formalismul ce se instaurase asupra instituției. Majoritatea timpului a fost consacrat discuției pe marginea *Mesajului regal*, cei mai mulți oratori repetând unii după alții, cunoscutele justificări ale loviturii de Stat din februarie 1938, lăudând Constituția nouă, partidul unic, realizările „mărețe” ale regimului carlist, Guvernul și, mai ales pe Carol al II-lea. În baza unei tradiții clasice românești, majoritatea parlamentarilor își porneau discursurile planturoase cu largi expuneri istorice, începute de la ‘48, bineînțeles, chiar și în cazuri când oratorul se vedea că nu prea știe istorie. La Adunarea Deputaților, Ion Gigurtu a vorbit mai bine de două ore²⁷⁰; tot cam atât Romulus Cândea²⁷¹ și Eftimie Gherman²⁷². Aceștia fiind, totuși, personalități cunoscute. Se adăugau personaje cu totul obscure, care veneau la tribună doar pentru a fi văzute, precum Ion Jeca, Nicolae Jecheanu, George Ene Filipescu etc. Plictiseala s-a instaurat în sală și s-a cerut sistarea discuțiilor; N. Mischie, striga din bancă: „Domnule președinte, de trei săptămâni nu facem altceva decât să ascultăm vorbindu-se la discuția la Mesaj. Nici în regimul vechi discuția nu ținea atâta; încât eu a-și cere să punem capăt...”²⁷³. Abia pe 28 iunie, primul-ministru, Armand Călinescu, va avea un discurs de concluzii. Repeta ceea ce spusese și scrisese despre rege de multe ori, despre regim, despre FRN. Preciza că „ralierea este generală” în jurul lui Carol și că Opoziția care mai există, „nu interesează”²⁷⁴. Imediat, proiectul de răspuns la *Mesajul Tronului* a fost adoptat în unanimitatea celor prezenți – 193.

Aproape în același fel s-a desfășurat prima sesiune și în Senat. Singurul de la care se aștepta – mai ales după discursul din 9 iunie –

---

²⁷⁰ Idem, nr. 5/1939, ședința din 23 iunie, p. 70–76.

²⁷¹ Idem, nr. 6/1939, ședința din 24 iunie, p. 97–101.

²⁷² Idem, ședința din 27 iunie, 1939, p. 199–213.

²⁷³ Idem, p. 109.

²⁷⁴ Idem, nr. 7/1939, p. 133–137.

să aibă și idei nealiniat Puterii, era Nicolae Iorga. Va vorbi ultimul pe 28 iunie. Și, nu s-a dezmințit. Fără să conteste necesitatea loviturii de Stat din februarie 1938 și a tot ce urmasa, aducea păreri personale care, în practică, erau critici aspre. „Odinioară – spunea – se vorbea de mase electorale; acum ajungem la mase naționale. Masele electorale ne-au dat oameni cari ne-au guvernat până ieri. Masele naționale [...] nu vor da decât un singur lucru: o supunere necondiționată din care nu va ieși nici o inițiativă și se va distruge însăși putința noastră de a da, prin individualități, înălțarea la care poporul nostru, cu însușirile sale, are dreptul“. Constata că senatorii au lăudat Guvernul în bloc, „prin urmare, s-a lăudat regimul“, căruia i s-au adus mulțumiri; dar „toate laudele acestea care au plutit deasupra operei Guvernului“ au creat o confuzie. „Vasăzică, totul este foarte bine, dar nu ne privește pe noi aceasta; ea aparține dumnealor, miniștrilor; ei sunt oamenii care răspund, iar noi nu am fost decât niște buni patrioți care i-am aplaudat într-un anumit moment. [...] Noi suntem un fel de auxiliari tehnici ai Guvernului. [...] S-a spus datoria noastră este să ajutăm Guvernul. Da, dar ajutorul Guvernului nu înseamnă a aluneca împreună cu dânsul“. Credea că însăși banca ministerială ar trebui să fie mult mai mulțumită „de oameni liberi, care văd și judecă în conștiința lor, care pun preț pe propria lor conștiință, decât pe un număr de persoane care se declară gata a aproba orice“. Formulele repetate de propaganda oficială erau contestate: „Unii din dumneavoastră pot foarte bine a crede că regimul cel nou a venit dintr-o ridicare a Țării împotriva partidelor. Nu, Țara era așa de deprinsă să suporte acest regim, încât ea nu a arătat prin nimic că se poate scutura singură“. Noul regim l-a făcut doar Carol al II-lea. Credea că situația negativă dinaintea lui 1938 putea fi schimbată și prin alte mijloace, fără lovitură de Stat; și nici nu era de acord cu aceia care afirmaseră că s-a instaurat totalitarismul, „și de acum înainte toți trebuie să gândim la fel, toți trebuie să ne îmbrăcăm la fel, toți trebuie să strănutăm la fel“. O atenție aparte o acorda FRN-ului: „Frontul acesta are un foarte frumos nume, are o uniformă care nu strică și are o conștiință de sine“; dar, nu era un înlocuitor al Parlamentului, decât atunci când acesta nu exista –

de aceea, în Consiliul de Coroană care a discutat Legea electorală ceruse „Până acum Frontul, de acum înainte Parlamentul!” FRN-ul și garda lui au fost bune pentru a atrage masele în jurul regelui. Dar „Coroana trebuie să se sprijine pe un Parlament liber”. Critica însăși amestecul FRN în alegeri. De asemenea, revenea asupra problemei raporturilor între Senat și Guvern²⁷⁵.

Tocmai pentru că a fost singurul care a avut și accente critice, a fost singurul căruia i s-a răspuns de către reprezentantul Guvernului, ministrul de Justiție, Victor Iamandi. Acesta respingea toate criticile și însăși formula „lovitură de Stat”, pentru actul din 10 februarie 1938, pe care-l intitula „o măsură eroică” a regelui: iar de atunci avusese loc „o mare revoluție pașnică”. Nu i se părea întemeiată nici ideea că viața politică a Țării a fost monopolizată de FRN, pentru că în aceasta se înscriseră majoritatea cetățenilor, „din care fac parte și toate capacitățile din trecut și toate elementele hotărâte să lupte și să muncească pentru consolidarea regimului de azi”; în afară sunt doar „câțiva protestatari, cari nu și-au creat în Țară alte merite decât numai acelea ale unei atitudini negative în toate împrejurările și față de toate problemele”. Chiar dacă toți candidații pentru Parlament trebuiseră aprobați de FRN, nimeni nu era oprit să candideze, dacă întrunea condițiile cerute, putând fi mai mulți pentru același mandat. Comparând cele două regimuri politice, Iamandi spunea: „Atunci se vorbea de o libertate ce nu era, iar astăzi se vorbește de o libertate disciplinată și serios pusă în serviciul Statului”. Urma înșirarea succeselor noului regim și concluzia că instaurarea lui a fost un „ceas istoric” pe care îl va judeca numai Istoria; „În orice caz, îndrăznim să spunem că nu ne temem de verdictul ei”²⁷⁶. Cu toate că discursul reprezentantului Guvernului a fost urmat de „aplauze prelungite și îndelung repetate”, la votul *Răspunsul la Mesaj*, din 150 senatori prezenți, s-au găsit totuși trei care au votat împotriva.

---

²⁷⁵ Idem, *Senatul*, nr. 9/1939, p. 186–192.

²⁷⁶ Idem, p. 192–200.

Problema minorităților naționale – cu noul Statut, cu încadrarea în FRN – a constituit unul dintre subiectele des menționate în dezbaterile primei sesiuni a Parlamentului. Însuși Carol, în *Mesajul* său, o amintea, considerând că „s-a statornicit posibilitatea de liberă dezvoltare economică, culturală și spirituală a acestor minorități în cadrul Statului român și cu deplinul respect al intereselor lui”²⁷⁷. Minorităților li se asigurase o reprezentare echilibrată în Parlament. Erau cinci senatori de drept: episcopul reformat maghiar Vásárhelyi János; episcopul Bisericii Regnicolare C. A. germane, Viktor Glondys; șef rabinul cultului mozaic Iacob Niemirower; Hans Otto Roth; Wolff Helmut. Alții au fost numiți de rege: Czercavsky Titus, polonez; Hans Heidrich, Konnerth Fritz și episcopul Pacha Augustin, germani; Márton Áron episcop catolic maghiar, Szasz Pál, Varga Béla episcop unit maghiar; Țancoff Hristu, bulgar; Zaparoscenco Vladimir, ucrainean etc. Se adăugau senatorii și deputații aleși. Reprezentanții Puterii cereau susținerea minoritarilor. Al. Vaida Voevod credea că aceștia „trebuie să fie și să rămână cu noi”, pentru că bunăstarea Țării, garantată de regimul carlist, se va revărsa asupra tuturor cetățenilor. Era tocmai ideea contestată în cadrul FRN, unde se formaseră secții aparte pentru minoritari, ca aceștia să se dezvolte cultural, economic spiritual – așadar, ca să rămână minoritari, nu să se româneze²⁷⁸.

Din partea maghiarilor, Teleki Adam îi va răspunde apreciind faptul că regele a garantat dezvoltarea minorităților; de aceea, asigură că maghiarii vor pune la dispoziția Țării munca și priceperea lor, așteptând de la Guvern „remedierea tuturor nevoilor poporului nostru”. Punea într-o relație de dependență „asigurarea drepturilor” maghiarilor cu „declarația de lealitate a poporului maghiar”²⁷⁹. La rândul său, Hans Jung anunța disponibilitatea germanilor din România conduși de Fritz Fabricius „să colaboreze din toate puterile la refacerea Țării, alături de populația

---

²⁷⁷ Idem, nr. 1/1939, ședința din 7 iunie.

²⁷⁸ Idem, Adunarea Deputaților, nr. 2/1939, ședința din 9 iunie, p. 9.

²⁷⁹ Idem, nr. 5/1939, ședința din 22 iunie, p. 59.

românească“. Și adăuga: „Suntem mândri că aparținem marelui popor german“; erau, însă, fideli atât Statului român, cât și naționalității etnice. Solicita, imperativ, Guvernului satisfacerea cererilor comunității respective²⁸⁰. (Un reprezentant al germanilor, Hans Otto Roth ajunge chestor al Senatului). În Senat, noul președinte Constantin Argetoianu nu s-a aventurat pe terenul alunecos al problemei minorităților. Aici, din partea germanilor, Hans Heidrich a ținut un discurs foarte asemănător cu acela al conaționalului său din Adunarea Deputaților, insistând și el asupra transpunerii în practică a promisiunilor Guvernului. La fel Szasz Pál, din partea maghiarilor, care preciza: „Dorim să participăm la opera legislativă a Țării, pentru ca astfel să fim slujitori credincioși și ai poporului nostru maghiar“²⁸¹. Colaborarea bulgarilor era promisă de Țancoff Hristu²⁸². Titus Czercavsky menționa „adeziunea spontană și necondiționată la FRN“ a polonezilor din România; își exprima convingerea că drepturile polonezilor vor fi pe măsura aportului lor cetățenesc și patriotic²⁸³. Șef rabinul Iacob Niemirower făcea o declarație de loialitate din partea evreilor: „Exprimăm deplina noastră încredere în guvernarea ordinei, care are înalta menire de a aduce armonie în toate straturile populației. [...] Din adâncul sufletului nostru strigăm cu toții, fără deosebire de religie și origine în ședințele solemne ale Senatului: Să trăiască Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, să trăiască Marele Voievod Mihai, să trăiască România Mare“²⁸⁴.

Primul-ministru venea cu precizări pe problema minorităților, la 28 iunie 1939: problema era internă și se rezolva la București, nu pe plan internațional, trimiterea fiind la amestecul Germaniei și al Ungariei; „În legătură cu aceste minorități se pun numai probleme culturale și economice. Nu există și nu pot exista în această privire probleme teritoriale. [...] Hotarele României rămân intangibile“. Promitea „toată

---

²⁸⁰ Idem, nr. 6/1939, ședința din 24 iunie, p. 96–97.

²⁸¹ Idem, Senatul, nr. 5/1939, ședința din 22 iunie, p. 113.

²⁸² Idem, p. 104–105.

²⁸³ Idem, nr. 6/1939, ședința din 23 iunie, p. 128.

²⁸⁴ Idem, nr. 8/1939, ședința din 27 iunie, p. 178–180.

solicitudinea“ Guvernului pentru rezolvarea doleanțelor culturale și economice²⁸⁵. *Răspunsul la Mesaj* va cuprinde și el un pasaj cu privire la minorități.

Pe ansamblu se lăsa impresia unei atenții exagerate arătată minorităților, legată, evident, de agitația pe care statele revizioniste o făceau pe această temă, folosită ca pretext pentru rapturi teritoriale. Împotriva acestei atenții exagerate s-au ridicat doar vocile liderilor partidelor istorice, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, în scrisoarea, deja menționată, către președintele Senatului din 18 iunie²⁸⁶. Dar, vocea protestatarilor nu a fost lăsată să se audă.

Prima sesiune a Parlamentului FRN a satisfăcut pe deplin pe Carol al II-lea, oferindu-i un nou argument pentru justificarea loviturii de Stat din februarie 1938 și pentru regimul de dictatură regală. Prin vocea „reprezentanților poporului“, acțiunile sale erau etichetate nu doar ca necesare, ci salvatoare pentru Țară. În același timp, Parlamentul a indicat ca îndreptățită continuarea regimului de dictatură, dând girul său măsurilor autoritare ce vor urma. În practică, la fel ca cele mai multe dintre instituțiile înființate de Carol al II-lea și Parlamentul FRN fusese creat și exista doar teatral, pentru imagine; dezbaterile sale nu influențau în nici un fel evoluția României, chiar dacă unii membrii ai săi – personalități majore, oneste și doritoare de a contribui la rezolvarea problemelor societății, precum Nicolae Iorga –, sperau că se va reveni la o putere reală a Reprezentanței Naționale.

---

²⁸⁵ Idem, *Adunarea Deputaților*, nr. 7/1939, p. 136–137.

²⁸⁶ *Iuliu Maniu în fața istoriei, op. cit.*, p. 386–387.

II ÎNCERCARE DE A SE IMPUNE

Înființând Frontul Renașterii Naționale, Carol al II-lea dorea să-și atingă mai multe țeluri. În primul rând, să-i solidarizeze pe toți românii din jurul său, ca simbol al apărării Patriei, și să demonstreze că regimul pe care-l instaurase la 10 februarie 1938 era larg acceptat. Aceste aspirații regale puteau fi atinse dacă în partidul unic intrau majoritatea cetățenilor Țării. Un al doilea țel era lichidarea și de facto a vechilor partide politice, prin transformarea membrilor acestora în membri ai FRN. Iar în al treilea rând, Frontul creind minorităților naționale o situație deosebită, mult mai favorabilă decât până atunci (cu excepția evreilor), urma să provoace – în viziunea regală – încetarea acțiunilor ostile, centrifuge, ale acestora. În plan extern, existența partidului carlist urma să-l facă pe rege mai ușor acceptat de către puterile fasciste. Toate trebuiau să statornicească definitiv regimul de dictatură regală. Reprezentanții de marcă ai Puterii politice, în frunte cu regele și mâna sa dreaptă, Armand Călinescu, au vorbit – în prima parte a lui 1939 – deseori despre toate aceste țeluri, considerate ca fiind deja realități. Mii de documente de arhivă păstrate, aparținând unor instituții ale Statului, demonstrează, însă, faptul că în a doua jumătate a lui 1939, toate țelurile pentru care fusese înființat FRN nu erau atinse, rămăseseră încă doar la nivelul de deziderate. Prin urmare, aceste documente fiind cunoscute de către reprezentanții Puterii, afirmațiile lor triumfaliste pot fi etichetate drept minciuni.

Toamna anului 1939 a adus două evenimente majore de influențare a evoluției Frontului Renașterii Naționale, unul în plan extern, celălalt

în plan intern. În plan extern, declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, cu succesele fulgerătoare și, pentru mulți, surprinzătoare ale Germaniei. Pentru România și mai alarmant era succesul URSS, care a ocupat și ea o parte a Poloniei și va continua să se extindă spre frontierele fostului Imperiu țarist. Chiar dacă nu se cunoștea înțelegerea sovieto-germană privind Basarabia, încercarea de a acapara și acest pământ românesc era previzibilă. Contextul internațional favorabil distrugerii granițelor sistemului de la Versailles va revitaliza revizionismul maghiar și bulgar. Așadar, românii erau amenințați din toate părțile, în condițiile în care alianțele tradiționale, cu Franța și Marea Britanie, funcționau doar la nivelul vorbelor. Regimul regal credea că a găsit soluția: păstrarea unei stricte neutralități, care să nu incite de loc Puterile agresoare și încercarea de a se face agreeat de Germania, – aceasta neavând pretenții teritoriale declarate asupra României și, totodată, putând să le frâneze pe ale altora, dacă ar fi vrut. În planul captării bunăvoinței Berlinului, s-a folosit calea economică, știut fiind marele interes al acestuia pentru petrol și produse agrare; iar în plan politic, s-a încercat o apropiere, ca formă, de regimul instaurat de Hitler. În acest context, FRN va fi, mai întâi, reorganizat în toamna lui 1939 și la începutul lui 1940, pentru ca într-o a doua fază, vara lui 1940, să fie declarat pe față „partid unic și totalitar“, schimbându-și titulatura în Partidul Națiunii. În plan intern, asasinarea primului-ministru Armand Călinescu, la 21 septembrie 1939, a infirmat iluzia lui Carol al II-lea că stăpânește situația, a demonstrat netemeinicia discursului sforăitor despre solidaritatea întregului popor în jurul regelui, despre acceptarea cvasiunanimă a regimului său. Represiunea sălbatică ce a urmat, – ca în Evul Mediu, cu execuții publice fără judecată, în centrul orașelor –, a subliniat odată în plus, în ochii opiniei publice, faptul că regimul carlist nu este ce vrea să pară și că se poate menține doar recurgând la asasinate. Ținta acestora au fost legionarii, dar întreaga populație a resimțit înăsprirea dictaturii. Totodată, represiunea intra în contradicție cu încercarea de a obține simpatia Germaniei, care nu putea privi cu ochi buni lichidarea legionarilor. De aceea, după ce i-a trecut furia și spaima

în urma asasinării lui Armand Călinescu, Carol al II-lea a încercat să reformeze sistemul politic, prin reorganizarea FRN și optimizarea activității sale, iar, din ianuarie 1940, printr-un regim de deschidere către forțele politice care-i rămăseseră până atunci ostile – partidele politice istorice și Mișcarea Legionară. În ceea ce privește FRN-ul, încercarea de a-i da cu adevărat o autoritate majoră a dus la modificări și în structura Guvernului, unde a fost creat un departament nou. FRN a fost integrat, ca element principal, în eforturile lui Carol de a se face acceptat pe plan internațional și intern. În jurnalul său, regele îi reproșa lui Armand Călinescu, într-o însemnare din 20 octombrie 1939: „De ce a făcut el acea greșală de a nu organiza FRN? Dacă ar fi făcut-o, cât mai ușor era situația astăzi și cât ași fi avut mâinile mai libere!”¹. În viziunea sa, formau o unitate deplină regele – regimul – țara, iar pe toate trei le reprezenta FRN-ul. Identificarea regelui cu regimul politic era reală; nu, însă, și cu Țara.

La aproape un an de la înființare, timp în care toți fruntașii Dictaturii Regale și însuși regele repetaseră în nenumărate rânduri – în cadrul unor întruniri populare, în presă, la radio, în Parlament – că FRN avea susținerea majorității populației și devenise factor decisiv în societatea românească, s-a constatat că realitatea era foarte departe de aceste caracterizări. De aceea, în Guvernul Constantin Argetoianu (28 septembrie–23 noiembrie 1939) a fost înființat un nou post: ministru de Stat, însărcinat cu organizarea FRN; titularul portofoliului a fost numit Constantin C. Giurescu. Va figura și în Guvernul următor, Gheorghe Tătărescu (24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940). Însăși titulatura departamentului indica faptul că partidul unic era departe de ceea ce se dorea.

Foarte meticulos și, se pare, convins de importanța misiunii sale, C. C. Giurescu a început o campanie de lămurire a țelurilor partidului unic, campanie acoperind întreaga Țară, cu participarea, în multe județe,

---

¹ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, Însemnări zilnice, ediție de Marcel-Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, Edit. Șansa, București, 1996, vol. III (1939–1940), p. 26.

chiar a miniștrilor la întrunirile populare. Fiind istoric, unul dintre cei mai buni ai secolului al XX-lea, se folosea totdeauna, în ieșirile sale publice, de argumente istorice expuse plastic, fapt care cel mai adesea convingea. Ecoul întrunirilor era amplificat printr-o vie propagandă în presă și la Radio. Carol îl prețuia; într-o notă din 10 noiembrie 1939, din jurnalul său, este scris: „Îl găsesc cult și agreabil”².

Aflat într-o evidentă scădere de popularitate, Carol a provocat, în toamna lui 1939, o exacerbare a cultului propriei personalități, FRN-ul având, în acest plan, un rol major. Lui i-a revenit sarcina să organizeze festivități în întreaga Țară cu ocazia aniversării zilei de naștere a suveranului, 15 octombrie. Se proiectaseră manifestări nemaîntâlnite până atunci. Conducerea partidului unic va trimite un ordin circulat în județe, incluzând și un apel către populație: „Este o zi de sărbătoare națională – se spunea –, în care cele 20 milioane de suflete românești își omagiază gândul rugând pe Atotputernicul să dea sănătate și viață lungă Marelui nostru Rege. Cu prilejul acesta, Frontul Renașterii Naționale invită toată suflarea românească să se asocieze la manifestațiunea de omagiu a iubitului nostru Suveran”. Manifestații omagiale urmau să aibă loc în București, la Ateneu, precum și în toate capitalele de județ. Cei trei secretari generali ai FRN care semnau Apelul – N. Cornățeanu de la Secția Agricultură și Muncă manuală, V. Vâlcovici de la Secția Comerț și Industrie, S. Dragomir de la Secția Ocupațiuni intelectuale – deveneau, în finalul documentului, patetici: „Români, această zi mare trebuie să fie un fericit prilej de înălțare sufletească. Cu toții într-un gând să arătăm Suveranului Țării iubirea plină de devotament cu care Nația recunoscătoare înconjoară în fiecare moment pe regele său”³. La rândul său, ministrul C. C. Giurescu ordona și el, pe 13 octombrie, șefilor FRN de la nivelul ținuturilor și județelor, să asigure participarea la manifestații și să trimită telegrame omagiale regelui⁴. Cu toate aceste

---

² Idem, vol. II, p. 41.

³ ANIC, fond FRN, dosar 246, f. 52; „România” din 15 octombrie 1939.

⁴ ANIC, fond FRN, dosar 246, f. 4.

dispoziții repetate și stricte, doar în București s-a reușit să se atingă nivelul dorit al cultului personalității. Aici, toate instituțiile au fost pavoazate cu portretul regelui și lozinci cu citate din discursurile lui; au avut loc mai multe întruniri publice, sub conducerea Frontului, emisiuni la Radio, au apărut nenumărate articole omagiale în toată presa. Cotele celei mai înalte ale adulării regelui au fost atinse în discursurile de la Ateneu ale lui C. C. Giurescu și Al. Vaida-Voevod. Cel din urmă declara liric: „Cu desăvârșită claritate de vederi, cu intuiția pe care Dumnezeu o hărăzește numai marilor conducători de neamuri, cu o neșovăielnică voință, Majestatea Sa a brăzdat cărările pe care poporul nostru înaintea cu pași siguri“. Delegații diverse, inclusiv una a FRN, se vor prezenta la Palatul Regal cu daruri. Seara va avea loc o retragere cu torțe, organizată tot de Front. Noul Minister al Propagandei Naționale s-a încadrat și el în coordonarea tuturor acestor manifestații. Carol a primit elogiile ca pe ceva normal și meritat⁵.

Însă, cu toate ordinele transmise, în multe locuri sărbătorirea a fost formală și cu puțini participanți. La Galați, FRN-ul a fost slab reprezentat; la Buzău nici nu a avut loc o defilare, localitatea neavând nici o fanfară, „iar orașul în centru este peste tot desfundat“. Din Muscel se raporta că manifestația ordonată de la București „a fost destul de impunătoare“, dar „nu a fost ceea ce ar fi trebuit să fie, din cauza unor condamnabile lipsuri de însuflețire din partea acelor care ar fi trebuit să dinamizeze astfel de sărbătoriri patriotice naționale“. La serbarea de la Palatul Culturii

---

⁵ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. III, *Carol al II-lea*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, p. 269. Printre principalii făuritori ai cultului lui Carol al II-lea s-au aflat și majore personalități ale culturii românești, precum George Enescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, George Călinescu, Ion Jalea, Camil Ressu, Perpessiciu, Tudor Vianu, Mihail Sebastian, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Ionel Teodoreanu, C. Rădulescu-Motru ș. a. Vezi, în acest sens, ciclul de articole cu titlul *Carol al II-lea divinizat contra cost de marile personalități ale culturii române*, semnate de Ion Cristoiu în „ABC“ din februarie-martie, 2000.

s-a înregistrat „aproape totala lipsă a autorităților“, cu excepția prefectului și primarului; tineretul școlar a venit fără profesori, fără pedagogi, „într-o dezordine dureroasă și cari s-au comportat lamentabil prin atitudinea din timpul serbării“⁶. La Cluj se înregistrase un număr foarte redus de membrii ai FRN⁷. Eșecul de aici era înregistrat cu satisfacție de liderul manist Ioan Huduță: „Argetoianu a fost tot timpul întrerupt de elementele maniste care au reușit să pătrundă în sală; când a început să-l atace pe Maniu și să-l facă responsabil de lipsa unui front al Națiunii în jurul lui Carol, a fost întrerupt cu strigăte de «Jos ucigașul de Carol», «Afară cu el», «Jos Lupeasca», «Trăiască Maniu» [...] După o oră și jumătate de vociferări și huiduieli, Argetoianu și tot grupul lor s-au retras sub protecția unui cordon puternic de polițiști și jandarmi. Când au ieșit în stradă, mulțimea masată pe trotuare i-a huiduit îndelung, aruncând cu pietre și ouă stricate asupra mașinilor lor“⁸. În județul Caraș, la Oravița, frontiştiile au fost într-un număr foarte redus, majoritatea fiind plecați la muncile agricole ș.a.m.d. Între ce s-a întâmplat în realitate și ce s-a scris în ziare este o diferență uriașă. Despre festivitățile de la Oravița, de exemplu, unde au fost atât de puțini participanți, ziarul „Zorile Banatului“ scria: „O manifestație de proporții atât de mărețe pentru Majestatea Sa Regele Carol al II-lea n-a mai cunoscut Oravița“. Identică era și prezentarea manifestației de la Câmpulung Moldovenesc, cea care „s-a desfășurat într-o atmosferă așa de înălțătoare și de patriotică, cum nu s-a mai desfășurat nici o altă solemnitate până acum“⁹.

Conform ordinului, de peste tot s-au trimis telegrame colective regelui; li se adăugau cele personale. Toate erau imaginea unui cult al personalității dus la extrem, laudele cele mai extravagante fiind scrise cu seriozitate¹⁰.

---

⁶ ANIC, fond FRN, dosar 246, f. 102.

⁷ Idem, f. 62.

⁸ Ioan Huduță, *Jurnal politic*, 1939, p. 252–253.

⁹ ANIC, fond FRN, dosar 246, f. 22, 46, 50, 51, 54.

¹⁰ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 269–270.

Sărbătorirea regelui nu a atins cotele cerute de FRN, în majoritatea localităților Țării; cei mai mulți participanți și-au îndeplinit doar o obligație formală. Iar o serie întreagă de personalități politice sau culturale, observând manifestațiile uneori hilare, s-au pronunțat foarte critic la adresa adulației desășante și regizate; bineînțeles, aceste păreri critice nu au putut vedea lumina tiparului în momentul respectiv. Dintre toate, istoricul Ioan Scurtu, ca și Neagu Cosma¹¹, consideră semnificativă pentru acest tip de reacție, nota din jurnalul lui N. D. Cocea: „Ziua de naștere a regelui. De trei zile nu-i mai tace gura radioului, anunțându-ne evenimentul acesta extraordinar. Și presa, prin toate penele redactorilor și colaboratorilor ei ocazionali: miniștri, ministeriabili, frontişti, străjeri, lingăi etc. etc. – îi ține hangul. Articole. Discursuri. interviuri. Fotografii. Tot ce vrei. Pe toate glasurile. Și pe toate limbile. [...] Cum o fi suportând regele, dacă nu e complet cretin, și cum i-o fi plăcând?”

În crearea cultului personalității lui Carol, C. C. Giurescu a știut să se evidențieze. La 15 octombrie 1939 ținea la Ateneu un discurs-program, care – se aprecia într-un raport – „a adus o completă lămurire asupra rostului Frontului Renașterii Naționale în desfășurarea vieții de Stat, spulberând totodată umbra de neîncredere ce persistă în vitalitatea acestui organism politic“. Cele mai importante, însă, erau cuvintele despre rege: „În ziua în care începe un nou an în viața Majestății Sale Regele Carol al II-lea, pe care, din tot sufletul îl dorim fericit și rodnic, îngăduit să ne fie ca în numele tuturor membrilor FRN, a tuturor celor care îi închină munca și credința lor, să-i spunem, cu iubire și adânc respect: «Întru mulți și fericiți ani!» Să ajungă Regele nostru la adânci bătrânețe, puternic și ager ca astăzi; să vadă crescând rânduri de tineri și să se bucure de credința și munca lor. Să vadă înflorind neconținut spiritul românesc, pentru îmbogățirea căruia a lucrat ca nimeni altul. Să fie înconjurat de toată roada pământului pe care-l iubește și-l vrea îmbogățit ca o grădină. Pacea să însoțească pururea pașii Regelui, iar

---

¹¹ Ibidem și Neagu Cosma, *Din culisele Palatului Regal. Un aventurier pe Tron. Carol al II-lea (1930-1940)*, p. 301-302.

prosperitatea să-i încunune eforturile. Strânși uniți în jurul Său la bine și la greu, urăm Suveranului nostru, cu iubire și adânc respect: «Întru mulți și fericiți ani!»¹². Apoi, ministrul revenind la un ton calm, expunea un *Manifest-program al FRN*, incluzând și 10 principii după care trebuia să se conducă: 1. Regele întrupează și reprezintă Statul; de aceea, „e o datorie sfântă pentru toți de a face zid în jurul Majestății Sale Regele Carol al II-lea, de a-i închina credința, munca și însăși viața noastră”. 2. Statul trebuie apărut. 3. Întărirea sentimentului de demnitate și mândrie națională. 4. FRN să aibă în atenție minoritățile și pe românii de peste hotare. 5. Respectarea și ocrotirea familiei. 6. Crearea unei vieți spirituale prin dezvoltarea credinței creștine și a culturii autohtone. 7. Propășirea materială prin obligativitatea și cinstirea muncii. 8. Promovarea elitelor. 9. Întărirea solidarității românești. 10. FRN – exponent al vieții creștinești¹². Secția de propagandă a FRN menționa că, ascultând discursul ministrului Giurescu, un bucovinean a scris o poezie „cu vibrații de adânc simțământ românesc”, având titlul *Noi suntem de aici*: versurile erau de genul „Glie strămoșească, leagăn de voinici. / A noastră ești, ai tăi suntem” etc.¹³.

Cu ocazia marilor manifestații organizate de FRN de ziua regelui, ziarul „România” s-a proclamat – probabil în urma unei înțelegeri cu C. C. Giurescu –, ziar oficial al Frontului; în realitate, și până atunci avusese aceeași situație. În articolul pe această temă, semnat de Cezar Petrescu¹⁴,

---

¹² „România” din 18 octombrie 1939. Într-un articol de bilanț asupra activității FRN pe 1939, se aprecia că Manifestul-program din 15 octombrie a adus la cunoștință întregii Țări ideile ce formează baza Frontului „în termeni limpezi” – expresie ce poate fi interpretată și ca o critică la adresa celor care conduseseră până atunci partidul unic. Totodată, se considera momentul respectiv drept punct de pornire al organizării Frontului ca partid politic, cu cadre atât în mediul urban, cât și în cel rural. – Idem din 1 ianuarie 1940.

¹³ ANIC, fond FRN, dosar 250, f. 80. Pentru sărbătorirea zilei regelui vezi și „România Satelor” din 22 octombrie 1939.

¹⁴ „România” din 19 octombrie 1939. Cealaltă publicație condusă de Cezar Petrescu, „România Satelor”, începând din 22 octombrie 1939 avea pe frontispiciu inscripția „Slăvim Regele și Națiunea prin Muncă și Credință”; iar de la 12 noiembrie, precizarea „Foaie pentru popor a Frontului Renașterii Naționale”.

se menționa încadrarea publicației în partidul unic în ziua când împlinea 500 de numere, dar „ne-am aflat acolo unde ne găseam mai de mult“. Se angaja să deschidă „o tribună de discuție pentru ideile democratice ale FRN. Va vesti și va interpreta înfăptuirile ce se pregătesc sub semnul FRN. Va strânge legătura spirituală între toți câți servim Regele și Națiunea“. Pe frontispiciul ziarului din 19 octombrie 1939 se afla emblema FRN și înscrisurile: „Servim Regele și Națiunea prin muncă și credință“ și „Frontul Renașterii Naționale“. Iar începând cu numărul din 20 octombrie, pe frontispiciu va apare și harta României, emblema FRN și deviza „Rege, Națiune, Credință, Muncă“. Urmând exemplul lui C. C. Giurescu, „România“ va accentua cultul personalității lui Carol al II-lea, cel care dădea tonul fiind Cezar Petrescu, prin editoriale cu titluri ca *Țara întreagă în jurul Suveranului* (18 octombrie); *Politica noastră voevodală. Regele și organizarea politică a Națiunii* (15 octombrie, etc.). La rândul său, „România Satelor“ trata aceeași problemă a cultului personalității regelui, dar în stil „popular“, includea și multe poezii, precum aceea semnată de locotenentul Paul Epureanu, cu titlul *Chemarea FRN*; toată pagina 1 (numărul din 5 noiembrie 1939) era ocupată cu versuri ca „Să ne adunăm în Frontul Națiunii / Un suflet să renască’n noi, / Așa cum îl dorește în cuget / Mărețul Rege Carol II“. În mai multe ocazii, conducerea FRN a recunoscut importanța susținerii partidului de către publicațiile conduse de Cezar Petrescu. Pe 3 mai 1940, majoritatea liderilor centrali ai Frontului – secretarii generali și comandantul Gărzilor Naționale –, au făcut o vizită la Redacția „României“. Cezar Petrescu a folosit ocazia pentru a sublinia situația aparte a publicației sale, aceea de organ oficial. Victor Moldovan îi răspundea, confirmându-l: „Suntem, domnilor, camarazi de luptă [...] Ziarul «România» a fost un vestitor al FRN, mai înainte de a fi organul său oficios“, și și-a îndeplinit misiunea de a propaga ideile Frontului¹⁵.

Ministrul C. C. Giurescu va ști să rămână permanent în fruntea creatorilor cultului personalității lui Carol. Nu scăpa nici o ocazie pentru

---

¹⁵ „România“ din 5 mai 1940.

a adăuga vorbe meșteșugite despre calitățile suveranului, îndemnuri la slujirea necondiționată a acestuia. La 22 octombrie 1939, cu ocazia prezentării Gărzilor Naționale, spunea: „Să păstrați credință Regelui, credință în cugetul Lui, în fapta lui, în dreptatea lui. Slujiți cu credință pe Rege, prin el slujiți Țara și Neamul. Căci el este stâlpul cel tare din mijlocul casei; pe el apasă greutatea. El se cuvine să se sprijine, la rândul-i, pe temelia neclintită a credinței și a dragostei noastre. Iubiți pământul Patriei, căci al nostru este, moștenit din bătrâni; străjuit cu lacrimi, presărat cu morminte, pământul bucuriilor și durerilor noastre. Învățați, în sfârșit, a asculta, ca să puteți, la rândul vostru, porunci. [...] Eu însumi am hotărât ca lege a vieții mele, cele trei porunci ale jurământului ce ați rostit. Și va voi Dumnezeu ca împreună cu toți să le împlinim, până la capăt, cu inimă curată, pentru înălțarea Patriei și marea glorie a Suveranului nostru. Deie-i Domnul viață îndelungată și sănătate deplină! Trăiască Majestatea Sa Regele Carol al II-lea!”¹⁶ Așa suna un discurs al ministrului FRN; el servea ca model șefilor mai mari sau mai mici din partid. Neobosit, C. C. Giurescu va vorbi pe 12 noiembrie la Adunarea FRN de la Cluj – afirmând necesitatea unui „naționalism activ și stăruitor nu în formă, ci în fond”, a înfăptuirilor în plan economic; a creării elitelor; și, mai ales, necesitatea solidarizării românilor pentru apărarea Țării, cu atât mai necesară în Transilvania amenințată de revizionismul maghiar, solidarizare ce se putea face doar în jurul regelui și în cadrul FRN¹⁷. Discursul ministrului a fost atent urmărit și de către trimișii liderilor partidelor istorice. Pe 14 noiembrie, IGJ raporta că Iuliu Maniu și cei din jurul său se arătau mulțumiți de felul cum decursese adunarea FRN de la Cluj; „Declarațiile făcute acolo invederează cât de slabă este organizația Frontului în Ardeal, care se reduce la aportul minorităților” – spunea Maniu. Curtea asiduă făcută de regimul carlist minoritarilor, a produs o impresie penibilă printre români; „Astăzi,

¹⁶ ANIC, fond FRN, dosar 7, f. 254–256; „România” din 24 octombrie 1939.

¹⁷ ANIC, fond FRN, dosar 7, f. 251–252; dosar 159, f. 10; dosar 191, vol. II, f. 472.

românii sunt cei care jinduiesc după drepturile promise minoritarilor la Alba Iulia. Maniu se arăta încântat: „Cauza PNT a fost admirabil servită și dacă până duminică au mai fost români cari să meargă alături de Front, de atunci unanimitatea, excluzând pe beneficiarii regimului, se află alături de PNT“. Era criticat și apelul lansat minoritarilor și anunța intenția redactării unui manifest cuprinzând răspunsul lui Maniu la cele declarate la Cluj¹⁸. Pe 13 noiembrie, C. C. Giurescu vorbea în fața comercianților și industriașilor din București¹⁹. Pe 15 noiembrie la Federația Generală a Asociațiilor Profesionale de Salariați Publici²⁰; pe 19, la întrunirea cu comercianții și industriașii din Ploiești²¹; pe 1 decembrie la Alba Iulia²², pe 10 la Călărași²³; pe 17 la Cernăuți²⁴ ș.a.m.d. Chiar atunci când nu putea participa personal, C. C. Giurescu trimitea câte un mesaj, citit în fața adunării. La 5 noiembrie scria celor veniți la sfințirea Catedralei ortodoxe din Arad: „FRN nu va uita niciodată că aici s-a plămădit Unirea Ardealului cu Patria Mamă, că din Biserica Ardealului au purces către Unire primii pași ai marilor conducători arădeni, de veșnică aducere aminte. FRN își face o cucernică datorie ca să se închine cu toată evlavia întru pomenirea acelor vrednici fii ai Neamului. [...] Această măreață operă o considerăm și ca o spirituală pavază de hotar, întru apărarea destinului Neamului“²⁵. Treptat, ministrul își va perfecționa stilul, în direcția accentuării cultului personalității regelui, ajungând la apogeu prin textul intitulat *Urare pentru regele nostru*, cu ocazia Anului Nou 1940: „La început de an, în numele FRN, fac un legământ și o urare. Din inimile plugarilor[...], muncitorilor[...], meșteșugarilor și negustorilor[...], purtătorilor de condei, care fac

---

¹⁸ Idem, fond IGJ, dosar 15/1939, f. 108–110.

¹⁹ Idem, fond FRN, dosar 7, f. 257–261.

²⁰ Idem, f. 262–268, 273.

²¹ Idem, f. 274–278.

²² Idem, f. 279–282.

²³ Idem, dosar 159, f. 73.

²⁴ Idem, dosar 7, f. 283–285; dosar 159, f. 83–85.

²⁵ Idem, dosar 159, f. 2–3.

legământ. Să fie și să rămână pururea uniți, să uite tot ce i-a putut despărți altădată, să aibă cu toții un singur gând, o singură voință în slujba Țării și a Regelui. Îndelungă domnie Majestății Voastre, asemeni strălucitului înaintaș Carol I. Să se desfășoare neconținut sub semnul creației, așa cum s-a desfășurat deplin până acum. Să însemne o culme a bogăției obștești, a strălucirii spiritului românesc, a puterii Statului nostru. Să vă bucurați, Sire, de fericirea feciorului vostru, drag nouă tuturor. Întru mulți ani, fericiți și glorioși ani!”²⁶.

Generalul Petre Georgescu, comandantul Gărzilor Naționale ale FRN, s-a adaptat imediat, cu o evidentă plăcere, cultului exacerbat al personalității lui Carol al II-lea; și nu doar în discursurile oficiale, ci și în documentele ce le alcătuia, chiar în dările de seamă sau în simple ordine. În decembrie 1939 scria într-o dare de seamă: „Am purtat și purtăm în suflet icoana iubitului nostru Rege, din a cărui încredere nu vom osteni niciodată, mergând către țelurile ce ne-au fost trasate”. Aceleași fraze sforăitoare le revărsa și asupra moștenitorului Tronului, căruia îi arăta „nețărmuritul devotament, întreaga putere de jertfă în slujba Tronului și a Țării. [...] Strigăm din toată inima: Să trăiți Măria Voastră”²⁷. Mai mult, generalul a extins cultul personalității și asupra principalilor conducători ai regimului carlist, care erau, în același timp, și șefii săi ierarhici. Lauda acestora apărea, de obicei, în instrucțiuni sau ordine circulare trimise comandanților Gărzilor Naționale din județe, bănuiala că se dorea ca ceea ce gândea generalul să ajungă la urchile superiorilor lui fiind normală. Într-un astfel de document, după lauda regelui, față de care se cerea o supunere deplină, rege care veghea Gărzile Naționale „cu un ochi atent, părintesc, îmbărbătător și poruncitor”, veneau la rând laudele aduse lui Alexandru Vaida-Voevod – „veșnic tânărul și veșnic în fruntea mișcărilor cari cer trudă, devotament și sacrificiu” –, Gheorghe Tătărescu – „excelentul exponent al Guvernului” –, C. C. Giurescu – „care ne însoțește și ne îndeamnă”, care

---

²⁶ Idem, dosar 7, f. 287.

²⁷ Idem, dosar 159, f. 2; dosar 206, f. 27.

„muncește fără răgaz și cu adâncă pricepere“. Toți erau dați ca exemplu comandanților Gărzilor, aceștia trebuind să învețe de la ei să aibă „voințe oțelite, minți agere, trupuri de voinici“²⁸. Apoi, exemplul comandantului general era preluat de comandanții mai mici. Cel din Călărași se arăta foarte emoționat de participarea ministrului C. C. Giurescu la o manifestare locală, pe 10 decembrie 1939: „Domnule ministru, prezența excelenței voastre în mijlocul ialomițenilor a produs [...] un stimulent, fiindcă ne dă încrederea că în drumul ce vom străbate, ne vom bucura de sprijinul și priceperea Excelenței voastre, unanim recunoscută [...]. să asigurăm pe domnul profesor C. C. Giurescu, ministrul FRN, unul dintre cărturarii luminați ai Neamului, dotat cu mari însușiri sufletești și care veghează cu energie și neîntrecută putere de muncă la organizarea mișcării de renaștere națională, de tot devotamentul nostru, urându-i sănătate și voie bună“²⁹. Toți liderii provinciali, atât militari cât și civili, făceau la fel. Radu Portocală, președintele FRN din ținutul Dunărea de Jos, la o manifestație din 12 mai 1940, spunea: „Frați români, [...] Toată Nația română știe că Majestatea Sa Regele, printr-un act istoric fără precedent, a salvat Țara din stările prerevoluționare din 1938, numai prin curajul și autoritatea sa augustă și printr-o gândire politică demnă de concepțiile marilor oameni de Stat ai Istoriei universale“³⁰.

Noul secretar general al FRN, Victor Moldovan, a crezut că va da lovitura, impunându-se definitiv atenției regelui, printr-o propunere făcută Guvernului și lui Ernest Urdăreanu, ministru al Casei Regale, pe 28 martie 1940: la împlinirea a 10 ani de domnie a lui Carol al II-lea, din cele trei zile de festivități proiectate, una să fie acordată în exclusivitate FRN-ului. Și, se angaja: „Vom izbuti să organizăm cea mai înălțătoare din manifestările de până acum ale Frontului, înlesnând în același timp și procesul de apropiere dintre FRN și sufletul Națiunii“. Proiectul detaliat este un simbol al nivelului la care ajunsese cultul personalității, niciodată

---

²⁸ Idem, dosar 174, f. 58–59.

²⁹ Idem, dosar 179, f. 29–30.

³⁰ Idem, dosar 58, f. 29–30.

atins în Istoria Românilor, nici măcar în epoca Ceaușescu. Pe 8 iunie 1940, urma să aibă loc o ședință specială a Adunării Deputaților și Senatului, cu participarea ierarhiei FRN până la nivel de județ și municipii; Parlamentul urma să voteze o lege cu articol unic, pentru „consacrarea Majestății Sale Regele Carol al II-lea, care a binemeritat de la Națiune. Expunerea de motive va cuprinde înșiruirea meritelor. Această lege va purta numărul 1 și de la ea va începe numărătoarea tuturor legilor, spre mai ușoare lor identificare“. După ședința Parlamentului, urma o procesiune de la Patrarhie – cu 600 preoți, Gărzile Naționale ale FRN, parlamentarii reprezentanții FRN – la Piața Palatului. Clopotele tuturor bisericilor trebuiau să bată pe întreaga durată a procesiunii. În Piața Palatului, un imens altar cu baldachin, în fața statuii lui Carol I și tribune. Slujba trebuia oficiată de ortodocși cu participarea episcopilor uniți și a mitropolitului Blajului. În spatele tribunelor, în semicerc, drapele uriașe reprezentând organizațiile ținutale, județene, municipale ale FRN. La ora 12, Carol al II-lea urma să apară în balconul Palatului Regal, alături de Mihai, Marele Voievod de Alba Iulia, moment în care se intona Imnul Regal. Apoi începe Te-Deumul. „În clipa când IPSS Patriarhul va ridica sfânta cruce spre a binecuvânta pe M. S. Regele, va fi tăcere de un minut în întreaga Țară (ora 12.20), circulația va fi oprită, sirenele fabricilor vor da semn. Aniversarea domniei va coincide astfel, cu o adâncă reculegere în ideea de solidaritate națională și cu un respectuos omagiu adus eroilor Neamului“. După Te-Deum, Patriarhul, primul-ministru, președintele FRN-ului și secretarul general al acestuia, vor urca în balconul Palatului, pentru „a prezenta regelui crucea și Evanghelia pentru sărut“; apoi Patriarhul va binecuvânta mulțimea. Drapelele vor fi înclinate. Va cânta o fanfară militară. Carol al II-lea coboară din Palat și urcă la tribuna regală. Urma o cuvântare a primului ministru Gheorghe Tătărescu și una a lui Alex. Vaida-Voevod, președinte al FRN. „Subiectul cuvântărilor: înfrățire, solidaritate, omagiu domniei de 10 ani“. Va răspunde Carol al II-lea. Fanfara va cânta Marșul FRN, însoțind defilarea Gărzilor Naționale ale FRN. În aceeași zi, urma să apară *Cartea Frontului*, de format mare și având trei capitole: I.

Evoluția politică a Națiunii române până la FRN; II. Poziția industriei și comerțului român în sistemul cooperativ reprezentat de FRN (pentru comercianți și industriași); III. Povestea Neamului Românesc de la Unire până la înfrățirea în FRN (pentru plugari). Se preciza: „Acest volum are pretențiunea de a constitui baza ideologică a FRN pentru toate categoriile producătoare”³¹. Tot acest proiect grandios al conducerii FRN nu i s-a părut exagerat lui Carol al II-lea și, l-a acceptat. Dar, evenimentele internaționale au provocat o situație extrem de gravă pentru România și asemenea manifestări ar fi contrastat prea izbitor cu norii ce se îngrămădeau asupra Țării. De aceea, regele, deși atât de iubitor al unor asemenea sărbătoriri, a renunțat la ele. Pe 22 mai 1940, Carol îi trimite primului ministru, Gheorghe Tătărescu, o scrisoare: cerea să se renunțe la serbările din 8 iunie, pentru că „împrejurările actuale, cât și grijile de fiecare clipă ce trebuiesc să ție încordată atenția tuturor, nu sunt prielnice pentru manifestațiuni de felul ce doriți a-mi face și cari, pe de altă parte, pricinuiesc și mari cheltuieli”³². Pe 8 iunie va avea loc o solemnitate restrânsă, la Palat, în prezența Patriarhului, Guvernului, a consilierilor regali și a comandanților unităților militare din București³³. Liderii FRN au fost și ei prezenți. Ca să se individualizeze, generalul Petre Georgescu a prezentat regelui un pergament comemorativ, cu semnăturile tuturor comandanților de ținut ai Gărzilor Naționale, cu stemele ținuturilor și județelor, și cu un text adecvat: „8 iunie 1930–8 iunie 1940. Închinare M. S. Regelui Carol al II-lea. La începutul celui

---

³¹ Idem, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 10/1940, f. 1-4. Și Ministerul Propagandei Naționale dorea să editeze un volum pentru *Serbările jubiliare de la 8 iunie 1940*, cuprinzând imagini despre „toate marile realizări înfăptuite în această primă decadă a domniei M. S. Regelui”; Ministerul respectiv cerea FRN-ului, la 12 aprilie 1940, ajutorul pentru acest volum: fotografii cu edificii, construcții, scurte descrieri și alte materiale informative. Cererea era aprobată la 17 aprilie 1940, indicând pentru clișee foto și ziarul „România”. – ANIC, fond FRN, dosar 261, f. 119.

³² „România” din 24 mai 1940.

³³ Idem din 10 iunie 1940.

de-al doilea deceniu de glorioasă domnie, Gărzile FRN depun la picioarele Tronului semnul nețărmuriturii devotament pentru Suveranul lor, ale cărui gânduri și dorinți le împlinesc pentru mai binele Patriei”³⁴. Toată presa scrisă s-a dezlănțuit într-o acțiune fără precedent de glorificare a regelui; în frunte era oficiosul FRN, „România”. Iar „foaia pentru popor a FRN”, „România Satelor”, în numărul său festiv din 9 iunie 1940, conclusea: „Carol al II-lea este Suveranul Renașterii Naționale!”³⁵. S-a publicat și cartea proiectată, dar cu altă structură, sub titlul *Zece ani de domnie ai M. S. Regelui Carol al II-lea*. Avea trei volume masive, totalizând 1 269 pagini de format mare. Liderii FRN, Alex. Vaida-Voevod și Aurelian Bentoiu, se aflau printre autorii textelor.

*

În toamna lui 1939 a reînceput campania de strângere de noi membri ai FRN, inclusiv prin forțarea intrării colective în partid. Pentru 16 noiembrie, rectorul Academiei de Înalte studii Comerciale și Industriale din București organiza o ședință extraordinară cu toți studenții pentru aderarea în bloc a acestora la partid. Numai că, membrii fostei organizații studențești legionare și cei ai celei național-țărăniște au refuzat să participe³⁶. În alte părți, însă, campania pentru noi aderenți nu a cunoscut asemenea opoziție. La 7 noiembrie, Societatea Academică „Episcopul Grigorie” a studenților Academiei Teologice Ortodoxe Arad, transmitea ministrului C. C. Giurescu o scrisoare de adeziune la FRN, „Fiind profund conștienți de marile încercări prin care trece Neamul” și de necesitatea solidarizării în jurul regelui. Se angajau să fie strajă la

---

³⁴ Idem din 12 iunie 1940.

³⁵ „România Satelor” din 16 iunie 1940 titra: *8 iunie zi de bucurie obștească. Plină de respect și recunoștință, Țara întreagă s-a înclinat adânc la picioarele Tronului.*

³⁶ ANIC, fond IGJ, dosar 15/1939, f. 110–111.

frontiera de vest a Țării, „luând în pază patrimoniul scăldat cu sângele strămoșilor, pentru care vom face jertfa totală”³⁷. La Iași, pe 30 octombrie, adunarea generală a Societății Studenților Români în Medicină își va proclama adevăratul FRN, „profund și deplin încrezători în regele nostru și în destinele Țării, condusă cu atâta pricepere de Guvernul FRN”³⁸. Pentru că nu prea reușiseră acțiunile din toamna lui 1939 cu studenții din București, la începutul lui 1940 vor fi reluate, de data aceasta mult mai bine urmărite de autorități. S-a organizat depunerea jurământului studenților înscriși forțat în partidul unic, pe 24 ianuarie, pentru a lega evenimentul de sărbătorirea Unirii Principatelor. Au avut loc festivități peste tot: la Academia Comercială, la Drept (unde se aprecia numărul studenților la 3 500), la Facultatea de Litere și Filosofie, la Medicină, Farmacie, Academia Națională de Educație Fizică, Politehnică – peste tot în prezența profesorilor și a autorităților³⁹. O victorie a regimului a fost bineînțeles, și cererea de a intra în FRN venită din partea Breslei lăutarilor muzicanți și instrumentiști din Ținutul Bucegi: „Pătrunși de sentimentul de credință în Țară și Rege. [...], cu respect vă rugăm să binevoiți a aproba ca pe carnetele de liberă profesie ale membrilor noștri, să avem dreptul de a tipări insigne FRN” – solicita lăutarii⁴⁰.

Cum campania de aducere în FRN a noi membri mergea greu, Inspectoratul de Poliție Olt propunea, la începutul lui 1940, ca să fie urmăriti cei ce refuzau înscrierea⁴¹. Fenomenul coercitiv se generalizează în toată Țara. În aceste condiții, dominante au devenit înscrierile colective, ale tuturor angajaților dintr-o instituție sau întreprindere, care-și salvau astfel locul de muncă. La centrul FRN erau trimise dosare cu conținut tip: mai întâi o listă cu toți angajații unității respective și precizarea că au cerut înscrierea; urmau cererile individuale, pe formulare tipărite, care erau doar completate cu numele fiecărui angajat și semnătura

---

³⁷ Idem, fond FRN, dosar 131, f. 40–41.

³⁸ Idem, dosar 5, f. 17–18.

³⁹ „România” din 26 ianuarie 1940.

⁴⁰ ANIC, fond FRN, dosar 5, f. 55.

⁴¹ Idem, fond IGJ, dosar 55/1939, f. 99.

acestui. Cum, în fruntea partidului unic era un istoric, arhiva a fost foarte bine ordonată pe județe și ținuturi, sectoare ale Bucureștiului⁴². C. C. Giurescu hotărâ, la 9 ianuarie 1940, ca să se întocmească săptămânal o listă cu noii înscriși în FRN, pentru a fi dată publicității. Astfel, ziarele, și mai ales „România“, s-au umplut cu numele celor înscriși, exercitându-se o nouă presiune asupra celor care nu făcuseră pasul, putând fi considerați adversari ai regimului⁴³.

Totodată, erau strânse în continuare și adeziuni personale. Diverse personalități, cu speranța că gestul lor individualizat va fi remarcat de mai-marii regimului, trimiteau scrisori de motivare. Din unele răzbat și sentimente care pot fi considerate sincere. O parte a românilor chiar credeau că soarta Țării se afla în mâna regelui: acesta fiind un patriot, solidarizarea în jurul lui era considerată o obligație. Participând la o întrunire a noilor membri ai FRN la Bistrița, un lider central constata: „După cum am remarcat, atmosfera este foarte favorabilă noilor principii de solidaritate națională și suntem convinși că FRN, printr-o propagandă cuminte și stăruitoare, apoi prin aplicarea principiilor de onestitate în

---

⁴² Idem, fond FRN, dosar 10, f. 101–102 (cerere colectivă de înscriere în FRN a întregului personal al Facultății de Agronomie din Cluj); dosar 33 – cuprinde 261 înscrieri din ținutul Dunărea de Jos; dosar 35–243 cereri din ținutul Nistru; dosar 37–176 cereri ale funcționarilor Ministerului Inventariului Avuției Naționale; dosar 38–223 cereri din Sectorul I Galben, București; dosar 40–246 cereri din Sectorul II Negru București ș.a.m.d. Cele mai diverse instituții, asociații, întreprinderi își arătau dorința de a intra, cu toți membrii lor; în FRN: Manufactura de tutun Belvedere, București; Institutul Geofizic Militar; Serviciul personal din Ministerul Agriculturii și Domeniilor; Ministerul Finanțelor; Ministerul Economiei Naționale, al Aerului, al Marinei; personalul Arhiepiscopiei Catolice București (în frunte cu arhiepiscopul Alexandru Cisar); camerele de comerț din toată Țara; Școala de maiștri sonori din Câmpina; exploatările miniere din Maramureș; direcțiile sanitare; camerele de muncă; Blocul Generației de la 1922; Uniunea Conștiinței Naționale; misiunile diplomatice etc. Vezi, printre altele dosarele 7, 9, 10, 16, 29, 30, 31, 32, 34, 44, 46.

⁴³ Idem, dosar 44, f. 254.

⁴⁴ Idem, dosar 118, f. 3–4.

viața publică și selecționare a valorilor, va reuși să creeze acel front unic și indestructibil al tuturor conștiințelor românești⁴⁴.

Cu scopul impulsivării înscrierilor, în prima parte a lui 1940 au fost organizate valuri de festivități în întreaga Țară, cu ceremonial cvasi militar, uniforme strălucitoare, muzici, parade, aclamații, entuziasm regizat. Prin presă se încerca a fi acreditată ideea că aceste nenumărate festivități erau dovada unui organism politic optim care exista și pe care toți îl acceptau fără nici o împotrivire. Articolele publicate nu lăsau să răzbată nici o urmă de îndoială. Titlurile erau de genul *Măreța adunare de înfrățire românească de la Satu Mare. Întărirea solidarității naționale prin FRN. Declarații de loialitate ale reprezentanților comunităților maghiară și germană*⁴⁵; *Guvernul FRN a inaugurat la Cluj seria marilor adunări gospodărești ce vor avea loc în toată Țara*⁴⁶; *A doua adunare gospodărească prezidată de dl. prim ministru Gheorghe Tătărescu la Chișinău*⁴⁷; *Grandioasa manifestare FRN de la Craiova*⁴⁸; *Mare manifestație FRN la Iași*⁴⁹; *Marea manifestație FRN de la Bacău*⁵⁰; aceleași titluri și pentru Brașov, Constanța, București, Neamț, Târgoviște, Botoșani, Timișoara⁵¹ ș.a.m.d.

Un capitol aparține în campania de creștere rapidă a numărului membrilor partidului unic îl reprezenta atragerea minoritarilor. Pe lângă motivația generală, valabilă și pentru români, în ceea ce privește minoritățile erau vizate și țeluri specifice – în bună parte urmărite și până acum, dar a căror atingere căpăta, din toamna lui 1939, o importanță și mai mare din cauza evenimentelor internaționale. Se dorea lichidarea oricărei rezistențe a minoritarilor față de Statul unitar național român; atragerea acestora la opera constructivă, de consolidare a României;

---

⁴⁵ „România” din 19 ianuarie 1940.

⁴⁶ Idem din 23 ianuarie 1940.

⁴⁷ Idem din 29 ianuarie 1940.

⁴⁸ Idem din 16 aprilie 1940.

⁴⁹ Idem din 2 mai 1940.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Idem din 6, 7, 8, 14, 16 mai 1940.

lichidarea pretextului exploatării minorităților naționale, folosit împotriva României de către statele revizioniste. În multe documente emise de diverse organisme ale Statului – dar nu cele strict secrete –, apare iluzia că aceste țeluri ar fi fost atinse. În decembrie 1939, dr. A. Crișan, secretar al Organizației FRN din județul Odorhei, transmitea, foarte încântat, la Centru: „În cadrele FRN, minoritățile naționale își vor putea vedea realizat idealul lor de libertate politică, bunăstare economică și culturală. Întâlnindu-se în cadrele FRN-ului, românii și ungurii vor lupta împreună pentru a apăra pacea la hotarele Patriei comune, iar în lăuntrul Țării vor munci cot la cot pentru prosperitatea aceleiași Patrii”⁵².

Socoteala guvernanților s-a dovedit a fi greșită. Noile drepturi de a se organiza și manifesta ca o comunitate, obținute de minorități nu au dus la încetarea acțiunii lor centrifuge, ci i-au creat doar o bază legală de manifestare. secțiile minoritare din cadrul FRN erau, în practică, adevărate partide totalitare, singure având dreptul legal de a vorbi în numele comunității pe care o reprezentau. Fără să vrea, regimul carlist, prin eliminarea divizării politice a minorităților, întărise capacitatea acestora de a se manifesta împotriva Statului român. Într-un raport-sinteză al IGJ (destinat strict ministrului de Interne), din 20 februarie 1940, se menționa: „Majoritatea maghiarilor, încadrată în FRN, în întrunirile pe care le țin în cadrul acestei organizații, discută doar chestiuni ce-i interesează pe ei”, și nimic ce ar putea duce la consolidarea României. În ținutul Someș, revizionismul, în cadrul Secției Maghiare a FRN, a îmbrăcat toate formele; unul dintre cei mai aprigi propagatori, este Szasz Pál, așadar chiar unul dintre membrii conducerii centrale a partidului carlist. Se aprecia că „Secția maghiară din FRN nu ne este nouă favorabilă. Propaganda Frontului nu are efect”. Gheorghe Vântu, subsecretar de Stat în Ministerul de Interne, remarcă faptul că minoritarii au reacții aparte, neconforme cu așteptările Guvernului. Iar generalul Topor constata că „FRN a adunat pe toți minoritarii la un loc.

---

⁵² ANIC, fond FRN, dosar 85, f. 2.

⁵³ Idem, fond IGJ, dosar 55/1939, f. 101–113.

servind prin aceasta cauza lor“; sub masca FRN se face propagandă iredentistă⁵³. Evidentul refuz al minoritarilor de a acționa pentru atingerea țelurilor FRN-ului, s-a încercat a fi folosit de către Partidul Comunist. Acesta a vrut să-i atragă pe germanii din Basarabia spre manifestări cu caracter bolșevic. Pe 15 septembrie 1939, Corpul de Jandarmi se alarma față de permanenta instigare, organizată de Partidul Regional Comunist din Basarabia, a germanilor din regiune (județele Tighina, Cetatea Albă), „în scopul de a-i împinge la diferite manifestări soviniste“, pentru a obliga autoritățile la acțiuni represive; „Se vrea provocarea unei reacții antigermene din partea Guvernului și înrăutățirea raporturilor cu Germania“⁵⁴. O dare de seamă asupra situației polițienești de pe teritoriul rural, din 1 decembrie 1939, oferea un tablou de ansamblu: populația maghiară din Transilvania era înglobată total în mișcarea revizionistă dirijată de la Budapesta; bulgarii își subordonau acțiunile organismelor revizioniste de la Sofia; germanii primeau ordine de la Berlin; ucrainenii aspirau spre o Ucraină Mare; evreii se integraseră în mișcarea comunistă dirijată de Moscova⁵⁵. Era, evident, o anumită exagerare; generalizarea nu trebuia făcută nici măcar pentru maghiari.

Eșecul FRN în atragerea minorităților naționale spre consolidarea Statului român, era subliniat și în documentele de uz intern ale Marelui Stat Major al Armatei. Îndulcind tonul din aceste documente, pentru a nu alarma excesiv populația, și pentru a nu infirma brutal concluziile triumfaliste ale propagandei oficiale, M. St. M. publica – prin Secția a II-a a sa – broșura *Terorismul maghiar*; chiar conducerii FRN i se trimiteau, la 25 noiembrie 1939, 90 exemplare din aceasta. Scopul declarat al tipăriturii – „De a semnală tuturor marele pericol pe care-l prezintă terorismul maghiar pentru apărarea națională“⁵⁶.

---

⁵⁴ Idem, dosar 14/1939, f. 126.

⁵⁵ Idem, dosar 53/1939, f. 6–9.

⁵⁶ Idem, fond FRN, dosar 137, f. 30.

În contextul reorganizării FRN, a apărut ideea adoptării unor marșuri proprii și al unui imn al partidului carlist, care să-i mobilizeze membrii. Oferte s-au făcut din partea multor compozitori. S-a înființat și o Comisie care trebuia să aleagă. La 15 noiembrie 1939, Serviciul Propagandă al Frontului transmitea organizațiilor județene ale partidului câte un exemplar din partitura „Cântarea Frontului Renașterii Naționale“, armonizată pentru fanfară, care trebuia executată în timpul diverselor festivități; se anunța că în lucru se afla și partitura pentru voce. Versurile erau ale unui necunoscut, N. Vlădoianu; dar muzica era a unui compozitor cunoscut, Ion Vasilescu. Textul era foarte lung și neinspirat; greu de presupus că putea fi folosit în întregime: „Norii grei după cerul Țării noastre dragi / Luați de un suflu nou / S-au risipit. / Ca prin farmec cerul nostru s-a înseninat / Și soarele din nou a răsărit! / România Mare e azi mai mare / Fiindcă sufletul viteaz s-a înnoit. / Pentru tine Țară iubită / Facem azi cu toții jurământ. / Front de stâncă pân' la ceruri / Să zidim din piepturile noastre / Front de muncă / Și credință / E pecetea unor vremuri noi. / La prieteni le dăm prietenie. / La dușmani să știe / Că noi / Pentru Țară / Pentru Rege / ne dăm viața după o sfântă lege. / Căci unirea / Și' nfrățirea / E poruncă de la Dumnezeu!“⁵⁷. De la organizațiile FRN din Țară s-au primit: „aprecieri foarte rezervate“ privind „Cântarea“; erau prea multe influențe străine în partitură; text prea încărcat; „marș de operetă“; „nu e suficient de inspirat“ etc. Comisia de validare concluziona: 8 la sută din cei întrebați îl găsesc foarte frumos; 15 la sută cred că, având oarecare retușuri, ar putea fi adoptat ca marș; 77 la sută credeau că „nu e nici imn și nici marș“; e lipsit de originalitate, de cadență, de majestate, e greoi; „Nu poate fi intonat! Nu se poate mărșălui pe acordurile lui“. „Poezia e slabă, nu exprimă nimic înălțător“. Se cerea un nou concurs⁵⁸. Și, s-a mers mai departe. Căpitanul A. Pascali propunea

⁵⁷ Idem, dosar 256, f. 5.

⁵⁸ Idem, dosar 261, f. 139–157, 205.

⁵⁹ Idem, f. 124.

marșul intitulat „Uniți prin muncă și credință”. Același, împreună cu I. Anesiea, oferea și altă lucrare: „Pe căile renașterii”⁵⁹. În februarie 1940 vine altă propunere pentru Imnul FRN – compozitor lt. col. Anghel Mădălescu, versuri Mircea Dem Rădulescu. A fost considerat acceptabil de către colonelul Egizio Massini, inspectorul muzicilor Armatei: „Marș bun, corect, realist, ușor de memorat, se pretează a fi cântat și a servi ca marș de defilare pentru solemnitățile FRN, având tot elanul necesar”⁶⁰.

Pentru Gărzile Naționale, trimitea o propunere de marș J. Dulgheru, dar „nici caracterul, nici forma nu erau acelea ale unui marș oficial”, ci avea „o alură de foxtro”⁶¹. Tot Egizio Massini dădea referat nefavorabil și marșului „Sănătate!” al lui Constantin Popa („Sănătate!” era salut obligatoriu între membrii FRN); la fel imnului FRN avându-i ca autori pe George Urban și Paul Epureanu etc⁶². Cel mai cunoscut dintre compozitorii care au propus partituri, a fost Sabin Drăgoi: va prezenta Comisiei 12 compoziții. La 13 aprilie 1940, vor fi audiate – la studioul Casei Mischonsniky –, de către V. Moldovan, secretarul general al FRN, Anton Mocsonyi, mare maestru de vânătoare al Casei Regale, generalul Petre Georgescu, colonelul Egizio Massini⁶³. Mai întâi au fost imprimate patru compoziții: „Ruga FRN”, „Imnul FRN”, „Marș eroic FRN”, „Marș vesel rustic”. Și au fost trimise spre aprobare regelui. Iar pentru a intra în conștiința populației, piesele considerate acceptabile, de la 21 aprilie 1940 au început a fi prezentate la Radio, în cadrul programului „Ora Națiunii”, difuzată în fiecare seară de la 19.30⁶⁴.

Unii aveau idei de-a dreptul rizibile. Ilie Anesiea, „scriitor și publicist” – după cum se prezenta –, dorea să-i fie oficializat un „Plugușor al FRN”, în iulie 1940; avea versuri de genul „De la Tisa pân-la Mare, / Să ne răscolim ființa, / Inima și conștiința, / Și pe căi de înnoire. / Sub a Regelui privire, / Să renaștem dintr-o brazdă / Într-un Front de mântuire. / Hai în Front cu toți flăcăi, / În Frontul Renașterii / Hăi, hăi...”.

⁶⁰ Idem, dosar 269, f. 8–9. Textul era, însă, planturos și uneori rizibil.

⁶¹ Idem, dosar 170, f. 109.

⁶² Idem, dosar 269, f. 19, 25, 28.

⁶³ Idem, f. 33, și dosar 36, f. 31, 38, 40; dosar 6, f. 1.

⁶⁴ Idem, dosar 36, f. 34.

⁶⁵ Idem, dosar 269, f. 60–66.

ș.a.m.d.⁶⁵ FRN-ul va dispărea înaintea sărbătorilor de iarnă ale acelui an 1940, când creația lui Anesiea ar fi putut fi prezentată!

Până la urmă, s-a recurs la adoptarea unei compoziții clasice, foarte cunoscute și foarte apreciate – „Pe-al nostru steag e scris Unire“ de Ciprian Porumbescu.

*

Una dintre primele griji ale lui C. C. Giurescu a fost încheierea procesului de numire a secretarilor FRN, până la nivelul comunelor; erau indicate criteriile pe care aceștia trebuiau să le îndeplinească: să fie înscriși în FRN „perfect loiali noii orânduiri“; să fie fruntași în profesiunea lor; să fie onești, populari, activi⁶⁶. Listele vor fi complete în decembrie 1939, dar certurile pe aceste posturi continuau și în 1940⁶⁷. Președinții și secretarii la nivelul ținuturilor și județelor fuseseră numiți încă în primăvara lui 1939⁶⁸. Unele din aceste posturi erau ocupate de personalități marcante ale momentului, chiar miniștri, pentru a da prestigiu organizațiilor. Astfel, președintele Organizației FRN din ținutul Suceava era subsecretarul de Stat de la Interne, Gh. Vântu; la ținutul Timiș era ministrul Minorităților Silviu Dragomir; la județul Trei Scaune era Victor Jinga, subsecretar de Stat la Ministerul Economiei Naționale ș.a. Diverse funcții de conducere ocupau unii deputați și senatori precum Victor Maior, N. Martin, Gavril Crișan, Ilie Popa, Corneliu Pop etc⁶⁹. Urmau personalități foarte cunoscute în domeniul culturii: Grigore Nandriș, la

---

⁶⁶ Idem, dosar 116, f. 7.

⁶⁷ „Monitorul Oficial“, p. II, nr. 296/21 decembrie 1939.

⁶⁸ ANIC, fond FRN, dosar 3, f. 1–10. În *Însemnările zilnice*. C. Argetoianu nota la 13 februarie 1940: Nimirile definitive ale președinților de ținuturi la FRN produceau scandal; „Intrigării și greutăți mari. [...] Pentru șefii județelor se luptă la cuțite. E o adevărată porcărie“. – în „Jurnalul Național“ din 23 iulie 2005. (Publicat de Stelian Neagoe.)

⁶⁹ ANIC, fond FRN, dosar 75, f. 1–15.

Cernăuți; Duiliu Marcu, la sectorul I Galben din București; pictorul Costin Petrescu și profesorul universitar Ion Zamfirescu, tot la sectoare din București⁷⁰.

Desemnarea conducerilor organizațiilor locale, județene și ținutale a trezit și reacții adverse. Nenumărate reclamații și acuzații la adresa unora dintre cei numiți au fost trimise la Centru. Din ele se poate constata persistența vechiului sistem al năvalei spre funcții, al clientelismului, al promovării unor persoane cu totul nepregătite pentru funcția respectivă, carieriști⁷¹. Se încercase și satisfacerea orgoliilor diverselor categorii socio-profesionale, fără a se reuși deplin. Multe proteste au venit și pe această temă. Cel mai interesant era al femeilor din societățile de cultură și binefacere. Ele constatau că, prin Constituție, li se recunoscuseră drepturi egale cu bărbații, dar în „organisme FRN, femeile au fost ignorate“. Cereau îndreptarea situației: „Avem răspundere în fața Istoriei și a conștiinței noastre și suntem conștiente de datoria pe care o avem față de Rege, Neam și Țară“. De aceea, solicitau să lucreze împreună cu bărbații „pentru binele și propășirea Patriei noastre renăscute“. Semnau președintele mai multor asociații de femei, între care și profesoara universitară Raluca Ripan (în numele Asociației pentru Ocrotirea Studentelor Române din Cluj)⁷².

C. C. Giurescu a încercat să facă tot mai vizibilă activitatea FRN și, de aceea, a îndemnat organizațiile teritoriale să participe la rezolvarea tuturor problemelor colectivităților locale. Frontul devenea, astfel, o dublură a administrației, poliției, jandarmeriei; tot el încerca să rezolve chiar și problemele religioase ori interconfesionale. Fenomenul acesta era oglindit atât în corespondența purtată de organisme partidului unic (primită sau emisă), cât și de rapoartele de sinteză alcătuite la Centru. Pentru îndrumare, Secția Propagandă a FRN alcătua studii pe diverse probleme – de la patriotism la valorificarea terenurilor. Majoritatea problemelor ridicate în fața FRN, sau pe care el însuși și le punea,

---

⁷⁰ Idem, dosar 124, f. 17; dosar 174, f. 154.

⁷¹ Idem, dosar 21, f. 35–36; dosr 263, f. 7.

⁷² Idem, dosar 136, f. 20–21.

rămâneau scrise doar în documentele acumulate; rezolvarea putea veni numai din partea organismelor de Stat. Camera de Comerț și Industrie Constanța, în octombrie 1939, cerea susținerea micilor negustori. Societatea Anglia S. A. R. (fabrică de frânghii și sârme din Ploiești) cerea FRN-ului să intervină pentru eliberarea de către vamă, a 63 tone de sârmă sosită din Anglia. Frontul era sesizat că la Șiria, Arad, legionarii erau foarte activi. Un preot cerea ajutor pentru a ridica un azil în Banat. Mitropolia Iași reclama confiscarea unei case parohiale. Mai mulți podgoreni reclamau creșterea excesivă a prețului la sulfatul de cupru. Uniunea generală a viticultorilor cerea susținerea în exportul de vin către Germania. Din diverse localități veneau plângeri împotriva primarilor. Unii funcționari interveneau pentru a li se crește salariul. Cerea ajutor și sindicatul cultivatorilor de sfeclă de zahăr, ș.a.m.d.⁷³ Apoi, conform unor ordine de la Centru, organizațiile FRN s-au antrenat și în colectarea de fier vechi; în acțiunea numită „Concursul grâului și porumbului”⁷⁴ – cerută personal de ministru; un alt apel, repetat, din toamna lui 1939, cerea tuturor membrilor FRN ajutorul pentru înzestrarea Armatei, cumpărând biletele emise de Guvern: „Asigurați copiii voștri – se scria –, un viitor demn, lăsați-le moștenire o țară liberă și mândră, în hotarele ei firești, așa cum ați primit-o de la înaintași”⁷⁵. Apelul a fost urmat, imediat, de formarea în toate județele a unor comitete care să dirijeze acțiunea de subscriere. (La București îl avea în frunte chiar pe Victor Vâlcovici, secretarul general al FRN; acesta, conform obiceiului epocii, imediat după ce a fost desemnat în fruntea Comitetului, i-a trimis o telegramă lui Carol al II-lea, în deja cunoscutul stil al cultului personalității. „În clipa în care imboldul de conservare națională ne-a strâns laolaltă pentru a chibzui colectarea cât mai complexă a contribuției obștești la înzestrarea Armatei, gândul nostru se îndreaptă cu adânc respect și cu recunoștință la Majestatea Voastră, deținătorul tuturor

⁷³ Idem, dosar 141, f. 31–34; dosar 5, f. 38, 41–44, 46, 52, 57; dosar 7, f. 57–60; dosar 9, f. 75, 79.

⁷⁴ Idem, dosar 6, f. 84; dosar 7, f. 218–221.

⁷⁵ Idem, dosar 6, f. 110.

nobilelor impulsuri de acțiune națională. Țara întreagă întinerită prin entuziasmul și munca de sacrificiu a neobositului ei Suveran, exprimă Majestății Voastre, și prin glasul nostru, omagiul său de admirație și de grațitudine veșnică, asigurând pe Majestatea Voastră de un nețărmuit devotament. Să trăiți Majestate!“⁷⁶) Din toate inițiativele FRN, apelul privind ajutorul pentru înzestrarea Armatei a avut cel mai puternic ecou în rândul membrilor partidului unic, dar și al populației în general. Mii de rapoarte, pe această temă, s-au trimis la Centru. O centralizare există în ceea ce-i privește pe membrii Gărzilor Naționale ale partidului unic. Pentru intervalul 25 decembrie 1939 – 20 martie 1940, se obținuse: subscrieri la bonurile de înzestrare a Armatei – 40 343 546 lei; donații pentru înzestrarea Armatei – 1 103 659 lei; ajutoare pentru familiile concentraților – 1 695 618 lei. Se mai strânseseră alimente și îmbrăcăminte pentru Armată⁷⁷. Într-un fond central al FRN se strâneau ajutoare bănești de la diverse întreprinderi, sumele fiind apreciabile⁷⁸.

În al doilea plan, ca importanță, a fost situată mobilizarea membrilor FRN pentru ridicarea materială și culturală a satelor. Într-o adresă a secretarului general al FRN către Gh. Ionescu-Șișești, ministru al Agriculturii și Domeniilor, din 28 februarie 1940, se menționa această linie de acțiune a partidului unic; se anunța că se au în vedere toate cele 10 000 de comune ale României, unde Frontul avea organizații. Se angaja să ajute la muncile de primăvară, la împăduriri, la extinderea cultivării textilelor, la crearea unor gospodării comunale, la irigații etc. Propunea alcătuirea unui plan pe cinci ani, având experiența celui pus în funcție în 1939 în ținutul Dunărea de Jos. (Fusese inițiat în timp ce era rezident regal C. C. Giurescu, având chiar aprobarea expresă a lui Carol al II-lea, și avusese rezultate pozitive). Pentru toate aceste acțiuni la sate se cerea îndrumarea Ministerului Agriculturii⁷⁹. Solicitarea a avut urmări imediate: chiar sub conducerea ministrului Ionescu-Șișești, va fi întocmit

---

⁷⁶ „România“ din 15 ianuarie 1940.

⁷⁷ ANIC, fond FRN, dosar 235, f. 200–204.

⁷⁸ Idem, fond FRN, Anexă, dosar 5, f. 1–2.

⁷⁹ Idem, dosar 2, f. 176–178.

un *Plan agricol pe 5 ani*, în cadrul Serviciului de Studii, plan finalizat la 4 martie 1940⁸⁰. Ministerul Agriculturii și Domeniilor a luat în serios colaborarea cu FRN, căruia îi va trimite, în mai multe rânduri, studii asupra activităților ce trebuiau desfășurate la sate. Pe 1 aprilie 1940 transmitea broșura *Sfaturi practice cu privire la semintele forestiere, pepiniere și plantații*; cerea să fie tipărită într-un tiraj de masă și răspândită la sate; C. C. Giurescu ordona împlinirea cererii⁸¹. Cele două instituții – partidul unic și Ministerul Agriculturii – au încercat, în primăvara lui 1940, o „mobilizare agricolă” pentru însămânțarea unor suprafețe arabile cât mai mari, ajutând familiile celor concentrați sau mobilizați în Armată să-și lucreze pământul⁸².

O colaborare strânsă a avut FRN-ul și cu Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale. C. C. Giurescu hotăra, la 20 noiembrie 1939, ca Frontul să desemneze în organisme comunale sau județene ale Ministerului respectiv câte un om al său⁸³.

Membrii Gărzilor Naționale ale FRN aveau și însărcinări speciale la sate: ei formau echipele de pompieri voluntari, echipele de reparare a podurilor, de ajutor în caz de inundații; îi instruiău pe locuitori pentru apărarea în caz de atac aerian sau chimic; ajutau efectiv la ridicarea unor biserici sătești ș.a.⁸⁴.

Toate aceste acțiuni au creat o anume încredere a țăranilor, dar și a altor categorii sociale, în dorința și posibilitatea FRN de a ajuta. De aceea, spre organizațiile Frontului erau trimise cererile cele mai diverse, privind atât interesul strict al unor persoane, cât și cel general al unor colectivități. Tendința aceasta era încurajată și de la București, afirmându-se că încrederea în Front crează „o atmosferă prielnică unei vieți publice purificate și rodnică”. Indirect se cultiva neîncrederea în orga-

---

⁸⁰ Idem, fond FRN, dosar 141, f. 135–155.

⁸¹ Idem, f. 205–222.

⁸² Idem, dosar 6, f. 79; dosar 131, f. 77.

⁸³ Idem, dosar 6, f. 18; dosar 141, f. 271–284.

⁸⁴ Idem, dosar 261, f. 120; dosar 12, f. 1–10. Idem, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 34/1940, f. 1–2.

nismele Statului; se indica, de la Centru, ca organizațiile partidului unic „să arate lipsurile și mijloacele pentru înlăturarea lor; să observe defectele aparatului administrativ și să le semnaleze pentru a putea fi suprimate“. Deși, astfel se institua practic un control al partidului unic asupra administrației, ordinele respective vorbeau despre o „colaborare“, care să fie un „stimulent la fapte bune și o frână la fapte rele“; și chiar se afirma că nu se dorește un amestec în treburile administrației⁸⁵.

Toate acțiunile FRN erau considerate de conducerea acestuia și ca mijloace pentru atragerea populației de partea regimului carlist, ca mijloace de consolidare a patriotismului – patriotismul fiind conceput ca indisolubil legat de regimul politic; cine nu accepta regimul carlist, nu era patriot. Victor Jinga, președintele Organizației FRN din județul Trei Scaune, scria la Centru că vrea să dezvolte sentimentul de solidaritate obștească și de conștiință națională, prin participarea tuturor cetățenilor la rezolvarea problemelor colectivităților⁸⁶. La fel raportau și ceilalți președinți de organizații județene, fiecare încercând să se evidențieze în ochii ministrului Giurescu. Toate aniversările și comemorările istorice aveau ca principal organizator FRN-ul, conform unor ordine stricte de la București, de multe ori repetate⁸⁷. Astfel, a fost monopolizată sărbătorirea, la 24 ianuarie 1940, a Unirii Principatelor; la 27 februarie a doi ani de la adoptarea Constituției carliste; au fost patronate toate festivalurile artistice din Țară⁸⁸. Tot pentru propaganda ferenistă, au fost inițiate turnee teatrale, în colaborare cu Direcția Generală a Teatrelor⁸⁹. Au fost editate, sub patronajul Direcției Studii și Îndrumare a Secretariatului General al FRN, o mulțime de broșuri de propagandă. Dintre acestea, cele mai răspândite erau acelea din colecția intitulată „Biblioteca ostașilor“ – volumele aveau coperta albastră și stema FRN.

---

⁸⁵ Idem, fond FRN, dosar 117, f. 21–23.

⁸⁶ Idem, dosar 56, f. 127.

⁸⁷ Idem, dosar 6, f. 16; dosar 34, f. 3–4; dosar 159, f. 122, 123.

⁸⁸ Idem, dosar 56, f. 19; Idem, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 7/1940, f. 1; „Universul“ și „România“ din 29 februarie 1940.

⁸⁹ ANIC, fond FRN, dosar 141, f. 48–50.

(Formatul era mic, gen „biblioteca pentru toți“). Tematica cuprindea poezii patriotice, prezentarea unor eroi ai românilor – Mihai Viteazul, Brâncoveanu, Avram Iancu, Horea, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Ecaterina Teodorescu; era subliniată dragostea de Țară, ideea regalității ca mijloc al unității naționale, românii sub asuprirea ungarilor, cruzimea bulgarilor din Cadrilater. Într-un foarte mare tiraj au fost publicate, într-un volum, discursurile regelui, sub titlul *Apărarea hotarelor noastre*. Un *Calendar al FRN* pe 1940 a fost tipărit în 1 500 000 exemplare, din care 20 000 erau donate Armatei și câte 4 500 repartizate fiecărui județ spre vânzare⁹⁰. Și inițiativele locale au concurat în acest plan, apărând publicații ale unor organizații județene ale FRN⁹¹.

Tot partidul unic a avut inițiativa înființării „Parcurilor eroilor” – pentru eternizarea numelor eroilor Neamului în fiecare comună rurală sau urbană. Sfințirea lor era hotărâtă pentru 5 mai 1940. Ordinul în acest sens era semnat, la 13 aprilie 1940, de către Victor Moldovan. Se motiva și adoptarea formei de „monument natural”: „Arborii și boschetele parcurilor ce se vor înființa vor purta numele eroilor din sat sau oraș” și urmau a fi „o operă de recunoștință națională”. Se făcea, însă, și legătura cu situația din acel moment a României: „Astăzi, când problema apărării hotarelor noastre, câștigate cu prețul vieții atâtor martiri, este mai mult ca oricând de actualitate, întreaga noastră străduință trebuie să se îndrepte către tineretul acestei Țări. Numai educația într-un profund spirit patriotic ar fi cheazășia prosperității și apărării integrității noastre teritoriale. Această educație nu se poate realiza decât prin eternizarea paginilor glorioase ale Istoriei și a memoriei acelor pe care destinul a vrut să-i zidească la temelie României Mari”⁹². Pentru materializarea inițiativei s-a colaborat cu o altă instituție carlistă, Straja Țării, comandantul acesteia, Teofil Sidorovici, dându-și acordul⁹³. Atât timpul scurt în care trebuiau realizate parcurile, cât și realitățile demografice

---

⁹⁰ Idem, f. 99–100; dosar 251, f. 1–86; dosar 36, f. 35; dosar 131, f. 43.

⁹¹ Idem, dosar 250, f. 15.

⁹² Idem, dosar 6, f. 57–62; dosar 141, f. 245–249; dosar 36, f. 32.

⁹³ Idem, dosar 36, f. 36

din unele părți ale Țării, au împiedicat finalizarea peste tot a acțiunii. Din județul Odorhei, plasa I. G. Duca, se raporta, la 23 mai 1940: în comuna I. G. Duca, mulți au căzut pe câmpul de onoare, „jertfindu-se, însă, nu pentru înfăptuirea României Mari, ci [...] au luptat contra realizării Unirii tuturor Românilor“. De aceea, președintele Organizației FRN din localitate refuza să îndeplinească ordinul. „Nu pot concepe, și nu mi se poate pretinde ca să ridic și să închin o operă de recunoștință națională acelor cari [...] s-au opus și au ucis pe acei care cu adevărat au luptat și au căzut pentru înfăptuirea României Mari, înfăptuire pentru care s-au sacrificat și în trecut atâtea generațiuni de români“. Era considerată „o imposibilitate morală“, cu atât mai mult cu cât eroii maghiari erau din plin preamăriți, fără ca autoritățile românești să fie întrebate⁹⁴. Asemenea „imposibilități morale“ au fost invocate în multe localități predominant minoritare. Cu toate acestea, și cu tot timpul foarte scurt, la 5 mai, în Duminica Tomii după calendarul Ortodox, în foarte multe localități din România au fost inaugurate parcurile eroilor: cu Te-Deum-uri, defilări, cuvântări și cu toată nota de formalism a majorității manifestărilor FRN; raportările la Centru erau, însă, entuziaste⁹⁵. Iar „România“ anunța, chiar în numărul din 5 mai 1940, așadar înaintea evenimentului, că FRN inaugurează parcuri ale eroilor în toate satele și comunele, organizând 12 000 de manifestații.

De asemenea, partidul carlist era chemat să organizeze sau să participe la o mulțime de acțiuni de binefacere: de la sărbătoarea datinilor de Crăciun la colectarea de bani pentru familiile nevoiașe, a căminelor culturale, cantinelor școlare, bisericilor etc⁹⁶. C. C. Giurescu a găsit și o metodă pentru a încuraja aceste „fapte de laudă“ ale membrilor FRN sau ale organizațiilor FRN: a ordonat să fie popularizate prin Radio și să fie consemnate public periodic, într-o rubrică specială în „România“⁹⁷.

---

⁹⁴ Idem, dosar 85, f. 219.

⁹⁵ Idem, dosar 7, f. 194, 196–198, 206.

⁹⁶ Idem, dosar 159, f. 98; dosar 174, f. 40; dosar 232; f. 215; Idem, fond DGP, dosar 16/1938, f. 302.

⁹⁷ Idem, fond FRN, dosar 6, f. 85; dosar 36, f. 12–13; dosar 269, f. 1–4.

Din aprilie 1940, vor începe să apară asemenea liste cu „fapte de laudă“, numerotate. Același ministru, printr-o circulară din 10 februarie 1940, cerea secretarilor organizațiilor Frontului să facă propuneri pentru decorarea membrilor cu activitate deosebită⁹⁸.

Era evident că o propagandă excesivă consemna nerealist, mult amplificate, efectele acțiunilor FRN; cu toate acestea, se pornea de la existența unor realizări efective, pe care populația le putea constata la nivelul localităților. Ca urmare, cel puțin datorită unora dintre acțiunile sale, partidul carlist a câștigat o anumită apreciere reală, răsfrântă și asupra regimului pe care-l reprezenta⁹⁹.

*

În a doua parte a lui 1939, s-a accentuat o caracteristică deja evidentă a FRN: în practică se resimțea aproape numai activitatea Gărzilor Naționale, celelalte organisme ale sale fiind vizibile mai mult în timpul festivităților. Se ajunsese la această situație datorită faptului că Gărzile erau organizate în stil militar și conduse de ofițeri care au impus o anumită disciplină. Se mai adăuga și susținerea primită de la autoritățile centrale. În noiembrie 1939 erau înregistrați 75 163 membrii în Gărzile Naționale orășenești și 189 816 în cele sătești; total 264 949¹⁰⁰. În decembrie același an se ajunsese la 341 687 membrii¹⁰¹. Dintre organisme Statului, cea mai importantă susținere a venit din partea Ministerului de Război și a Ministerului de Interne. Ultimul emitea, la

⁹⁸ Idem, dosar 22, f. 4.

⁹⁹ Idem, dosar 130, f. 1-2.

¹⁰⁰ Idem, dosar 136, f. 130. Comandamentul General avea sediul în București, str. V. Boerescu 12; Comandamentul municipiului București era în localul Ministerului FRN din str. Cobălcescu 41; comandamentele de sectoare erau în primării, cele de județ în prefecturi, cele de plasă la preturi, cele sătești la primării sau în casa comandantului local. Bugetul lunar, pentru toamna lui 1939, al Gărzilor Naționale se ridica la 2 500 000 lei (aprobat de Guvern).

¹⁰¹ Idem, dosar 206, f. 21.

21 iulie 1939, chiar un ordin circular (nr. 13 855) către rezidenții regali și către prefecți, obligându-i să dea tot concursul moral și material comandanților Gărzilor. Chiar dacă în unele județe prefectii s-au eschivat, în majoritatea au tradus în practică ordinul¹⁰².

Atribuțiile Gărzilor Naționale erau prezentate, în documentele oficiale, foarte stufos: aveau prea multe domenii în care ar fi trebuit să se amestece, prea multe dublări ale atribuțiilor unor instituții ale statului. De aceea, generalul Petre Georgescu a simțit nevoia să ceară părerea comandanților de județe. Răspunsurile venite de peste tot¹⁰³ nu lămurau nimic. Însăși acești comandanți nu prea știau care le sunt atribuțiile; cei mai mulți, însă, se arătau încântați de autoritatea ce li se conferea și cereau chiar sporirea acesteia; iar unii au cerut să li se dea rangul de subprefect. Printre propunerile venite a fost și aceea a formării unor Gărzi din femei, în localitățile unde majoritatea bărbaților fuseseră mobilizați; *Regulamentul FRN*, articolul 33, permitea acest lucru¹⁰⁴.

Conform instrucțiunilor Comandantului central din 28 iulie 1939, fiind terminată organizarea Gărzilor la nivelul ținuturilor și județelor, se fixa ca termen pentru reședințele de plasă 10 septembrie; abia apoi urma să se coboare la nivelul comunelor și al satelor. Documentul ridica și o problemă ce se va afla tot mai mult în atenția conducerii partidului unic odată cu declanșarea războiului mondial – rolul Gărzilor Naționale în raporturile cu minoritățile naționale. Se cerea grăbirea organizării mai ales în județele de graniță cu populație minoritară compactă – Timiș-Torontal, Arad, Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Caliacra,

---

¹⁰² Idem, dosar 250, f. 86; dosar 179, f. 37. Ajutorul cel mai nesemnificativ l-au primit Gărzile Naționale de la autoritățile administrative ale ținutului Suceava; într-unul dintre județele ținutului Hotin, autoritățile chiar „au sabotat Gărzile” și „peste tot predomină interesul material, în funcție de care unii chiar condiționează intrarea în Gărzile Naționale iar alții amenință cu retragerea dacă nu sunt satisfăcuți”. – Idem, dosar 191, vol. I, f. 93–94. Tot despre traducerea în practică a ordinului lui Armand Călinescu și Idem, dosar 174, f. 5.

¹⁰³ Idem, dosar 231.

¹⁰⁴ Idem, dosar 179, f. 30.

Durostor și în localitățile aflate până la 30 km de hotare. Trebuiau organizate numai acolo unde erau suficienți români pentru a forma cel puțin o grupă. „Nici un străin nu va fi admis în Gărzile satești” – se ordona. Ca urmare, în localitățile doar cu minoritari (maghiari, germani, ruși, ucrainieni, huțuli, bulgari, găgăuzi, evrei, sârbi) nu trebuiau să existe astfel de formațiuni paramilitare ale FRN. Era indicată o singură excepție: mahomedanii¹⁰⁵. După declanșarea războiului mondial se va reveni deseori asupra problemei. La 5 septembrie 1939, se venea cu precizarea că în localitățile mixte, „tăria Gărzilor să fie capabilă a ține la respect pe minoritari, reprimând orice încercare de atac, revoltă, insurecție”. Cu toate acestea, din multe zone ale Țării se raporta că minoritarii și-au alcătuit gărzi proprii, încălcând interdicția autorităților centrale ale Statului. Chiar în septembrie 1939, o activitate febrilă în acest sens era înregistrată în localitățile cu populație majoritar germană (sași sau șvabi). În județul Năsăud, sași organizaseră gărzi proprii, sub denumirea de „gărzi de lucru pentru munci agricole”; dar, deși erau „pentru munci agricole”, purtau uniforme militare și făceau instrucție militară. Comandantul Gărzilor Naționale ale FRN din județul respectiv și-a luat misiunea în serios și, în colaborare cu Poliția și Jandarmeria, a întocmit acte constatatoare și le-a înaintat Consiliului de Război Cluj, formațiunile săsești fiind considerate clandestine, ilegale¹⁰⁶. Fenomenul era semnalat și în alte județe în toamna lui 1939¹⁰⁷.

Declanșarea războiului a impus accentuarea activității Gărzilor Naționale în direcții legate de acestea. La 5 septembrie 1939, generalul Petre Georgescu transmitea un ordin circular: cerea imediata activare a formațiunilor de mobilizare; trebuiau încadrate și instruite, în scopul de a fi folosite la o eventuală mobilizare a Armatei. Totodată, se cerea o „acțiune informativă și contrainformativă”, pentru a menține ordinea. În plan politic, trebuia vegheat ca singura organizație ce activa să fie

---

¹⁰⁵ Idem, dosar 228, f. 40–45; dosar 178, f. 100–110.

¹⁰⁶ Idem, dosar 191, vol. I, f. 183.

¹⁰⁷ Idem, dosar 174, f. 15.

FRN-ul; „În afara lui trebuie împiedicată nașterea și existența altor organizații politice“. În plan social, să se urmărească starea morală, culturală, economică a societății și un accent deosebit pe lealitatea minorităților. În plan religios era urmărită activitatea sectelor. Cel mai delicat domeniu de activitate era acela administrativ, unde Gărzile trebuiau să prevină și să denunțe abuzurile organelor administrative, pentru „a se întrona cinstea și legalitatea față de toți cetățenii și în toate împrejurările“. Se adăuga obligația de a dezminți zvonurile răuvoitoare, ponegrirea unor persoane din conducerea României, sabotarea aplicării legilor; „Să împrăștie, din om în om, vorba care să convingă pe toți despre necesitatea actualului regim, despre înfăptuirile Guvernului“; să combată neîncrederea în Armată, „în grija neadormită pe care M. S. Regele și Guvernul o poartă Țării“. Finalul documentului oglindea încă odată teama regimului de acțiunea distructivă a minorităților: Gărzile Naționale trebuiau să reprime manifestările ilegale ale acestora, „instantaneu și prompt cu armele, cu toată puterea și cu efect adânc și simțit, față de orice act care ar avea ca obiect siguranța și liniștea locală, cum și siguranța Statului (atentate, revoltă, sabotaj etc.). Acțiunea va fi condusă energic, fără teamă de consecințe. Esențialul care trebuie asigurat este liniștea desăvârșită înlăuntrul Țării și ținerea la respect a populației minoritare situată în spatele armatelor de operații“¹⁰⁸. Era un adevărat cec în alb dat Gărzilor Naționale pentru a acționa după bunul lor plac, sub acoperirea păstrării ordinii.

Fiind război, asigurarea ordinii publice devenise prioritară pentru Gărzile FRN. Dar, păstrau în continuare o serie întreagă de alte atribuții, foarte importantă fiind propaganda în favoarea regimului carlist¹⁰⁹. În noiembrie 1939, primeau atribuții și în cadrul Comisariatului general pentru înfrânarea și reprimarea speculei ilicite; aveau reprezentanți la toate nivelurile. În decembrie același an, erau antrenate și în colectarea

---

¹⁰⁸ Idem, dosar 179, f. 7-13.

¹⁰⁹ Idem, dosar 191, vol. I, f. 8-9.

¹¹⁰ Idem, dosar 159, f. 11; dosar 206, f. 23-24; dosar 235, f. 81.

de bunuri pentru Armată¹¹⁰. Aveau, aşadar, o activitate foarte diversificată. De aceea, Comandamentul central nu se mai arăta mulţumit cum aceasta era reflectată în ziarul oficial al FRN, „România“, şi, în decembrie 1939, a hotărât înfiinţarea unui ziar propriu; în ianuarie 1940 se anunţa că din Țară se anunţaseră 35 479 viitori abonaţi¹¹¹.

Organizarea Gărzilor FRN a fost accelerată în regiunile considerate a fi mai ameninţate de o eventuală agresiune a statelor revizioniste vecine, susţinută de minorităţile din interiorul României. La 1 octombrie se considera ca încheiat procesul în Transilvania şi zona de frontieră din sudul Dobrogei. La 20 noiembrie 1939 un nou anunţ, în care se spunea că procesul de organizare fusese aproape încheiat peste tot. Iar la 4 decembrie acelaşi an, generalul Petre Georgescu semna ordinul de numire în funcţie a tuturor comandanţilor de plasă¹¹².

Dar, însărcinarea Gărzilor FRN cu urmărirea administraţiei, Poliţiei şi Jandarmeriei a trezit nemulţumirea acestora. Şi dublarea acţiunilor celor trei instituţii de Stat a trezit nemulţumiri; cu atât mai mult cu cât Gărzile îşi luau în serios tocmai aceste atribuţii – doar în decembrie 1939, din totalul de 3 549 procese de contravenţie pe Țară, 1 678 fuseseră iniţiate de Gărzile Naţionale¹¹³. Rivalitatea răzbătea şi în documentele oficiale: la 22 decembrie 1939, comandantul Regimentului 5 Jandarmi Marea îşi arăta nemulţumirea pentru încălcarea atribuţiilor jandarmilor şi cerea chiar desfiinţarea Gărzilor Naţionale din Durostor şi Caliacra, „pentru că nu aduc nici un aport real“ şi, pentru că „s-au erijat în autorităţi cu dreptul de a da ordine poliţiştilor şi jandarmilor“¹¹⁴. Din Rădăuţi, la 18 noiembrie se raporta că şeful Gărzilor era un „beţiv, imoral şi inactiv“, comandantul Jandarmeriei locale cerând destituirea acestuia¹¹⁵. Astfel de rapoarte erau trimise Ministerului de Interne din multe judeţe. Şi din partea cealaltă erau reclamaţii, de data aceasta împotriva jandarmilor:

---

¹¹¹ Idem, dosar 261, f. 2.

¹¹² Idem, dosar 159, f. 17–45; dosar 174, f. 15.

¹¹³ Idem, dosar 206, f. 26.

¹¹⁴ Idem, fond IGJ, dosar 72/1939, f. 181–183.

¹¹⁵ Idem, dosar 5/1939, 168.

toate ajungeau la ministrul C. C. Giurescu, acesta prezentându-le comandantului Corpului de Jandarmi, generalul Ioan Bengliu. Generalul, agasat de mulțimea reclamațiilor, cerea, la 19 decembrie 1939, ca verificarea tuturor cazurilor să se facă mai întâi de conducerea FRN, prin mijloacele sale, și doar apoi să fie trimise la IGJ¹¹⁶.

*

Unul dintre țelurile urmărite prin crearea FRN fusese dispariția și de facto a vechilor partide politice, prin înglobarea foștilor lor membri în noul partid unic. De aceea, politica de atragere în Front a unui număr cât mai mare de politicieni, de toate nuanțele, oferindu-li-se, așa cum s-a văzut deja, diverse funcții. Pentru a fi urmărită ușor problema atragerii vechilor cadre de partid, exista un ordin de raportare lunară a fostei apartenențe politice a tuturor membrilor diverselor organizații ale partidului carlist, până la treapta cea mai de jos. S-a văzut, însă, că aderarea la Front a celor mai mulți nu a însemnat și părăsirea vechilor credințe sau metehne. Mai mult, unii nou veniți desfășurau o propagandă subterană intensă, antifrontistă, fiind dirijați de liderii PNT și PNL rămași neînregimentați. Într-un ordin al generalului Ioan Topor, din Comandamentul IGJ, 10 august 1939, se menționa: unele personalități din fostele partide politice au început să ia contact cu populația, mai ales rurală; „Caută să insuflă neîncredere în actuala conducere, afirmând că în curând se va apela tot la vechile partide politice”; acțiunea era propagată și de unii membri ai FRN. Ordinul dat de generalul Topor, în urma constatării alarmiste, era cel puțin curios: să se facă „discrete investigații”, iar celor ce fac astfel de propagandă ostilă „să li se pună în vedere, în mod cu totul civilizat, că propaganda politică e interzisă și să-i roage să părăsească localitatea”¹¹⁷. Tot ce se poate ca generalul să nu fi fost nici el prea

---

¹¹⁶ Idem, dosar 6/1939, f. 327.

¹¹⁷ Idem, dosar 14/1939, f. 24.

convins de durabilitatea regimului carlist și dorea ca, în eventualitatea revenirii la vechile partide, să nu i se poată reproșa o atitudine prea dură.

La rândul său, comandantul Gărzilor Naționale ale FRN constata și el, într-un raport din noiembrie 1939, că fostele partide politice nu numai că existau în continuare, dar făceau și o propagandă anticarlistă atât de intensă încât deveniseră periculoase pentru regim. „Cetățenii – se scria – sunt asaltați să creadă că actualul regim e trecător și că în curând se va reveni la vechiul sistem al partidelor politice”¹¹⁸. Din ținutul Timiș se raporta că mai ales în rândul intelectualilor rămăseseră dominante vechile teorii de partid¹¹⁹. Chiar liderii locali ai Frontului – se anunța din multe județe – își arătau deschis înclinația către vechile partide. Într-unul dintre cazuri, acela al comandantului Gărzilor Naționale din ținutul Someș, locotenent colonel Gheorghe Gustav, înclinația era atât de evidentă și alarmantă, încât s-a cerut destituirea vinovatului¹²⁰. De cele mai multe ori, astfel de cazuri erau semnalate și organismelor Ministerului de Interne, care aveau informații în același sens și din surse proprii. DGP se arăta, într-o adresă către IGJ din 5 decembrie 1939, îngrijorată de faptul că mulți reprezentanți ai fostelor partide se deplasau prin Țară, pentru a face propagandă ostilă Puterii, deși existau ordine stricte de reprimare a unor asemenea acțiuni¹²¹. La sfârșitul anului au trebuit strict supravegheate chiar și manifestările organizate de FRN cu ocazia Crăciunului, deoarece „elemente cu atitudini dubioase” încercau să anuleze propaganda profrontistă urmărită de organizatori¹²².

Neîncrederea cu care erau priviți vechii politicieni nu a făcut să înceteze acțiunea de atragere a lor, acțiune chiar intensificată din momentul numirii lui C. C. Giurescu în postul de ministru al FRN. Se miza pe cunoscutul oportunism al „istoricilor”. Și, într-adevăr, puțini

---

¹¹⁸ Idem, fond FRN, dosar 136, f. 135; pentru propaganda fostelor partide politice și dosar 191, vol. I, f. 10.

¹¹⁹ Idem, dosar 191, vol. I, f. 442.

¹²⁰ Idem, dosar 160, f. 3.

¹²¹ Idem, fond IGJ, dosar 16/1939, f. 3.

¹²² Idem, fond FRN, dosar 6, f. 127.

au rezistat tentației unor funcții aducătoare de avantaje, înregistrându-se chiar o luptă acerbă pentru înfăietate. Ceea ce a adus nou toamna lui 1939 și prima parte a lui 1940, în acest plan, i se datora lui C. C. Giurescu. Ministrul a știut, ca nimeni altul, să insiste, cu cele mai meșteșugite vorbe și, fiind istoric, și cu cele mai pilduitoare exemple din Istoria românilor, asupra necesității solidarizării în jurul regelui, pentru a se depăși momentele grele prin care trecea Țara; solidarizarea era privită ca act de patriotism, ceea ce ducea la concluzia că cine se opune partidului unic și regelui este un inamic al Neamului. Astfel, s-a oferit oportunităților de toate nuanțele, alibiul moral în fața opiniei publice și a propriei conștiințe, în cazul celor care o aveau. Goana spre funcții semăna foarte mult, mai ales din toamna lui 1939, cu ceea ce se întâmpla în vechiul regim. La Centru, lucrul acesta era știut, nenumărate documente ale instituțiilor Statului descriindu-l. Legiunea de Jandarmi Turda anunța că „oamenii vechilor partide se luptă între ei pentru ocuparea conducerilor sfaturilor comunale ale FRN“; în zonă foarte activi erau și legionarii, cei mai fanatici fiind și primii care intraseră în partidul unic¹²³. Din județul Lăpușna se anunța că instituțiile locale erau dominate de foștii țărăniști, care acaparaseră toate funcțiile importante, înlăturându-și rivalii¹²⁴. Chiar în cazul unor lideri de primă mărime ai vechiului regim, faptul că în spatele motivației patriotice se ascundeau interese personale înguste, era pe deplin vizibil. I. Manolescu-Strunga, – fost membru de frunte al aripii tinere a PNL, economist, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor în Guvernul Tătărescu (1934–1937) și apoi ministru al Industriei și Comerțului –, trimitea conducerii FRN o scrisoare de adeziune la 18 octombrie 1939: „Am slujit cu fanatism – scria –, în curs de 30 de ani de viață publică o credință politică, care în trecutul nostru a adus mari servicii Țării și Neamului. Astăzi, în împrejurări atât de primejdioase, când interesele noastre naționale și de Stat sunt la o mare răspântie istorică, trebuie să facem neconținut abstracție de tot ce

---

¹²³ Idem, dosar 273, f. 60–61.

¹²⁴ Idem, dosar 330, f. 4.

ne-a despărțit în trecut, să închidem în inima noastră credințele care ne-au însuflețit și să fim legați și căliți într-o singură credință mântuitoare. [...] Strânși uniți să facem zid de apărare a hotarelor și pavăză în jurul Aceluia care străjuiește neadormit destinele României Mari”¹²⁵. Se încadraseră deplin în noul regim, chiar și la capitolul cultul lui Carol al II-lea.

Mai ales acțiunea de „destindere“, inaugurată de regimul carlist la sfârșitul lui 1939, în raport cu partidele politice, a sporit valul aderențelor dinspre acestea. Carol și-a dat seama de nesinceritatea noilor veniți, dar și de faptul că această năvală de interesați infirma ideea cu care se motivase constituirea partidului unic – un organism din oameni noi și nepătați. Împrejurările îl obligau, însă, pe rege să accepte coabitarea cu vechii politicieni. Pe 19 decembrie 1939, în jurnalul său, își recunoștea înfrângerea: „Tătărescu îmi vorbește de destinderea și de ideea de a atrage în Front mai multe personalități ale fostei vieți politice. E adevărat că, ca oportunitate, e bine, dar cât ne depărtează de prima idee a FRN, al unui ideal de viață nouă în politica Țării. Această idee, la care, din cauza circumstanțelor, n-am putut să mă opun, însemnează pentru mine încă ani de luptă spre a curăți atmosfera politică internă de tot vechiul politicianism îmbâcsit și rău făcător”¹²⁶.

În parte, tot „destinderea“ era vizată și prin reorganizarea FRN din iarna lui 1940. Pe 12 ianuarie 1940, cu supărare, Carol al II-lea nota de ce a acceptat-o. „Circumstanțele mă silesc să accept multe modificări care pentru mine aduc oareșcare atingere la ceea ce s-a dorit la început. Trebuie să cedez, ca să pot obține o oareșcare raliere, pe care eu n-o cred sinceră, împrejurul mișcării. Dacă mișcarea internațională n-ar fi așa de primejdioasă, n-ași fi cedat în ruptul capului. E cazul să aplic zicătoarea. «Dai mâna cu Dracul, până ce treci puntea». Dar această punte poate să îndepărteze pe toți acei cari ar voi ceva mai bine și mai curat decât tot vechiul personal politic. Trebuie să mă gândesc și să mă

---

¹²⁵ Idem, dosar 44, f. 50–52.

¹²⁶ Carol al II-lea *Între datorie și pasiune*, op. cit., vol. II (1939–1940), p. 75.

¹²⁷ Idem, p. 88.

străduiesc să găsesc ceva ca, de astă dată, pornind chiar din sânul mișcării, să se menție Frontul pe linia care trebuie”¹²⁷.

Cu toate insistențele lui C. C. Giurescu pe coarda patriotismului, nu au putut fi aduși în FRN principalii lideri „istorici”. De aceea, au fost izolați, poziția lor față de partidul unic și față de Dictatura Regală în general, nefiind cunoscută decât într-un cerc foarte restrâns. De aceea, cu atât mai valoroase sunt documentele care o prezentau. Unul dintre ele este o scrisoare particulară din 12 noiembrie 1939. Emitentul, generalul Gheorghe Moruzzi¹²⁸, îi prezintă unui prieten poziția lui Iuliu Maniu față de FRN, față de represaliile ordonate de Carol după asasinarea lui Armand Călinescu la 21 septembrie 1939; și, cel mai interesant, ni-l arată pe Maniu vizionar, indicând cu mare exactitate situația României și a lumii după războiul care abia începuse. Toate acestea, generalul le menționa ca fiindu-i expuse chiar de Iuliu Maniu, în timpul unei convorbiri avută cu el. Siguranța a interceptat scrisoarea generalului. Pentru că se cunoșteau de mult, Maniu a făcut în fața lui Moruzzi un larg excurs, abordând mai multe probleme ale momentului. „Șeful de fapt al FRN este însuși regele. Sunt oameni care consideră crearea unui partid unic potrivnică intereselor Țării; părerea lor poate fi greșită, dar fiind părere sinceră e respectabilă; fiind oameni de caracter, ei nu pot merge contra convingerilor lor înscriindu-se în Frontul Renașterii Naționale. Este oare drept, ca aceste persoane, care au curajul opiniei lor, să fie considerate pentru aceasta de Coroană, ca potrivnici Ei? Este un fapt, confirmat de mult prin experiență, și anume că un guvern se uzează numai prin faptul că guvernează, și aceasta cu atât mai repede, cu cât timpurile sunt mai critice: uzându-se Guvernul, se uzează și partidul pe care-l reprezintă și odată cu partidul și șeful său; adică, în împrejurările actuale, Majestatea

---

¹²⁸ Gh. D. Moruzzi (1876–1939) a avut o carieră strălucită în Armată: absolvent al Școlii Militare de la Saint-Cyr, Franța, 1897, apoi al Școlii de Aplicație de Cavalerie de la Saumur, 1899; a ajuns la gradul de general de divizie; trecut în rezervă în 1936. Vezi biografia pe larg la Mioara Georgescu, *Cadeții de la Saint-Cyr*, Edit. Militară, București, 2002, p. 257–262. Retras din activitatea militară, era un oponent politic al lui Carol al II-lea, întreținând cunoscute relații cu oamenii vechilor partide.

Sa. Este bine aceasta? Este în folosul Țării? Dacă ar exista un partid de opoziție, aceia care ar fi nemulțumiți de cârmuire, s-ar îndrepta spre acest partid. Criticile ar slăbi numai Guvernul, Regele rămânând deasupra partidelor. Prin urmare, prima condiție pentru a menține prestigiul Coroanei ar fi să fie pusă la adăpostul criticilor; nu se poate ca Regele să fie făcut răspunzător de toate măsurile, oricât de scandaloase și de ilegale ar fi unele din ele și de toate măsurile impopulare; ba să fie acuzat de a fi ordonat special ieșirea din legalitate, măcelărindu-se tineretul român după placul jandarmilor. [Viza reprimarea, fără judecată, a legionarilor.] Nu se poate ca părinții, frații, surorile, prietenii să acuze pe Suveran că le-a omorât un fiu, un frate, un soț, un amic. Presupunând că reușim să rămânem neutri până la sfârșitul războiului, este de temut că la masa verde, granițele noastre actuale să fie revizuite în dauna noastră. Cu regimul actual, cine va fi făcut răspunzător de pierderea unor teritorii? După război vor rămâne față în față două regimuri: democrație și comunism. Țările cu regimuri dictatoriale, care au răpit popoarelor libertatea, după secole de luptă pentru câștigarea ei, vor merge spre comunism; numai regimurile democratice vor rezista presiunii roșii". Subliniind încă o dată că ceea ce scrisese până aici erau părerile lui Iuliu Maniu, generalul Gh. Moruzzi adăuga: „Trec acum la părerile mele personale: cred că în împrejurările grele pe care le trăim, ar trebui să avem un guvern național, nu unul al FRN; a pretinde că toți fruntașii vieții politice care ar intra în acest guvern să se înscrie în FRN, nu ar întări această formațiune prin autoritatea lor morală, ci s-ar compromite ei înșiși; aceasta este atmosfera Țării. [...] Cu un guvern al FRN se compromite chiar Coroana, ceea ce poate avea rezultate catastrofale pentru Țară. Democrația o fi avut părți slabe, dar a făcut neatârnamarea Patriei și România Mare"¹²⁹.

---

¹²⁹ ANIC, fond FRN, Anexă, dosar 10, f. 1-2. Generalul Gh. Moruzzi își anunța prietenul că vrea să plece la Paris, pentru a nu fi constrâns să adopte o poziție publică față de evenimentele în curs, pe care nu le agreea; nu a mai ajuns să plece: la câteva zile după interceptarea scrisorii sale de către Siguranță, generalul va muri la București (19 noiembrie 1939).

Dr. N. Lupu, și el opozant ferm al FRN-ului, va încerca, în iarna lui 1940, să-i impună lui Carol al II-lea o formulă de compromis. Pe 9 februarie obține o audiență la rege, prezentând-o: Frontul împiedică solidarizarea tuturor forțelor în jurul lui Carol; de aceea, să se adopte un armistițiu politic până la sfârșitul războiului, „armistițiu în care s-ar pune în adormire FRN“ și s-ar face în loc o „uniune sacră“ în jurul monarhului. Acesta își nota în jurnal: „I-am răspuns că sunt absolut de acord asupra fondului, adică asupra acestei colaborări a tuturor forțelor, numai că ceea ce el numește uniune sacră eu numesc FRN și nu văd de ce se încurcă în forme, căci în acest Front toți pot veni să activeze, cerându-li-se numai să adopte un crez de morală și solidaritate națională.

---

¹³⁰ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, op. cit., vol. II, p. 104. Scena a fost descrisă și de C. Argetoianu: „Lupu a declarat regelui că [...] a urmărit patru lucruri: 1) Să dea stabilitate Guvernului, prea des schimbat din cauza necesităților de partid. Or, de la instalarea dictaturii, de la înlăturarea partidelor, șase guverne s-au succedat în mai puțin de doi ani! Prin urmare, primul scop n-a fost atins. 2) Să oprească puhoiul de legi pe care regimul democratic îl revarsă asupra Țării. De când cu noul regim, ritmul de promulgare a legilor a crescut însă în mod înspăimântător, încât nici profesioniștii nu se mai recunosc în noianul de legi ce apar zilnic. Iată că nici al doilea scop n-a fost atins. 3) Să purifice atmosfera morală în administrarea generală și locală. Or, nici acest scop n-a fost atins, căci se fură acum de sus până jos, de zece ori mai rău decât înainte. [...] Și la acest punct, Lupu a remis Regelui o lungă listă de pungășii cunoscute lui – și altora. Regele s-a uitat pe listă și s-a încruntat. 4) Să provoace o unire sufletească prin crearea FRN-ului și portul unei uniforme care să măgulească amorul propriu al cetățeanului. Acest scop a fost și mai puțin atins, căci în Front nu s-au înscris oamenii de voie, ci de nevoie, iar uniformă nu o poartă decât funcționarii, încolo nimeni. După ce a rezumat astfel falimentul încercărilor regale, Lupu a încheiat [...] cu constatarea că toată lumea iubește pe rege (!), că toată lumea e de acord cu fondul politicii lui, dar că nimeni nu e de acord cu forma acestei politici. [...] În concluzie a propus regelui desființarea FRN-ului, ca să vină toată lumea în jurul lui. Așa de bine a convins pe rege, încât acesta, înainte să strângă mâna de plecare doctorului, i-a spus: «De ce nu veniți să vă înscrieți toți în FRN?» Lupu era să-l înjure. S-a mulțumit să-i spună: «Aiasta nu se poate, Sire!» Vorba veche a lui Lascăr Catargiu“. Apud „Jurnalul Național“ din 23 iulie 2005 (fragment din *Însemnări zilnice*).

care sunt sigur că toți sunt de acord cu el, oricum s-ar fi numit ei în trecut“¹³⁰.

Deși mult mai ponderat, și o serie de lideri ai PNL s-au pronunțat deschis ostili Frontului. La 1 martie 1940, într-o audiență la rege, Dinu Brătianu critica partidul unic, din punct de vedere al sistemului instaurat; Carol era nevoit să recunoască, în jurnalul său: „Singurul raționament care m-a impresionat este acela că, chiar mulți dintre acei care conduc n-au încredere în el [în FRN], ceea ce, din păcate, este adevărat“¹³¹.

În ceea ce-i privește pe legionari, intrarea lor masivă în FRN, mai ales în toamna lui 1939 și la începutul lui 1940, era urmarea dorinței de a se salva în fața valului de represiuni fără precedent în Istoria românilor, ordonate de Carol al II-lea în septembrie 1939. Ziarele erau pline de scrisori „de desolidarizare față de mișcările subversive“ – foarte asemănătoare cu acelea de după asasinarea lui Corneliu Zelea Codreanu în 1938. Acum, printre cei mai cunoscuți semnatori ai unor asemenea scrisori era și Vasile Iasinschi, farmacist din Rădăuți, fost comandant legionar al Bucovinei, considerat de Jandarmerie ca „foarte bine cotate și apreciat de Codreanu“¹³². Un alt legionar cunoscut, Nicolae Teban, care stătuse în închisoare un an, scria: „În prezent nu mai am decât un singur crez: FRN“¹³³.

Singurul partid al cărui membri Carol nu și i-a dorit în partidul său a fost PCdR. Explicația este simplă: comuniștii erau dirijați din afara Țării, în totalitate, reprezentau interesele URSS-ului în România. De aceea, nu puteau accepta să adere la nici o organizație politică ce-și propunea apărarea granițelor. Ar fi intrat în FRN, doar dacă ar fi putut acapara posturi de conducere, prin care să schimbe politica externă a Statului. Ca urmare, comuniștii au fost urmăriți strict de către organele

---

¹³¹ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, op. cit., vol. II, p. 115.

¹³² ANIC, fond IGJ, dosar 6/1939, f. 139; scrisoarea lui V. Iasinschi a fost publicată și în „Universul“ din 22 octombrie 1939. V. I. va ajunge ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale în Guvernul Ion Antonescu din 14 septembrie 1940–26 ianuarie 1941.

¹³³ ANIC, fond FRN, dosar 44, f. 279.

repressive ale regimului carlist, manifestările lor fiind minuțios semnalate. Mulțimea documentelor pe această temă, în a doua parte a lui 1939 și la începutul lui 1940, indică faptul că pericolul comunist nu era deloc de neglijat. Dintr-un ordin al generalului I. Bengliu, comandantul IGJ, din 16 iunie 1939, aflăm că CC al PCdR luase hotărârea să se organizeze pe baze noi; să afișeze o poziție mai moderată față de regimul carlist și față de FRN, pentru a atrage masele de muncitori și țărani; fără a-și afișa convingerile comuniste, să pătrundă în organizațiile de la baza FRN, pentru ca, în caz de război, să lupte eficient în favoarea URSS și împotriva fascismului¹³⁴. (În acel moment, URSS mai afișa, încă, țelul antifascist; foarte repede, la sfârșitul lui august 1939, va renunța la proclamarea lui, în urma înțelegerii Molotov-Ribbentrop). Într-un alt ordin, din 26 august 1939, generalul Bengliu atrăgea atenția legiunilor de jandarmi din județe că PCdR înscrisese o parte a membrilor săi în breslele muncitorești (o altă creație a lui Carol), pentru a face propagandă împotriva regimului; din interiorul breslelor se încerca discreditarea reprezentanților muncitorilor agreați de regim și care ajunseseră membrii ai Parlamentului – Eftimie Gherman, Carol Bartha, Ion Flueraș –, prezentați ca „trădători și intereselor proletariului, pentru că s-au înscris în FRN, pactizând astfel cu capitaliștii”¹³⁵. Partidul Comunist va fi încurajat în activitatea sa de participarea URSS, cu succes, la războiul împotriva Poloniei; nu și-a pus nici o problemă de morală că Moscova lupta alături de Berlinul pe care până atunci îl criticase permanent. Se constata o intensificare a propagandei comuniste în centrele muncitorești și în Basarabia și Bucovina. Peste tot în fruntea comuniștilor erau minoritari – ruși, evrei, germani, ucrainieni, unguri, bulgari¹³⁶. În lupta împotriva acestei propagande a fost antrenat și FRN-ul, mai ales prin intermediul Gărzilor Naționale, cărora li se cerea, în decembrie 1939, să-i contracareze pe comuniști¹³⁷. Populația era,

---

¹³⁴ Idem, fond IGJ, dosar 7/1939, f. 39.

¹³⁵ Idem, dosar 14/1939, f. 57.

¹³⁶ Idem, dosar 15/1939, f. 117; dosar 16/1939, f. 1; dosar 53/1939, f. 6.

¹³⁷ Idem, fond FRN, dosar 159, f. 71.

astfel, bombardată cu teze diametral opuse: unii criticaau aspru regimul carlist, ceilalți îl lăudau. De obicei ambele tipuri de mesaj nu aveau eficiența scontată. La începutul lui 1940, Petre Cazacu, președinte al FRN din ținutul Nistru, raporta la București că a acționat în direcția întăririi proprietății private, a credinței creștine a populației – contracarând direcțiile de propagandă sovietică. Propunea popularizarea, prin presă și manifeste, a unor idei ca: „Peste Nistru comuniștii nu-i acceptă pe creștini“; „Peste Nistru copiii nu mai sunt botezați“; „Rușii de peste Nistru nu au voie să se ducă la biserică“; „Peste Nistru s-au luat de la gospodari vitele, viile, livezile, pământurile“; „Toți rușii sunt argați la colhozuri“ etc¹³⁸.

Așadar, raporturile dintre partidele politice, de toate nuanțele, și FRN, ca întruchipare a Dictaturii Regale, erau complexe. Oportunismul unor membri ai vechilor partide democrate, care au intrat în Front, nu putea duce la concluzia că acele partide au dispărut; chiar acei oportuniști abia așteptau să se revină la situația anterioară. Cu atât mai mult nu se poate vorbi de inexistența partidelor extremiste – Partidul Comunist și Mișcarea Legionară. Prin urmare, și în acest plan FRN nu și-a îndeplinit telul. Cu toată această realitate, liderii partidului carlist afirmau, de câte ori li se ivea ocazia, că partidele istorice au dispărut pentru totdeauna. Chiar ministrul FRN, C. C. Giurescu, într-un discurs la Câmpina, februarie 1940, spunea: „Când râul Prahova își va întoarce cursul, ducând apele din Dunăre către Sinaia și către munți, atunci va veni din nou vremea partidelor politice“¹³⁹.

---

¹³⁸ Idem, dosar 86, f. 30.

¹³⁹ Idem, dosar 250, f. 15. C. C. Giurescu va trăi el însuși momentul „întoarcerii cursului Prahovei“: din 1945 va face parte din Partidul Național Liberal – Tătărescu și va ajunge chiar deputat din partea acestui partid.

III

REORGANIZAREA FRONTULUI RENAȘTERII NAȚIONALE

În toamna lui 1939 s-a pus deschis problema unor modificări în Legea din 16 decembrie 1938 și în Regulamentul FRN din 3 ianuarie 1939. Erau dorite chiar de către Carol al II-lea, nemulțumit de felul cum acționa partidul unic. Înființarea unui minister special al FRN era o nouă dovadă a deosebitei importanțe pe care regimul o acorda Frontului, dar și o recunoaștere a faptului că, după aproape un an de la înființarea acestuia, ceea ce se așteptase nu fusese atins: nici în privința numărului aderenților, nici în privința influenței reale, a rolului său în societate, nici, mai ales, în solidarizarea românilor în jurul lui Carol

Se părea că fusese găsit omul potrivit care să conducă procesul de reorganizare și vitalizare a partidului, în persoana lui C. C. Giurescu; acesta era nu numai foarte inteligent, dar și foarte meticulos și ambițios. Neobosit, a încercat în toamna lui 1939, prin prezența sa în aproape toate județele Țării, să imprime un ritm nou activității partidului carlist, să înlăture formalismul de până atunci. Concomitent cu înființarea Ministerului, a fost alcătuit proiectul unei noi legi, care urma să cuprindă și un nou regulament – schimbând atât unele principii care stăteau la baza partidului, cât și unele mecanisme de funcționare. Modificarea Legii FRN, a organizării acestuia, făcea obiectul discuției dintre Carol al II-lea și Gh. Tătărescu, noul prim ministru, pe 19 decembrie 1939. Se dorea atragerea în Front a cât mai multor personalități ale vechilor partide, în contextul politicii „de destindere”, deși regele aprecia că asemenea

acțiune ar fi în contrast cu principiul de la început al FRN – „un ideal de viață nouă în politica Țării”. Tătărescu propunea ca până la cele mai mici nuclee, conducătorii Frontului să se confunde cu conducătorii administrativi. Carol se arăta numai parțial de acord¹. Regele credea necesară reorganizarea FRN datorită unor constrângeri externe în primul rând. La 12 ianuarie 1940, pe această temă a avut o întrevedere cu Gh. Tătărescu, M. Ghelmegeanu (ministru de Interne), C. C. Giurescu și Ernest Urdăreanu, notându-și în jurnal părerea de rău că este constrâns, de situația externă primejdioasă, să accepte un compromis². Așadar, era clar că atragerea membrilor vechilor partide și ai Mișcării Legionare nu avea la bază o dorință sinceră de destindere, așa cum nici cei atrași nu împărtășeau sincer ideile FRN.

Via agitație a ministrului C. C. Giurescu a trezit și ecouri negative la unii dintre fruntașii partidului unic, cei aflați de la început la conducerea acestuia și care se vedeau brusc trecuți în linia a doua. Începutul animozităților la adresa tendinței lui C. C. Giurescu de a se individualiza în fața regelui, prin mulțimea discursurilor și acțiunilor sale, datau chiar de la jumătatea lui octombrie 1939. Apoi ideea reformării FRN-ului a agitat și mai mult spiritele. S-a vorbit despre reorganizare, despre noi direcții de activitate, o reorientare în anumite planuri și chiar o nouă lege, la Consfătuirea secretarilor de ținut și de județ ai Frontului, ținută în clădirea Adunării Deputaților pe 23 octombrie 1939. Aici, primul ministru C. Argetoianu a lansat și ideea destinderii în raport cu toate forțele politice, anunțând că „ușile FRN sunt deschise pentru toți”³. C. C. Giurescu l-a susținut. Însă, mai mulți lideri ai Frontului și-au arătat suspiciunile față de acest val de schimbări ce se preconiza. Dintre aceștia, cel mai important era profesorul Victor Vâlcovici, unul dintre întemeietorii partidului. Se remarcase de la primele întruniri ale FRN. El lansase, la Craiova pe 22 decembrie 1938, formula

---

¹ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, Însemnări zilnice, ediție de Marcel Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, vol. II, 1996, p. 75.

² Idem, p. 88.

³ „România” din 25 octombrie 1939.

„Carol al II-lea cel mai capabil monarh al timpului”⁴. Ajunsesse membru al Consiliului Director și secretar general pentru categoria Industrie și Comerț. Iar din iunie 1939 era deputat, în Parlament surprinzând din nou cu o formulă originală: „Lovitura de Stat din 10 februarie 1938 nu este numi o revoluție politică [...], ci este o revoluție de ordin moral”; și exploata propagandistic însăși salutul FRN – „Sănătate!” –, considerat „expresia hotorării nestrămutate de însănătoșire a Neamului nostru”⁵. Așadar, era un om de bază al partidului, un adept necondiționat al regelui. Dar, tendințele autoritariste le accepta la Carol al II-lea, nu însă și la C. C. Giurescu; nu era de acord cu eclipsarea, de către acesta, a întemeietorilor partidului. De aceea, la 11 decembrie 1939, și-a scris demisia – trimisă primului ministru Gh. Tătărescu și ministrului Casei Regale, Ernest Urdăreanu (pentru a ajunge la rege). Era însoțită de două anexe. Pretextul demisiei era proiectul alcătuit de C. C. Giurescu de modificare a Regulamentului partidului, criticile aduse acestuia fiind expuse în anexa 1: Proiectul schimbă fundamental ideologia FRN; ideea de bază a lui – partidul trebuie să emane de la autoritatea de Stat, reprezentată printr-un ministru al Frontului. Astfel, organismul cel mai important al Frontului, format din secretarii pe categorii, ajunge a fi dependent de ministru; toate atribuțiile executive ale partidului – numiri, revocări, recompense, sancțiuni, directive – ar fi revenit ministrului. Noul Regulament ar instaura „o iradiere de sus în jos”; „Această concepție dacă s-ar realiza, ar steriliza complect noua organizație politică. FRN ar deveni, astfel, un complex de funcționari de Stat depinzând de un nou ministru. Virtutea sa de căpenenie, în vederea căreia a fost creat, anume aceea de a forma legătura sufletească dintre cetățeni și Guvern, i-ar fi anihilată”. Vâlcovici rămânea la părerea că FRN-ul trebuia să fie „emanația cetățeanului”. Pentru aceasta, proiectul lui C. C. Giurescu urma nu doar să fie modificat, ci înlocuit cu unul a cărui idee dominantă să fie crearea unui organism politic expresie reală a Națiunii, căreia să i

---

⁴ „Universul” din 24 decembrie 1938.

⁵ „Monitorul Oficial”, Adunarea Deputaților, nr. 7/1939, p. 128.

se garanteze în toate amănuntele de organizare puțința de a-și exercita în plin forțele puse în serviciul apropierei între Națiune și Guvern. Pentru a da greutate demersului său, Victor Vâlcovici adăuga o a doua anexă, cuprinzând o dare de seamă asupra activității sale ca secretar general al FRN, pe intervalul de la 23 ianuarie 1939, când fusese numit, la 10 decembrie 1939. Insista pe devotamentul dezinteresat cu care a servit totdeauna regele și Țara, „cu sacrificiul odihnei, energiei și câteodată a prietenilor mele”. Constata trist: „Azi simt că energia mea nu se mai poate plasa util în cadrul actual al Secretariatului general al FRN. Aceasta este explicația demisiei mele”⁶.

Cu toată opoziția lui Victor Vâlcovici, la 20 ianuarie 1940 va fi publicat Decretul-Lege pentru organizarea FRN⁷, care înlocuia atât vechea Lege, cât și vechiul Regulament, aducând schimbări importante. Țelurile partidului unic, menționate în articolul 3, erau foarte largi și vag expuse: „Urmărește întărirea Patriei prin întărirea ideii naționale, a cultului monarhic și a solidarității fiilor ei, întărirea familiei ca celulă socială, crearea unei vieți spirituale prin dezvoltarea credinței creștine și a culturii autohtone, propășirea materială, prin obligativitatea și cinstirea muncii; prețuirea dreptății sociale; organizarea profesională în concordanță cu prevederile Constituției”. Iar în articolul 4, se preciza că FRN formează spiritul civic în concordanță cu ideologia sa; reprezintă interesele cetățenilor și ale profesiunilor pe lângă Guvern și administrațiile locale, cărora le transmite toate doleanțele. În raportul către rege, care însoțea proiectul Legii, se menționa că cele două principii fundamentale care determinaseră înființarea FRN se păstrau în continuare: principiul unirii tuturor forțelor politice, având drept scop înălțarea Patriei; principiul reprezentării categoriilor profesionale prevăzute în Constituție. Modificările aduse aveau ca motivație expusă, constatările din primul an de funcționare, privind tehnica de organizare sau aplicare pe teren a celor două principii. Se afirma că noua organizare

---

⁶ ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 21/1939, f. 1-7

⁷ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 17/20 ianuarie 1940, p. 87-103.

va asigura: 1. O reprezentare reală a voinței membrilor Frontului, aplicându-se criteriul electiv; 2. Criteriul selectiv, exercitat de forurile de conducere ale Frontului, care alegeau dintre cei recomandați în urma consultării membrilor, pe cei considerați mai buni pentru alcătuirea conducerilor organizațiilor; 3. Unitatea de comandament; 4. Participarea la conducere a tuturor elementelor valoroase; 5. Adâncirea problemelor specifice diferitelor categorii sociale; 6. Prezentarea doleanțelor de interes general către Guvern, administrația de Stat centrală și locală. Cele mai mici organizații erau la nivelul comunelor; aveau în frunte un președinte, trei secretari (câte unul pentru fiecare categorie profesională prevăzută în Constituție), un sfat comunal din nouă membrii; toți urmau a fi aleși de săteni. La același nivel, funcționa o formațiune de Gardă Națională, cu un comandament al ei. Aceeași structură (fără sfat) era la nivelul plășilor – însă aici toți din conducere erau numiți. La județe apărea în plus o adunare județeană, formată din președinții organizațiilor comunale, și un sfat județean; la acest nivel, președinții și secretarii erau numiți de conducerea centrală a partidului, dintre cei recomandați de adunare. Structura se repeta la ținuturi. Aici, adunarea ținutală era formată din președinte, secretari și comandanții Gărzilor Naționale de județe și parlamentarii ținuturilor; ea desemnează membrii Sfatului ținutal; confirmarea o dă conducerea FRN. În sfârșit, în fruntea partidului unic se afla un președinte, un vicepreședinte – toți numiți prin Înalt Decret Regal –, un secretar general, trei prim-secretari, comandantul Gărzilor Naționale. Se înființa o Comisie superioară – formată din președintele Frontului, secretarul general, cei trei prim-secretari comandantul Gărzilor Naționale –, care conducea practic partidul. Organele deliberative vechi se păstrau: Consiliul Superior Național (180 membrii, câte 60 din fiecare categorie profesională; 90 desemnați de adunările ținutuale, 90 numiți de rege); Consiliul formula directivele politice ale Frontului, aproba candidaturile pentru Parlament; putea prezenta Guvernului dezideratele și observațiile asupra administrațiilor publice. Al doilea organism, Directoratul (30 de membri, câte 10 din fiecare categorie profesională), erau numiți prin Înaltul Decret Regal, dintre

membrii Consiliului Superior Național. Directoratul aproba bugetul FRN; rezolva problemele urgente. Consilierii regali, chiar dacă nu făceau parte din cele două organisme, puteau participa la ședințele acestora. Se înființau și cercuri de studii pe lângă fiecare organizație, pentru cercetarea problemelor specifice zonei, și pentru alcătuirea unor monografii științifice privind posibilitățile de dezvoltare. Așadar, ca noutăți în structura organizatorică erau: extinderea la toate organizațiile Frontului a sistemului de conducere printr-un președinte și trei secretari; înființarea sfaturilor; reprezentarea Gărzilor Naționale în toate formele de conducere; se întărește ideea existenței unor secții proprii ale minorităților naționale, putând participa efectiv la viața politică. În Raportul Guvernului se insista deosebit asupra rolului FRN de supraveghetor al administrației de Stat centrale și locale – trebuind să informeze asupra tuturor abuzurilor ce se constată. Alte noutăți: erau două categorii de membri ai Frontului – aderenți și activi, primii putând ajunge în a doua categorie după un stagiul de un an; femeile puteau constitui formațiuni speciale. Articolul 12 menționa faptul că funcționarii de Stat (la toate nivelurile), ai regiilor și caselor autonome, în general ai tuturor instituțiilor publice, precum și ai întreprinderilor particulare cu caracter de interes public, „trebuie să fie membri ai FRN; pe viitor, orice numire sau angajare de personal nou la instituțiile de mai sus, va fi condiționată de calitatea de membru al FRN. Membrii activi vor fi preferați, la numiri, celor aderenți“. Deviza FRN era: „Regele, Națiunea, Muncă și Credință“. Ordinea era revelatoare pentru regim, ca și textul Jurământului: „Jur credință M. S. Regelui Carol al II-lea. Jur dragoste și jertfă Patriei Românești. Jur ascultare și supunere FRN. Așa să-mi ajute Dumnezeu“. Regele era plasat înaintea Națiunii! Salutul membrilor era, ca și până acum, „Sănătate!“ Cea mai vagă atribuție a FRN era consemnată în articolul 24: „Președintele unei organizații FRN are rolul de a conduce viața politică locală“. Și prevederile privitoare la Gărzile Naționale erau destul de imprecise (articolele 43–45). Se menționa că Gărzile aveau drept scop „îndeplinirea tuturor însărcinărilor care cer inițiativă, curaj, abnegație și jertfă“. Trebuiau să acționeze în domeniul asistenței sociale

și al ridicării morale și materiale a comunei; să contribuie la îndeplinirea, de către FRN, a articolelor 3 și 4 din Lege, iar în timp de război colaborau cu organismele militare pentru menținerea liniștei și ordinii publice. Interesantă precizarea că Gărzile Naționale serveau ca „organ de ordine al FRN” – fără a se spune dacă era vorba de ordine la nivelul restrâns din partid, ori la nivelul larg al întregii Țări; în practică, Gărzile au înțeles că sunt organ de ordine pentru toată Țara, dublând astfel acțiunea Poliției și Jandarmeriei, și generând rivalități și conflicte cu acestea. Comandantul general al Gărzilor Naționale era numit de rege. Pentru a se evita conflictele de competență de până atunci, se făcea precizarea că Gărzile Naționale se află sub ascultarea președinților locali ai Frontului, doar pentru misiuni determinate și pentru instrucție și disciplină hotărând direct Comandamentul general.

Pentru a fi mai clară Legea, în „Monitorul Oficial” se publica și o schemă de organizare a FRN, cu stabilirea ierarhiei, a dependențelor de la președintele pe Țară, la președinții organizațiilor comunale.

O serie dintre modificări nu i-au plăcut regelui (sau așa avrut să se creadă), dar a fost silit să le accepte pentru a face partidul unic mai atractiv vechilor politicieni. În jurnalul său, nota: „Sanționând ieri Legea modificării FRN, adaug că răspunderea nu este a mea, ci a acelora cari au făcut mari presiuni pentru aceste modificări”⁸. (Însă, se știe că regele, prin jurnalul său, a vrut să lase posterității o imagine doar pozitivă și glorioasă a sa, indicând, pentru orice acțiune sau hotărâre negativă, vinovăția altora. În acest plan, a urmat practica liderilor „istorici”).

Obsesia lui Carol al II-lea, uniforme FRN, vor constitui și ele obiect pentru o nouă reglementare⁹, fiind abrogat Regulamentul din 20 februarie 1939. Se introduceau elemente noi pentru uniforme și se mergea până la cele mai mici amănunte, la fel ca la o instituție militară, deși era vorba de uniforme pentru civili. Erau atât de multe tipuri de uniforme, cu atât de multe elemente de diferențiere pentru ranguri, pentru categorii

---

⁸ Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 91.

⁹ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 107/10 mai 1940, p. 735–745.

sociale și profesionale, pentru diversele ipostaze în care trebuiau purtate, încât lectura Regulamentului crea impresia imposibilității aplicării lui. Uneori avea chiar precizări rizibile. Se purtau pieptare albastre (cu indicarea numărului de nasturi, găitane etc.), cămăși de două feluri, cravate de cinci feluri, pantaloni de două feluri; frac albastru, jachetă albă, fustă cloș „până la mijlocul gambei“, bluză, mantou, raglan – cu indicarea numărului de nasturi, a buzunarelor, găicilor și chiar a căptușelii. Mai erau pelerine, costume albe de vară, fulare, mănuși, pantofi de trei culori, ghete, bocanci, galoși, șoșoni, ciorapi, bonete, caschete (cu forme și însemne diverse), căciuli, pălării. Cea mai mare atenție era acordată semnelor distinctive, prezentate pe categorii: pentru membrii Guvernului și înalții funcționari și demnitari; pentru demnitarii FRN; pentru membrii Gărzilor Naționale. Conțineau epoletii, stele, petlițe, barete, insigne. Se făcea diferențierea și prin material, culoare, așezare. În sfârșit, mai erau podoabele: brasarde, insigne, decorații. Erau imposibil de reținut atâtea reglementări. De aceea, în practică au apărut foarte multe nereguli în purtarea uniformelor. Într-un document al FRN, emis chiar de Secretariatul General, din 10 aprilie 1940, se aprecia că se ajunsese „la adevărate caraghioslăcuri: indivizi cu fulare de toate culorile, roșu, alb, verde, cu paltoane civile, haine de piele etc., nu aveau însemnele distinctive gradului respectiv...”¹⁰. În aceeași zi, și George Potra, director la Departamentul Studii al Secretariatului General al FRN, semnala faptul că „debandada cu uniforme și epoletii este cât se poate de mare”¹¹.

Scopul principal al noii legi era concentrarea întregii populații în jurul lui Carol al II-lea, eliminarea oricăror opoziții; o unanimitate deplină în jurul regelui. Era obsesia oricăror dictatori. Chiar Gh. Tătărescu, primul ministru și vicepreședintele partidului unic, va enunța clar acest țel: „Frontul Renașterii Naționale se va confunda cu Țara

¹⁰ ANIC, fond FRN, dosar 23, f. 113–115

¹¹ Idem, dosar 137, f. 38–40. Mulți fabricanți s-au repezit să obțină monopolul confecționării diverselor elemente ale uniformelor FRN. Idem, dosar 399, f. 2–26.

însăși”¹². Pentru atingerea scopului urmărit, Legea trebuia larg popularizată. Va fi tipărită într-un tiraj destul de mare, 32 000 exemplare, broșura fiind trimisă, spre vânzare, tuturor președinților organizațiilor ținutale și județene. Apoi a fost tradusă în germană și italiană. Tirajul în italiană de 3 000 exemplare, va fi răspândit astfel încât să aibă efect și la Roma: 700 exemplare pentru Comisariatul General al Pavilionului României de la Expoziția Târgului Internațional de monstre din Milano; 2 000 exemplare pentru Legația României de la Roma (pentru a le da principalelor instituții de Stat și particulare italiene); 300 exemplare pentru instituțiile italiene din România¹³.

La fel ca în 1939, au început să curgă aprecierile la adresa noii legi, considerată perfectă. Generalul Petre Georgescu, comandantul Gărzilor Naționale ale partidului unic, își consemna părerile entuziaste și într-o circulară, din 15 februarie 1940, către toate unitățile din Țară. Era evident că dorea ca entuziasmul său să ajungă la urechile regelui. „Noua lege – scria – este socotită ca singurul mijloc de închegare a sufletului și conștiinței românești pentru binele Patriei. Ea a distrus și ultima speranță de a se mai reveni la ideea de partid. Doctrina și ideologia FRN prinde adevărate rădăcini în masele populației și le canalizează pe baza credinței, muncii și dragostei de Țară și Rege. Se așteaptă punerea la muncă, pentru interesul public, a tuturor forțelor vii ale Națiunii, în special întronarea moralei și cinstei în viața publică și de Stat”¹⁴.

---

¹² „România” din 24 ianuarie 1940.

¹³ ANIC, fond FRN, dosar 36, f. 37.

¹⁴ Idem, dosar 263, f. 1–2. C. Argetoianu avea o cu totul altă părere: „Cercurile politice sunt adânc tulburate. Toată lumea urlă împotriva regimului, împotriva lui Tătărescu și, ce e mai grav, împotriva regelui. [...] Printre cauzele imediate ale încordării de mai sus: [...] Modul tâmpit cum s-a alcătuit organizația FRN-ului”. Și o altă notă, a aceluiași, tot din februarie 1940: „Prezidiul FRN-ului ține în toate după-amiezile ședințe la Cameră pentru numirea șefilor de ținuturi și județe. E un bâlci scârbos... ca pe vremea electorală. Se bat pe locuri [...] Cum spurcă tot bietul nostru rege!” Vezi „Jurnalul Național” din 25 iunie și 13 august 2005.

La 23 ianuarie 1940, Carol al II-lea a numit conducerea FRN. Președinte era Alexandru Vaida-Voevod, consilier regal; vicepreședinte Gh. Tătărescu, primul ministru; secretar general C. C. Giurescu, ministrul FRN; prim secretari N. Cornățeanu, V. Moldovan, I. Bujoiu; comandant al Gărzilor Naționale, general Petre Georgescu¹⁵. Imediat, în „România“ apărea articolul cu titlul *O îmbinare fericită de virtuți politice: d-nii Al. Vaida-Voevod și Gh. Tătărescu*¹⁶. Conducerea se va menține sub această formă până la 4 martie 1940, când C. C. Giurescu devine ministru al Propagandei Naționale și demisionează din postul de secretar general al FRN, care îi revine lui V. Moldovan; în rândul primilor secretari este cooptat Aurelian Bentoiu¹⁷. Cum rolul cel mai important în partidul unic urma să-l aibă secretarul general, instalării în funcție a lui Victor Moldovan i s-a acordat o atenție deosebită, de față fiind cei mai importanți oameni ai partidului: Al. Vaida-Voevod, C. C. Giurescu, Radu Portocală, Petru Topa, Aurelian Bentoiu, N. Cornățeanu, I. Bujoiu etc. Prezentându-l laudativ pe cel numit, C. C. Giurescu a făcut și o schiță a viitorului program al FRN¹⁸. Conform practicii, proaspătul numit îi va scrie regelui: mulțumea pentru funcție și anunța că vrea să acționeze astfel încât Frontul să devină „un organism politic viu al Națiunii reîntoarsă la tradiția voevodală“; va consulta populația pentru numirile în ierarhia partidului; va vitaliza Gărzile Naționale; va colabora cu Straja Țării, Fundațiile Culturale Regale, asociațiile culturale, cu instituția Pregătirii premilitare, cu Ministerul Sănătății, cel al Comunicațiilor, Institutul Cooperației¹⁹. Un prim document semnat de noul secretar general confirmă statutul ziarului „România“ de organ oficial al FRN, condus de Cezar Petrescu²⁰.

Cum se aștepta, noutățile în privința organizării FRN au produs două feluri de reacții: unele pe deplin laudative, altele exprimând nedumeriri

---

¹⁵ „România“ din 25 ianuarie 1940.

¹⁶ Idem, din 26 ianuarie 1940.

¹⁷ Idem, din 18 martie 1940.

¹⁸ ANIC, fond FRN, dosar 36, f. 55.

¹⁹ Idem, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 34/1940, f. 1–3.

²⁰ Idem, fond FRN, dosar 36, f. 45.

sau chiar critici. Primele erau cele publice – de genul circularei semnate de generalul Petre Georgescu; apăreau în ziare, erau expuse în adunări publice, sau se găseau în diverse documente semnate de cei doritori să intre sau să se mențină în grațiile regelui. A doua categorie de reacții nu a răzbătut în opinia publică. Cele care-i aveau ca autori pe membri ai Frontului s-a încercat a fi rezolvate în întruniri cu conducătorii partidului. În această categorie se încadrează întrunirea din 16-18 martie 1940. „de lămurire“, din clădirea Adunării Deputaților; fuseseră chemați toți președinții organizațiilor FRN de la ținuturi, județe și municipii²¹. La ea participa întreaga conducere a partidului. Al. Vaida-Voevod lansa celor prezenți un îndemn la dezbatere deschisă, menționându-și convingerea că formulele propagandistice folosite până atunci nu-și aveau acoperirea în practică: „Vă rugăm pe fiecare să spuneți cu toată sinceritatea, *aici între noi* [subl. n.], ce s-a lucrat până acum“. Neîmplinirile – pe care conducerea Frontului, conform arhivei păstrate, le știa –, nu trebuiau făcute publice. Primul-ministru, Gh. Tătărescu, întârea și el ideea: „Ceea ce discutăm aici rămâne între noi“. Șefii diverselor organizații din Țară au luat în serios îndemnul. Petre Andrei, ministru al Educației Naționale și președinte al Organizației FRN din ținutul Prut, dezvăluia faptul că încheierea procesului de organizare la nivelul județelor fusese o minciună; în județele Bălți și Baia nu existau președinți iar despre Soroca „nu avem nici o știre, dacă președintele care s-a propus a primit sau nu. [...] Nu ni s-a dat nici un semn de viață“. Gheorghe Vântu, subsecretar de Stat la Interne și președinte al FRN din ținutul Suceava, considera și el că are o situație foarte critică: îi lipseau patru președinți de județ – Suceava, Rădăuți, Dorohoi, Cernăuți. Organizarea era întârziată și în Roman și Botoșani. Erau, în multe locuri, rivalități între prefectii militari și FRN, mai ales pe tema numirii primarilor.

---

²¹ Idem, f. 55. Stenograma adunării din 16–18 martie 1940, Idem, dosar 24. Și în februarie 1940 avusese loc o asemenea întrunire la vârful FRN, tot în clădirea Adunării Deputaților, prilej pentru C. Argetoianu să scrie că „Turma FRN-ului s-a adunat la Cameră [...] Faliment înainte de a se deschide tarabele“. Vezi *Însemnări zilnice*, în „Jurnalul Național“ din 13 august 2005.

Problema raporturilor cu administrația era pe larg abordată de primul-ministru, promițând că va acționa pentru ștergerea animozităților: „Între Front și Guvern, între Front și administrație trebuie să existe în permanență o legătură și o încredere reciprocă. Numai așa eforturile Guvernului, ale administrației și ale Frontului vor putea avea rezultatele pe care la dorim cu toții“. Scuzele atitudinea rezervată față de partidul unic a prefectilor militari, lăudându-i pentru că reușiseră, prin măsurile lor ferme, să înlăture starea de confuzie, de dezordine, primejdioasă. Numirea lor „a fost o măsură necesară și salutară. Toții oamenii aceștia și-au făcut datoria“. Dar, administrația numită de prefectii militari își încheiase misiunea; „Trebuie să vină alta – spunea Tătărescu –, mai apropiată de nevoile oamenilor, legată FRN“. Vor fi păstrați doar prefectii care se dovediseră foarte buni; „Vor fi păstrați în sensul că vor intra în carieră, își vor dezbrăca uniforma și vor îmbrăca uniforma Frontului, vor fi emanațiunea și exponenții FRN, cu credințele Frontului și cu metodologia politică și administrativă a Frontului. Pentru ceilalți, intrăm pe calea definitivă a reorganizării Țării: prefecti de carieră“. La fel va fi în toată administrația; vor fi puși doar oameni ceruți de FRN. Plasarea fermă a primului-ministru de partea partidului unic în rivalitatea cu prefectii militari a fost foarte apreciată de cei prezenți. De altfel, încă de câteva luni primul-ministru îi propusese lui Carol al II-lea ca administrația să se confunde cu Frontul. Regele notase: „În fond, ideea politică nu e rea, dar cred că trebuie păstrată ca un deziderat, o năzuință cel mult, dar în nici un caz o obligațiune. Administrația nu trebuie supusă tiraniei unui partid, chiar dacă el e FRN și, pe de altă parte, un bun cunoscător politic nu este totdeauna și unul bun administrativ“²².

La aceeași întrunire din martie 1940, pe larg a fost dezbătută și problema raporturilor cu vechea lume politică²³. În majoritatea județelor, reprezentanții fostelor partide politice acceptaseră să intre în partidul unic. Președintele FRN Neamț declara: „Am luat contact cu toți

²² Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 75.

²³ ANIC, fond FRN, dosar 24. – stenograma întrunirii din 16–18 martie 1940.

frunzașii fostelor partide. La toți am găsit primire foarte bună, toți mi-au dat concursul“. La Orhei „Nici nu mai poate fi opoziție în județ, fiindcă toate elementele de valoare, cari au fost în partide, au acceptat demnitățile pe cari le-am oferit“. La fel în județul Cetatea Albă, unde „Frontul s-a înțeles cu toate partidele perfect“. Președintele partidului unic din Tutova aprecia: „Am găsit înțelegere deplină și armonie între cele trei partide care au avut un rol în viața politică a județului și țin să mulțumesc în special reprezentanților Partidului Liberal, fostului șef și deputat de acolo, dl. Guriță, pentru deosebita înțelegere cu care m-a ajutat în această organizare“. În Ismail țărăniștii și liberalii colaboraseră sincer la crearea FRN. Se indicau și numărul de posturi obținute de fiecare dintre fostele partide. Nu peste tot, însă, era aceeași situație. Dificultăți produsese liderii țărăniști și liberali din ținutul Marea, așa cum raporta Radu Roșculeț. Și în județul Someș liderii țărăniști se mai agitau; la fel în Maramureș, unde activitatea opoziționistă era condusă de preotul Vasile Lazăr, frate cu liderul PNT Ilie Lazăr; în Făgăraș vechile partide se refăceau păstrându-și linia²⁴. Pentru aceeași regiune a Transilvaniei, generul Petre Georgescu afirma că PNT-ul mai este încă tare²⁵. Existau, însă, și aici județe în care se considera că activitatea opoziționistă a încetat în totalitate, precum Bihorul și Târnava Mică²⁶. Analizate în general documentele (de obicei rapoarte de activitate) organizațiilor județene ale FRN dau o imagine contradictorie privind raporturile cu partidele politice; de multe ori se lasă impresia unei prezentări subiective, înfrumusețate, a realității, pentru ca președintele local să obțină aprecierea de la centru. Coroborate cu documentele Poliției și Jandarmeriei, se poate ajunge la o imagine mai aproape de adevăr.

Dacă pe ansamblu se putea considera că în mare parte politica de „destindere“ din prima parte a lui 1940 avusese în mare parte succes în ceea ce-i privește pe reprezentanții fostelor partide politice democratice,

---

²⁴ Idem, dosar 273, f. 17; dosar 365, f. 5; fond FRN Anexă, dosar 2, f. 161.

²⁵ Idem, fond FRN, 178, f. 87.

²⁶ Idem, dosar 273, f. 16; dosar 276, f. 2.

cu legionarii s-a mers mai greu. Aceasta și datorită faptului că erau considerați mai periculoși. Cu unii lideri legionari au avut întrevederi reprezentanți de primă mărime ai regimului carlist: ministrul de Interne, M. Ghelmegeanu, și generalul Ion Bengliu – la sfârșitul lui februarie și începutul lui martie 1940. O scrisoare a șefului legionarilor din județul Bălți, interceptată de Serviciul de informații al Gărzilor Naționale, prezenta întâlnirea de la Ministerul de Interne din 20 februarie 1940, a liderului legionar Vasile Noveanu. Concluzia fusese că „posibilitatea unei destinderi este reală“, de aceea trebuiesc înmulțite contactele directe²⁷. Conducerea partidului unic aprecia că raporturile cu Germania impuneau o atragere a legionarilor, deoarece aceștia „sunt total filo-germani, fapt cunoscut de Berlin“²⁸. Și IGJ înregistra tendința legionarilor de a se lăsa atrași în Front²⁹.

Doar cu PCdR nu s-a vrut nici o „destindere“ nici în 1940. Comuniștii erau foarte atent urmăriți și se încerca contracararea acțiunii lor propagandistice. La întrunirea pe țară a FRN din martie 1940 se afirmase că dintre toate curentele politice, cel mai periculos era cel comunist, care „ia proporții“. Și Ministerul de Interne ajungea la aceeași concluzie: se intensificase propaganda având drept scop instigarea populației și Armatei contra formei de Stat; câștigarea populației și Armatei de partea URSS; instigarea la greve, sabotaje, terorism mai ales contra industriei de război. Se foloseau manifeste, posturi radio; se înființau nuclee comuniste și la sate; se făcea propagandă de la om la om, ori prin intermediul unor broșuri și al ziarului „Scânteia“. Se știa că PCdR dispunea de fonduri primite din străinătate și că se folosea de „elementul evreiesc, eternul dizolvant moral al tuturor neamurilor în

---

²⁷ Idem, dosar 141, f. 43; Idem, fond IGJ, dosar 55/1939, f. 98, 158–168.

²⁸ Idem, fond FRN, dosar 273, f. 61.

²⁹ Idem, fond IGJ, dosar 55/1939, f. 211–217. Ținut la curent cu acțiunea de atragere a legionarilor, Carol al II-lea o aproba: „Sper din tot sufletul că această raliere este sinceră și că mâine vom porni la drum cu un nou avânt și ca FRN astfel să devie o realitate“ – nota regelui la 4 martie 1940. Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 116.

mijlocul cărora trăiesc și creatorul de situații tulburi“. Alertată, astfel, și dinspre Ministerul de Interne și dinspre Ministerul Apărării Naționale, conducerea FRN, transmitea, la 8 mai 1940, o circulară către toți președinții organizațiilor sale din ținuturi, județe și municipii – cerându-le să combată ferm curentul comunist și să amplifice propaganda „românismului curat“³⁰.

Toate acțiunile întreprinse la începutul lui 1940 – modificarea majoră a Legii și Regulamentului FRN, „destinderea“ cu vechile partide și cu legionarii, aducerea unor oameni noi în conducerea partidului unic –, nu au dus la rezultatele scontate; însăși procesul de organizare a FRN, la toate nivelurile, cu excepția celui central, era tergiversat. Faptul a trezit mari nemulțumiri la București, fiind interpretat și ca o rezistență tacită față de regimul carlist în ansamblu. Ca urmare, s-au dat ordine ferme cu termene de îndeplinire. Pe 21 februarie 1940, C. C. Giurescu transmitea ordinul circular 1 061, pentru alcătuirea tabelelor cu persoanele recomandate pentru posturile de secretari, însoțite de memorii explicative și de fișele de caracterizare a celor recomandați³¹. La 9 aprilie se ordona ca, până la 15 mai 1940, să se încheie procesul de formare a sfaturilor FRN, la nivelul ținuturilor³². De asemenea, se cerea încheierea procesului de propunere și de numire a președinților și secretarilor la ținuturi și județe; la 8 mai, Secretariatul General al FRN trimitea, în acest sens, ordinul telegrafic nr. 829, în termeni ultimativi³³. Maldăre de liste cu propuneri au ajuns la București³⁴; li se alăturau fișele personale –

---

³⁰ ANIC, fond FRN, dosar 6, f. 69–70; dosar 8, f. 4–7; dosar 36, f. 30. În Arhiva FRN numeroase consemnări ale activității comuniștilor, manifeste, întruniri, atenționări asupra pătrunderii comuniștilor în FRN etc. Idem, dosar 21, f. 51–52; dosar 167, f. 1–2; Idem, fond FRN, Anexă, dosar 2, f. 161 ș.a.m.d.

³¹ Idem, fond FRN, dosar 115, f. 4.

³² Idem, dosar 6, f. 40.

³³ Idem, dosar 49, f. 43.

³⁴ Idem, dosar 7, f. 91–104; dosar 9, f. 218, 234–240; dosar 53; dosar 71, f. 67; dosar 47, f. 2, 5, 80; dosar 48, f. 2, 17; dosar 49, f. 1; dosar 50, f. 22; dosar 58, f. 3; 5–6, 22, 67; dosar 79, f. 21; dosar 80, f. 1–50; dosar 85, f. 2–22; dosar 115, f. 1–2, 5, 15; dosar 118, f. 5.

indicau activitatea politică trecută, prestigiul în localitate, onestitatea etc. Între cei propuși pentru numire erau și multe personalități reale: în ținutul Bucegi – M. Ghelmegeanu, Istrate Micescu, Gr. Periețeanu, Voicu Nițescu, Victor Jinga; în Olt – Ion Gigurtu, Cezar Petrescu, Alexandru Radian, Gh. Ionescu-Șișești; în ținutul Marea – Mihail Ralea, Radu Roșculeț, Aurelian Bentoiiu, Petre Topa; la Dunărea de Jos – Radu Portocală, Grigore Gafencu; în Prut – Petre Andrei, Mircea Cancicov; la Suceava – Gheorghe Vântu, Romulus Căndea, Grigore Nandriș; în Mureș – Mihail Șerban, Traian Pop; în Someș – Nicolae Zigre, Sever Dan, Aurelian Ionașcu, Dan Partenie; în Timiș – Silviu Dragomir; la București – Constantin Angelescu, Gh. M. Cantacuzino³⁵. Fișele de caracterizare a candidaților la posturi, privite în lumina activității viitoare a personalităților respective, devin interesante fie prin exactitatea lor, fie pentru depărtarea lor de realitate. La București era recomandat pentru funcția de secretar, la categoria profesională Muncă și Agricultură, la un sector, Lothar Rădăceanu – viitor apripit susținător al regimului comunist; în fișa sa personală se scria, la rubrica „Moralitate”: „Foarte bun deputat. Este un om de o moralitate și conștiinciozitate deosebite”; la „Aptitudini”: „Cult, idealist și înflăcărat luptător pentru apărarea drepturilor muncitorești”; la „Popularitate”: „Foarte bine cunoscut în rândurile muncitorilor din întreaga Țară”³⁶. În fișa lui Grigore Ciorte, de la Târgu Mureș, se scria: „Distins profesor, care pentru puterea lui de organizator este de mulți ani directorul Liceului, [...], pentru onestitatea sa îndeosebi cunoscută, pentru caldul lui patriotism care îl caracterizează și-a asigurat stima tuturor”³⁷.

În rapoartele trimise la centru în primăvara lui 1940, adesea se făcea referire și la felul cum privea populația reorganizarea FRN. Răzbăteau, uneori, și formulări neconforme cu entuziasmul dorit de regimul carlist.

---

³⁵ Idem, dosar 273, f. 3–5. Multe din aceste tabele cu propuneri erau văzute și adnotate meticolos de către C.C. Giurescu, cu aprecieri la adresa unora din cei propuși. Vezi și Idem, dosar 47, f. 2, 5.

³⁶ Idem, dosar 11, f. 2.

³⁷ Idem, dosar 80, f. 25.

Rapoartele din mai multe județe includ expresia „nu s-a putut constata un entuziasm pentru FRN“, deși lumea era satisfăcută că scăpase de luptele politice dintre vechile partide³⁸. Dar, cele mai multe dări de seamă cuprindeau raportări triumfaliste; manifestațiile publice ale Frontului adunau un număr foarte mare de oameni. Pentru a da o greutate mai mare unor asemenea manifestări, la cele mai importante participau și reprezentanți ai conducerii centrale a partidului unic inclusiv unii care dețineau și posturi de miniștri. Cele mai multe, din această categorie, au avut loc în mai 1940³⁹. De fiecare dată, liderii ținutului sau județului trimiteau, conform tradiției, telegrame lui Carol al II-lea, fiecare străduindu-se să găsească expresii de maximă prețuire a activității regelui; se crează impresia, pentru cel care citește aceste documente, unei adevărate întreceri naționale pe tema laudării regelui.

*

Declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial a agravat mult problemele pe care regimul calist le dorea rezolvate prin intermediul FRN, în primul rând în regiunile amenințate de tendințele revizioniste ale statelor vecine; aici, problema loialității minorităților etnice nu a fost rezolvată real, acesta fiind principalul eșec al acțiunii partidului unic.

În Transilvania și Banat erau concentrați majoritatea maghiarilor și germanilor, ceea ce dădea forță acțiunii acestora, alimentată permanent de propaganda dinspre Ungaria și Germania. Există o deosebire: dacă dinspre Ungaria veneau mai ales îndemnuri la acțiuni revizioniste, separatiste, dinspre Germania se transmiteau îndemnuri mai ales pentru acțiuni cu țeluri autonomiste în cadrul Statului român. Cu toată această deosebire vizibilă, se constata, totuși, o anumită susținere reciprocă între cele două minorități, pe măsura evidențierii așteptărilor Ungariei ca dezideratele ei teritoriale să fie îndeplinite sub patronaj german.

---

³⁸ Idem, dosar 24, f. 69.

³⁹ Idem, dosar 21, f. 38–39; dosar 36, f. 17; dosar 58, f. 26.

Cenzura Dictaturii Regale nu lăsa să răzbată în mass-media ideea existenței unei opoziții față de Statul român din partea minorităților, ceea ce însemna și o opoziție față de regimul carlist. Dar, acutizarea problemei –, odată cu evoluția europeană nefavorabilă sistemului statuat la Versailles după Primul Război Mondial, așadar nefavorabilă și României care-și găsisese recunoașterea internațională a noilor sale granițe în cadrul acestui sistem –, era bine cunoscută de către autoritățile centrale de la București, asupra ei fiind atenționate aproape zilnic prin rapoartele unităților de jandarmi, ale Poliției și Siguranței. S-au implicat pe deplin în acest flux informațional și organizațiile teritoriale ale FRN, dinspre care, însă, veneau uneori și informații contradictorii: cele mai multe erau trimise pentru a alarma Bucureștiul asupra loialității minorităților; altele, însă, indicau deplina loialitate a acestora. Relatările liniștitoare erau rodul acțiunii de dezinformare a secțiilor minoritare din cadrul FRN. Scopul era dublu: de adormire a vigilenței autorităților și de obținere a satisfacției unor noi cereri, prin invocarea loialității afirmate. Mai ales liderii maghiari au excelat în tentativa de a-și mistifica adevăratele sentimente și țeluri, încadrându-se deplin în sistemul cultului personalității lui Carol. Multe documente subliniază această tendință. Județul Ciuc era locuit în proporție de 84 la sută de maghiari. Aici, Secția Maghiară a FRN era foarte activă, sub paravanul partidului unic desfășurând o intensă acțiune revizionistă; lider al Secției era deputatul Kovacs Carol. Cu toată această constantă și vizibilă direcție de acțiune, imediat după declanșarea războiului, în octombrie 1939, își arăta, printr-o telegramă, deplina susținere pentru Carol al II-lea: „Cetățenii județului Ciuc, de origine etnică română, maghiară și alte naționalități, întruniți la serbarea și la adunarea populară a FRN, depun la picioarele Tronului omagiile lor respectuoase în aceste vremuri de grea încercare pentru Țară, vă înțeleg și vă urmează fără șovăire în opera de redresare a Statului, asigurându-vă de cel mai nețărmurit devotament, iar astăzi în clipe de entuziasm, vă urează din tot sufletul să trăiți Majestate mulți ani fericiți!”⁴⁰. Însă, din

---

⁴⁰ Idem, dosar 246, f. 59.

același județ, în aceeași toamnă a lui 1939, secretarul român al Organizației FRN din plasa Gheorgheni, Teodor Anastasiu acuza „o pronunțată ostilitate din partea intelectualității maghiare. Faptul acesta, fără să surprindă prea mult, contrastează totuși ciudat cu unele repetate declarații ale reprezentanților minorității maghiare cari, în cadrul diferitelor adunări ale FRN și-au manifestat loialitatea față de Statul român. Să ne fie îngăduit a exprima aici, cu toată sinceritatea, convingerea că minoritatea maghiară [...] este departe de a se încadra cu sinceritate în viața Statului. Orice revendicare satisfăcută este socotită o manifestă dovadă de slăbiciune, care chiamă nenumărate alte revendicări. Pasivă până la amorfism față de tot ceea ce înseamnă viața Statului nostru român, cu multiplele ei greutăți actuale, minoritatea maghiară rămâne permanent debitoare, constituind, cel puțin în această regiune secuiască, o insulă de vrăjmășie, pe ale cărei servicii, evident, nu se poate conta”⁴¹. Același lider al FRN revenea asupra problemei, într-un raport amplu din februarie 1940, nuanțând: cu adevărat periculoși sunt liderii maghiarilor, nu masa mare a minoritarilor. Totodată, transmitea un avertisment ferm față de politica excesiv îngăduitoare a Bucureștiului: „Cei care trăiesc în mijlocul acestei enclave, care este Secuimea [...], știu ce înseamnă în viața de toate zilele rezolvarea favorabilă a unei revendicări maghiare – o breșă în armătura suveranității naționale și un punct puternic de sprijin pentru alte viitoare revendicări. [...] Nu atitudinea veșnic nemulțumită a cercurilor politice din Ungaria trebuie să ne împingă pe panta aceasta a abdicărilor fără nici un rost și nici burzuluiala anumitor grupuri minoritare de la noi, în contact prea strâns cu Budapesta. Căci politica Ungariei, așa cum s-a manifestat ea până acum, nu este o politică de revendicări pentru minoritățile ei din afara granițelor, cât mai ales o politică de anexiune. Revizionismul maghiar în forma lui pură, aceasta o urmărește”. De ce atunci, întreba liderul FRN, Statul român și Frontul vor să facă un nou Statut al minorităților? „Ca să dăm satisfacție Budapestei? Dar Budapesta se va declara totdeauna

---

⁴¹ Idem, dosar 79, f. 1–7.

nemulțumită, chiar dacă prin absurd am crea ungurilor din România un regim mai bun decât românilor de baștină“. În județul Ciuc, anunțatul nou Statut al minorităților, cu noi drepturi pentru aceasta, Statut promovat de FRN, a produs vii nemulțumiri printre români: „Se cunoaște situația tristă de inferioritate economică și culturală a elementului românesc față de cel minoritar. Și totuși, astăzi elementului minoritar i se crează condițiuni de existență și mai bune decât cele avute până acum, în timp ce elementului românesc din Secuime, asupra căruia timp de zeci de ani s-a exercitat o necruțătoare politică de maghiarizare, de la Unire și până azi cu nimic nu pare a i se fi îmbunătățit situația“. Administrația din „Secuime“ era aproape în întregime în mâna maghiarilor; la Miercurea Ciuc, Odorhei, Sf. Gheorghe, Gheorgheni, aproape toți funcționarii erau maghiari. Lucid, autorul raportului către conducerea FRN atenționa și asupra consecințelor acțiunii centrifuge a minorităților asupra stabilității generale a Statului: „Nu știm cum va răspunde această administrație maghiară în momentele dificile pentru Statul nostru, la ceea ce se cheamă sentimentul de solidaritate națională. Însă, am până acum toate motivele să mă îndoiesc de sinceritatea și loialitatea ei“. Astfel, un nou Statut, cu noi drepturi pentru minoritari, nu va consolida România; „El nu va rezolva nimic. Va găsi poate în presa străină aprecieri măgulitoare asupra spiritului nostru atât de excesiv tolerant. Dar problema va rămâne și mai departe întreagă“. Secuii – scria – sunt impresionați doar de „spiritul de autoapărare“; el nu trebuie să slăbească, mai ales pentru că situația externă este atât de complicată. [...] Satisfacerea revendicărilor, cerute în numele minorității maghiare, este interpretată pretutindeni în lumea minoritară, ca un semn de slăbiciune și de frică. Satisfacerea acestor revendicări [...] ar întări și mai mult grupul dușmanilor noștri în interior“⁴².

Cele semnalate din județul Ciuc erau confirmate și pentru alte județe. Rezulta și condiționarea pe care maghiarii o făceau, pentru rămânerea lor în FRN, de acceptarea unor cereri din ce în ce mai mari. S-a ajuns

---

⁴² Idem, f. 10.

ca, în județul Odorhei să se amâne, în mai 1940, depunerea jurământului cadrelor FRN-ului, „până la rezolvarea definitivă a chestiunilor puse de Comunitatea Maghiară din Ardeal”⁴³. Era un adevărat șantaj, scena reprezentând-o chiar partidul carlist. Într-o dare de seamă înaintată de Comandamentul Gărzilor Naționale ale FRN din județul Odorhei conducerii de la București, pe 25 martie 1940, erau din nou trase semnale de alarmă: Comunitatea Maghiară din județ activa numai formal în cadrul FRN, conform acordului din 17 ianuarie 1939; scopul afișat era promovarea intereselor economice, culturale, sociale ale maghiarilor, însă, scopul real era politic, promovat constant de către președintele Secției, deputatul Filló Francisc. Conform Constituției, preoții și învățătorii nu aveau voie să facă politică, dar, maghiari toți fac parte din Comunitate și toți sunt „adevărați apostoli ai iredentismului maghiar”. Acordul semnat de Armand Călinescu era apreciat ca fundamental greșit – de către români –, deoarece prin crearea Secției Maghiare „s-a făcut un total separatism al maghiarilor față de tot ce este românesc”. Odorheiul era județul cu cei mai mulți minoritari – 90 la sută din locuitori erau secui. Înainte de înființarea FRN erau divizați în partide politice; „Astăzi, însă, toți secuii sunt înscrși în Comunitatea Maghiară, iar doleanțele și cererile lor se rezolvă prin conducerea Comunității. [...] Niciodată n-au fost mai bine organizați și niciodată cauza secuiască nu s-a confundat mai bine cu cauza maghiară și niciodată nu au fost mai strânși uniți”⁴⁴.

În condițiile toleranței, mărită după înființarea FRN, față de acțiunile antiromânești, procesul de maghiarizare continua, într-un ritm mai intens decât înainte de 1918. În aprilie 1940, în județul Odorhei mai existau numai trei comune românești. Altele, care fuseseră românești și care aveau în continuare chiar nume românești clare, precum Vlăhița, fuseseră maghiarizate. La Vlăhița, „unde pe vremuri erau numai români”, din 400 familii, doar 60 mai erau românești; nu aveau biserică românească, preotul locuind și slujind într-o casă cu chirie; toți funcționarii erau

---

⁴³ Idem, dosar 85, f. 22.

⁴⁴ Idem, dosar 323, f. 3–6.

unguri. Concluzia: „Românii o duc greu, sunt batjocoriți, înlăturați de la orice fel de avantaje, priviți rău de restul populației“, prigoana aceasta fiind condusă de către intelectualii secui, „apostoli ai șovinismului“⁴⁵. Comunicări de acest gen – prezentând politica de maghiarizare corelată cu aceea revizionistă, având drept inițiatori și pe liderii Secției Maghiare a FRN –, veneau din întreaga Transilvanie; în toamna lui 1939 și prima parte a lui 1940, nu exista raport al unităților de jandarmi din regiune care să nu prezinte fapte pe această linie⁴⁶. Jandarmeria confirma rapoartele liderilor români ai organizațiilor FRN: partidul unic era folosit în scopuri revizioniste. Agenții unguri cutreerau satele transilvănene sub pretextul propagandei pentru înscrierea în Front, dar transmiteau ordinele Budapestei⁴⁷. Fenomenul era atât de larg, încât Ministerul pentru Minorități Naționale s-a văzut obligat să trimită, sub semnătura ministrului Silviu Dragomir, o atenționare asupra lui, generalului Gabriel Marinescu, subsecretar de Stat în Ministerul de Interne. Printre cei mai activi propagandiști se evidenția baronul Atzel Ede (Edmund), din Zau de Câmpie, care cutreera satele locuite de maghiari, anunțându-i de apropiata intrare a trupelor Ungariei în România, și le cerea să se pregătească pentru a le ajuta⁴⁸. Conducerea IGJ s-a alertat și ea de amploarea fenomenului desfășurat sub umbrela FRN; de aceea, generalul Bengliu ordona, repetat, stricta supraveghere. Tuturor legiunilor de jandarmi li se trimitea chiar o broșură cu titlul *Terorismul maghiar*, prezentând metodele de acțiune ale acestuia, cu scopul de a-l putea contracara⁴⁹. Pe teren, însă, organele represive ale Statului și-au redus activitatea numai la

---

⁴⁵ Idem, f. 23–24.

⁴⁶ Printre altele vezi și Idem, fond IGJ, dosar 64/1939, cuprinzând rapoarte atât din 1939, cât și din 1940. O notă a Jandarmeriei anunța conducerea Gărzilor Naționale ale FRN că unii lideri al Secției Maghiare fuseseră acceptați în posturi de conducere, deși erau cunoscuți ca „înfocați iredentiști maghiari“ – Idem, fond FRN, dosar 273, f. 75.

⁴⁷ Idem, fond IGJ, dosar 12/1939, f. 5.

⁴⁸ Idem, dosar 14/1939, f. 155.

⁴⁹ Idem, dosar 11/1939, f. 171; dosar 16/1939, f. 27.

constatarea acțiunilor antistatale și transmiterea la București a unor rapoarte detaliate. Legiunea de Jandarmi Făgăraș consemna formalismul pactului încheiat de liderii maghiari din România cu Guvernul, cu ocazia intrării lor în FRN⁵⁰. Un raport al Inspectoratului Regional de Jandarmi Timiș, era și mai clar: „Atât conducătorii populației maghiare, precum și cei înscriși în FRN, Secția Maghiară, nu prezintă nici o încredere pentru Statul Român, constituie un pericol pentru siguranța Statului Român și se impune excluderea lor și dizolvarea oricăror organizații minoritare, maghiare, cât mai este timp”⁵¹. În același sens era și raportul Regimentului 8 Jandarmi Mureș: „Cei intrați în FRN au făcut aceasta numai pentru a-și îndeplini mai ușor obligațiunile naționale față de Ungaria și pentru a folosi calitatea de membru al FRN ca mască pentru o cât mai reușită propagandă revizionistă”. Între liderii maghiari considerați „moderați”, precum contele Banffy, și cei considerați „radicali”, precum baronul Atzel Ede, erau legături foarte strânse, toți vizând același scop revizionist. „Oricâte drepturi li s-ar acorda ungarilor din România și oricât de bine ar fi tratați, avem ferma convingere că nu vor deveni niciodată cetățeni loiali ai Țării românești”⁵². Constatări asemănătoare făcea și comandantul Regimentul 7 Jandarmi Someș⁵³. Pentru aceeași regiune a Someșului, semнала puternica acțiune revizionistă sub umbrela FRN și Marele Stat Major al Armatei; anunța și existența unor liste cu ungurii ce urmau a fi numiți în fruntea diverselor autorități, „în situația că Ardealul ar fi ocupat de Ungaria”⁵⁴. Tot Marele Stat Major înregistra acutizarea revizionismului în toată Transilvania, peste tot fiind folosit paravanul partidului unic⁵⁵. Cel mai grav era faptul că în multe comune maghiare fuseseră create formațiuni militarizate de rezistență, care

---

⁵⁰ Idem, dosar 2/1939, f. 54.

⁵¹ Idem, dosar 33/1939, f. 13.

⁵² Idem, f. 12.

⁵³ Idem, dosar 20/1939, f. 124–136.

⁵⁴ Idem, fond FRN, dosar 365, f. 22.

⁵⁵ Idem, fond IGJ, dosar 11/1939, f. 186–193.

trebuiau să acționeze în caz de conflict cu Ungaria⁵⁶. IGJ credea că „ungurii sunt cuprinși de febra revizionistă”⁵⁷, la aceeași concluzie ajungând și Direcția Generală a Poliției⁵⁸.

Intensificarea acțiunilor revizioniste din România se desfășura pe fondul unei amplificări a propagandei antiromânești în plan internațional, având ca principal autor Guvernul de la Budapesta. Acesta trimitea Guvernului de la Londra, chiar înaintea declanșării războiului, un memoriu sub titlul *Efectele declarațiunii britanice de garanție asupra politicii adoptată de către România față de ungurii din Transilvania*⁵⁹. Cuprindea grave acuze la adresa Bucureștiului. Ca urmare, Președinția Consiliului de Miniștri a cerut întocmirea unui răspuns detaliat; trebuia să-l alcătuiască Ministerul pentru Minorități, prin corelarea informărilor pe domenii de activitate primite de la mai multe ministere⁶⁰. Toate infirmau, cu date statistice, existența unui regim opresiv la adresa minoritarilor. Ministerul de Finanțe demonstra practicarea unei fiscalități chiar mai reduse în Transilvania decât în restul Țării⁶¹. Un foarte detaliat răspuns a transmis Ministerul Sănătății. Cuprindea evoluția situației sanitare a regiunilor în care locuiau în număr apreciabil minoritari, din momentul formării României Mari până în 1938. Se evidenția, astfel, o situație constant favorabilă minoritarilor. În 1938, în Transilvania era un medic la 8 099 locuitori, pe când în restul Țării unui medic îi reveneau

---

⁵⁶ Idem, dosar 33/1939, f. 168–171; pentru acțiunea revizionistă maghiară din județul Mureș vezi și Idem, dosar 3/1939.

⁵⁷ Idem, dosar 11/1939, f. 41–42.

⁵⁸ Idem, dosar 2/1939, f. 30.

⁵⁹ Idem, fond PCM, dosar 128/1939.

⁶⁰ Răspunsul în întregime Idem, dosar 126/1939, f. 1–90 și redus în dosar 125/1939, f. 1–58. Pe căi diplomatice, răspunsul a ajuns la Londra, însoțit și de declarația lui Armand Călinescu la Radio, din ianuarie 1939, privind politica față de minorități, de textul Mesajului regal de deschidere a Parlamentului din 7 iunie 1939 și de declarația ministrului de Externe, Gr. Gafencu, în Camera Deputaților. Idem, dosar 127/1939, f. 1–29.

⁶¹ Idem, dosar 108/1939, f. 33–35.

11 131 locuitori; din numărul total de medici, în Transilvania 45,1 la sută erau români și 54,9 la sută minoritari; în Banat 38,8 la sută erau români și 61,2 la sută minoritari. La capitolul investiții în sectorul sanitar, între 1924–1938, dacă în Basarabia suma se ridica la 98 816 639 lei, în Transilvania se ajunsese la 371 833 190 lei – la care se adăugau banii Casei de Sănătate creată în 1935. Numărul de paturi de spital noi, după 1924, în regiunile unite era de 21 035, față de numai 19 207 în Vechiul Regat. Numărul de circumscripții sanitare era, în 1938, de 766 în Vechiul Regat și de 890 în regiunile unite. Efectul se vedea și în rata mortalității: 19 la mie în Vechiul Regat și 18 la mie în Transilvania⁶². Ministerul pentru Minorități alcătua un studiu general cu titlul *Realizările din Transilvania de la Unire până astăzi*. Se constata că în douăzeci de ani de stăpânire românească se făcuseră „progrese evidente în toate domeniile [...], progrese de care s-au bucurat deopotrivă toate ținuturile Țării și mai cu deosebire cele revenite la Patria mamă [...] Nici în materie politică, aceste minorități n-au avut motive să se plângă vreodată”; până în 1938 au avut partidele lor; la înființarea FRN, au fost chemate să participe; reprezentanții lor ocupă posturi de conducere în partidul unic; la alegerile din 1939, reprezentanți ai lor au fost aleși pe listele FRN iar alții numiți de rege; odată cu încadrarea în Front, s-a dat autorizația ca minoritățile să se constituie în comunități proprii pentru dezvoltarea vieții lor culturale, economice și sociale. „Statutul fixat sub noul regim constituțional – se scria – este cel mai liberal statut ce s-a putut concepe în materie de minorități și el va fi fixat prin Legea ce este în pregătire. În schimb, nu s-a cerut și nu se cere acestor minorități decât să fie cetățeni loiali ai Statului român”. Studiul demonstra pe larg justetea afirmațiilor din introducere, cu insistență asupra domeniului economic. Unirea din 1918, se aprecia, a făcut ca situația minorităților etnice din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș „să ia o dezvoltare din cele mai favorabile”. Astfel, conform recensământului din 1930, în Transilvania erau 96.611 întreprinderi industriale și comerciale, din care înființate înainte de 1914 –

---

⁶² Idem, f. 15–23.

32 724 (33,9 la sută); înființate între 1914–1918 – 4 391 (4,5 la sută) și în perioada 1919–1930 – 52 423 (54,3 la sută). Mai erau nedecarate alte 7 073. După 1930, procesul a fost accelerat. În privința personalului angajat în aceste întreprinderi în 1938, majoritari erau minoritarii (43,5 la sută români, față de 55,6 la sută minoritari și 0,9 la sută străini); iar din conducere, românii erau aproape excluși – reprezentau doar 14,4 la sută. Aceasta, deși conform recensământului din 1930, în Transilvania românii erau 57,8 la sută din populație, ungurii 24,4 la sută și germanii 9,8 la sută. Concluzia, la acest capitol: „Participarea românilor la viața economică a Transilvaniei este [în 1939] în raport invers cu importanța numerică“. Aceeași situație și în domeniul financiar. În 1938, în Transilvania băncile românești erau doar 34,6 la sută din total, având puterea de credit de doar 24,2 la sută. Se preciza, pe baza datelor statistice, că în Transilvania și Banat, după 1918 avusese loc o dezvoltare economică mult mai mare decât în restul Țării; că organismele economice ale acestor provincii erau, în cea mai mare parte, în mâna minorităților etnice; că Statul Român nu avusese, prin nici un fel de măsuri administrative, o politică stânenitoare pentru întreprinderile minoritarilor și nici chiar una de susținere a celor românești. În iulie 1936 fusese adoptată o Lege pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi, dar prevedea doar limitarea numărului angajaților străini, nu a cetățenilor români din rândul minoritarilor. Iar la 25 septembrie 1937, Valer Pop, ministrul Industriei și Comerțului, trimisese întreprinderilor din Transilvania doar o „recomandare“ de a angaja și personal românesc – recomandare ignorată în majoritatea cazurilor. Cu toate că fusese doar o recomandare, a stârnit vii proteste, cărora Valer Pop a trebuit să le răspundă: o făcuse „în interesul dezvoltării normale a întreprinderilor și pentru asigurarea armonizării colaborării tuturor cetățenilor Țării“⁶³.

Așadar, nediscriminarea maghiarilor (dar și a germanilor și a altor minorități) pe criterii etnice în raport cu românii, era demonstrată prin documente statistice elaborate de instituții ale Statului. Cu toate acestea,

---

⁶³ Idem, f. 3–14.

liderii Comunității Maghiare, organizați în cadrul FRN, vor înainta primului ministru Armand Călinescu un lung Memoriu cu doleanțe vechi și noi, în septembrie 1939⁶⁴, încercând să speculeze momentul foarte greu prin care trecea România datorită declanșării războiului. Ministrul Minorităților, la cererea Președinției Consiliului de Miniștri, va alcătui un răspuns detaliat, datat 20 septembrie ⁶⁵. Se demonstra – ca și în cazul memoriului Budapestei – netemeinicia plângerilor.

Acuzelor nedrepte la adresa politicii față de minoritari dusă de România li se vor adăuga tot mai numeroase acțiuni practice antiromânești, mai ales în Transilvania și Banat, dirijate chiar de Secția Maghiară din FRN. Într-o dare de seamă a Comandamentului Corpului de Jandarmi, asupra situației polițienești de pe teritoriul rural al Țării, pe intervalul 15–31 octombrie 1939, găsim o prezentare alarmantă: acțiunea revizionistă maghiară din Transilvania (documentul folosește, ca de obicei în epocă, termenul „iredentism“) ajunsese a fi „înglobată total“ în cea generală a Ungariei; „Această minoritate – se scria – trebuie urmărită cu toată vigilența, mai ales după descoperirea recentă a nucleelor teroriste pe teritoriul Ardealului“⁶⁶. Pe 3 decembrie 1939, Regimentul 7 Jandarmi raporta: „Iredentismul maghiar este cea mai importantă problemă polițienească de pe teritoriul ținutului Someș“. Se practicau foarte multe metode de propagandă revizionistă. Cele mai active erau societățile și asociațiile culturale, religioase, economice cooperatiste, sportive, bibliotecile; de cele mai multe ori, scopul declarat nu corespundea cu activitatea desfășurată. Doar în ținutul Someș erau înregistrate 402 astfel de asociații, cele mai active pe linia revizionismului fiind în județele de frontieră, Bihor și Sălaj (în perioada interbelică Sălajul se întindea până la granița cu Ungaria, între județele Bihor și Satu Mare). Din cele 402, se dovedise că 45 făceau propagandă revizionistă pe față, restul ducând, în acest plan, o activitate clandestină. (Se remarcă și faptul

---

⁶⁴ Idem, dosar 124/1939, f. 1–52.

⁶⁵ Idem, dosar 122/1939, f. 1–22 și o variantă mai scurtă în dosar 123/1939, f. 1–12.

⁶⁶ Idem, fond IGJ, dosar 32/1939, f. 16–17.

că 201 asociații își desfășurau activitatea în biserici, case parohiale, școli confesionale reformate și romano-catolice – locuri unde jandarmii nu aveau voie, prin lege, să pătrundă. De asemenea, din total, 166 aveau drept președinți preoți și învățători; pe celelalte le conducea o persoană numită de preot. Astfel, biserica se situa în primul rând al activității revizioniste. În urma constatărilor făcute, Regimentul 7 Jandarmi Someș trimitea în judecată 253 maghiari și șvabi maghiarizați. Acțiunea nu a contribuit, însă, la diminuarea rezistenței față de Statul Român. Din contră, se remarcă faptul că „atitudinea răuvoitoare a minorității maghiare crește”⁶⁷. Era tocmai zona din care proveneau cei mai mulți lideri ai Secției Maghiare a FRN.

Așadar, în ceea ce privește atitudinea maghiarilor față de Statul Român, după intrarea acestora în FRN cu secție proprie, a rămas ostilă, păstrându-și revendicările revizioniste și chiar intensificând acțiunile pentru atingerea lor. Fiind minoritatea cu ponderea cea mai mare, insuccesul FRN era cu atât mai dăunător României. Și, s-a subliniat și în prima parte a lui 1940, duplicitatea liderilor maghiarilor; pe de o parte patronau și incitau activitățile revizioniste, pe de alta își afirmau loialitatea față de România și față de Carol al II-lea. Chiar în Parlament, în martie 1940, Kovacs Carol declara: „Cetățenii români de naționalitate maghiară consideră ca o datorie față de ei înșiși colaborarea cea mai sinceră cu concetățenii lor români, pentru realizarea înfăptuirilor superioare naționale, sociale, internaționale”⁶⁸.

Germanii din România – cei mai mulți în Transilvania și Banat, dar răspândiți și în Bucovina și sudul Basarabiei –, aveau, în preajma și la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, o situație care-i individualiza față de celelalte minorități naționale. Țara lor de origină, Germania, devenea treptat stăpâna Europei. Ca urmare, se produce o dublă consecință. Pe de o parte, și sub influența unei puternice propagande hitleriste directe – prin radio, publicații, emisari trimiși în România,

---

⁶⁷ Idem, dosar 6/1939, f. 72–81.

⁶⁸ „România” din 18 martie 1940.

tineri din România instruiți în Germania –, s-a generalizat în rândul acestei minorități ideea că poate avea, în raport cu Statul Român, o poziție de superioritate; iar înmulțirea victoriilor germane, care creiau imaginea invincibilității în raport cu „decăzutele” democrații occidentale, a dus la convingerea că toată Europa va intra în stăpânirea lui Hitler – așadar, mai devreme sau mai târziu, germanii din România vor face parte din imperiul german, prin urmare nu avea rost să se agite împotriva Statului Român pentru a-l dezmembra; important era să-și câștige poziții cât mai bune în cadrul lui. Pe de altă parte, conducerea României a trebuit să-și modeleze poziția pe măsura consolidării Germaniei, acordând minorității germane tot mai multe drepturi, tolerându-i manifestările autonomiste, intervenind doar superficial pentru limitarea propagandei hitleriste. Toate acestea pe fundalul păstrării sentimentelor prooccidentale ale majorității factorilor de decizie, sentimente ce răzbat din formulele folosite în documentele de uz intern emise și, mai ales, din menținerea unei urmăriri stricte a manifestărilor acestei populații. Nici Carol al II-lea, nici regimul carlist, nici FRN-ul nu priveau cu entuziasm ascensiunea Germaniei; dar, s-au adaptat situației.

Prin urmare, germanii nu reprezentau pentru România un pericol precum cel al revizionismului maghiar, care dorea ruperea unor teritorii; germanii doreau intrarea întregii Țări în sfera de influență a Berlinului și, într-o a doua etapă, subordonarea deplină față de acesta. În funcție de raporturile României cu Ungaria, această poziție se va modela. Astfel, în martie 1944, perspectiva unui conflict deschis între cele două țări, a făcut să circule, atât la Berlin, cât și în Transilvania, ideea extinderii graniței Reichului până la linia Carpaților, cu înglobarea Transilvaniei și Banatului⁶⁹.

Materialele de prezentare a activității minoritarilor, uneori foarte amănunțite, erau fie generale – rapoarte periodice cu referire la toate minoritățile –, fie speciale, referitoare doar la anumite minorități. Cele

---

⁶⁹ ANIC, fond DGP, dosar 88/1944, f. 93. Vezi și Petre Țurlea, *Transilvania de Nord-Est 1944–1952*, București. 2005, p. 25

din prima categorie provin mai ales de la IGJ și DGP, din Ministerul de Interne, pe când cele din a doua categorie erau studii realizate în cadrul Ministerului Minorităților; acestea din urmă sunt adevărate prezentări istorice științifice, cu trimiteri bibliografice, texte foarte amănunțite și stufoase, epuizând problematica.

În întregul an 1939, IGJ constata că materialele de propagandă hitleristă intrau în România într-o cantitate din ce în ce mai mare. De obicei erau tipărite în limba germană, dar unele erau și în română⁷⁰. Urmăreau două lucruri. Mai întâi atragerea germanilor din România în sfera ideologiei hitleriste. În al doilea rând, se făcea o activă propagandă împotriva Marii Britanii și Franței și împotriva bolșevismului. Interesant de menționat faptul că această ultimă direcție se va menține și după 23 august 1939, data încheierii Pactului Robbentrop-Molotov, dată de la care, practic, Germania și URSS erau aliate. S-ar putea crede că materialele antibolșevice din toamna lui 1939 și prima parte a lui 1940 ar fi fost transmise în virtutea inerției; mai probabil, însă, conducerea Germaniei acționa în ideea caracterului temporar al alianței cu URSS și caracterului permanent al luptei cu comunismul. Această avalanșă propagandistică dinspre Berlin a avut efectul scontat; în foarte multe materiale ale IGJ se repeta ideea că „populația germană aderă la hitlerism”. Formele de manifestare a adeziunii erau foarte diverse, în spatele lor putând fi întrevăzută o coordonare centrală, dar erau, de multe ori, și rezultatul unor inițiative locale sau chiar personale. Una din sursele de informare ale IGJ era și controlul scrisorilor trimise din România în Germania; prezentau inițiativele restrânse pentru manifestări cu caracter hitlerist; acestea erau, aparent, puțin periculoase pentru Statul Român, dar multitudinea lor, la scara întregii Țări, indica o stare de spirit, putând aduce grave deservicii.

Ca și la maghiari, FRN-ul nu a făcut altceva decât să ofere o umbrelă protectoare germanilor care-și urmăreau doar propriile interese și să le asigure cadrul legal pentru a acționa unitar. Și aici, majoritatea acțiunilor

---

⁷⁰ ANIC, fond IGJ, dosar 57/1939, f. 1-12.

antiromânești erau conduse de pastori și învățători, membrii ai FRN, influența lor fiind, cel mai adesea, deosebită, tocmai pentru că erau cei mai respectați oameni din comunitate. Informațiile pe această temă abundă. În județele Sibiu și Făgăraș era înregistrată o foarte vie acțiune prohitleristă în școlile germane, o îndoctrinare la nivelul celor mai mici elevi; autori – învățătorii. Unul dintre aceștia îi scria unui prieten din Germania: „Cât de mândri sunt cei 53 de elevi ai mei, când le prezint eroii din Istoria germanilor, le povestesc ceva despre situația de astăzi din Reich și cât de amar și greu le este când, la finele orei, cântăm cântecul *Departé de Patrie, de țara strămoșilor...*“⁷¹. Din comuna Cârța, Făgăraș, se raporta că propaganda prohitleristă era condusă chiar de pastor⁷². Tot învățătorii și pastorii dirijau propaganda hitleristă și în Bucovina; aici se generalizase practica serbărilor și întrunirilor, sub firma FRN, în școli; în spatele firmei, „în fond nu este altceva decât o intensă activitate cu caracter vădit hitlerist“ – se scria într-un raport al Regimentului 10 Jandarmi Suceava; mai mult, participanții erau îmbrăcați în „adevărate uniforme germane“ și organizați militarmente⁷³. Broșurile de propagandă trimise de la Berlin, nu lipseau în nici o localitate germană; mari cantități ajungeau în septembrie 1939, în sudul Transilvaniei, în nordul acesteia, în Bucovina⁷⁴.

Secția Germană a FRN a dorit, în primul rând, să-i controleze pe toți germanii din România, pentru ca să acționeze ca un bloc unitar; și, a reușit într-o măsură chiar mai mare decât Secția Maghiară cu ungurii. La alegerile Parlamentare din 1939, ordinul dat de Fritz Fabricius a fost ferm; cetățenii germani să se separe de ceilalți și să nu voteze decât pe germanii de pe listele FRN; dacă nu figura nici un german, să anuleze votul⁷⁵. (Totuși, în practică a existat, în unele localități, o anumită colaborare electorală cu ungurii.) Sub umbrela FRN-ului se depășeau

---

⁷¹ Idem, dosar 2/1939, f. 110–111.

⁷² Idem, f. 244.

⁷³ Idem, dosar 20/1939, f. 98.

⁷⁴ Idem, dosar 2/1939, f. 311 și dosar 74/1939, f. 86.

⁷⁵ Idem, dosar 12/1939, f. 184.

adesea reglementările legale privind organizarea minorităților și manifestările care erau îngăduite. Legiunea de Jandarmi Rădăuți raporta, la sfârșitul verii lui 1939, că în interiorul Secției Germane a FRN din județ, în fiecare localitate cu germani, se înființaseră organizații numite Wachbarschaften (vecinătăți), cuprinzând câte 10–30 familii, asemănătoare unităților paramilitare. Tineretul era, în întregime, membru al Nationale Arbeitsfront – N.A.F. (Frontul Muncii Naționale). Se adăugau societăți ale femeilor, cu activitate de propagandă. Astfel, nu rămânea nimeni neînregimentat, aparent sub patronajul FRN, în practică pentru atingerea unui statut de autonomie. În finalul raportului de la Rădăuți, se scria: „Germanii tind la o colaborare cu națiunea dominantă”; dar, cer în schimb dreptul de a se dezvolta liber, în toate domeniile, „după principiile din Reich”. După anexarea Austriei și Sudeților adoptaseră, față de români, o atitudine de superioritate și chiar agresivă⁷⁶. Din multe părți se raporta că era așteptată și în România o soluție ca aceea din Cehoslovacia. DGP anunța că într-o scrisoare, interceptată, trimisă în Germania de Hans Ioan Engelmann, conducătorul germanilor din Lipova, Timiș (așadar lider al Secției Germane locale a FRN), emitentul scria că „situația minoritarilor germani din România este asemănătoare cu aceea a sudeților din fosta Cehoslovacie, ceea ce în mod firesc ar duce la aceleași aspirațiuni”. Își îndrepta speranța către Führer și se arăta mândru că Germania era condusă de acesta, cu mâna sa sigură”. Și încheia: „Mă întrebați dacă dezvolt ceva activitate pentru Patria mea. Aceasta se înțelege de la sine, pentru că mi-ar fi rușine, ca german, să nu fiu activ”. Înființase chiar o organizație de asalt, după modelul S.D. Și-și încheia scrisoarea cu „Heil Hitler!”⁷⁷. Dar, cererea secesiunii era doar o tendință minoritară printre germanii din România.

Se înregistra, de asemenea, în multe localități, un sistem de înregistrare a tuturor manifestărilor de ostilitate la adresa Germaniei ale populației românești. Cei ce se declarau adversari ai hitlerismului erau

---

⁷⁶ Idem, dosar 74/1939, f. 85–86.

⁷⁷ Idem, dosar 139/1939, f. 2–5.

notați de către reprezentanții organizațiilor germane locale și semnați Centrului – adică Secției Germane a FRN; de aici, cazurile mai importante erau transmise și la Berlin, „pentru ca, la momentul oportun să poată constitui un document prin care să se arate opiniei publice mondiale că România, deși și-a luat unele angajamente de a da cât mai multă libertate minorităților, totuși realitatea este alta, minoritarii fiind nedreptățiți de autoritățile române. [...] Pentru a se ajunge la cât mai multe astfel de rapoarte, germanii sunt îndemnați de către conducătorii lor să provoace discuții și să se poarte cu îndrăzneală și recalcitrantă în raporturile lor cu autoritățile românești, provocând astfel diferite incidente, ce urmează a fi apoi exploatare în favoarea lor”⁷⁸.

Foarte multele raportări ale instituțiilor Statului, pe tema folosirii de către germani a umbrelei FRN pentru scopuri antiromânești, au alarmat conducerea regimului carlist. De aceea, pe 26 iulie 1939, primul ministru Armand Călinescu iniția convorbiri pe această temă cu un reprezentant oficial al Secției Germane din FRN (delegat permanent al Comunității Germane din România), senatorul dr. Hans Heidrich, membru al Consiliului Superior Național al partidului unic. Inițiativa întrunirii venise și din partea senatorului german, care-i trimisese primului ministru o scrisoare. Nu s-a păstrat, sau nu s-a făcut, o stenogramă a întrunirii. Se poate deduce, însă, dintr-un document al IGJ, că Armand Călinescu l-a întrebat tranșant pe Hans Heidrich, dacă manifestările germanilor sunt îndreptate împotriva Statului român; Heidrich a răspuns scurt, nemțește și pe puncte: 1. Neînțelegerile se datoresc unor „elemente nerăspunzătoare”, fără atribuții de conducere, ale Secției Germane a FRN; „Conducerea poporului nostru declară că este departe de orice intențiune sau gest care ar putea să pună la îndoială loialitatea ei deplină”. 2. Pentru evitarea altor neînțelegeri, Comunitatea Germană a sistat, provizoriu, toate adunările și manifestațiile. 3. A cerut membrilor săi să evite purtarea unor haine care ar da aparența unor uniforme⁷⁹. La

---

⁷⁸ Idem, f. 19–20.

⁷⁹ Idem, dosar 14/1939, f. 1.

ordinul lui Armand Călinescu, din 29 iulie 1939, către generalul Gabriel Marinescu, subsecretar de Stat în Ministerul de Interne, răspunsurile scrise ale lui Hans Heidrich urmau să fie trimise tuturor legiunilor de jandarmi din Țară (prin intermediul generalului Ioan Topor, comandantul Corpului Jandarmilor). Ordinul avea și precizarea: „Întrucât, în fapt, în unele locuri minoritarii [germani] nu s-ar conforma, se va arăta această adresă. În orice caz, organele noastre se vor purta foarte civilizată și vor evita orice provocare”⁸⁰.

După liniștirea autorităților românești, prin declarația de loialitate dată de Hans Heidrich, Secția Germană a FRN și-a desăvârșit organizarea. O notă informativă din 23 august 1939, a Regimentului 6 Jandarmi Nistru, aducea la cunoștința Ministerului de Interne că de la Sediul Central al Comunității Germane, aflat la Sibiu, se transmisese în secret organizațiilor regionale din Basarabia, cu sediul la Tarutino (județul Cetatea Albă), noua organizare a Comunității. Erau șapte organizații regionale: Bucovina, Basarabia, Banat, București, Dobrogea, Satu Mare, Transilvania. Erau conduse, în ordine de Frantz Löhmer, Otto Bronescke, Iosif Riess, Gustav Sontag, Iohann Kluka, Ștefan Wieseer, Helmuth Wolf. Totul era de o meticulozitate tipic germană. Era indicată conducerea centrală, în frunte cu Frantz Fabricius; departamentele centrale: Agricultură, în frunte cu Hans Kaufman și Otto Schwartz; Femeilor, cu Lidia Müller; Tineret, Nikolaus Hans Hockl; Căminelor, bisericii, treburile școlare, în frunte cu Otto Fritz Jickeli ș.a.m.d – în total erau 19 departamente⁸¹.

Disponând de o organizare atât de strictă, după declanșarea războiului, amplificarea activității favorabile Berlinului a fost ușoară. Guvernul de la București era tot mai stânjenit; nu putea nici să ia măsuri severe de reprimare; nu putea sta nici inactiv pentru că își încălca statutul de neutralitate. Informațiile strânse la Ministerul de Interne, venite din toată Țara, erau tot mai alarmante. Din ținutul Suceava se anunța în

---

⁸⁰ Idem, f. 1–5.

⁸¹ Idem, f. 109–112.

septembrie 1939, că în rândul celor 77 037 germani de pe raza acestuia „ideologia hitleristă este astăzi complet adoptată“, fiecare acționând conform îndemnului lui Hitler – „Nu uita că oriunde trăiești, Patria ta este Germania“. În Bucovina acționa intens Institutul de propagandă al Germanismului din Stuttgart, care ajutase și la „cea mai perfectă organizare“ a germanilor localnici⁸². O efervescentă în activitatea pro-hitleristă era înregistrată și în Transilvania și Banat. Iritarea autorităților centrale românești datorită identificării tot mai depline a minorității germane cu acțiunea și aspirațiile Germaniei nu era productivă nici pentru această minoritate, nici pentru transpunerea în practică a țelurilor Berlinului în această parte a Europei. De aceea, în octombrie 1939, conducerea Comunității (Secția Germană a FRN) a hotărât temperarea acțiunilor, fapt repede evidențiat la nivelul Țării de documentele Ministerului de Interne. În darea de seamă asupra situației polițienești în intervalul 15–31 octombrie, se menționează reducerea acțiunilor propagandistice germane⁸³. Tendința de descreștere a tensiunii a continuat, pentru ca, la sfârșitul anului să fie remarcate chiar exprimări ale adeziunii depline la regimul carlist. Din Rădăuți se raporta că la serbarea de Revelion a germanilor din județ, din 31 decembrie, Thöner Alfred, președinte al Societății Culturale Germane, și-a finalizat cuvântarea așa cum ar fi dorit și autoritățile: „Poporul german din România este în strânsă legătură cu România, țara în care trăiesc și, poporul german trebuie să trăiască în cele mai bune relații cu românii“. Apoi, a adus un omagiu lui Carol al II-lea, încheind cu „Trăiască regele!“ Iar publicul a cântat Imnul regal⁸⁴.

Dacă în a doua parte a lui 1939, manifestărilor autonomiste ale germanilor din România li se adăugau, din când în când, și declarații de loialitate față de Statul român, în prima parte a lui 1940 situația s-a schimbat. Pe fondul consolidării Germaniei, s-a văzut din ce în ce mai clar că aderarea la FRN fusese doar formală, pentru ca sub paravanul

---

⁸² Idem, dosar 74/1939, f. 115–133.

⁸³ Idem, dosar 32/1939, f. 17.

⁸⁴ Idem, dosar 56/1939, f. 3.

Secției Germane a Frontului să se poată desfășura o activitate nestin-gherită vizând țeluri care nu erau și ale partidului carlist. Turnura evidentă către un radicalism naționalist german a fost sesizată de către diverse organisme ale Statului, care trimiteau adrese de atenționare conducerii FRN.

Marele Stat Major, Secția a II-a, Biroul 2, informa Ministerul FRN asupra activității antistatale a unor lideri germani din Banat; între aceștia chiar și un membru al Consiliului Superior al partidului unic, Anton Peter, care ducea „o activitate sistematică hitleristă, cu urmări dăunătoare intereselor românești”; teroriza populația germană pentru a acționa total în interesul germanismului; impunea izolarea acelor funcționari de origine germană care nu-l simpatizau pe Hitler; în sediul Comunității din Variaș a amplasat lozinci fasciste și o zvastică; a introdus în Comunitate „un șovinism împins până la exasperare”. M.St.M. „față de gravitatea faptelor”, cerea excluderea lui Anton Peter din FRN⁸⁵. Serviciul de Informații al Gărzilor Naționale transmitea și el conducerii Frontului, la 5 martie 1940, un raport privind intensificarea propagandei hitleriste în Banat. Era prezentată cea mai răspândită broșură trimisă de la Berlin în regiune; cuprindea prezentarea politicii Berlinului dar și direcțiile în care ar fi trebuit să acționeze minoritarii germani; era justificată politica „spațiului vital”; se aduceau grave acuze evreilor; Din concluziile raportului se poate ușor deduce că spiritul prooccidental era, încă, dominant în FRN, chiar dacă România avea, în acel moment, o neutralitate binevoitoare față de Berlin și dorea să-i intre în grații pentru a-și conserva frontierele. „Broșura are ca scop – se scria – exaltarea sentimentului național al șvabilor din Banat. Să justifice cuceririle și colonizările germane în țările cucerite, invocând drepturi istorice și drepturi pe care le dă superioritatea lor culturală și de rasă. Broșura propagă ura de rasă. Îndeamnă la organizarea sub o singură conducere a tuturor germanilor din România [...], tinzând spre o autonomie completă”. Interesantă este și revenirea, în trei rânduri, asupra jignirilor

---

⁸⁵ Idem, fond FRN, dosar 9, f. 157–160.

aduse în broșură evreilor, cu concluzia că „se propagă ura de rasă”, concluzie ce indică neacceptarea de către autorul român al raportului a antisemitismului⁸⁶. IGJ aflase că în Bucovina germanii primeau indicații de la Berlin privind comportamentul lor față de Statul român; că se cereau, tot de la Berlin, date exacte, pe baza unor inventarieri și recenzări stricte, asupra populației germane din regiune și a averii acesteia; toate erau preluate de un curier special⁸⁷. Încercărilor autorităților de a împiedica instaurarea controlului deplin al Comunității Germane din România asupra întregii minorități respective, li se răspundea cu proteste; erau invocate drepturile Secției Germane din FRN; între acestea și dreptul de a strânge cotizații de la membri. Tot mai multe din formulele folosite în Reich erau adoptate: titulaturi, uniforme, saluturi. Se dădea și un exemplu: în finalul unei circulare a Comunității Germane, din 18 mai 1940, se scria: „Cu salutul german, Gauleiter Frantz Löhmer”⁸⁸. Unul dintre liderii FRN, generalul Petre Georgescu, transmitea direct primului-ministru Gheorghe Tătărescu, la 19 aprilie 1940, un raport alarmant: în Transilvania pătrund din ce în ce mai mulți germani; „Toți sunt tineri, cu aspect de ostași.[...] Odată cu sosirea lor, s-au intensificat și excursiile, în ordine și sub comandă, ale tineretului german din sate și orașe; asemeni vânătorile în munți, la care iau parte și cei sosiți din Germania”. Erau, evident, acțiuni de pregătire paramilitară a minorităților germane din România⁸⁹. Legat de raportul lui Petre Georgescu, IGJ semnala, în aceeași lună, că intrase în posesia informației că Germania începuse să organizeze o rețea de spionaj în statele balcanice; se recrutau, inclusiv din România, tineri între 17–25 ani, pentru a urma în Reich un curs de informații și contrainformații⁹⁰. Impulsionat din afară, radicalismul naționalist german îi cuprindea și pe cei mai moderați. Organizația FRN din Târnava Mare constata, în mai 1940, că „sașii, care

---

⁸⁶ Idem, dosar 141, f. 107–110.

⁸⁷ Idem, fond IGJ, dosar 57/1939, f. 55.

⁸⁸ Idem, f. 46–47.

⁸⁹ Idem, fond FRN, dosar 273, f. 34.

⁹⁰ Idem, f. 29.

păreau a păstra o măsură moderată în ceea ce privește manifestările cu caracter hitlerist, în prezent [...], au ieșit din această rezervă, manifestând fâțiș în favoarea Germaniei, care în curând va învinge și va domina lumea". Preoții erau cei mai mari agitatori⁹¹.

Pericolul tot mai mare ce venea din partea minorității germane a impus dezbaterea problemei acțiunii acesteia și în cadrul întrunirii conducerii FRN cu președinții organizațiilor principale din Țară, din 18 martie 1940. Liderii organizațiilor din Transilvania și Banat s-au plâns. La Sibiu, pretențiile sașilor erau considerate deosebit de mari; mai mult, „În privința administrației, noi știm că ei au o administrație separată și astăzi, așa cum au avut-o întotdeauna; Gemeinschaft-urile lor sunt încă atotputernice; aceea este organizația lor comună, ea continuă să existe clandestin și în zadar cauți să te opui". N. Comșa, președintele Organizației FRN, concluziona: „După convingerea mea, sașii niciodată n-ar fi mulțumiți, decât numai atunci când le dai totul". Pentru Târnava Mare, Ilie Popa afirma că „Sașii au ședințele lor secrete și interesele lor speciale, discutate în cadrul Gemeinschaft-urilor". Semnale asemănătoare erau și din celelalte județe unde locuiau germani. Al. Vaida-Voevod, președinte al FRN, își expune și el părerea: „Vedeți, noi avem un singur partid. Ei beneficiază de acest partid, dar au și partidul lor separat. Să zicem, însă, [...], că ar mai merge cum ar mai merge cu sașii; am putea să-i satisfacem, fiindcă nu sunt așa de importanți ca număr și cu vremea ar înceta și demonstrațiile cu crucea încârligată. Dar, vedeți, dacă sașilor le facem concesii, numaidecât va trebui să le facem și ungarilor. [...] Sașilor le-am mai putea face unele concesii, în părțile Bistriței, în Târnava Mare și Sibiu, dar ce facem cu ungurii? Prin urmare, să n-o spunem și să facem". Așadar, președintele FRN indica acceptarea tacită a cererilor Secției Germane a partidului unic⁹².

Conducerea FRN a încercat să tempereze acțiunea centrifugă a germanilor și prin apelul la liderii moderați ai acestora; între ei, cea mai

---

⁹¹ Idem, f. 61.

⁹² Idem, dosar 24, f. 91-108.

mare atenție i-a fost acordată lui Hans Otto Roth. Acesta avea un trecut politic bogat: fusese ales de zece ori deputat și, conform Legii, declarat senator de drept în 1939; avea convingeri de orientare creștin-liberală, în opoziție cu conducerea nazistă a Comunității Germane din România⁹³. Și, în mai multe rânduri își declarase loialitatea față de Statul român; în martie 1940, va repeta o asemenea declarație în Parlament: „Minoritatea germană răspunde cu însuflețire chemării Suveranului. [...] Germanii sunt gata la orice sacrificiu pentru apărarea Țării”⁹⁴. La 10 aprilie va fi invitat la o convorbire cu Victor Moldovan, secretarul general al FRN, privind „problema colaborării germanilor în cadrul Frontului”⁹⁵. Hans Otto Roth era, în mod real, bineintenționat față de Statul Român. De aceea, s-a încercat atragerea lui în Guvernul Tătărescu; fără succes. Într-o primă fază va accepta funcția de ministru de Stat pentru Minorități în viitorul guvern, cel condus de Ion Gigurtu (începând cu 4 iulie 1940); foarte repede va renunța la funcție⁹⁶.

Prin urmare, și în direcția minorității germane din România, FRN a avut insucces, chiar politica sa facilitând amplificarea acțiunilor antistatale.

Mari probleme a creat partidului unic și minoritatea bulgarilor, trăitori mai ales în sudul Basarabiei și în Dobrogea, puternic influențați de cercurile revizioniste de la Sofia. Importanța deosebită acordată la

---

⁹³ Hans Otto Roth (1890–1953), jurist; a intrat în politică în 1918, ca secretar al Comitetului Național Săsesc, susținând hotărârea luată la Mediaș, 8 ianuarie 1919, de sași, pentru a accepta Unirea Transilvaniei cu România. A murit în închisoarea Ghencea, București ca deținut politic. Vezi și comemorarea lui Hans Otto Roth făcută de deputatul Federației Democratice a Germanilor din România, Eberhard-Wolfgang Wittstoc, în Camera Deputaților, la 1 aprilie 2003; text reprodus și în „Curier F.D.G.R.”, nr. 2/2004., Sibiu.

⁹⁴ „România” din 18 martie 1940.

⁹⁵ ANIC, fond FRN, dosar 36, f. 41.

⁹⁶ Eberhard-Wolfgang Wittstoc, *op. cit.*, susține că Hans Otto Roth a refuzat de la început funcția de ministru (așa cum o va face și în timpul guvernării Ion Antonescu); totuși, în lucrările de referință apare ca ministru; vezi *Enciclopedia de Istorie a României*, ed. 2002 (autori Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulci, Ion Mamina), p. 142.

București cunoașterii manifestărilor populației bulgare, pentru a o putea încadra în viața societății românești, este indicată și de multe studii de prezentare generală alcătuite în cadrul Guvernului; erau adevărate monografii ale bulgarilor din România, avându-l ca autor principal pe cunoscutul istoric Theodor Holban⁹⁷.

Acțiunea revizionismului bulgar în România nu încetase niciodată. După acordul pentru înființarea Secției Bulgare a FRN, chiar unii lideri ai acesteia erau indentificați a fi în spatele unor acțiuni antistatale⁹⁸. Cu știrea Secției Bulgare a Frontului, funcționa organizația clandestină Uniunea Tineretului Dobrogean, formată din bulgari naționaliști radicali; avea formațiuni paramilitare, constituite în scopul ajutării armatelor Bulgariei în cazul unui război cu România. În statutul organizației (un exemplar fusese descoperit de IGJ) era scris și Crezul acesteia: „Cred în lupta sfântă la care ne chiamă Dumnezeu, pentru o Bulgarie care să atingă Adriatica, Marea Neagră, Dunărea și Marea Egee“. Imnul era Dobrujanschi Crai; președinte Raiciu Petrof Nicolof, din Bazargic⁹⁹. În altă situație se afla Asociația Culturală a Cetățenilor Români de origină Bulgară din Caliacra, condusă de Enciu Nicoloff, care era consilier al FRN. Avea un statut legal, dar în spatele lui desfășura o activitate revizionistă. DGP constata – într-un raport către Armand Călinescu din 3 august 1939 –, că Asociația acționa „neconform cu interesele Statului român, fapt cu atât mai grav, cu cât Enciu Nicoloff este consilier în cadrul FRN“¹⁰⁰. După cum știa IGJ, întreaga activitate a bulgarilor din România, inclusiv a celor înscriși în FRN, era condusă

---

⁹⁷ Vezi studiile: *Bulgarii din România* (în mai multe variante), în ANIC, fond PCM, dosar 130/1939, f. 1–151; dosar 131/1939, f. 1–63; *Bulgarii și găgăuzii din România*, Idem, dosar 135/1939, f. 1–7 și dosar 136/1939, f. 1–5; *Bulgarii din Basarabia*, Idem, dosar 137/1939, f. 1–23; *Situația cultelor și școlilor bulgare din Cadrilater*, Idem, dosar 133/1939, f. 1–5.

⁹⁸ Materiale privind activitatea revizionistă bulgară în România – ANIC, fond IGJ, dosar 41/1939; dosar 42/1939; dosar 43/1939.

⁹⁹ Idem, dosar 24/1939, f. 1–4.

¹⁰⁰ Idem, fond PCM, dosar 139/1939, f. 6–7, 8–16, 18.

de la Sofia, unde exista o „Supremă conducere“ a revizionismului. Acestea i se subordona direct Comitetul Central Intern bulgar din Dobrogea, cu nuclee în toate localitățile urbane și rurale unde locuiau minoritari.

Văzând ineficiența Secției Bulgare a FRN pe linia consolidării Statului, Armand Călinescu a hotărât să ia măsuri coercitive: toți coloniștii aromâni din Cadrilater au fost organizați în gărzi înarmate, puse sub comanda șefului postului de jandarmi din localitate; pentru a-i atrage în aceste gărzi au fost scutiți de concentrările în Armată. De asemenea, s-a dat voie proprietarilor mari de pământuri să-și înarmeze personalul, pentru a face față atacurilor comitagiilor bulgari¹⁰¹. Se constata, însă, că printre bulgari existau și supuși leali ai Statului român.

Foarte diferit de comportamentul celor trei minorități principale a fost acela al turcilor, poate și datorită faptului că nu aveau la granița României Turcia. Și-au exprimat în dese rânduri atașamentul pentru Statul Român, dorința de a activa cinstit în cadrul FRN pentru atingerea țelurilor acestuia. Cel mai important lider al acestei populații, baș-muftiul musulmanilor din România, transmitea Guvernului de la București, încă din perioada de început a Dictaturii Regale, că populația musulmană din Tulcea, Constanța, Caliacra, Durostor „e mulțumită de noul regim“. Se plâneau doar că sunt prizoniți de bulgarii care vor să-i facă să emigreze, pentru a se înstăpâni pe pământurile lor¹⁰². La sfârșitul lui 1939, consemna poziția acestei populații și dr. Petru Topa, subsecretar de Stat în Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale (fost iorghist): „Minoritatea turcească, prin repetate declarații de loialitate, a cerut să fie considerată înglobată în marea masă a cetățenilor români. Ei au declarat, la toate întrunirile lor, că nu vor să fie considerați minoritari“. Ca urmare, în Sfatul județean al FRN din județele Caliacra și Durostor fuseseră incluși și reprezentanți ai turcilor, cu care se colabora foarte bine¹⁰³.

---

¹⁰¹ Idem, fond IGJ, dosar 21/1939, f. 11.

¹⁰² Idem, fond FRN, dosar 23, f. 23.

În Bucovina erau, în septembrie 1939, 489 577 locuitori denumiți generic ucraineni. Aici intrau ucrainenii propriu-ziși, rutenii, rusinii, rusnacyi (maloruși). Avuseseră, până în 1938, un partid al lor condus de Vladimir Zalozetchi. Majoritatea liderilor acestei minorități erau adepții organizațiilor ucrainiene ce activau în emigrație, în Occident, fiind anticomuniste și dorind crearea unei Ucraine Mari, care să înglobeze și teritorii românești. Ca și alte minorități naționale, a folosit legile permissive românești, în special Statutul Minorităților Naționale, pentru a acționa în scopuri autonomiste; pentru o a doua fază era vizată desprinderea de România. Ziarul „Ceas”, reprezentând radicalismul ucrainean, indica frecvent cum trebuiau folosite abuziv prevederile legale. Liderii ucraineni s-au decis greu să intre în FRN; au făcut-o doar după ce și-au dat seama că sub umbrela lui se poate duce o acțiune autonomistă mai eficientă¹⁰⁴. După declanșarea războiului, ucrainenii din România au fost încurajați de succesele URSS, care acționa în alianță cu Germania conform Pactului Robbentrop-Molotov; s-au reorientat, de la simpatia față de organizațiile anticomuniste din Occident ce vizau formarea Ucrainei Mari independente, la simpatie către Moscova, sperând atingerăa aceluiași țel, cu ajutor comunist, chiar dacă acesta presupunea și o integrare în URSS. „Totuși – se scria într-un raport al IGJ din octombrie 1939 –, majoritatea populației respinge această tendință [a liderilor ucrainenii], fiind refractară ideilor comuniste”¹⁰⁵. Probleme deosebite erau doar în județele Cernăuți și Storojineț, unde ponderea ucraineană era mai mare. Deși existau organizații FRN ale ucrainenilor, erau total ineficiente, din punct de vedere al interesului Statului Român.

Dacă pentru toate celelalte minorități naționale soluția aleasă de regimul carlist – pentru a lichida activitatea lor centrifugă –, a fost atragerea în FRN și acceptarea unora din doleanțele lor, cu evreei Dictatura Regală lăsa impresia că nu știe ce să facă. Aceștia aveau elemente de individualizare evidente: nu aveau aspirații revizioniste și

---

¹⁰⁴ Idem, fond IGJ, dosar 74/1939, f. 113–114.

¹⁰⁵ Idem, dosar 32/1939, f. 18.

nici măcar autonomiste; își afirmă deseori dorința de a fi cetățeni loiali ai României; unii participaseră la războaiele pentru unitate statală; se simțeau bine în România; curentul sionist, de emigrare în Palestina, era neînsemnat. În schimb, tindeau să domine economic unele regiuni, precum Basarabia și Bucovina, unele părți ale Transilvaniei – unde acaparaseră aproape întreaga activitate din comerț, dețineau o mare parte din industrie, acumulaseră foarte mult pământ și, mai ales, dețineau monopolul în sectorul bancar. Se adăuga controlul, la nivelul întregii Țări, a majorității mass-mediei și o monopolizare treptată a unor îndeletniciri liberale: medic, farmacist, cârciumar etc. Foarte răzbătători, evreii își trimiteau copiii la școli și universități, ajungând ca procentajul acestora să-l depășească mult pe cel al celorlalte etnii, dacă se raporta la ponderea populației respective în ansamblu. Toate acestea îngrijorau conducerea Statului, ale cărui organisme realizaseră niște studii amănunțite. Materialele pe aceeași problemă erau alcătuite și la inițiativa FRN, mai ales în zonele intens locuite de evrei. În ținutul Suceava, cuprinzând județele Hotin, Câmpulung, Cernăuți, Dorohoi, Rădăuți, Storijineț, Suceava, la începutul lui 1940 erau 15 156 firme comerciale; din acestea 2 532 (16,7%) erau românești, 10 755 (70,9%) evreiești, 1 869 (12,4%) aparținând altor minorități. Tot aici, din 1 723 firme industriale, doar 210 (12,1%) erau românești, 968 (56,3%) erau evreiești și 545 (31,6%) ale altor naționalități. Așadar, totalul general al firmelor: 16 879, din care 2 742 românești (16,2%), 11 723 evreiești (69,4%), 2 414 ale altor minorități (14,4%)¹⁰⁶.

Pe măsura consolidării puterii lor economice, evreii adoptau, în majoritate, o atitudine tot mai sfidătoare față de ceilalți cetățeni ai Statului, în primul rând față de români. Singurii cu care se înțelegeau deplin erau ungurii, cărora le-au adoptat și limba ca limbă maternă, și cultura, cu excepția cultului religios care a rămas pentru marea masă a evreilor cel mozaic; se simțeau mândri să fie considerați maghiari. (Cu atât mai mare va fi dezamăgirea lor când, în anii celui de-al Doilea Război Mondial,

---

¹⁰⁶ Idem, fond FRN, dosar 124, f. 11–12.

tocmai ungurii le-au aplicat „soluția finală”; totuși, ca o curiozitate, după război evreii transilvăneni care au mai scăpat au revenit la aceeași atitudine față de unguri.)

Tot mai extinsa putere a evreilor a trezit nemulțumirea unei părți a populației românești, în primul rând a întreprinzătorilor care doreau să se manifeste în sectoare pe care evreii deja le monopolizaseră. Nemulțumirea a fost speculată abil de anumite forțe politice, precum Mișcarea Legionară. Între români, au fost și personalități politice sau culturale oneste care s-au arătat alarmate de perspectiva amplificării tendinței dominatoare a evreilor. Între cele două categorii erau elemente deosebitoare evidente, în primul rând în ceea ce privește metodele propuse pentru contracararea „pericolului evreiesc”. Legionarii aveau în vedere metode coercitive dure, mergând până la acte de violență, pentru intimidare, la confiscarea de bunuri, la retragerea cetățeniei și la expulzări. În schimb, o serie de personalități din afara curentului de extremă dreaptă, prooccidentali, precum Nicolae Iorga, propuneau contracararea „pericolului” printr-o impulsivitate a activității românilor în acele domenii unde pătrunseseră mai puțin până atunci – comerț, îndeletniciri liberale, bănci; așadar, o întrecere cu evreii, pentru a ajunge la un echilibru, nu o eliminare a acestora¹⁰⁷. Dictatura Regală a evoluat între cele două atitudini. La început era mai apropiată de ideea susținerii prioritare a întreprinderilor românești pentru a face față concurenței evreiești. Treptat, însă, mai ales după lichidarea Mișcării Legionare, s-a apropiat de metodele susținute tocmai de aceasta, cu adevărat discriminatorii. Se va trece de la susținerea prioritară a întreprinderilor românești, la interzicerea funcționării firmelor evreiești în anumite domenii, sub formula „românizării”. Și FRN se va integra curentului¹⁰⁸.

Situația internațională a influențat, la sfârșitul perioadei interbelice, felul cum erau tratați minoritarii evrei în România. Germania, devenind

---

¹⁰⁷ Pentru N. Iorga se cunosc și mai multe momente de colaborare, în plan cultural, cu personalități evreiești; vezi și *Scrisori către N. Iorga*, ediție de Petre Țurlea, Edit. Academiei, 2003, vol. VI, partea a II-a.

¹⁰⁸ ANIC, fond FRN, dosar 124, f. 6–8.

stăpână în majoritatea continentului, a încercat să exporte și în România politica ei față de evrei. Pe de altă parte, Carol al II-lea deși era apropiat cercurilor evreiești care contribuiseră la formarea averii sale, a crezut că printr-o politică dură față de această minoritate va intra în grațiile Berlinului și, astfel, își va apăra Tronul. Se poate constata ușor că, pe măsura acumulării victoriilor germane, antisemismul regimului carlist se consolida. S-a încercat, mai întâi, îngrădirea sferei de activitate a evreilor. În momentul formării FRN s-a hotărât neadmiterea evreilor în partid – singura minoritate în această situație. Din rapoartele legiunilor de jandarmi din toată Țara, rezultă că în întreaga perioadă a existenței Frontului s-a manifestat tendința evreilor de a ajunge membrii ai acestuia, uneori recurgând chiar la falsificarea actelor de stare civilă. Erau atât de doritori de a fi considerați membrii ai partidului unic, încât se constata că o parte dintre cei respinși purtau, totuși, insigna FRN, fapt semnalat din toate regiunile. De aceea, primul-ministru, Armand Călinescu, la 14 august 1939 a transmis un ordin circular, către jandarmerii, ca toți cei în cauză să fie cercetați și atenționați să nu mai poarte insigna¹⁰⁹. Încercările de a pătrunde în FRN, cu toată interdicția existentă, erau atât de multe și insistente, încât au fost considerate ca un adevărat semnal de alarmă; s-au trimis repetate ordine de la București, pentru a bloca aceste încercări. Nu erau admiși nici evreiibotezați, nici cei căsătoriți cu creștini. A apărut și o adevărată campanie de delațiuni împotriva celor care afirmau că sunt români, numai pentru a fi primiți în FRN. Există o explicație a insistenței deosebite a evreilor de a intra în partidul unic: spiritul de conservare al acestora, credința lor că ajunși în FRN, nu vor mai fi supuși actelor de discriminare. În Basarabia era semnalată, însă, și o altă tendință printre evrei: majoritatea erau mult influențați de ideologia comunistă și susțineau ideea intrării acestei regiuni în cadrul URSS, amăgiți de intensă propagandă sovietică; în toate organismele ilegale care propagau desprinderea Basarabiei de România, începând cu PCdR, evreii erau dominanți ca număr și dețineau posturile de

---

¹⁰⁹ Idem, fond IGJ, dosar 14/1939, f. 25.

conducere. Foarte active s-au arătat așa-zisele Comitete pentru apărare din Basarabia, în fapt formațiuni comuniste¹¹⁰.

O reacție a evreilor din România la restricțiile tot mai multe ce li se impuneau a fost și consolidarea curentului sionist și sporirea numărului evreilor emigrați spre Palestina. Ajunși acolo, însă, majoritatea au concluzionat repede că era mult mai bine în România; au încercat să se reîntoarcă, asaltând Consulatul General al României cu cereri de repatriere. Consulul general, Marcu Beza, consemna acest fenomen într-un raport din 1 noiembrie 1939 către Ministerul Afacerilor Străine. Dorința evreilor de a reveni se arăta a fi atât de puternică, încât afirmau că dacă nu li se vor da vize, vor veni ilegal. Se crease chiar și o organizație pentru revenirea ilegală în România. Consulul se afla într-o situație fără ieșire: „Întrucât toți sunt veniți aici de bunăvoie – scria –, și cu sprijinul atât al autorităților evreiești din Țară, cât și al Statului Român, repatrierea lor, conform instrucțiunilor ce le avem, nu este posibilă“. Aceasta și datorită faptului că majoritatea, în entuziasmul sosirii în Palestina, își distruseseră pașapoartele și identificarea lor era imposibilă¹¹¹.

Foarte bogata arhivă a FRN indică o adevărată obsesie a conducerii partidului unic pentru încadrarea minorităților naționale, în schimbul rezolvării nemulțumirilor acestora printr-un sistem nou de legi alcătuit cu consultarea liderilor minoritari. Se păstrează anteproiectul, din 1939, al Legii drepturilor minorităților etnice și confesionale din România, cunoscut sub numele de Statutul minorităților. Textul anteproiectului este edificator pentru grija deosebită a Statului Român de a vedea minoritățile mulțumite. Foarte multe articole au pe margine mențiunea că au fost introduse sau modificate la cererea liderilor minoritari. Găsim mențiuni ca: „Dezideratul episcopilor maghiari“; „Nou, după dezideratul minorității maghiare“; „Dezideratul minorității germane“; „Nou, după dezideratul minorităților“; „Revendicare a reprezentanților ungurilor la Liga Națiunilor“; „Deziderat exprimat de dl. Szász Pál“; „Nou, conform

---

¹¹⁰ Idem, dosar 20/1939, f. 99; dosar 32/1939, f. 18.

¹¹¹ Idem, dosar 15/1939, f. 237–238.

cererilor repetate“ ș.a.m.d.¹¹² Înainte de a fi trimis Consiliului de Miniștri, anteproiectul a fost înaintat, spre aprobare, și FRN-ului¹¹³.

În primăvara lui 1940, atitudinea prevenitoare a autorităților de la București față de minoritari s-a accentuat, FRN-ul având rolul principal; el corela toate acțiunile în planul respectiv. Pe 18 aprilie secretarul general al Frontului, Victor Moldovan, avea o întrunire, cerută de el, cu reprezentanții minorităților naționale; subiectul – dezbătut îndelung – integrarea și colaborarea minorităților în partidul unic¹¹⁴. A doua zi se va întâlni special numai cu reprezentanții maghiarilor și germanilor. Se anunța că un acord va fi încheiat într-o nouă ședință¹¹⁵. Apoi, Victor Moldovan, la 20 aprilie, avea o întâlnire pe aceeași temă cu ministrul de Interne, M. Ghelmegeanu, cu ministrul Minorităților, Silviu Dragomir și Gheorghe Vântu, subsecretar de Stat la Interne. Au stabilit formula considerată definitivă pentru încadrarea minorităților¹¹⁶. Dar, la vârful partidului discuțiile au continuat. În prima parte a lui iunie, la ele va participa și președintele Frontului Al. Vaida-Voevod¹¹⁷. Mai multe ministere erau chemate să contribuie la identificarea problemelor specifice minorităților și să indice soluțiile acestora; urmau a fi confruntate cu cererile pe care liderii minoritari le înaintau. În primul plan se afla chiar Ministerul FRN; urma Ministerul Minorităților. Foarte receptiv, ministrul Silviu Dragomir a girat întocmirea de statistici asupra situației economice, culturale, școlare a minorităților; sub patronajul său s-au întocmit albume cu hărți demografice amănunțite ale României, conforme cu recensământul din 1930, „pentru orientarea în ce privește încadrarea în FRN“¹¹⁸. Studii pe probleme specifice era chemat să

---

¹¹² Idem, fond PCM, dosar 112/1939, f. 1–25. O altă variantă a anteproiectului, neadnotată, Idem, dosar 111/1939, f. 1–26.

¹¹³ Idem, fond FRN, dosar 255, f. 1–21.

¹¹⁴ Idem, dosar 36, f. 35.

¹¹⁵ Idem, f. 31.

¹¹⁶ Idem, f. 34.

¹¹⁷ Idem, f. 10–11.

¹¹⁸ Idem, fond PCM, dosar 140/1939, f. 50.

alcătuiască și Ministerul Economiei Naționale; în adresa de înaintare, se atenționa asupra „progresului și importanței covârșitoare pe care o au minoritățile față de elementul majoritar din Transilvania și Banat”¹¹⁹. Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale în dese rânduri a transmis materiale pe domeniul său de activitate¹²⁰. Toate aceste studii documentare au stat la baza unei ample sinteze, întocmită la Ministerul pentru Minorități, intitulată *Situația minorităților etnice din România*; tradusă, la Ministerul Afacerilor Externe, în franceză – sub titlul *Nouveau regime des minorités en Roumanie* – va fi pusă la dispoziția tuturor reprezentanțelor diplomatice ale României, pentru ca acestea să poată contracara propaganda antiromânească¹²¹. Concluzia principală a sintezei: „Statul Român a avut totdeauna o politică foarte largă de libertate și egalitate a minorităților de pe teritoriul său, și nu le-a exclus nicio dată de la beneficiile legilor emise în favoarea cetățenilor români”¹²²

*

Din întreaga activitate a FRN, după declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial problema cea mai delicată și importantă era aceea a Gărzilor Naționale: organizarea, dotarea cu armament; fixarea rolului lor în caz de conflict armat; instruirea; problema Gărzilor în zonele minoritare. Exista teama ca aceste unități paramilitare din zonele locuite dominant de minoritari și, ca urmare, formate ele însele majoritar din aceștia, să fie folosite, în caz de război, împotriva României. Liderii minorităților nu admiteau o asemenea posibilitate, dar însăși insistența lor pentru formarea Gărzilor Naționale și în zonele pe care le reprezentau trezea suspiciuni. Asupra problemei se purtasera discuții largi și în 1939, fără a se ajunge la un rezultat. Ordinele transmise de generalul Petre

---

¹¹⁹ Idem, dosar 108/1939, f. 1.

¹²⁰ Idem, dosar 116/1939, f. 5–6.

¹²¹ Idem, dosar 114/1939; textul în franceză dosar 113/1939.

¹²² Idem, dosar 113/1939, f. 1.

Georgescu în zonele respective totdeauna indicau necesitatea prudenței, dar niciodată nu arătau o soluție definitivă. Aceasta și pentru că o interdicție fermă de organizare în Gărzi Naționale ar fi atras protestul și acuza de discriminare, putând influența negativ însăși tratativele pe care conducerea FRN le purta pentru o încadrare reală a minorităților. Pe fundalul acesta neclarificat ferm, forțând lucrurile, mai ales germanii și-au format gărzi proprii, după modelul celor din Germania, cu uniforme specifice. În unele locuri, și maghiarii au acționat în același fel. Conducerea Gărzilor Naționale de la București era depășită. Problema va constitui subiectul principal al întrunirii din 26–28 februarie 1940, a tuturor comandanților Gărzilor din ținuturi și județe. În urma acesteia, generalul Georgescu transmitea, la 2 martie 1940, un ordin circular cu precizări. În localitățile pur minoritare, era interzisă înființarea gărzilor. Se menționa, însă, că interdicția era doar temporară¹²³.

La începutul lui 1940, organizarea și instruirea au fost accelerate. La nivelul tuturor celor zece ținuturi, Gărzile Naționale aveau în frunte ofițeri superiori de rezervă: opt colonei și doi generali¹²⁴. Grade mai mici comandau la județe și municipii, plăși, comune. Și conducerea centrală avea numai ofițeri de carieră¹²⁵.

Din momentul constituirii, s-a avut în vedere înzestrarea Gărzilor Naționale cu armament ușor. S-a întârziat, însă, un an și jumătate; doar în momentul când situația internațională lăsa să se întrevadă și formarea unui teatru de război care să atingă România, caz în care Gărzile urmau să aibă atribuții precizate prin Lege, s-a trecut la înarmarea lor. Însă, acțiunea a fost formală: armele date au fost în număr foarte mic; erau vechi, unele de neîntrebuințat.

La 18 aprilie 1940 a intervenit o înțelegere între Comandamentul Gărzilor Naționale ale FRN și Marele Stat Major al Armatei, acesta din urmă angajându-se să livreze anumite cantități de arme. De existența

---

¹²³ Idem, fond FRN, dosar 141, f. 172–173.

¹²⁴ Idem, dosar 273, f. 49–51.

¹²⁵ Idem, dosar 159, f. 172–198.

înțelegerii a fost înștiințat și ministrul de Interne, Jandarmeria și Poliția având un anume rol în custodia armelor¹²⁶. Pe 19 aprilie, documentele privind lucrările de mobilizare a formațiunilor Gărzilor Naționale și necesarul pentru înarmarea acestora, erau înaintate M.St.M., generalului David Popescu. Conform acestor documente, Gărzile cuprindeau bărbați de peste 40 de ani; aveau datoria să se pună total la dispoziția Armatei, în caz de război; în regiunile cu minorități puternice nu erau astfel de unități; componența unei unități varia de la o localitate la alta: minimum o echipă (cinci membri și un comandant), maximum 2–4 plutoane; numărul putea fi majorat în funcție de armament¹²⁷. În aceeași zi, era anunțat și primul-ministru, Gheorghe Tătărescu, că se ajunsese la o înțelegere¹²⁸. Lucrurile vor evolua destul de rapid, deși nu în parametri necesari, având în vedere situația internațională. Pe 20 aprilie, generalul David Popescu anunța pe generalul Georgescu că dotarea cu armament se va face, în prima urgență, în județele din Transilvania, Banat și Dobrogea, considerate mai periclitate; membrii Gărzilor vor fi considerați în serviciul Armatei, „astfel că autoritățile civile sau militare nu vor avea drept de rechiziție asupra lor”¹²⁹. Pe 22 aprilie, printr-o circulară, generalul Petre Georgescu anunța instituirea unui sistem de instrucție obligatorie; cine nu răspundea era pasibil de pedepse conform legilor militare¹³⁰. Iar Gh. Tătărescu acceptă, la 26 aprilie, plata sumelor necesare pregătirii Gărzilor: 870 000 lei pe lună (pentru cei 10 comandanți de ținut, 71 de județ, 465 de plasă)¹³¹.

Primul lot de arme era dat de M.St.M., la 6 mai 1940, prin Corpul de Jandarmi – 28.123 puști de model vechi (Martini, Vendel, Weterly, Carcano, Arisoca), cu muniția respectivă; erau depozitate la posturile de jandarmi, de unde se puteau ridica pentru instrucție sau în caz de

---

¹²⁶ Idem, dosar 203, f. 53–54.

¹²⁷ Idem, f. 2–3.

¹²⁸ Idem, f. 10–11.

¹²⁹ Idem, f. 12.

¹³⁰ Idem, f. 13–16.

¹³¹ Idem, f. 62.

pericol. Toate au fost trimise numai în Transilvania¹³². Generalul Georgescu se arăta nemulțumit, scriindu-i, la 13 mai, generalului David Popescu: „Socotim că acest armament, prin cantitatea și calitatea lui, este departe nu numai de a pune un punct de încredere față de primordialul scop urmărit, dar va slăbi credința populației în măsurile noastre de apărare interioară, accentuând, în același timp, în masele minoritare, convingerea că ar putea reacționa ușor și eficace, când s-ar prezenta cazul. [...] Cu ceea ce ni s-a dat suntem departe de a presta un serviciu vrednic de luat în seamă”¹³³. Efectivele Gărzilor Naționale, care ar fi trebuit înarmate, în aprilie 1940, se ridicau la aproximativ 70 000 de membri și se preconiza triplarea acestora. De aceea, s-au cerut noi cantități de arme; generalul Florea Țenescu răspundea, la 8 iunie 1940, că nu poate da mai mult¹³⁴. Încadrările, și în aceste condiții, au continuat. La 17 iulie se raporta că se ajunsese la peste 170 000. Din aceștia, 9 853 comandanți de unități și 133 386 membri erau neînarmați¹³⁵, așadar ineficienți în caz de război.

La fel ca în cazul organizațiilor FRN, formalismul era element dominant de caracterizare și pentru Gărzile Naționale. Cu toate acestea, unitățile respective erau mult mai vizibile în viața societății românești. În stilul bombastic ce-l caracteriza, generalul Petre Georgescu accentua mereu acest lucru. În ordinul de zi nr. 1/1 ianuarie 1940 scria: „Privim înapoi la cele opt luni de existență și suntem mândri de rezultatele obținute. În acest timp, Gărzile Naționale s-au afirmat ca o forță vie și necesară în organismul Statului”¹³⁶. Se organizau foarte multe ședințe de instructaj pentru comandanți; se trimeteau în teritoriu ordine circulare și se cereau rapoarte lunare de activitate; se ducea o intensă corespondență cu instituțiile Statului. Toate acestea impuneau, într-adevăr,

---

¹³² Idem, f. 70–73.

¹³³ Idem, f. 99–100.

¹³⁴ Idem, f. 164; tabele cu toți membrii Gărzilor Naționale ale FRN din Țară. Idem, dosar 227, f. 208–411.

¹³⁵ Idem, dosar 212, f. 9.

¹³⁶ Idem, dosar 159, f. 137.

imaginea unui organism viu. Peste tot s-a insistat pe latura emotivă, încercându-se influențarea populației prin manifestări solemne, vizând sentimentele patriotice. Punctul central îl reprezentau ceremoniile publice de depunere a jurământului membrilor Gărzilor, la care participau toate oficialitățile locale. La o astfel de ceremonie, la Blaj pe 15 ianuarie 1940, participa arhiepiscopul și mitropolitul unit de Blaj, Alexandru Niculescu, prefectul, primarul și celelalte autorități, o mare mulțime; mare ecou a avut discursul mitropolitului, încheiat cu un îndemn către membrii Gărzilor: „Veți zice, prin vitejia voastră, tuturor dușmanilor noștrii: «Pe aici nu se trece» și îi veți face, în furia lor neputincioasă, să muște din țărână. Așa să fie!”¹³⁷ Chiar și într-un județ cu foarte puțini români, precum Odorheiul, asemenea ceremonii erau organizate, deși cu un număr mic de participanți. Pe 24 ianuarie 1940, la ceremonia depunerii jurământului aici au participat doar 200 membri ai Gărzilor Naționale; totuși a avut loc o defilare, în prezența tuturor autorităților. Darea de seamă asupra evenimentului menționa: „Public numeros, chiar și dintre minoritari”¹³⁸. Mai ales în zonele predominant minoritare, asemenea ceremonii, cu tot formalismul lor, constituiau momente de îmbărbătare a românilor, de formare a credinței că România va rezista valurilor provocate de război.

---

¹³⁷ „Universul” din 19 ianuarie 1940; ANIC, fond FRN, dosar 250, f. 9–10.

¹³⁸ Idem, f. 38–40 și „Gazeta Odorheiului” din 30 ianuarie 1940.

IV

TRANSFORMAREA ÎN PARTIDUL NAȚIUNII

Dacă se parcurge presa vremii și o mare parte din documentele de arhivă ale FRN, apar ca foarte surprinzătoare modificările majore aduse organizării partidului unic, chiar o nouă Lege, la sfârșitul lui 1939 și începutul lui 1940. Există, însă, o explicație. Era o diferență majoră între realitate și imaginea acesteia creată în presa controlată total de Dictatura Regală; aceeași deosebire între realitate și raportările triumfaliste ale unora dintre liderii locali sau centrali ai Frontului, dornici de a fi cât mai bine văzuți pentru „realizările” lor. Partidul nu-și îndeplinise misiunile pentru care fusese înființat. Dar, și după noua Lege situația va rămâne aceeași. De aceea, la doar o jumătate de an se va adopta o măsură considerată radicală: Frontul Renașterii Naționale va fi transformat în Partidul Națiunii. Motivele transformării: țelurile urmărite prin partidul unic de către Dictatura Regală – solidarizarea tuturor cetățenilor în jurul regelui, eliminarea oricăror conflicte politice interne, dispariția acțiunii centrifuge a minorităților naționale, mobilizarea pentru apărarea granițelor –, nu fuseseră atinse. Regele consemna, la 18 iunie 1940, în jurnalul lui: „FRN a dat greș și organizația lui este defectuoasă, mai ales sistemul electiv. [...] Trebuie creat un nou organism politic autoritar și unitar”¹. În impunerea transformării o influență a avut și factorul extern.

---

¹ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune*, Însemnări zilnice, ed. de Marcel-Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, Edit. „Șansa”, 1996, vol. II, p. 191.

În vara lui 1940, nu se mai putea pune problema unei eventuale susțineri a României de către puterile vest-europene; Franța era ocupată, Marea Britanie abia se apăra pe sine. Continentul era dominat aproape în totalitate de Germania care beneficia, în acel moment, și de alianța cu URSS. Pretenții asupra teritoriului românesc aveau sovieticii, ungurii, bulgarii. Ca urmare a acestui context internațional, România își putea păstra granițele doar dacă obținea bunăvoința Germaniei. De aceea, regimul carlist a făcut pași importanți spre aceasta, arătându-și prietenia față de Berlin. În plan economic, Hitler fusese satisfăcut prin acordurile încheiate. A urmat renunțarea la garanțiile oferite României de Franța și Marea Britanie, ceea ce simboliza și renunțarea la tradiționalele alianțe românești interbelice. Pasul următor va fi crearea unui sistem politic intern nu doar dictatorial, cum era din februarie 1938, ci și cât mai apropiat ca formă de acela din Germania fascistă: cu partid totalitar de tip fascist, cu legi rasiale de aceeași inspirație, cu un rege care devine și conducător de partid.

Îndemnuri de a crea un partid avându-l în frunte chiar pe rege au fost trimise la Palat și de către unii dintre fruntașii FRN, poate simțind că aceasta este și dorința lui Carol al II-lea, care aștepta o solicitare pe care să-o invoce drept pretext. Cel mai important dintre aceste îndemnuri era al lui Aurelian Bentoiu, pentru că venea din partea unei personalități foarte cunoscute, prim secretar al FRN, fost ministru de Justiție în guvernele Tătărescu (24 noiembrie 1939–10 mai 1940 și 11 mai–3 iulie 1940). Autorul Memoriului încerca să motiveze strict constituțional preluarea directă a conducerii partidului de către rege. „Vechea concepție demo-liberală – scria – și-a trăit de mult ultimele clipe“. Păstrarea ei aducea primejdii pentru Stat. „Sursa unică a acestor primejdii ar putea fi găsită într-o greșită interpretare a conceptului de libertate, aplicată unei anumite libertăți, libertatea de asociere“. Asocierea unui număr limitat de indivizi nu-și poate propune urmărirea scopurilor politice generale, pentru că acestea interesează însăși ordinea publică și națională. Partidele erau rezultatul unor inițiative private. Lor li se datorează războiul civil din Spania și înfrângerea Franței. „Ați înțeles – îi scria

regelui – la momentul potrivit că o asociație nu poate avea obiect licit un obiect ce duce la călcarea unei norme de ordine publică [...], nu poate avea drept obiect transformarea în întreprindere privată a scopurilor celor mai înalte cari privesc directivele, conservarea și deci însăși ființa Națiunii. Au fost dizolvate partidele politice, devenite fermenți de anarhie. S-a creat FRN, ca unică organizație politică, instrument de unificare și pacificare, antidotul anarhiei și demagogiei“. Reformele au deschis noi drumuri. „Țara întreagă a înțeles că acestea sunt drumurile cele bune și orizonturile cele luminoase“. Puțini au mai rămas să se opună. „Prin reforma constituțională și prin introducerea unicității organizației politice, Țara se găsește îndrumată pe calea cea bună. Ambele reforme sunt în spiritul vremii, în slujba marilor interese ale Neamului și în cadrul înțelegerii realităților. Prin cea dintâi s-a realizat ideea de ordine. Cea de a doua este instrumentul indispensabil al acelei unități a Neamului care este în clipa de față suprema poruncă. Unicitatea organizației politice se poate concilia cu spiritul Constituției și se poate deriva logic din textul primului articol al așezământului constituțional. Regatul României este un Stat Național, *unitar și indivizibil*. Statul a fost definit ca fiind personificarea juridică a Națiunii. Statul este, ca atare, nu o simplă abstracțiune într-o dialectică juridică, ci este, *trebuie să fie*, o voință efectivă, reprezentând un drept – dreptul la viață al Națiunii Române. [...] Dacă Statul este personificarea Națiunii și dacă el este, după slova Constituției, unitar și indivizibil, este locul să observăm că Statul nu poate fi unitar dacă Națiunea este împărțită și nu mai poate fi indivizibil când substratul său social și etnic, care e Națiunea, este în fapt divizat. [...] Dacă Națiunea, în hotarele ei actuale, nu este nici rezultatul milei altora, nici rezultatul hazardului istoric, ci este un drept și ca atare trebuie să fie o forță vie, o *unică* forță vie, ea nu poate fi punctul de aplicație a unor multiple forțe contrarii și antagonice“. În Constituție se garantează libertatea de asociere. Dar, tot Constituția adaugă precizarea că exercițiul tuturor libertăților acordate individului se va face în condițiile stabilite de legi, dreptul individului e limitat de exigențele ordinei publice. „Constituția, care are a fi privită

ca un pact de neagresiune între individ și Stat, nu consacră nicăieri în favoarea individului un drept de monopol în materie de asociație politică“. După această îndelungă argumentare atât a instaurării Dictaturii Regale, cât și a înființării partidului unic, Aurelian Bentoiu analiza situația de la începutul verii lui 1940. FRN – după părerea sa – se găsea în a doua fază de conturare a unei fizionomii proprii și a unei structuri proprii. Avusese loc doar un început de aplicare a Legii FRN, „prin fixarea cadrelor și unele manifestări mulțumitoare“. Trăgea și o concluzie: „S-a putut vedea că Țara răspunde cu însuflețire la chemarea Tronului“. Printre lucrurile ce trebuiau îndreptate era insistent menționată adeziunea facultativă la partidul unic (deși în practică multe categorii de oameni erau obligați să intre în partid); cerea revizuirea acestui principiu „el fiind un reziduu al vechii concepții, inadapabil noii structuri necesare a Statului Român“. Aceasta, pentru că partidul unic nu-l privește doar pe individ; apartenența la el „este mai puțin un drept și mai mult o datorie cetățenească“. Ca argument aducea și articolul 4 al Constituției – înălțarea morală și prosperitatea Patriei este o datorie. Prin urmare, un imperativ. Acesta era și scopul FRN, conform articolului 3 din Lege. Dar, articolul 7, din aceeași Lege, prevedea înscrierea facultativă, venind astfel în contradicție cu articolul 4 din Constituție. Autorul Memoriului cerea obligarea tuturor cetățenilor de a se înscrie în partidul unic – cu întrunirea condițiilor legale de vârstă, profesie, moralitate. FRN era suportul politic al Senatului; nu trebuia admisă o activitate individuală politică decât în Stat, „neputându-se nimic tolera contra Statului și nimic în afară de Stat. [...] Se impune astfel o singură tiranie: aceea de a constrânge la înțelegerea unui mare adevăr și la spulberarea unei funeste erori moștenite de la un reumatism politic care de mult și-a trăit veacul. Autoritatea și primatul Statului este o evidență; necesitatea ierarhizării intereselor într-un resort de dependență de la individ la Stat o axiomă“. Propunea modificări de structură în FRN, dar și de terminologie în denumirea elementelor componente ale Frontului. Iar în final ajungea la propunerea de interes major pentru rege. Conform Constituției – scria – regele este capul Statului, exercitând puterea

executivă prin Guvern. Ca urmare, logic, regele „trebuia să fie capul partidului, exercitând această putere prin delegație către un șef numit și revocabil, care exercită atribuțiunile de șef în numele regelui și pe a lui răspundere“. Electivitatea să fie principiu pentru toată ierarhia FRN, mai puțin șeful partidului, „care trebuie să fie fixat în persoana regelui, ca punct de sudură indispensabil între partid și Stat“. S-ar elimina astfel orice lupte interne. Bentoiu considera că toate aceste propuneri nu impuneau neapărat adoptarea unei noi Legi, ci ele puteau fi introduse într-un Statut adoptat de către un Congres general al partidului². Carol se pare că a citit cu atenție Memoriul, pentru că propunerile făcute de autor în mare parte s-au regăsit în formula de reorganizare a FRN.

Și Mihail Manoilescu poate fi considerat drept precursor al ideii partidului totalitar unic, condus de monarh. El publicase la Paris, în 1937, o broșură pe această temă, tradusă în românește și popularizată la București în august 1940, sub titlul *Partidul Unic*³.

Aceste îndemnuri veneau în întâmpinarea dorinței monarhului; nu se poate uita că acesta încercase de mai mult timp să ajungă și șef de partid: este cunoscut episodul propunerii pe care o făcuse lui Corneliu Zelea Codreanu de a-i ceda șefia Mișcării Legionare. Carol a decis, pe 12 iunie 1940 să transforme FRN într-un partid deplin asemănător cu cel fascist german; lui Ernest Urdăreanu, căruia îi comunica hotărârea, îi menționa „necesitatea ca să facem o mișcare de apropiere de Germania“. Odată cu noul partid, trebuia și un nou Guvern, în fruntea căruia se gândise să pună un foarte cunoscut simpatizant al Berlinului – Al. Vaida-Voevod⁴. (Pe același îl folosise în mai multe rânduri pentru a

---

² ANTIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 80/1938, f. 1–6. Cercul din jurul regelui se opriese mai întâi la denumirea de Partidul Poporului. Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 193.

³ „România“ din 23 august 1940.

⁴ *Dosar Horia Sima (1940–1946)*, ediție de Dana Beldiman, Edit. Evenimentul Românesc, București, 2000. p. 192–198; Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866–1947)*, vol. III, *Carol al II-lea*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, p. 291–292.

atrage bunăvoința Germaniei. Cel mai recent, în aprilie 1940, când fusese trimis la Berlin, în fruntea unei delegații masive, pentru a participa la festivitățile organizate lui Hitler, cu prilejul împlinirii a 50 de ani⁵.)

Decretul-lege pentru transformarea FRN în Partidul Națiunii, din 21 iunie 1940, va fi publicat a doua zi⁶. Prin articolul 1, Partidul Națiunii era considerat „unic și totalitar“, funcționând sub conducerea supremă a regelui. Misiunea principală (art. 2) era de îndrumare a vieții morale și materiale a Națiunii și a Statului. Era considerat „instituțiune de drept public“. Regele numea forurile superioare ale partidului, „care sunt singurele răspunzătoare“ (art. 3) și care hotărau normele de organizare, funcționare și de disciplină (art. 4). Asupra rațiunii înființării Partidului Națiunii, Referatul Către Consiliul de Miniștri aducea precizări. (În „Monitorul Oficial“, Referatul nu este publicat cu semnăturile autorilor; ele apar, însă, pe originalul documentului, păstrat în arhive⁷: președinte al Comisiunii Superioare a FRN, Al. Vaida-Voevod; vicepreședinte Gh. Tătărescu; secretar general V. Moldovan; prim-secretari N.D. Cornățeanu, I. Bujoiu, A. Benteoiu; comandantul Gărzilor Naționale, general Petre Georgescu. Așadar, toată conducerea centrală a FRN.) Semnatarii constatau: „Din acest referat reiese că în evoluția către o ordine politică definitivă [...], FRN a fost doar o etapă“⁸. Comisiunea Superioară a Frontului considera că Națiunea română trebuia îndrumată „către o nouă disciplină politică“. Se dorea crearea unui instrument politic „menit a asigura unitatea desăvârșită și continuitatea trebuitoare în conducere, precum și unificarea în cuget și acțiune a tuturor fiilor Țării care înțeleg că datoria cea mai de seamă a cetățeanului este aceea de a pune Patria mai presus de toate“. Se cerea regelui să preia conducerea supremă și „să transforme această organizație într-un partid totalitar“ care să-i

---

⁵ Apud Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 259.

⁶ Promulgat prin Î.D.R. 2056/1940, în „Monitorul Oficial“, p. I, nr. 142/22 iunie 1940. Se abroga astfel Legea FRN din 16 decembrie 1938 și Regulamentul de aplicare a ei din 5 ianuarie 1939 modificat la 20 ianuarie 1940.

⁷ ANIC, fond FRN, dosar 282, f. 13.

⁸ Idem, f. 14; semnatarii apar și în „România“ din 23 iunie 1940.

cuprindă pe toți cetățenii conștienți. Partidul Națiunii urma să asigure Națiunii române și Statului român care o personifică, „maximum de putere și autoritate“. Regele a acceptat să preia conducerea. Referatul includea și explicația formulei „partid totalitar“: realizarea deplină a individului nu se poate concepe decât în Stat și prin Stat; „Partidul și Statul fiind o unică realitate compartimentată prin atribuțiuni diferite, îndreptate însă către același scop, care este promovarea intereselor Națiunii în ordinea morală și materială. [...] Partid și Stat vor fi două fețe ale unei unice realități. *Națiunea organizată*“. Se anunța păstrarea organelor FRN, cu atribuțiile și activitatea lor, însă numai până la modificările de structură ce vor fi făcute ulterior.

În aceeași zi de 22 iunie, era publicat și Decretul-lege pentru apărarea ordinii publice unice și totalitare a Statului român⁹, motivat prin faptul că înființarea Partidului Națiunii crease „o nouă ordine publică“ și „nici o activitate potrivnică acestei noi ordini nu poate fi tolerată“. Consiliul de Miniștri considera că „orice acțiune individuală, îndreptată împotriva intereselor, directivelor, ideologiei sau acțiunii Partidului Națiunii este delictuoasă“ și sancționabilă. Decretul lege consemna faptele ce erau considerate delikte de uneltire contra ordinii publice, pentru care pedepsele erau cu închisoarea de la 3 la 5 ani și amendă de la 10 000 la 100 000 lei sau interdicție corecțională de la 1 la 5 ani: propovăduirea, prin viu grai sau prin scris, a schimbării organizării politice a Țării, așa cum era ea stabilită prin Decretul-lege de înființare a Partidului Națiunii; organizarea asociațiilor secrete în scopul de mai sus; reconstituirea asociațiilor dizolvate sau continuarea activității lor – fiind vizate, astfel, fostele partide politice. Ultima categorie de fapte sancționabile era atât de largă, încât permitea regimului carlist să-și îndrepte acțiunea împotriva oricui: „Orice faptă tinzând a arunca discredit asupra organizațiunii politice unice ca recunoscută de lege sau a-i zădărnici activitatea“. Art. 2 menționa obligativitatea tuturor funcționarilor publici de a fi membri ai PN, fixând și o dată limită pentru înscriere – 1 august 1940; cei ce

---

⁹ „Monitorul Oficial“, p. I, nr. 142/20 iunie 1940.

nu se supuneau îşi pierdeau slujbele. Nimeni nu putea face parte din conducerea profesiunilor libere organizate prin legi, dacă nu era membru al PN; pierderea calităţii de membru al PN atrăgea după sine excluderea din orice organizaţie a profesiunilor liberele. Persoanele juridice, asociaţiile de orice fel, indiferent de obiectul de activitate, erau dizolvate dacă cei din conducerea lor vor desfăşura o activitate potrivnică intereselor PN sau dacă dădeau fonduri pentru o asemenea activitate. În toate consiliile de administraţie ale întreprinderilor private sau publice trebuiau să fie doar membri ai PN. Închisoare de la o lună la un an primea acela care deteriora sau distrugea „în scop de dispreţ sau batjocură”, însemnele PN – insigne, embleme, uniforme, manifeste, publicaţii. Averele celor sancţionaţi pentru delictele enunţate era pusă sub sechestru; Justiţia putea lichida şi radia firmele individuale. Se accepta chiar şi încălcarea legilor regimului carlist: procesele, în cazul infracţiunilor consemnate în Decretul-lege, „se vor desfăşura după procedura flagrantelor-delictelor cuprinse în Codul penal Carol al II-lea, chiar dacă nu sunt întrunite condiţiile art. 226 din Codul de procedură penală Carol al II-lea“.

În noua sa calitate, regele semna, pe 22 iunie 1940, Înalta Decizie nr. 1 a PN: partidul păstra deviza, emblemele şi uniforma FRN; conducerea supremă se făcea printr-un Stat Major al partidului şi un Secretariat general subordonat şefului de Stat Major¹⁰. În aceeaşi zi Carol a semnat şi Înalta Decizie nr. 2: Ernest Urdăreanu, ministrul Casei Regale, era numit şef de Stat Major al PN iar Victor Moldovan secretar general. Urma Înalta Decizie nr. 3: până la aşezarea PN pe baze noi, organizaţiile ţinutale, judeţene, comunale vor fi girate de vechile cadre al FRN; Gărzile Naţionale rămâneau şi ele în aceeaşi organizare şi cu aceiaşi conducători¹¹. La 24 iunie urma Înalta Decizie nr. 4, care hotăra Marşul PN – „Pe-al

---

¹⁰ ANIC, fond FRN, dosar 282, f. 15.

¹¹ Idem, dosar 8, f. 13 şi dosar 282, f. 15; toate publicate în „România“ din 23 iunie 1940. Tot acum era numit şi colonelul Egizio Massini în funcţia de consilier muzical al PN. Din jurnalul lui Carol aflăm şi cum a ajuns Urdăreanu în funcţia nouă: pe 21 iunie, Urdăreanu a fost la Elena Lupescu şi i-a spus „că vrea să se ocupe şi să devie şeful de Stat Major al partidului“. Elena Lupescu fiind de acord, şi regele a aprobat. Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 193

nostru steag e scris unire“, de Ciprian Porumbescu; că membrii PN erau considerați „oșteni“; fixa sediul central al PN în Palatul Sturdza din Calea Victoriei (fostul Minister al Afacerilor Străine)¹².

Transformarea FRN în PN a fost prezentată, într-o intervenție specială la Radio, chiar de către rege, pe 22 iunie 1940: „Nu mai este vremea șovăielilor și a întârzierilor – spunea – ci este aceea a înfăptuirilor hotărâtoare și a luptei definitive de redresare“. Anunța că FRN făcuse apel la el ca să ia conducerea. „Am primit această sarcină, convins fiind că îndeplinesc o înaltă datorie către Țară și Națiune. Am primit cu conștiința că unind toate forțele vii și iubitoare de Țară sub privegherea directă a însuși păzitorului destinelor Patriei, voi putea realiza mai efectiv, mai hotărât, acea unire în gânduri și simțiri de care România are așa nevoie mai ales azi, când nu se poate ști ce ne pregătește viitorul“. Acțiunea pe care o va duce PN nu era considerată nouă, ci doar o dezvoltare a celei începute în februarie 1938, așadar neieșind din tiparele Dictaturii Regale. Discursul regelui se încheia cu un apel: „Azi cer Țării o reînnoire a sufletelor, o reexaminare a conștiințelor, un nou avânt de solidaritate socială și națională [...] Pășind astăzi la desăvârșirea noului drum trasat de Constituția din 1938, fac calda urare Partidului Națiunii, deci Țării organizate, unite și totalitare, ca rezultatele ce le vom dobândi să dea liniștea și siguranța viitorului României“¹³.

Tot la Radio va vorbi și șeful Statului Major al PN, Ernest Urdăreanu, anunțând că „În locul individualismului destrăpător și anahizant, Partidul Națiunii pretinde subordonarea tuturor față de o realitate mai puternică și permanentă, deci o solidaritate desăvârșită în jurul Tronului și Statului. „România“, prezentând discursul, îl însoțea cu un articol laudativ la adresa autorului, sub titlul *Un om de acțiune: d. ministru Ernest Urdăreanu*¹⁴. Ca

¹² „România“ din 26 iunie 1940 și Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 196.

¹³ „România“ din 24 iunie 1940.

¹⁴ Idem din 25 iunie 1940. Idem din 26 iunie 1940, articolul cu titlul *Voința de român și energia de conducător a d-lui ministru Ernest Urdăreanu*. În schimb, un apropiat al regelui, Eugeniu Buhman, nota: „Vorbea ca un patron care vrea să-și sperie angajații“. Eugeniu Buhman, *Jurnal* – nepublicat, aflat în posesia lui Radu Florescu, SUA; apud Paul D. Quinlan, *Regele playboy. Carol al II-lea de România*, Edit. Humanitas, București, 2001, p. 312.

să se arate activ, șeful Statului Major a și transmis în Țară, chiar pe 22 iunie, trei ordine circulare: cadrele FRN girează conducerea PN; prezentarea procesului de înscriere în PN; constituirea unor registre speciale cu datele celor înscriși¹⁵.

Toată presa a prezentat pe larg evenimentul înființării „partidului totalitar“, neexistând nici o urmă de critică. Cum era de așteptat, „România“ s-a aflat în frunte; începând cu numărul din 23 iunie, pe frontispiciul său apărea formula „Ziar al Partidului Națiunii“. Directorul ziarului, Cezar Petrescu, inaugura o nouă campanie de laude la adresa regelui, prin articolul *Patria mai presus de toate*. Aducea o motivație pentru apariția noului partid: FRN a organizat Națiunea, a disciplinat-o, iar PN va forma o „națiune activă“. Lansa și o amenințare la adresa eventualilor opozanți: „Cine va fi prezent în această națiune activă, va avea drept să aștepte totul de la viitorul care se confundă cu viitorul Patriei. Cine nu se va învrednici la o eroică lepădare de sine, va fi lepădat de la sânul Patriei“¹⁶.

Societatea românească se obișnuise cu sistemul cultului personalității lui Carol al II-lea. Presa era permanent plină de laude la adresa acestuia. Nu a surprins pe nimeni că a fost folosit și prilejul înființării PN pentru o nouă avalanșă de laude. Mai întâi a fost redată „însuflețirea“ cu care populația, în numeroase adunări a primit vestea. În ținutul Prut a fost mare entuziasm; la fel în cadrul „grandioasei manifestări de la Cluj“, sau în „vibranta manifestare de la Ialomița“ ș.a.m.d.¹⁷ În București, manifestanții entuziaști au umplut Piața Palatului. Concluzia era pusă chiar în titlul unui articol: *Partidul Națiunii însuflețește Țara întreagă*¹⁸. Tema principală a tuturor acestor adunări era proslăvirea regelui, a eroismului său etc. Și Guvernul s-a antrenat în acest avânt idolatric. Pe

---

¹⁵ ANIC, fond FRN, dosar 282, f. 18. Listele cu președinții organizațiilor PN județene – Idem, dosar 2, f. 337–338; și cu comandanții Gărzilor PN – Idem, f. 346–355; erau aceleași liste ca la FRN, dar fiind tăiate județele din Basarabia.

¹⁶ „România“ din 23 iunie 1940.

¹⁷ Idem din 25 iunie 1940; la fel și în numerele următoare.

¹⁸ Idem din 26 iunie 1940.

25 iunie, întregul Cabinet, în frunte cu primul ministru Gh. Tătărescu, cerea o audiență lui Carol, pentru a-i prezenta felicitări pentru „noua eră”. Regele va răspunde: „Această ultimă fază a muncii de renaștere a Țării este faza ei hotărâtoare. România s-a așezat astăzi pe un nou plan politic – un plan politic de înaltă morală și de desăvârșit naționalism. [...] Astăzi nu ni se mai cer vorbe, ni se cer înaintea de toate fapte. [...] Aceasta este dorința mea: ca toți, de oriunde vor veni, să-și pună umărul la o muncă comună, la o credință comună, la un suflet comun. Ceea ce din prima clipă când M-am întors în Țară acum 10 ani, am dorit să fac – unirea tuturor – nădăjduiesc astăzi că, prin patriotismul ferm al tuturor românilor, se va înfăptui”¹⁹.

Ca de obicei, toți aceia care doreau să fie văzuți bine, pentru a obține vreun post, pentru a și-l păstra pe cel avut, pentru a se împărtăși din fondurile Fundațiilor Regale ș.a.m.d., au trimis la Palatul Regal telegrame și scrisori de felicitare. Tot ca de obicei, între acești mulți erau, însă, și persoane dezinteresate material care, fie se antrenau într-un curent considerat normal, fie chiar credeau că regele va aduce salvarea României, conducând Partidul Națiunii. Din Cluj, Victor Jinga, fost fruntaș PNT, președinte al Organizației FRN din județul Trei Scaune, telegrafia la 24 iunie: „Hotărârea M.V. de a crea Partidul Unic al Națiunii și de a-i lua suprema conducere, a desăvârșit încrederea noastră în destinul fericit al României. Ardealul contopit pentru veșnicie în hotarele sufletești și fizice ale României unite, aduce M.V., prin glasul onest și dârz al tineretului său, puterea de muncă și de credință trebuincioase păstrării și întăririi unității noastre naționale. Tineretul Ardealului grupat în jurul săptămânalului Țara Nouă, Vă omagiază și, hotărât a urma chemarea Suveranului comandant, aderă cu trup și suflet la Partidul Unic al Națiunii”²⁰. O scrisoare de adeziune la PN avea câteva sute de semnături ale „Tineretului ardelean și bănățean”, care „își dă seama că a sosit clipa când salvarea Patriei este suprema lege”; printre semnatori

---

¹⁹ Idem din 27 iunie 1940.

²⁰ ANIC, fond FRN, dosar 844, f. 165.

erau și nume cunoscute, ce nu pot fi bănuite de servilism la adresa regelui: Teofil Bugnaniu, Octav Șuluțiu, Emil Jurchescu, Aurel Țetu, Grigore Popa, Raoul Șorban²¹. Era și singurul mesaj căruia Carol i-a răspuns: „Primindu-vă azi cu brațele deschise în Partidul Națiunii, vă trimit cel mai cald salut, nădăjduind că urmașii spirituali ai lui Horea și Avram Iancu vor fi aprigi luptători ai României noi”²². În contextul internațional într-adevăr foarte grav, când URSS înaintase României un ultimatum cu revendicări teritoriale, o semnificație aparte are scrisoarea trimisă de Dinu Brătianu, președintele PNL, adversar constant al Dictaturii Regale, către „foștii săi prieteni politici”, sfătuindu-i a asculta apelul lui Carol al II-lea, și să se înscrie în Partidul Națiunii²³. Mai puțin surprinzătoare pentru opinia publică a fost adeziunea Mișcării Legionare, a cărei „reconciliere” cu Carol făcuse deja pași majori. Horia Sima adresa legionarilor, pe 23 iunie, chemarea de a se înscrie în PN. Era urmarea și a unei audiențe la rege, din 18 iunie, în timpul căreia unul dintre punctele atinse fusese tocmai situația partidului carlist; liderul legionar apreciasse că „FRN a dat greș și organizația lui este defectuoasă, mai ales sistemul electiv, care nu este al vremurilor. Trebuie creat un nou organism politic autoritar și unitar”, la care legionarii erau gata să colaboreze²⁴. Apelul lui Horia Sima era transmis direct legionarilor:

---

²¹ „România” din 3 iulie 1940. „Întreaga suflare românească și cu deosebire generația tânără a Ardealului și Banatului – se scria – a asistat cu îngrijorare la ultimele evenimente și ne găsim la o răscruce a destinelor tuturor popoarelor. Dragostea noastră de Tron și Neam, căreia i-am închinat toate gândurile, faptele și năzuințele noastre, ne-a impus să ne întrebăm care este calea de urmat în aceste momente grele, pentru a asigura viitorul României. M.V., după Constituția din februarie 1938, prin actul istoric al creării Partidului Națiunii, ne-a arătat clar această cale. [...] Monarhist prin tradiție și convingere, tineretul ardelean și bănățean cu adâncă recunoștință a primit sacrificiul măreț al M.V. de a-și asuma istorica sarcină de a duce la îndeplinire, prin Partidul Națiunii marile deziderate naționale ale ceasului de față”.

²² Idem din 14 iulie 1940.

²³ Idem din 28 iunie 1940.

²⁴ Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 191.

„Camarazi, Lumea se clatină din temelii și în curând va urma o nouă așezare a neamurilor și țărilor. Patria noastră ar putea fi și ea încercată. Întru ocrotirea pământului ei sfânt, din îndemnul Majestății Sale Regelui și sub Înalta Lui conducere, s-a întemeiat Partidul Națiunii, ca organizație unică și totalitară menită să facă față împrejurărilor ce pot veni. De aceea, ordon tuturor camarazilor și prietenilor lor să se înscrie de îndată în Partidul Națiunii unde, ca soldați devotați ai lui, să-și servească cu credință și cu toate puterile lor Țara și Regele ei, să aștepte în liniște și cu încredere deplină viitorul și să înălțăm zi și noapte rugăciuni pentru binele Patriei și Regelui”²⁵. Efectul a fost rapid: imediat au intrat în PN 48 lideri legionari; între aceștia și nume foarte cunoscute precum Ion Zelea-Codreanu, Ilie Gârneață, Corneliu Georgescu, Radu Mironovici, P.P. Panaitescu, col. Zăvoianu, dr. Ș. Milcoveanu, Horia Cosmovici, Al. Ghica, Ilie Vlad Sturdza, dr. V. Noveanu. Mulțumit, Carol i-a cooptat pe unii în noul guvern condus de Ion Gigurtu, la 4 iulie 1940.

În avalanșa felicitărilor s-au antrenat și o serie întreagă de oameni de cultură. Între ei, Ion Marin Sadoveanu, directorul Teatrului Național, care, la 27 iunie, îi transmitea regelui „entuziasta adeziune la Partidul Națiunii a tuturor artiștilor și tehnicienilor scenelor naționale”²⁶. În aceeași zi, Mihail Sadoveanu, Stavri Cunesco, Victor Ion Popa, Alexandru Marcu, Tudor Vianu, Ion Ghica, Octav Livezeanu, D.I. Suchianu, Teodor Solacolu ș.a., toți în conducerea asociației „Muncă și Voe Bună” (o altă creație a lui Carol), cereau regelui să-i socotească drept „ostași credincioși în rândurile Partidului Națiunii”²⁷. Urma profesorul G. Cocea, președinte al Sindicatului Artiștilor Instrumentiști; Fl. Ștefănescu-Goangă, rector al Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj; Sindicatul Ziariștilor Minoritari, care adera la PN „cu tot entuziasmul”, sub semnătura lui Gabriel Sarkony; Asociația Corpului Didactic; Asociația Pescarilor și Vânătorilor; Uniunea Ziariștilor Profesioniști, în numele căreia Ion Vinea

---

²⁵ „România” din 25 iunie 1940; Ioan Scurtu, *op. cit.*, vol. III, p. 294–295; Al. Gh. Savu, *Dictatura Regală*, București, 1970, p. 356.

²⁶ ANIC, fond FRN, dosar 843, f. 2.

²⁷ Idem, f. 1.

anunța că răspunde „la apelul Supremului Stegar al Neamului și ține să exprime Suveranului iubit, îndărătnica ei credință într-un mare destin național“, transmitând și „devotamentul până la moarte“; barourile de avocați, Societatea Crucii Roșii; Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici; Reuniunea Femeilor Ortodoxe; Arhiepiscopia Romano-Catolică; pensionari; magistrați; negustori etc.²⁸. Unele texte erau de-a dreptul caragialești. Generalul Gh. Rasoviceanu, care fusese primul comandant al Gărzilor Naționale ale FRN, scria: „Încremenit în fața supremei hotărâri pe care M.V. a luat-o întru apărarea mult truditului nostru Neam, în aceste clipe atât de dogoritoare, străjerul Tronului de aproape o jumătate de veac și al M.V., cu dârză încredere în M.V. și nehotărnicit devotament, strig din adâncul sufletului meu: PREZENT. Să trăiți Majestate!“²⁹

Foarte mulți s-au gândit să-l felicite și pe Ernest Urdăreanu, șeful Statului Major al PN, care se părea a fi, datorită acestui post, al doilea om în Stat. Deputați, senatori, reprezentanți ai comunelor s-au repezit să-l felicite. Generalul C. Ștefănescu-Amza, fost ministru al Apărării în Guvernul Iorga, pe 23 iunie 1940 scria: Vestea numirii lui Ernest Urdăreanu l-a bucurat foarte mult; îi ura „sănătate, ca să poți ajuta din plin pe scumpul nostru mare Rege și Suveran, în importanta sarcină, în grelele vremi de azi și viitoare“³⁰. Urmău generalii C. Dona, Gh. Bunescu, Gh. Marinescu. Mitropolitul unit de Alba Iulia și Făgăraș, Alexandru Niculescu, scria: „FRN a adâncit unitatea sufletească creată prin Constituție. Desăvârșirea și încununarea acestei unități s-a realizat, însă, de abia acum, prin crearea Partidului Națiunii, care înglobează absolut toate energiile Neamului într-o unitate superioară de gândire și simțire și înmănușează toate puterile vitale ale Națiunii, creind din ele o unitate indestructibilă“. O serie de miniștri, precum Mircea Cancicov de la Ministerul Economiei Naționale și Silviu Dragomir de la Ministerul Minorităților, îl felicitau și ei. Primarul general al Capitalei,

²⁸ Idem, f. 9, 12–17, 19, 25–28, 31, 33, 36, 38, 41, 110–111.

²⁹ Idem, f. 97.

³⁰ Idem, dosar 844, f. 14.

generalul Dombrovski, îl felicita chiar în ziua numirii, pe 22 iunie: „Din toată inima îți urez deplin succes [...], pentru ca prin munca și priceperea ta să poți înfăptui pe deplin bunul gând al scumpului nostru Rege – exprimat așa de mișcător în cuvintele de aseară“. Victor Moldovan, reconfirmat în funcția de secretar general al partidului, într-o singură frază se punea bine cu ambii săi superiori: „Adânc impresionat de înalta încredere regească, datorită căreia voi avea onoarea să fiu colaborator al Excelenței Voastre etc“. Și fostul ministru al FRN, C.C. Giurescu îi trimitea urări de succes „în ceasul atât de însemnat al înființării Partidului Națiunii...“; la fel fostul prim-ministru C. Argetoianu. Se adăugau unele legații străine și ziariști străini acreditați la București (dintre aceștia, Giovanni Costa, italian ce se afirma a fi „atât de legat de acest pământ“). Iar Martha Bibescu scria de la „Mogoșoăa par Kitila (Ilfov)“, pe 23 iunie, în franceză, cu un entuziasm livresc – în discordanță vădită cu imaginea ridicolă pe care o creiona regimului carlist în memoriile sale: „Je vous Félicité, je vous Félicité, je Félicité notre Roumanie. La Révolution de 1848 s'est terminée hier soir“. Mulți dintre cei care au trimis felicitări atât regelui cât și lui Urdăreanu foloseau, pentru ambii destinatari, aceleași fraze³¹. Din toată această colecție imensă de epistole, cea mai interesantă îl avea ca semnatar pe fostul prim-secretar al FRN, Victor Vâlcovici, cel care se ridicase, în decembrie 1939, împotriva restructurării FRN propuse de C.C. Giurescu; era momentul să atragă atenția că avusese dreptate, și-și anunța speranța că se vor evita greșelile trecutului, două fiind mai mari: „Mai întâi, nu s-a dat mulțimii impresia că cei sortiți a forma cadrele partidului sunt oarecum expresia Națiunii – ceea ce s-ar fi putut face cu o mică efortare. În timpul când Armand Călinescu își exprima voința în FRN, noua mișcare politică lăncezea. Atmosfera aceea de neactivitate a făcut mult rău prestigiului noii formațiuni. Lumea se întreba dacă FRN mai există. După moartea lui Călinescu, FRN a început o nefericită activitate de cabinet, care nu putea decât să mărească

---

³¹ Idem, f. 5–7, 23–24, 36, 44–45, 52, 69, 123, 127, 139, 149–150, 277, 312–313, 338, 348, 352, 354–355, 378, 475.

nedumerirea generală. Opinia publică își punea chestiunea cum poate reprezenta FRN dorințele Națiunii, dacă numirile secretarilor săi se fac în biroul ministrului Frontului – demnitar nou numit, care nu avusese nici timpul nici prilejul să pipăie pulsul mulțimii. A doua greșală a fost tot așa de mare. Cadrele de conducere ale FRN au fost luate mai mult din exponenții activi ai partidelor politice din vechiul regim, încât Țara, care nu e nici liberală, nici țărănistă, nici vaidistă, a avut o decepție. Națiunea, care se aștepta la o nouă atmosferă morală în politica ei, s-a văzut în fața unei ediții ușor revizuite a vechilor construcții electorale. Formula «dinamismului politic», introdusă de vechii politicieni pentru a se scuza ciudata distribuie a rolurilor în interiorul FRN, nu a avut darul de a satisface opinia publică. Căci «dinamismul» cel mai eficient într-un proces de refacere sufletească, ar fi obținut tocmai prin evitarea numelor compromise în politica din trecut“. Vâlcovici se arăta convins că PN nu va mai repeta greșelile FRN ³².

Carol a făcut rapid numirile în conducerea PN, conform criteriilor clientelare pe care le practicase mereu. Ernest Urdăreanu, ministru al Palatului, s-a înscris în partid chiar în ziua în care a devenit șef al Statului Major al acestuia³³. Urdăreanu, care era bun doar pentru intrigile de culise și pentru treburile murdare ale regelui, a stat foarte puțin în funcție. Pe 3 iulie, Carol al II-lea semna Înalta Decizie nr. 5 a Conducerii Supreme a PN, prin care Ion Gigurtu, din 4 iulie și prim-ministru, era numit șef al Statului Major al partidului. Ernest Urdăreanu, în scurtul timp cât fusese șef, reușise să semneze un singur document cu adevărat important al PN, la 1 iulie, imediat după ocuparea Basarabiei și nordului Bucovinei de către URSS – *Chemarea către români*: „Români, Unitatea Neamului nostru a fost lovită de o cruntă încercare [...] În cumplitul amestec al acestor vremuri tulburi. Regele s-a dăruit [...] cu toată puterea, cu toată jertfa și cu toată înțelegerea Lui. Zile și nopți dearândul a muncit, a cercetat și-a chibzuit, străduindu-se să despice întunericul abătut asupra

---

³² Idem, f. 66–67.

³³ „România“ din 23 iunie 1940.

noastră și să lumineze cărarea pe care trebuie să mergem mâine. Deasupra imensei suferinței românești. Regele a ridicat stindardul îndârjitei noastre voințe de a înfrunta vijeliile și de a trăi în deplinătatea libertății naționale. Atâta vreme cât acest stindard va fâlfâi în bătaia vremurilor, nimic nu e pierdut. Avem o singură datorie: să stăm uniți în jurul Lui și să privim cu bărbătească încredere viitorul. [...] PN vă chiamă fără zăbavă în rândurile lui. [...] În PN va respira de aici înainte întreg poporul român: în PN se va oțeli hotărârea lui de luptă, de a se apăra și de a da Istoriei sângele ce care are nevoie, spre a plămădi viitorul românesc. PN va frământa noul duh românesc, unul și singur, veșnic și triumfător, peste vremuri bune sau rele, peste dureri și bucurii. PN va crește cu pâlâiri uriașe flacăra destinului românesc. Aici va arde și se va mistui sufletul nostru de cremene daco-romană, închinat aceluiași ideal de dragul căruia au murit părinții noștri și atâția dintre noi: unitatea națională românească. Sus inimile! Schimbați durerea în dăruire! Nu șovăiți și nu fiți slabi de fire! Aveți încredere în Rege și în voi înșivă. [...] Trăiască Regele! Trăiască România!”³⁴ *Chemarea* indică explicit țelul principal al înființării PN – salvarea tronului lui Carol al II-lea. Cel care garantase păstrarea frontierelor se temea să nu fie învinuit că nu și-a ținut promisiunea. De aceea, poporul trebuia să știe cât a suferit, cât s-a chinuit ca să găsească o scăpare; și că, doar el, chinuindu-se în continuare, va redresa situația.

³⁴ Idem din 2 iulie 1940. Proaspătul demis din funcția de șef al Statului Major al PN, transmitea, în aceeași zi cu demiterea, 3 iulie, o declarație către toate organizațiile partidului, sub formă de circulară (nr. 6). Plecând de la postul de comandă, din cauza altor însărcinări ce-mi sunt încredințate și care-mi cer tot timpul, cu adâncă părere de rău de a nu fi putut consacra toată munca mea partidului, reintru în rânduri. Ca ostaș al partidului, urând spor la muncă noului șef de Stat Major și izbândă partidului, strig din tot sufletul: Trăiască M.S. Regele! Trăiască România naționalistă! Sănătate!” Semna: „Ernest Urdăreanu. Ostaș al Partidului Națiunii”. „România” din 5 iulie 1940. Urdăreanu nu se așteptase să dețină atât de puțin postul respectiv. De aceea, își luase funcția în serios: pe 25 iunie inspectase noul sediu al PN, din Palatul Sturdza, care va fi inaugurat de Carol pe 10 iulie. Idem din 27 iunie și 12 iulie 1940.

De aceea, nu trebuia combătut, trebuia compătimit și apreciat pentru „jertfa“ sa. Tema, cu siguranță era impusă de Palatul Regal. Ea apărea deseori și în presă. Cezar Petrescu, prezentând inaugurarea sediului central al PN, o relua: „Pe fruntea Regelui s-a săpat brazdă adâncă. În ea se adâncesc îngrijorările noastre și voințele noastre“³⁵. Se profita la maximum de momentul dramatic prin care trecea România, prezentând condiționarea salvării ei de solidaritatea deplină în jurul regelui. Cultul lui Carol al II-lea se dorea să acopere gravele greșeli ale acestuia și lășitatea lui în momentul ultimatumului sovietic. Regele era identificat cu Țara și, ca urmare, cine nu accepta puterile depline încredințate lui Carol, trăda România. Într-adevăr, Țara avea atunci, mai mult decât oricând, nevoie de solidaritate; dar simbolul în jurul căruia se indica a se face unirea tuturor, era fals.

Preluând funcția de șef al Statului Major al PN, Ion Gigurtu făcea o declarație pe deplin mulțumitoare pentru rege: „Dându-mi seama de răspunderea situațiunei pe care o dețin în aceste grele și dureroase împrejurări prin care trece Țara, voi căuta să-mi îndeplinesc de la postul de comandă ce mi s-a încredințat, toate obligațiile ce-mi revin, astfel ca PN să-și atingă țelurile către care năzuiește, spre binele Țării, Neamului și Tronului. Cer conducătorilor giranți ai partidului, cum și comandanților de toate gradele ai Gărzilor Naționale, să înțeleagă chemarea ceasului de față și acum mai mult ca oricând, să facem zid cu toții în jurul M.S. Regelui. Sănătate!“³⁶. Cu o zi înainte, după ce fusese numit prim-ministru, Gigurtu se declarase „soldat conștiincios al Partidului Națiunii“, și lansase formula „naționalismului integral“, de la ale cărui porunci esențiale promitea că nu se va abate³⁷

---

³⁵ Ibidem.

³⁶ ANIC, fond FRN, dosar 8, f. 14 și „România“ din 7 iulie 1940.

³⁷ ANIC, fond FRN, dosar 242, f. 10–11. În noua sa funcție, Ion Gigurtu va ține o cuvântare la Radio București pe 6 iulie 1940; anunța că „Partidul Națiunii, înțelegând să meargă hotărât pe linia stabilită de M.S. Regele și de Guvernul naționalist de azi, este înfăptuitorul hotărât al acestei credințe“. „România“ din 8 iulie 1940.

Deși se spusese că vechii președinți ai organizațiilor FRN vor fi menținuți și după transformarea în PN, în iulie au început schimbările. De la București se cerea comandanților Gărzilor Naționale, considerați, probabil, cei mai de încredere, nume de persoane care puteau conduce organizațiile partidului la toate nivelurile și nume de oameni pentru conducerea diverselor organisme ale administrației. Multe din aceste propuneri urmau turnura spre dreapta naționalistă produsă prin însăși transformarea „partidului unic” în „partid totalitar”. Astfel, de la Iași venea propunerea pentru doi foști cunoscuți legionari: profesorul universitar Dimitrie Găzdaru, recomandat pentru că „a suferit mult pentru credințele sale politice” și avocatul Ilie Gârneață. De la Fălciu era recomandat Decebal Ion Zelea Codreanu; de la Râmnicu Vâlcea, ambii propuși fuseseră membri ai Mișcării Legionare: Gh. Negulescu și C. Baciuc; din Năsăud, tot un fost legionar, Romulus Boca; din Tulcea, la fel – legionarul Octavian Moroianu. Exemple de acest fel sunt numeroase. Mai erau câțiva foști iorgăniști, precum Miron Constantinescu la Gorj, mai mulți țărăniști, ca Aurel Tețu la Ciuc, câțiva liberali, precum Grigore Nandriș și Romulus Căndea în ținutul Suceava. În general balanța noilor numiri înclina spre extrema dreaptă.³⁸

Generalul Petre Georgescu, comandantul Gărzilor – acum numite ale Partidului Națiunii –, semna la 26 iunie 1940 un ordin circular către toți comandanții formațiunilor din Țară, cerând acestora să raporteze urgent „impresia ce a făcut noua stare de lucruri produsă prin înființarea Partidului Națiunii”. Răspunsurile nu erau în ton cu propaganda oficială. Prezentrile din presă erau pline de entuziasm, dar, se scria în majoritatea rapoartelor, membrii FRN nu prea știau ce să creadă. Până atunci li se spusese că Frontul este o organizație viabilă are numai succese, la el a aderat majoritatea populației, el oferă garanția viitorului prosper al Țării – și, dintr-o dată, locul partidului atât de lăudat este luat de altul. Concluzia nu putea fi decât aceea că vechiul partid făcuse greșeli grave, care îi fuseseră ascunse populației. Rapoartele indicau nedumerirea: formarea

---

³⁸ ANIC, fond FRN, dosar 253, vol. I, f. 65–66, 87, 139, 160, 164–166, 222.

FN „a surprins pe toată lumea“, era expresia des întâlnită. Totuși, se adăuga, se păstra încrederea că cei aflați în fruntea regimului acționează bine: „Populația băștinașă speră că orientarea spre dreapta va aduce liniștea mult dorită în Țară și va astupa gura ungarilor care mai speră o mare Ungarie“. Germanii se arătau și ei satisfăcuți. În schimb, ungurii „nu văd cu ochi buni“ transformarea. Iar evreii „sunt cu totul abătuți; ar pleca în Basarabia, însă le e frică de ruși“³⁹. În răspunsul trimis generalului Georgescu, comandantul Gărzilor din județul Câmpulung menționa „marea bucurie“, mai ales la sate, „întrucât fiecare creștin vede prin înființarea acestui partid naționalist de dreapta stăvilirea și înfrângerea tendințelor de acapărare a tot ce este românesc și a tuturor bunurilor de către elementul evreiesc“. Se aștepta și schimbarea politicii externe a României către Axă⁴⁰. Din Ilfov, se anunța primirea entuziastă a PN, dar necunoașterea ideologiei acestuia; „partidul totalitar“ era considerat asemănător cu cel condus de Hitler. Nelămuriri se arătau a fi chiar și lideri ai diverselor formațiuni din județ, dar o idee se generaliza, totuși: „Ceea ce se fixează în mintea lor este că noul partid va acționa împotriva evreilor, contra cărora se accentuează o ură din ce în ce mai mare, auzind de modul cum s-au purtat cu ocazia evacuării trupelor române din Basarabia și Bucovina“. Era redată și una dintre puținele critici la adresa PN: era considerată o greșală excluderea tuturor acelor care nu se înscriau în partid, dar ocupau funcții de Stat și în administrațiile întreprinderilor particulare; „Este o aderare forțată în partid, de frică, iar nicidecum dintr-un imbold sufletesc“⁴¹. Reacții similare în Dobrogea⁴², dar și în celelalte județe.

*

Vor începe – cu același avânt și entuziasm ca în cazul vechiului FRN – înscrierile în Partidul Națiunii, la 1 iulie 1940. Acum erau

---

³⁹ Idem, dosar 365, f. 28.

⁴⁰ Idem, dosar 371, f. 27.

⁴¹ Idem, dosar 275, f. 138–143.

⁴² Idem, f. 161.

reglementate mult mai strict; pentru foarte multe categorii de salariați erau obligatorii; presiunea exercitate de autorități era mult mai mare. Circulara nr. 7 a conducerii PN, semnată de Ion Gigurtu și Victor Moldovan, cerea controlul actelor de identitate pentru stabilirea originii etnice a celor ce solicitau înscrierea; evreii botezați sau cei ce poartă nume românești, soțiile creștine ale evreilor sau evreicele soții de români „nu se vor înscrie sub nici o formă”. Listele cu cei înscriși trebuiau afișate, pentru ca aceia ce le citesc să poată descoperi eventualii evrei ce se strecuraseră⁴³. La 20 iulie, conducerea PN anunța accelerarea procesului înscrierilor: birourile care primeau cererile urmau a fi deschise și duminica și sărbătorile legale; birouri speciale se deschideau pentru primirea celor refugiați din teritoriile cedate URSS-ului⁴⁴. La 24 iulie se anunța prelungirea termenului limită, 1 august, pentru înscrieri, pentru anumite categorii de funcționari, până la 15 august 1940⁴⁵. Se cereau rapoarte săptămânale, consemnând numărul noilor membri⁴⁶. Victor Moldovan, secretarul general al PN, trimisese în județe, la începutul lui iulie, 3 535 100 exemplare de formulare tipărite pentru înscrierea în partid⁴⁷.

Oportuniștii, grăbiți să iasă în evidență prin afișarea devotamentului față de rege, și-au anunțat imediat adeziunea la PN. Concomitent, nenumărate apeluri erau transmise de conducerea partidului pentru a atrage cât mai mulți membri; motivul principal invocat era pericolul extern, căruia i se putea face față doar prin solidarizarea în jurul regelui⁴⁸. Ultimele centralizări pe Țară a rapoartelor trimise din județe cu înscrierile au vizat situația de până la 18 august 1940. La aceea dată, erau 3 368 850 membri; pe ținuturi: Olt – 329 671; Bucegi – 870 068; Marea – 214

---

⁴³ Idem, dosar 8, f. 17; dosar 842, f. 21–22.

⁴⁴ Idem, dosar 842, f. 20.

⁴⁵ Idem, f. 18–19.

⁴⁶ Idem, dosar 8, f. 16.

⁴⁷ Idem, dosar 36, f. 6–7.

⁴⁸ Idem, dosar 8, f. 19; dosar 21, f. 129–130; dosar 273, f. 95. Vezi și Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 195; Ioan Scurtu, *op. cit.*, vol. III, p. 293–294.

000; Dunărea de Jos – 379 552; Prut – 502 123; Suceava – 134 448; Mureș – 270 674; Someș – 253 924; Timiș – 411 390⁴⁹. (Lipsea ținutul Nistru și o parte din ținutul Suceava, teritorii ocupate de sovietici).

Termenele de înscriere au fost repetat prelungite, astfel încât raportări noi veneau la București și după 1 septembrie 1940. La 5 septembrie, de la Galați se anunța că înscrierile „se fac foarte anevoios” se ajunsese, în oraș, la 35 625 cereri, din 69 687 locuitori⁵⁰. Din Vaslui, ultimul raport venea pe 7 septembrie, după fuga lui Carol al II-lea din Țară; de aceea, concluzia raportului părea rizibilă: „Toată suflarea are încredere în conducerea actuală a PN”⁵¹.

La fel ca în momentul înființării FRN, și după constituirea PN s-au realizat înțelegeri privind înscrierea minorităților naționale în partid. Liderii maghiari au acceptat imediat propunerea ce li se făcuse, dar numai în tiparele de până atunci – secție aparte, conducere proprie, rezolvarea unei serii întregi de cereri. Pentru a perfecta înțelegerea, la începutul lui iulie 1940 avea loc o întâlnire între Victor Moldovan, secretarul general, pe de o parte, și contele Nicolae Banffy, președintele Comunității Maghiarilor din România, împreună cu Gyárfás Elemer și Mikó Emeric, secretar, respectiv consilier al Comunității, pe de alta. Așa cum se consemna într-un document, rezultatul a fost o înțelegere generală:

---

⁴⁹ ANIC, fond FRN, dosar 26, f. 2–68. Deși a existat doar două luni și jumătate, totuși PN a fost o prezență reală în viața politică a României, pentru că moștenise structura organizatorică a FRN. Prin urmare, apare exagerată concluzia istoricului Ioan Scurtu, conform căruia „PN n-a apucat să se organizeze, întrucât regimul însuși s-a prăbușit”. Cf. Ioan Scurtu, *op. cit.*, vol. III, p. 293. Pentru înscrierile în PN vezi și ANIC, fond FRN, dosar 8, f. 23; dosar 227, f. 116; dosar 253, vol. I, f. 263, 270 și vol. II, f. 110–113; dosar 273, f. 126–127; dosar 282, f. 158, 178, 203; dosar 386, f. 89–90; dosar 842, f. 41; dosar, 843, f. 4–8; dosar 844, f. 408, 457–468, 509, 521. Pe lângă acestea, sunt și dosare întregi, conținând numai cereri de înscriere. De asemenea, o parte a cererilor sunt cuprinse în alte fonduri arhivistice, acelea ale instituțiilor care au ajutat procesul de înscriere, precum Poliția; vezi, printre altele, Idem, fond DGP, dosar 259/1938, f. 1–114.

⁵⁰ Idem, fond FRN, dosar 253, vol. I, f. 270.

⁵¹ Idem, f. 268.

„În deplin acord, s-a discutat problema înscrierii minoritarilor maghiari în PN, d. secretar general Victor Moldovan aprobând comunicatul ce urmează a-l da conducerea Comunității Minorității Maghiare la aceste înscrieri”⁵². Tot cu succes s-au încheiat și tratativele cu reprezentanții germanilor și ai bulgarilor⁵³.

Cu privire la direcțiile de acțiune și problema subordonării, Gărzilor Naționale, în momentul înființării PN vor fi anumite neclarități. Generalul Petre Georgescu a fost reconfirmat de către Carol al II-lea în postul de comandant. Se așteptau modificări privind rolul Gărzilor și structura lor; însă, pe 22 iunie 1940 se anunța că se va păstra întreaga structură organizatorică și toate direcțiile de activitate⁵⁴. Doar în privința subordonării a existat o anumită nesiguranță. Probabil și sub presiunea evenimentelor internaționale, a pierderii Basarabiei și Bucovinei de Nord, dar și la sugestia Ministerului de Război, generalul Petre Georgescu semna, la 30 iunie 1940, o circulară anunțând că „Gărzile trec, de azi, sub ordinele Armatei”; ca urmare, se cerea ca toate unitățile să execute ordinele venite de la Marele Stat Major al Armatei. „Sunt clipe de adâncă durere. Să o stăpânim bărbătește și mai uniți ca oricând, să zidim în suflete tăria credinței care va ajuta să învingem vitregia zilelor de astăzi” – scria generalul în încheiere⁵⁵. La 11 iulie intervenea, însă, Înalta Decizie a Comandantului Suprem al PN, Carol al II-lea, prin care se preciza că Gărzile se aflau doar sub autoritatea partidului, și se vor numi Gărzile Partidului Națiunii⁵⁶. Generalul Georgescu, rămânând în funcție, a încercat să-i precizeze domeniile de interes, transmițând, la 1 august 1940, în toată Țara, o circulară cu mențiunea „Gărzile Partidului Națiunii, prin însăși menirea lor, trebuie să fie prezente la toate manifestațiunile vieții publice sătești și orășenești”; se cerea „prezența îndrumătoare și constructivă în sensul spiritual și material”, cu insistență asupra ajutorii

---

⁵² Idem, dosar 36, f. 3.

⁵³ Idem, dosar 842, f. 23.

⁵⁴ Idem, vol. 242, f. 3.

⁵⁵ Idem, f. 4 și dosar 265, f. 153.

⁵⁶ „România” din 13 iulie 1940.

refugiaților din teritoriile ocupate⁵⁷. Doar această ultimă precizare era o noutate, impusă de evenimentele recente. Se mai cerea o legătură strânsă cu membrii Străzii Țării și cu premilitarii, pentru statornicirea unui climat de ordine, disciplină, pentru crearea unui „bloc românesc”, apărarea interioară a Țării. În sensul deplinei colaborări, la 5 iulie 1940, comandanții celor trei organisme – generalul Petre Georgescu la GPN, maiorul Teofil Sidorivici la Straja Țării, generalul Mihai Skeletty la premilitari – semnaseră un apel către subordonații lor⁵⁸.

Nu doar structura, obiectivele și comandanții Gărzilor erau neschimbate, ci și însăși stilul de conducere, de redactare a documentelor, de întreținere a cultului regelui. După o întrunire a comandanților din toate județele, generalul Georgescu trimitea lui Carol, la 1 iulie 1940, o telegramă: „Comandanții Gărzilor Partidului Națiunii convocați pentru a primi instrucțiuni dictate de evenimentele prin care trecem, aduc și acum la picioarele Tronului M.V., devotamentul celor rămași pază vetrelor. Acei coborâți de pe plaiurile Basarabiei și din Bucovina noastră, aduc cu ei viziunea din urmă a celor lăsate acolo: lacrimi frământate în gene, nădejde de viitor și în Regele lor și roagă pe M.V. să creadă că în pofida oricăror impilațiuni vor ști să rămână români. Sănătate Sire!”⁵⁹ Generalul avea, indiscutabil, stilul pompos atât de plăcut regelui. De aceea, va fi scos în față deseori în lunile următoare, cu articole în presă sau discursuri la Radio. La 5 august, își arăta, la Radio, aceeași încredere în Carol: „Să lăsăm în seama regelui și sfătuitoților săi mijloacele de salvare [...] Să avem încredere în înțelepciunea și patriotismul lor”; chema la solidaritate națională; declara ferm că Partidul Națiunii va ridica Statul etc.⁶⁰

În practică, în toată perioada de existență a Gărzilor Partidului Națiunii, principalul domeniu în care au activat, cu rezultate de multe ori pozitive chiar dacă nu la înălțimea raportărilor, a fost ajutorarea

---

⁵⁷ ANIC, fond FRN, dosar 242, f. 2.

⁵⁸ Idem, f. 6–7.

⁵⁹ Idem, dosar 165., f. 152.

⁶⁰ Idem, f. 138–141.

refugiaților. Totodată, de remarcat faptul că rapoartele cerute la Centru și trimise din toată Țara, constituie o sursă documentară foarte importantă pentru momentul respectiv.

Comandamentele GPN din ținuturile și județele ocupate au fost retrase și, cu toată dezordinea produsă în momentul refugierii, pe ansamblu operațiunea s-a făcut în limite acceptabile. La 6 iulie, Petre Georgescu cerea o informare completă privind adresele unde se aflau refugiații și arhivele⁶¹. Rapoartele comandanților refugiați descriau pe larg evenimentele.

O primă constatare generală o găsim într-un raport al GPN Buzău, din 29 iulie 1940: comandanții Gărzilor din teritoriile ocupate de URSS au putut lua cu ei doar o parte a arhivelor; le-au predat la GPN Buzău. Se adăuga: „Având în vedere importanța informațiilor de la refugiați, pentru a stabili adevărul în privința felului cum s-a făcut evacuarea ținuturilor cedate URSS și a se cunoaște suferințele românilor de acolo ne-am informat și la alte persoane și am aflat cele ce redăm mai jos. Informațiunile sunt culese de la martori oculari”⁶². Astfel de rapoarte însoțite de declarații ale unor refugiați, au venit din toate județele unde aceștia au fost găzduiți. Așa, s-a strâns o întreagă arhivă de primă importanță; se consfințesc și se completează, în acest fel datele adunate de organismele Statului. O primă sinteză a acestor declarații se făcea, la Centru, la sfârșitul lui iulie. Printre altele, se menționa: În județul Fălciu, la Huși, la 2 iulie sosiseră 200 ofițeri, fără trupă, cu gradele rupte și în parte dezbrăcați, „povestind că au fost batjocoriți de populația evreiască”. În județul Tutova, soldații veniți în condiții foarte vitrege din Basarabia, unde fuseseră atacați și jefuiți de unități paramilitare formate din evrei, ca să se răzbune, „aruncau pe evrei din tren, răbindu-i și omorându-i. În spitalul din Bârlad, au fost internați 40 evrei, bătuți de către soldați”. Ostașii veniți de peste Prut, foarte indisciplinați și furioși, prădau magazinele evreiești. Comandantul GPN Galați anunța: înșiși ofițerii

---

⁶¹ Idem, dosar 227, f. 44.

⁶² Idem, f. 104.

ruși s-au mirat de dezordinea din Armata română; „Armata rusă s-a purtat corect, dar populația evreiască din satele basarabene a badjocorit Armata română, dezarmând, dezbrăcând și insultând soldații români“. La Reni au fost capturați 17 soldați români, care au dispărut. La Ungheni, 200 evrei și comuniști au oprit, lovit și insultat pe ostașii români care se retrăgeau. Colonelul R. Miculescu, comandantul unui regiment de cavalerie, a declarat că unele unități românești „au fost înconjurate de trupe blindate rusești iar populația civilă deshăma caii de la trăsurile regimentare românești, sub motiv că animalele erau din Basarabia“. La 1 iulie, subunități izolate din Regimentul 3 Grăniceri și 17 Artilerie, „provocați fiind de populația evreiască din periferia orașului Dorohoi, au ripostat prin focuri, omorând circa 50 femei, bărbați și copii. Aceste elemente izolate au fost liniștite de unitățile din Garnizoană“. La 28 iunie, ora 16,30, Armata rusă a dat drumul să plece unui tren cu refugiați, „care fusese oprit de evrei și comuniști“ la Cernăuți. În Herța au fost împușcați, de ruși, doi ofițeri români. Tot în aceeași zi la Părcăuți (nord de Noua Suliță), rușii au ajuns pe refugiații români; le-au luat bagajele; i-au dezarmat pe ofițeri și pe soldați; pe unii militari i-au și dezbrăcat, luându-le hainele. Astfel de incidente erau semnalate în toată Bucovina de Nord. Alt martor ocular declara: „Evreii și Armata Roșie au dezarmat ostașii români la Storojineț, i-au urcat în camioane și i-au expediat într-o destinație necunoscută. Un tanc și câțiva soldați ruși au oprit trenurile să mai plece din Storojineț“. Evreii, parte din ruteni și Armata Roșie au pus stăpânire pe bagajele și vehiculele cu care plecaseră refugiații din nordul Bucovinei și din Hotin. În Cernăuți, evreii comuniști, pe 28 iunie, au amenințat cu grenade pe directorul Penitenciarului și au dat drumul celor arestați. Un locotenent de jandarmi a ordonat plutonului său să tragă în comuniști; au fost morți și răniți. După retragerea jandarmilor, însă, toți deținuții au fost eliberați; ajunși în Piața Ghica Vodă, au împușcat câțiva gardieni din oraș; unii dintre pușcăriași, având încă lanțurile la picioare, dar cu pistoale în mâini, trăgeau în jandarmi; aceștia au răspuns, rănind și câțiva civili. Mai mulți germani din localitate au venit în ajutorul jandarmilor. În gara Crasna, un evreu a tras cu arma

într-un soldat român; evreul a fost linșat de populație. Evreii din Noua Suliță au distrus podul de peste Prut și, din această cauză, populația care voia să se refugieze nu a mai putut să o facă; a fost ajunsă de Armata Roșie și i s-au luat toate bunurile cu care plecase. În mai multe localități, evreii au arborat steaguri roșii pe clădirile oficiale înaintea venirii rușilor. Dar, în Hotin, și un român, chiar fost polițist, a făcut același lucru. În localitatea respectivă Organizația comunistă – condusă de doi evrei și de doi români – s-a dovedit foarte activă. Unii primari, ca cel din Lipcani, au rămas pe loc, anunțând că ei sunt comuniști. În Sud, la Bolgrad, a fost numit comisar al poporului avocatul Dimov, președinte a două cooperative agricole și „fals patriot român”; fusese chiar lider al Gărzilor Naționale ale FRN. La Soroca s-au constituit, la 28 iunie, „bande de teroriști evrei în oraș evrei fiind majoritari: 14 000 din cei 20 000 locuitori”. Au împușcat pe avocatul Stănescu. Maiorul Rodacovici, fost primar la Bolgrad a fost sfâșiat de viu. La Ismail, chiar șoferul român al Episcopiei a prădat biserica; „O evreică din oraș, fostă condamnată la închisoare, a îmbrăcat o bluză roșie și, în fruntea mai multor comuniști, au împlântat drapelul roșu pe mai multe clădiri oficiale”; la ora 12, pe 28 iunie, a încercat să se urce pe un șlep cu refugiați români, și a fost împușcată. În tot sudul Basarabiei protagoniștii batjocoririi și atacării ostașilor români, pe lângă evrei, au fost și găgăuzii și bulgarii. Din toată Basarabia se anunțau agresiuni individuale avându-i ca autori pe comuniștii evrei sau cei cu origină etnică neprecizată. Relatarea căpitanului Pasăre, scăpat cu greu din Basarabia, este amplă: în multe localități populația își arătase regretul că Armata română pleca; la trecerea Prutului fuseseră multe incidente; la Reni a fost o adevărată „revoluție” cu 2–3 000 participanți, „printre care mulți comuniști din Galați”. Toată dezordinea retragerii a făcut ca să poată fi evacuată doar o mică parte din averea autorităților Statului. Rapoartele comandanților Gărzilor PN indică foarte multe fapte de acest gen, oferind o oglindă a evenimentelor în toate teritoriile cedate. Cele mai multe relatări sunt credibile, semnatarii fiind martori oculari⁶³. Din unele rapoarte rezultă că deși se plasaseră în tabăra rusă, chiar și mulți evrei au avut de suferit de pe urma noilor

stăpânitori. În Herța, tancurile sovietice intraseră fiind dirijate de evreii Brandes și Zechei; după intrarea rușilor, evreii s-au dedat la acte de violență împotriva românilor; au întâmpinat cu mare însuflețire pe ruși, „strigând ura și spunând că au venit ai noștri”; apoi au dat un mare banchet pentru toți rușii⁶⁴. Cu toate acestea, Armata Roșie „a luat, atât de la evrei cât și de la români, tot avutul lor și l-a dus în Rusia”⁶⁵. Aceleași documente indică și foarte multe dezordini în teritoriile rămase României, de lângă noile granițe de Est; autorii erau, de obicei, soldații refugiați și răătăciți de unitățile lor. Populația județului Iași se arăta nemulțumită de comportarea acestor militari, care-i jefuiau atât pe evrei, cât și pe români. Jandarmii au fost nevoiți să intervină; au fost făcute arestări. Situația a fost stabilizată, sub conducerea prefectului ajutat de Gărzile PN, conduse de căpitanul Gh. Pricop⁶⁶. Toți comandanții Gărzilor PN anunțau alarmați încercările zilnice ale soldaților sovietici de a muta noile borne de graniță mai în interiorul României. La 16 iulie, Armata Roșie mutase stâlpii de frontieră, înaintând cu 800 m pe teritoriul comunei Hilișău (au luat 90 ha din izlazul comunal); pe 18 iulie, tot 800 m au înaintat și pe teritoriul comunei Probotești etc.⁶⁷.

Din rapoartele comandanților Gărzilor PN din Transilvania, rezultă și un ecou deosebit al ultimatumului sovietic peste munți, pe fondul unei propagande antiromânești dinspre revizionistii maghiari, dar și dinspre comuniștii atât maghiari cât și români. Comuniștii agitau o

---

⁶³ Pe marginea relatărilor primite, comandanții Gărzilor PN făceau sinteze; alte sinteze, din toate rapoartele primite erau făcute la sediul central al Gărzilor PN; dintre acestea din urmă, vezi și Idem, dosar 273, f. 167–170; dosar 372, f. 35–46.

⁶⁴ Idem, dosar 372, f. 22; Idem, f. 41, se menționează – într-o notă a Gărzilor PN, făcută pe baza declarațiilor refugiaților – că evreii din Herța „stăruie pe lângă ruși să ocupe teritoriul județului Dorohoi, până la linia de frontieră fixată de austrieci la încheierea Păcii de la Buftea din 1918, adică a lua pădurile ce se țin lanț de la Prut până la Mihăileni”.

⁶⁵ Idem, dosar 273, f. 221–222.

⁶⁶ Idem, f. 219–220.

⁶⁷ Idem, dosar 372, f. 48, 50.

formulă nouă, mai ales în Someș și Sălaj: „Să ne unim cu Uniunea Sovietelor“. Se adresa și un îndemn către soldați, să depună armele și să nu mai stea concentrați la granițele Țării⁶⁸. La începutul lui iulie se înregistrau foarte multe acțiuni antiromânești în regiunile de graniță mai ales din nordul Transilvaniei, puse pe seama unor bande teroriste trimise din Ungaria: la Cămârzana, Târșcolț, Bicsad, Tarna Mare ș.a., unde pichetele de grăniceri români au fost atacate cu grenade, fiind înregistrați răniți și morți. La Teceu Mic, în noaptea de 30 iunie/1 iulie, au fost „ciocniri serioase“ peste Tisa⁶⁹. Garda PN Satu Mare raporta incidentul de frontieră din 9 iulie de la Halmeu-Dobolt: grănicerii maghiari au tras în trenul Sighet-Satu Mare, defectând și locomotiva; românii au ripostat; erau 3 morți și 2 răniți români (unuia dintre aceștia, ungurii i-au tăiat nasul și urechile)⁷⁰. În raportul GPN asupra incidentului de la Halmeu, era dată și o explicație generală pentru aceste acțiuni: „Ungurii, care așteptau să ne vadă angajați într-un război contra rușilor, ca să ne atace imediat, au devenit foarte nervoși că le-a scăpat acest prilej; acesta este substratul incidentelor ce le provoacă la graniță“⁷¹. În rapoartele Gărzilor din județele locuite majoritar de secui, era consemnată „o atitudine agresivă față de români cu prilejul ocupării Basarabiei și Bucovinei“; se știa că populația era incitată prin dispoziții de la Budapesta⁷².

Analizând rapoartele comandanților GPN din teritoriile evacuate, se poate constata ca numitor comun principal consemnarea situării evreilor de partea ocupantului sovietic. Opinia publică românească a receptat imediat acest fapt și, pe fondul unor animozități mai vechi, s-au întărit sentimentele antisemite. Și ziariștii străini acreditați în România constatau acest lucru. La 1 iulie 1940, Radio Roma prezenta pe larg „ura evreilor față de români în orașele ocupate de trupele sovietice“.

---

⁶⁸ Idem, dosar 365, f. 11.

⁶⁹ Idem, dosar 358, f. 18, 30.

⁷⁰ Idem, dosar 363, f. 23–24.

⁷¹ Idem, f. 18–20.

⁷² Idem, dosar 282, f. 124.

numeroasele incidente, dar și ostilitatea românilor; „Massagero“, scria, tot pe 1 iulie, că la Cernăuți „evreii ieșiți pe străzi și-au descărcat ura împotriva românilor“; iar în alt cotidian se scria că, datotită atitudinii everilor, se crease o atmosferă foarte ostilă contra lor⁷³. În această atmosferă, vina pactizării cu ocupantul a fost aruncată asupra întregii populații evreiești și s-au găsit indivizi izolați sau grupuri răzlețe de soldați care s-au considerat îndreptățiți să-i pedepsească pe toți minoritarii respectivi. Unele acțiuni apar și în sintezele GPN. Dintre toate, cel mai dramatic a fost episodul de la Dorohoi: raportul comandantului GPN din localitate, datat 2 iulie, chiar a doua zi după evenimente, este cel mai exact, fiind alcătuit de un martor ocular și aflat în relații directe cu autoritățile⁷⁴. Din rapoartele GPN rezultă și faptul că, peste tot, autoritățile Statului român au intervenit pentru a stopa acțiunile antievreiești.

Cea mai gravă era generalizarea acuzei la nivelul întregii comunități evreiești, în rândul acesteia amplificându-se sentimentul de teamă. Comandantul general al Gărzilor Partidului Națiunii, Petre Georgescu, constata: „Evreii sunt foarte îngrijorați și chiar disperați, întrucât întreaga populație creștină, auzind că evreii din Basarabia și Bucovina s-au datat la manifestațiuni ostile contra românilor, cu ocazia ocupării acestor provincii de către Rusia Sovietică, a început a-i detesta și în unele localități s-au produs chiar incidente sângeroase între români și evrei, cari cu greu au putut fi oprite din cauza urei ce a devenit între români și evrei“⁷⁵.

Dacă Gărzile Partidului Națiunii nu au avut nici o influență în cazul cedărilor teritoriale ele fiind create pentru cazul unei rezistențe, a unui război, nu pentru a asista la cedări, au constituit un martor foarte valoros pentru Istorie. Bineînțeles că și documentele emise de GPN au fost influențate de climatul foarte ostil față de comuniști și față de evrei,

---

⁷³ „România“ din 3 iulie 1940.

⁷⁴ ANIC, fond FRN, dosar 372, f. 18–21. Prezentarea pogromului de la Dorohoi și la Jean Ancel, *Contribuții la Istoria României. Problema evreiască 1933–1944*, Edit. Hasefer, București, 2001, vol. I, partea întâi p. 217–225.

⁷⁵ ANIC, fond FRN, dosar 371, f. 28.

considerați sprjinatori ai ocupantului. Se remarcă, însă, faptul că în majoritatea rapoartelor, comandanții Gărzilor relatează răbufnirile împotriva evreilor fără a le aproba și, chiar de multe ori condamnându-le. La fel ca și din alte surse documentare, se desprind două concluzii: mai întâi, faptul că doar o parte din evrei au fost ostili românilor și au acționat împotriva acestora, ca urmare, generalizarea nu este conformă cu adevărul; apoi, faptul că actele de represiune împotriva evreilor nu au fost comandate de la București, ci au fost inițiative singulare sau de grup, peste tot reprezentanții autorităților intervenind pentru a lichida conflictele. În cele mai multe cazuri, la aceleași concluzii a ajuns și istoricul evreu Jean Ancel, într-o lucrare masivă; acesta, pe marginea documentelor care-i incriminau pe evrei, remarcă: „Trebuie notat că nu toate informațiile erau false și că au fost evrei care au ofensat, într-adevăr, militari ai Armatei române în timpul retragerii lor”⁷⁶. Este, evident, o recunoaștere minimă, sub semnul subiectivismului, așa cum, sub același semn pot fi plasate și relatările românilor. Coroborate, documentele mai multor instituții, emise independent unele de altele, duc la concluzia unor fapte mult mai grave decât simple „ofense”. Chiar în epoca respectivă, reprezentanți de frunte ai Comunității evreiești din România au recunoscut și condamnat acțiunile antiromânești. Achile Șaraga, fost ajutor de primar general al Bucureștiului, și avocatul Cohen, au predat un memoriu lui Al. Vaida-Voevod, consilier regal, în care deplâneau soarta Țării și, totodată, exprimau „protestul împotriva actelor de teroare săvârșite de coreligionarii noștri în Basarabia și Bucovina”⁷⁷. Jean Ancel subliniază și el, de asemenea, că acțiunile antiievreiești nu au fost rezultatul unor ordine venite de la Centru: „Ordine de asasinare nu au fost date de Înalțul Comandament sau de Statul Major românesc, ci au pornit de la nivelul de regiment în jos”⁷⁸.

Mai trebuie remarcat faptul că fenomenul pactizării cu ocupantul sovietic nu s-a întâlnit numai la cei cu simpatii comuniste și la evrei.

---

⁷⁶ Jean Ancel, *op. cit.*, vol. I, partea întâi, p. 200.

⁷⁷ Apud Idem, p. 250.

⁷⁸ Idem, p. 212.

Era constatat– așa cum indică unele documente ale Partidului Națiunii– chiar printre români, cel mai adesea din spirit de conservare. Cu mâhnire, Carol al II-lea nota, pe 30 iunie 1940: „Din păcate, am avut dreptate cu așa numita reorganizare a FRN: mulți dintre conducătorii de acolo [din Basarabia și nordul Bucovinei] s-au arătat complet bolșevizați, fiind cei dintâi care au primit cu drapele roșii și flori trupele sovietice”⁷⁹ La 6 august, o altă notă în același sens: în timpul unei audiențe la rege, A.C. Cuza „se plânge de felul cum s-a făcut încadrarea FRN și constată că toți acei aleși de Andrei [Petre Andrei, președinte FRN al ținutului Prut] au trecut la bolșevici”⁸⁰.

Conform unor ordine ale Conducerii PN, din iulie 1940, în toată Țara s-au organizat acțiuni de ajutorare a refugiaților din Basarabia și nordul Bucovinei. Organizațiile locale ale PN au patronat colectarea de alimente, îmbrăcăminte, bani, și găsirea de locuri de cazare⁸¹. La rândul său, generalul Petre Georgescu transmitea și el un ordin, în același sens, pe 30 iunie, menționând că ajutorarea refugiaților va duce la „coeziunea sufletească a noastră, a tuturor, cu care vom reuși să trecem prin grelele încercări la care suntem supuși”⁸². Generalul a avut grijă și de comandanții GPN refugiați; printr-o decizie din 8 august i-a încadrat, cu date de 1 august, în diverse alte unități⁸³.

*

Și după transformarea FRN în PN, problema minorităților naționale a rămas în atenția prioritară a partidului. Dar, a avut loc o deplasare de

---

⁷⁹ Carol al II-lea, *op. cit.*, vol. II, p. 208.

⁸⁰ Idem, p. 233.

⁸¹ ANIC, fond FRN, dosar 8, f. 18; dosar 282, f. 113.

⁸² Idem, dosar 242, f. 12.

⁸³ Idem, dosar 842, f. 39. Era vorba despre generalul Constantin Costescu: lt. col. N. Crețu; maiorii Trandafir Petrache, Alex. Ionescu, Cristian Pellian; căpitani Ioan Mazilu, Șt. Văcărescu, Tr. Ionescu; locotenenții Alex. Diaconescu, P. Cucuijna.

accent. Cu toate că agresivitatea Ungariei pe această temă a sporit, la fel ca și comportamentul antistatal, cu aspirații spre separatism teritorial, a tot mai multor minoritari maghiari; cu toate că minoritatea germană avea aspirații tot mai evidente spre un regim de autonomie, în care să discute de pe poziții de egalitate cu Statul român; cu toate că bulgarii acționau și ei pentru separarea Dobrogei – conducătorii Partidului Națiunii și-au plasat în centrul acțiunii contracararea evreilor, proclamați inamicul principal al României. Era, bineînțeles, o imitare a practicilor din Germania, făcută cât mai vizibil tocmai pentru ca Guvernul de la Berlin să o remarce și, astfel, să privească mai cu îngăduință Dictatura Regală.

În momentul înființării PN se anunța, în Circulara nr. 2, dreptul minorităților naționale de a se înscrie în partid; excluși erau doar evreii⁸⁴.

Transformarea FRN în PN a oferit prilejul multor evrei de a-și arăta loialitatea față de regimul carlist, încercând totodată să se facă admiși în noua formațiune politică, dacă în cea veche nu fuseseră primiți. Numeroase scrisori și memorii individuale ori colective în numele unor comunități locale sau chiar în numele tuturor evreilor din România, erau trimise Conducerii PN; altele erau trimise individual, pe adresele unora dintre șefii partidului – primul ministru, I. Gigurtu, șef de Stat Major; Carol, comandantul suprem. Se încerca, astfel, împiedicarea izolării evreilor, a tratamentului lor discriminatoriu. Argumentele cel mai des invocate erau fidelitatea față de Țară și contribuția la dezvoltarea ei. Gărzile PN din județul Vaslui raportau, la 4 iulie 1940, că evreii erau consternați de excluderea lor din partid și de scoaterea lor, ca urmare, din funcțiile publice: „Sunt în localitate câțiva intelectuali evrei cari stau departe de Comunitatea evreiască, cari au făcut războiul sau au avut morți în familie în război; afirmă că nu meritau a fi excluși din rândul cetățenilor români”⁸⁵.

Prim rabinul Hagar Mendel, din Vișeu de Sus, îi scria lui Carol al II-lea în numele comunității pe care o conducea, la 24 iunie, cu ocazia

---

⁸⁴ Idem, fond PCM, dosar 120/1939, f. 19.

⁸⁵ Idem, fond FRN, dosar 352, f. 14.

înființării PN, urându-i „o domnie fericită și îndelungată” și anunțându-l că evreii rămân „credincioși și supuși partidului nou, pentru Coroană și Țară”⁸⁶. Mulți evrei botezați solicitau înscrierea în PN⁸⁷. De la Timișoara au trimis cereri de înscriere foarte mulți evrei maghiarizați, care mai făcuseră o asemenea tentativă și în februarie 1940⁸⁸. Multe cereri erau și în Târnava Mică⁸⁹. Fenomenul se regăsea la nivelul întregii Țări. Unele cereri aparțineau unor participanți la Primul Război Mondial. Frantz Iosub, președinte al Tribunalului Someș, cerea înscrierea sa în PN, arătându-și meritele: era fiu de veteran al războiului de la 1877; locotenent în Primul Război Mondial; decorat cu Crucea de Război cu 7 barete (Ardeal, Oituz, Mărășești, București, Carpați, Mărăști, Tg. Ocna); magistrat de 28 de ani; de religie creștină; familia încetățenită în 1879. „Consider că– scria în final– două generații din care fac parte au luptat pe front în războaiele care au creat România Mare de azi”⁹⁰. Un mare mutilat de război, evreu, Mihail B. Iacovescu, cerea și el înscrierea în PN, prezentându-și pe larg viața⁹¹. Memoriul cel mai întins, în sprijinul unei solicitări de înscriere în PN, îl trimitea Achile Șaraga; era adresat primului-ministru la sfârșitul lui iulie 1940. Conținutul lăsa să se înțeleagă că fusese deja respins și, de aceea, făcea apel la o personalitate din vârful partidului. Memoriul avea drept scop declarat să demonstreze că autorul lui este „cetățean devotat al Țării”. Achile Șaraga scria: „Întemeiez cererea mea pe considerentul că mi-am făcut datoria față de țara în care m-am născut și față de conducătorii ei”. Era fiul cunoscutului librar ieșan Elias Șaraga, căruia îi menționa ca merite: a editat primul pe cei mai mari scriitori români – Eminescu, Caragiale, Carmen-Sylva, Iorga, Xenopol; însăși Academia Română, la 23 ianuarie 1936, îl apreciasse superlativ, într-o adresă către Ministerul Educației

---

⁸⁶ Idem, dosar 844, f. 166.

⁸⁷ Idem, dosar 840, f. 71–78.

⁸⁸ Idem, dosar 16, f. 48–87.

⁸⁹ Idem, f. 22–24.

⁹⁰ Idem, f. 97.

⁹¹ Idem, dosar 841, f. 23–36.

Naționale: „Elias Șaraga, fondatorul și componentul librăriei Frații Șaraga din Iași, a contribuit prin lunga sa activitate, la progresul culturii românești. A fost primul editor al autorilor români, în colecțiunea Șaraga, [...] colecțiune de 70 volume ... A fost un editor de curaj și cu dragoste de Țară“. Fusese decorat atât de Carol I, cât și de Carol al II-lea. La rândul său, Achile Șaraga fusese naturalizat prin lege, în 1916; luptase în războaiele din 1913 și 1916–1918, fiind decorat cu mai multe ordine și medalii; ajunsese locotenent; ajutor de primar general al Bucureștiului, membru al foarte multor consilii de administrație. „La înființarea Partidului FRN – scria –, am fost printre primii care s-au înscris în registrele Camerei de Comerț și Industrie și am demisionat din partidul politic din care făceam parte“. În final, ruga pe primul ministru: „A binevoi a vedea că mi-am făcut datoria față de Țară și conducătorul ei“⁹². Dar, bineînțeles, cele mai importante erau documentele provenite chiar de la conducerea centrală a evreilor din România, în care se insista în special pe fidelitatea arătată Statului român. După pierderile teritoriale, prin reprezentantul lor în Senat, Alexandru Șafran, evreii au încercat să prezinte o declarație de solidaritate cu poporul român; cum, în Senat nu s-au făcut declarații privind ultimatumul sovietic, documentul va fi trimis regelui. „În aceste vremuri de vijelioasă încercare ce s-au abătut asupra scumpei noastre Patrii se scria, evreii români depun omagiile lor la picioarele Tronului, țin cu tot respectul să proclame solidaritatea lor nezdruincată cu destinele poporului român. Ei împărtășesc soarta obștească, suferind cu suferința românească și nădăjduind cu nădejdea românească. [...] Evreii înțeleg să fie deapururi alături de poporul român, înțelegându-și destinul indisolubil legat de acest pământ. [...] Cu tot ce sunt și cu tot ce au, evreii români sunt gata la orice jertfă pentru îndeplinirea datoriei față de Tron și Țară. ... Cu nestrămutată hotărâre și cu oțelită voință, evreii români sunt uniți cu poporul român în solidaritate și disciplină națională, în profundă credință patriotică și în adânc devotament față de Rege și Țară. Să trăiți Majestate! Să trăiască

---

⁹² Idem, dosar 840, f. 8–18.

Măria Sa Marele Voevod Mihai! Trăiască România!“⁹³ În numele Federației Uniunilor de Comunități Evreiești semnau șef rabinul și senatorul Alexandru Șafran și președintele dr. Wilhelm Fildermann. La 5 iulie 1940, o copie a acestei declarații era trimisă și primului-ministru, însoțită de o notă explicativă⁹⁴.

Cu toate aceste afirmări repetate – individuale sau colective – de atașament față de România și față de rege, interdicția intrării evreilor în Partidul Națiunii nu a fost ridicată. Ca urmare, au apărut și delatorii: o serie de personalități intrate în PN au fost acuzate că sunt evrei și se cerea excluderea lor. Astfel de delațiuni s-au făcut chiar la adresa colonelului Egizio Massini, consilierul muzical al partidului: era acuzat că ar fi evreu italian (nume real Albertini), născut pe un vapor aproape de Alexandria, Egipt; căsătorit cu o evreică din Lemberg, Dora Massini (Kisnerova), cântăreață de operă. Delațiunea apărea chiar în cel mai citit ziar din România momentului, „Universul“⁹⁵; autorul, anonim, dădea și soluții de înlocuire: Sabin Drăgoi, „bun român și curat“, alături de care se propunea să fie aduși Dimitrie Cuclin, Alfred Alexandrescu, Ionel Perlea, Jean Bobescu, George Georgescu. Alt caz era acela al lui Tudor Vianu. Delațiunea împotriva fusese lui semnată de un grup de studenți, reprezentați prin Ion Ceaușu și datată 23 iulie 1940; pentru că era evreu, se cerea îndepărtarea sa din Partidul Națiunii; iar, dacă nu se va face așa, amenința „grupul“, „apoi vom face noi așa încât acest ovrei să nu mai puie piciorul în Facultate“. Se afirma că tatăl lui Tudor Vianu, Alexandru Vianu, ar fi avut părinți evrei, Iulia și Maier Veinberg, aducându-se drept probe documente ale Tribunalului Ilfov și ale

---

⁹³ Idem, dosar 10, f. 238.

⁹⁴ Idem, dosar 21, f. 141. În ziarul „Renașterea noastră“, nr. 717/6 iulie 1940, apare un text semnat de Alexandru Șafran, exprimând punctul de vedere al evreilor din România privind pierderea Basarabiei și nordului Bucovinei; în vol. *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919–1940)*, Edit. Hasefer. București, 1998, p. 405, se scrie că este „probabil“ textul ce nu putuse fi citit în Senat.

⁹⁵ „Universul“ din 13 iulie 1940; vezi și ANIC, fond FRN, dosar 282, f. 118.

Ministerului de Război. Cererea a fost luată serios în considerație, generând o corespondență întreagă între Tudor Vianu, conducerea PN și Rectoratul Universității. Secretariatul general al partidului, pe 25 iulie, îi scria rectorului Universității să cerceteze cazul; foarte repede, pe 27 iulie, rectorul C. Stoicescu răspundea că Tudor Vianu s-a înscris în PN pe 5 iulie, și că a declarat că e „de origină etnică română și religie ortodoxă”. La 1 august, conducerea PN revine și cere acte; rectorul se execută, iar Tudor Vianu aducea copii de pe actele doveditoare ale originii sale românești, însoțite de o scrisoare către rector, datată 6 august: „Răspunzând întrebărilor pe care ați binevoit a mi le adresa am onoarea a vă face următoarele declarații: Sunt român și creștin, născut din părinți români și creștini, după cum o dovedesc extractul de naștere și actul de botez. [...] Tatăl meu, dr. Alexandru Vianu, născut în București, în 1855, a fost veteran din Războiul 1877–1878, 1913 și din Războiul 1916–1919, la care am luat parte și eu. Supun respectuos aprecierii dvs. dacă împrejurarea unui veteran român și creștin care a luptat în cele trei războaie ale României moderne, poate scuti pe descendentul lui de a produce acte menite a dovedi apartenența sa la obștea românească”. Semna cu titlul de conferențiar universitar și membru corespondent al Academiei Române⁹⁶. În sfârșit, Tudor Vianu a fost nevoit să mai trimită o scrisoare de lămurire secretarului general al PN, pe 12 august⁹⁷.

Toate protestele evreilor și ale conducerii lor pe Țară nu au oprit mecanismul care urma să creeze un sistem legislativ prin care evreii căpătau un statut juridic aparte, fiind scoși de sub prevederile legilor ordinare⁹⁸. Constatând obiectivul urmărit, Uniunea Comunităților

---

⁹⁶ Idem, dosar 21, f. 163–171. Actele precizau: Tudor Vianu s-a născut la Giurgiu, 28 decembrie 1897, fiu al lui Alex. Vianu, doctor, și al Floricăi Alex. Vianu, ambii de religie ortodoxă, naționalitate și protecție română. Certificatul de botez aducea amănunte: fusese botezat la Biserica Parohiei Adormirea, Giurgiu, la 1 martie 1898. Elena Vianu, soția profesorului, născută la 1911, îl avea ca tată pe Ștefan Irimescu și Elena Guțulescu etc. Se aduceau extrase de la notariat, certificate de cununie, de botez ș.a.m.d.

⁹⁷ Idem, f. 160.

⁹⁸ Idem, fond PCM, dosar 120/1939.

Evreiești din Vechiul Regat, sub semnătura lui Wilhelm Fildermann, președinte, și a lui I. Brucăr, secretar general, transmitea primului-ministru, la 7 august 1940, un memoriu: „Amenințați zilnic prin știri de presă cu o lege de descetățenire, echivalentă cu ruina noastră morală și materială, avem onoarea a vă prezenta un scurt memoriu îmbrățișând problema evreiască sub toate aspectele. Problema evreiască a fost rezolvată prin legile Statului și prin Constituția din 1923 și prin Constituția din 1938. [...] iar Legea de revizuire⁹⁹ a clarificat-o pe deplin și a redus cu 35 la sută numărul celor încetățeniți, după cum se constată prin decizia nr. 165945/1939 a onor Ministerului de Justiție. Acum se spune că trecând peste cele două constituții s-ar retrage drepturile cetățenești celor ce locuiesc de generații în Țară, celor ce au fost distinși pentru servicii aduse sub verice forme Statului român, celor ce au făcut serviciul militar, celor ce au fost membri ai Parlamentului, celor ce au luat parte ca cercetași și voluntari în războaiele României, dar și aproape tuturor celor ce au fost mobilizați în războaiele României, cu excepția celor morți, invalizi sau decorați și a celor care împlinesc dubla condiție de a se fi aflat pe linia de foc și a se fi luptat pe această linie, condiții aproape cu neputință de dovedit, fiindcă arhivele a numeroase regimente au fost distruse și fiindcă va fi cu neputință de produs o dovadă legală față de definiția de nedefinit au luptat pe linia de foc. Sunt eliminați prizonierii, care nu puteau cădea prizonieri decât dacă luptau pe linia de foc și care din moment ce n-au fost condamnați pentru dezertare, nu pot fi dezonorați. Dar întrucât sunt vinovați cei din serviciul sanitar fără de care zeci de mii de ostași mureau, și din care mulți se aflau pe linia de foc și nu au fost omorâți, dar cei care luptau direct? Dacă medicul a murit, copiii sunt cetățeni, dacă a scăpat cu viață și el și copiii sunt străini. Dar întrucât sunt vinovați cei căroră Comandamentul militar le-a dat altă însărcinare ca aprovizionarea, fără de care luptătorii nu puteau lupta, etc.? Dar văduvele celor morți în război? Mai mult, ni se spune că evreii veniți în Țară după 30 decembrie 1918 ar avea mai multe

---

⁹⁹ Decizie relativă la revizuirea cetățeniei evreilor – 24 noiembrie 1939.

drepturi decât evreii pământeni și chiar decât toți din categoriile de mai sus, adică decât toți cei ce au luat parte la războaiele României, dar n-au luptat pe linia de foc. Majestatea Sa Regele Ferdinand a declarat președintelui nostru și l-a autorizat să publice declarația Majestății Sale – ceea ce a făcut – că evreii și-au făcut pe deplin datoria întocmai ca și românii și că Majestatea Sa a fost acela care cel dintâi a cerut încetățenirea noastră, și a adăugat că Majestatea Sa nu se dezice. Majestatea Sa Regele Carol al II-lea a declarat presei interne și externe, cu prilejul Legii de revizuire, că ea are de scop numai ca evreii care prin fraudă au devenit cetățeni români să fie eliminați. Nădăjduim, domnule prim ministru, că știrile ce ne vin sunt neîntemeiate, că dorința Regelui Întregitor de Neam și de Țară, consfințită prin Constituția din 1923, va fi respectată; că voința Majestății Sale Regele Carol al II-lea, consfințită prin Constituția Sa din 1938, va fi respectată, că limita fixată de Guvernul naționalist Goga-Cuza nu va fi depășită; că, deci, dacă o lege va veni, ea nu va atinge drepturile noastre consfințite prin cele două constituții, dintre care cea din urmă nu este mai veche de doi ani“. Memoriul era însoțit de un vast material documentar, foarte bine sintetizat, cuprinzând aspectele esențiale ale problemei evreești în România: evoluție istorică, numărul evreilor din România, împărțirea lor pe categorii, situația lor juridică etc. Acest documentar era datat 15 iulie 1940 – așadar fusese întocmit special pentru a se constitui drept argument pentru contracararea politicii antisemite a regimului carlist, strâns legată, în aspectele sale represive, de înființarea Partidului Națiunii¹⁰⁰.

Nici un argument nu a clintit regimul Dictaturii Regale. La două zile după Memoriul conducerii evreilor din România, pe 9 august 1940, era publicat Decretul-lege privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România¹⁰¹. Articolul 2 consemna criteriile conform cărora erau

---

¹⁰⁰ ANIC, fond FRN, dosar 10, Anexă, f. 223–236.

¹⁰¹ „Monitorul Oficial“, p. I, nr. 183/9 august 1940; vezi și ANIC, fond Casa Regală. Carol al II-lea, dosar 35/1940, f. 1–4. Tot pe 9 august 1940, Carol al II-lea a semnat și Decretul-lege pentru oprirea căsătoriilor între românii de sânge și evrei. „Monitorul Oficial“, p. I, nr. 183/9 august 1940.

socotiți drept evrei unii cetățeni ai Țării. Art. 3 îi împărțea, în ceea ce privește starea lor juridică, în trei categorii: după data venirii în România, după contribuția la războaiele de întregire ș.a. În funcție de apartenența la una sau la alta din cele trei categorii, li se interziceau mai multe sau mai puține drepturi: nu puteau fi funcționari publici, nu puteau practica diverse profesii precum acelea de notari publici, avocați etc.; nu puteau fi comercianți în comunele rurale, militari, editori de cărți, de ziare, conducători, membri sau jucători în asociațiile sportive naționale; nici chiar oameni de serviciu în instituțiile publice – conform art. 7. O hotărâre ulterioară a Consiliului de Miniștri, anunțată în art. 8, trebuia să precizeze alte interdicții. Art. 10 transforma obligațiile militare ale evreilor în obligații fiscale. Se adăugau: la art. 11 interdicția dobândirii proprietăților rurale, a întreprinderilor industriale; la art. 14 interdicția adoptării unor nume românești. Se preciza un regim sancționator foarte aspru, prevăzând amenzi și închisoare, pentru încălcarea interdicțiilor – art. 21. Un foarte larg referat de motivare era semnat, în numele Guvernului, de Ministerul Justiției, Ion V. Gruia. De remarcat faptul că se insista asupra ideii că soluțiile alese nu erau de import.

Carol al II-lea avea de gând să continue îmbogățirea sistemului legislativ în problema evreiască. Însă, a mai apucat să gireze doar o singură decizie a Guvernului pe această temă, la 31 august 1940¹⁰². Mașinăria propagandei carliste a mers înainte chiar și în momentul când devenea tot mai clar că regimul nu va mai rezista. Exemplul cel mai clar pe această linie îl dădea oficiosul Partidului Națiunii, ziarul „România“. În numărul din 10 august, redând Decretul-lege privind starea juridică a locuitorilor evrei, se concluziona: „Statutul din 9 august a creat instrumentul de apărare a Națiunii române și a întemeiat charta drepturilor elementului majoritar pe principiul biologic“. Iar în numărul din 11 august, directorul publicației, Cezar Petrescu, scria: „Statutul din 9 august va rămâne temelia României naționaliste de mâine“.

---

¹⁰² Idem, p. I, nr. 201/31 august 1940.

După toate aceste reglementări, Direcția Studii și Îndrumări din Partidul Națiunii elaborează materialul cu titlul *Starea juridică a evreilor din România*¹⁰³; urma să fie folosit pentru lămurirea membrilor partidului. În PN, toată agitația privind problema evreiască a provocat luări de poziție și ecouri multiple, dar și foarte diverse. Generalul Petre Georgescu a îmbrățișat imediat, ca de obicei, politica regimului. Va semna un material destinat tuturor unităților Gărzilor PN, cu titlul *Sugestii privind soluționarea problemei evreiești*. Deși accepta pe deplin măsurile luate, avea concluzii realiste: „Rezolvarea integrală și imediată este de domeniul teoretic. Practic nu este posibilă, până ce nu se rezolvă problema închegării noastre sufletești”¹⁰⁴. Comandantul Gărzilor PN din ținutul Timiș, colonelul Mandacovici, făcea și el comentarii ample, într-o dare de seamă din 23 august 1940¹⁰⁵. „Efectul acestei Legi – scria – deși asupra evreilor de la orașe nu este atât de grav referitor la existența lor, are însă consecințe grave asupra comerțului și industriei din Țară, care de la promulgarea acestei Legi stagnează [...] producând o adevărată panică printre evrei, care se văd răpiți de orice speranță referitor la viitorul lor”. Nu mai făceau comenzi la fabrici, producând astfel efecte negative în lanț; repercursiunile vor fi foarte grave în toată economia națională. „Distrugerea elementului evreiesc va fi mai ușoară și mai repede de atins decât s-ar crede. Dar, se pune întrebarea: Ce am făcut cu această distrugere? Cum vom înlocui aceste izvoare bugetare? Cum vom înlocui acest șir al lanțului nostru economic?” Se adăuga problema șomajului generat de Lege, cu atât mai mult cu cât acesta era leagănul anarhismului și comunismului. Colonelul Mandacovici critica Legea, ceea ce foarte rar se întâmpla în regimul carlist, cu atât mai mult din parte unui demnitar: era de acord cu necesitatea unei reglementări, dar „să fie nu numai strictă, ci și dreaptă. Pe lângă rezolvarea problemei, trebuia să evite orice panică dăunătoare Statului”.

---

¹⁰³ ANIC, fond FRN, dosar 841, f. 1–20.

¹⁰⁴ Idem, dosar 137, f. 31.

¹⁰⁵ Idem, Anexă, dosar 8, f. 2–7.

Refacerea înțelegerilor conducerii regimului carlist cu liderii minorităților maghiară, germană și bulgară, a dus la continuarea activității vechilor lor secții ca unități autonome în cadrul Partidului Națiunii. În contextul internațional știut, de cel mai mare interes pentru regim era felul cum se manifesta Secția Germană. Liderii germanilor au acționat, în vara lui 1940, în tot mai strânsă legătură cu Berlinul și în virtutea intereselor acestuia; era urmat exemplul germanilor din Sudeți, fără a se arăta deschis tendințe secesioniste. Secția ținea numai formal de conducerea de la București a PN. Principalele direcții de acțiune erau aceleași din perioada existenței FRN: propaganda hitleristă și organizarea paramilitară. În acest ultim plan, tot mai insistent se cerea organizarea unor gărzi și dintre germani. Cum conducerea centrală a PN privea cu reticență astfel de cereri și, în ordinele cu caracter secret le respinsese, lideri germanilor au pus autoritățile din multe localități în fața faptului împlinit; se lansase și zvonul că ar exista o înțelegere la București, în sensul acceptării tacite. De aceea, o serie de comandanți ai Gărzilor PN județene din Transilvania cereau lămuriri de la Centru. Mai multe astfel de solicitări veneau din județul Târnava Mare; anunțau, totodată, organizarea multor gărzi germane în august 1940, în comune și orașe, cea mai puternică fiind la Mediaș¹⁰⁶.

*

În momentul de cumpănă din august 1940, Partidul Națiunii urma să-și demonstreze oportunitatea existenței. Conform actelor sale de constituire și a întregii propagande făcute în jurul său, ar fi trebuit să solidarizeze întreaga Națiune în jurul regelui Carol, și să apere, astfel, Statul român. În practică, s-a văzut că nu era capabil de așa ceva, că era doar o formă fără fond, la fel ca și predecesorul său, Frontul Renașterii Naționale. Însăși întemeietorii și conducătorii lui, începând cu Carol

---

¹⁰⁶ Idem, fond FRN, dosar 253, vol. I, f. 7-8.

al II-lea, nu au încercat să-l folosească pentru a apăra România și regimul carlist. Chiar unitățile presupuse a avea un rol principal într-un asemenea moment de criză, Gărzile PN care dispuneau de o conducere formată din militari, aveau o oarecare înzestrare cu arme și o anumită instrucție militară, nu au fost antrenate în nici o acțiune de rezistență la ciuntirea hotarelor. Cu tot formalismul în constituirea și pregătirea organizațiilor FRN PN, în necesitatea existenței lor credea o parte a populației și, de aceea, ar fi putut fi folosite într-o acțiune de rezistență. Dar, lașitatea regelui care a preferat să cedeze permanent în fața tuturor cererilor teritoriale, sperând că astfel își va păstra Tronul, a făcut ca spiritul rezistenței, manifestat în foarte multe locuri din Țară, să nu se materializeze în fapte, pentru că lipsea conducătorul. Practic regele, care în toată perioada Dictaturii Regale afirmase permanent, cu fraze sforăitoare, că se constituie drept garantul frontierelor, că va lupta până la capăt pentru apărarea acestora, că-și va conduce poporul – a dezertat de la datoria sa și, mai mult, a impus organismelor ce puteau apăra Țara, în primul rând Armatei, să nu opună rezistență.

În virtutea inerției, organizațiile PN au continuat să existe și după 1 septembrie 1940, multe participând la manifestațiile din diverse localități împotriva noilor pierderi teritoriale în favoarea Ungariei și Bulgariei. Și au continuat să mai transmită rapoarte la București. Astfel, la fel ca în cazul retragerii din Basarabia și nordul Bucovinei, arhiva PN a adunat materiale importante, de primă mână, cu privire la comportamentul populației, poziția opiniei publice și a autorităților. Privite în ansamblu, aceste documente subliniază pregnant deosebirea radicală dintre spiritul de jertfă al poporului român și lașitatea majorității conducătorilor lui din acel moment, în frunte cu regele Carol al II-lea.

Mai întâi a fost încrederea în conducătorul Țării. Un raport din 31 august 1940, al Organizației PN din județul Argeș, consemna starea de spirit a locuitorilor față de evenimentele în curs: „Indignarea poporului a ajuns la limita răbdării și, cu încredere deplină în M.S. Regele și Guvernul Țării, toți așteaptă porunca supremă pentru a-și face pe deplin datoria“. Raportul fiind redactat înaintea aflării sentinței de la Viena,

se exprima convingerea că aceasta va fi favorabilă României, dar și că în orice condiții regele va găsi soluția¹⁰⁷. În aceeași zi, Organizația PN din județul Severin raporta: „Românii au ferma convingere că dreptatea divină este de partea noastră și o vom obține cu siguranță”¹⁰⁸. Organizația Vaslui a PN transmitea și ea: „Toată suflarea are încredere în comandanții actuali, le cer, însă, cu insistență, energie, curaj și îndrăzneală”¹⁰⁹. Iar din Cluj, se cerea ca să nu se cedeze nici un petic de pământ; „De la mic la mare, de la tânăr la bătrân, sunt hotărâți să moară până la unul, decât să mai ajungă din nou sub jugul maghiarilor”¹¹⁰. Formule foarte asemănătoare se întâlnesc în majoritatea rapoartelor trimise de organizațiile PN de la sfârșitul lui august. Naiva încredere a românilor de rând în regele lor se traducea cel mai bine în poezia scrisă de Florica Ciura-Ștefănescu, poezie care circula în foi volante în întreg Banatul: „Să nu ne dai Măria-Ta de-ar fi / De vii să ne îngroape în pământ, Ne apărăm pământul nostru sfânt! / [...] / Să nu ne dai Măria-Ta! / Nici Dumnezeu cel sfânt nu ne-ar ierta. / Ne-or blestema copiii de copii, / Să n-avem loc între cei morți ori vii, / [...] / Să ne prefacem colț de Detunată, / De-om da din tine Ardeal măcar o piatră”¹¹¹.

Regele nu a răspuns încrederii pe care românii o puneau în el. Vestea acceptării Diktatului de la Viena a indignat populația, care-și îndrepta furia împotriva puterilor fasciste și, mai mult chiar, împotriva conducerii de la București: se dorea ca vinovații de dezastrul Țării să fie pedepsiți. Organizațiile PN, fiind percepute ca simbol de bază al regimului carlist, cel care promisese integritatea hotarelor, erau ele însele ținta furiei populare sau, prin intermediul lor se încerca influențarea autorităților centrale pentru a nu se accepta ciuntirea teritoriului național. Informații asupra stării de spirit a populației au fost trimise la București din toate județele; cele mai importante, prezentând și manifestații

---

¹⁰⁷ Idem, vol. II, f. 113.

¹⁰⁸ Idem, vol. I, f. 296.

¹⁰⁹ Idem, f. 268.

¹¹⁰ Idem, vol. II, f. 22.

¹¹¹ Idem, vol. III, f. 23.

populare, veneau chiar din zonele ce urma a fi cedate. Organizația din Cluj a PN anunța la 2 septembrie 1940: „Populația românească, în majoritatea ei, trage o singură concluzie: «Domnii ne trădează!»”¹¹² Din Târnava Mare, la 3 septembrie, se raporta: „Elementul românesc este foarte indignat de arbitrajul de la Viena, care, după părerea generală, crează o mare nedreptate, prin faptul că o masă compactă de români vor ajunge sub stăpânire maghiară. Din acest motiv s-a trezit o ură teribilă față de unguri și o critică acerbă la adresa Germaniei și în special a Italiei, afirmându-se că aceste țări nu traduc de loc în fapt principiile de dreptate pe cari socotesc să așeze viitoarea ordine a Europei”. Garanțiile pe care cele două state fasciste le-au dat României, după ciuntirea teritorială, erau considerate la fel de lipsite de valoare precum fuseseră garanțiile anglo-franceze; „Majoritatea populației [...] nu înțelege rațiunea de Stat care a determinat acceptarea arbitrajului Axei și spune că, dacă nu a fost acceptat schimbul de populații, nu trebuie cedat nimic, fiindcă aceasta constituie o palmă pe obrazul demnității naționale și al sacrificiului din trecut”¹¹³. La Făgăraș, atenția întregii populații era îndreptată către cedările teritoriale, care erau privite cu „încleștări de pumni și dinți, cu plânsete și cu nădejdi de viitor”. În Hunedoara, în lumea satelor, credința în conducătorii Țării se clătina: circula formula „frații regăteni se dezinteresează de ardeleni”¹¹⁴. Românii din județul Trei Scaune, care intra în zona cedată, „nici nu voiau să audă de o știrbire a granițelor”¹¹⁵. În Arad, românii erau indignați. În Bihor era o stare generală de agitație; iar muncitorii comuniști de origine română „declară că se vor opune, pe cont propriu, cedărilor teritoriale către Ungaria”; anunțau că vor provoca o răscoală. Mare tensiune și proteste contra Diktatului și în Sălaj și Satu Mare¹¹⁶. În Caraș, ca în întreg Banatul, românii se întrebau: „Cum? Noi nu avem rege? Nu avem armată în stare să lupte, să ne apere

---

¹¹² Idem, vol. II, f. 90.

¹¹³ Idem, vol. I, f. 266.

¹¹⁴ Idem, vol. II, f. 23.

¹¹⁵ Idem, f. 26.

¹¹⁶ Idem, f. 27-30.

Țara? Atunci de ce ne-a spus M.S. Regele că nu vom da nici o brazdă din pământul românesc și că-l vom apăra până la ultimul om? [...] De ce nu ne-a întrebat M.S. și pe noi? [...] Noi atâta am așteptat, ordinul Regelui nostru și am fi fost în stare să-i rupem cu dinții pe unguri! [...] De ce a lăsat ca Ardealul nostru, care a ținut ca la Dumnezeu din cer la regele României, să fie ciopârțit și frații noștri, cu cari împreună am îndurat secole jugul unguresc, să fie lăsați la mâna ungarilor?“ În supărarea lor, ardelenii îi învinovăteau, pe nedrept, pe toți românii de peste munți: „Chiar dacă vreodată s-ar întoarce vremurile și s-ar răsturna orânduielile de azi noi, ardelenii, nu mai vrem să știm de frații noștri regăteni, care, atunci când aveam mai mare lipsă de sprijinul lor, ne-au lăsat pradă ungarilor!“ În toate rapoartele organizațiilor PN era înregistrată expresia: „Domnii ne-au vândut!“¹¹⁷.

În afara arcului Carpatic au fost, de asemenea, reacții de protest și de durere. În județul Olt, „pierderea Ardealului a îndurerat inimile românilor și toți se roagă la Dumnezeu să vie odată ziua răzbunării și a sfintei dreptăți istorice“. În Fălciu și Covurului, se înregistrau agitații; lumea protesta împotriva Diktatului. În Romanăți, populația se arăta indignată față de atitudinea Germaniei; „Ruperea Ardealului a umplut de jale toate inimile românești“¹¹⁸. Din Brăila, Organizația PN raporta, pe 1 septembrie 1940: marea masă a populației e îndurerată; „A început să dispară încrederea în conducători. [...] Ura contra Italiei și Germaniei nu cunoaște margini. Arbitrajul de la Viena, opera Italiei pentru a satisface Ungaria, a aruncat dolii în sufletele tuturor românilor și n-am auzit glas românesc care să nu blesteme și să înjure pe acei ce nu știu să facă dreptate, ci lucrează numai după interesele proprii. [...] Ura contra Ungariei nu dă timp să se mai judece și alte evenimente. [...] Absorbiți de nenorocirile întâmplare Țării, nimeni nu mai gândește la politică. După pierderea Basarabiei, cedarea Ardealului a revoltat întreaga populație. S-a pierdut încrederea în cuvântul celor ce conduc azi destinele Europei“.

---

¹¹⁷ Idem, vol. I, f. 285–287.

¹¹⁸ Idem, vol. II, f. 14–20.

De asemenea, cetățenii erau indignați contra conducătorilor care au cedat fără luptă Ardealul. [...] Revolta suflă abia se poate stăpâni și mai toți se întreabă cu ce ochi ne vor privi frații ardeleni pe care îi lăsăm în robie. [...] Sentimentul național clocotește în sufletul românilor”¹¹⁹ O depășire a acestui stadiu era înregistrată în Covurlui, unde în medii tot mai largi se punea întrebarea „dacă nu vom lua măsuri contra vinovaților de aceste greșeli”¹²⁰. Și la Constanța era aceeași atmosferă, aici locuind mulți români veniți din Transilvania¹²¹. În context, apare o propunere, raportată din multe județe, ca în fruntea Țării să fie aduși generali destoinici care luptaseră în Primul Război Mondial¹²². Întrebarea pe care organizațiile PN o raportau că se punea peste tot era „De ce nu ne-am bătut?” Slugarnic până la capăt, oficiosul partidului răspândea întrebări, într-un editorial nesemnă, având concluzia autorităților: „Nu ne-am bătut, căci lupta ne-ar fi suprimat nu numai Țara, ci dat fiind mijloacele mai necruțătoare decât cele imaginate de fatalitatea biblică, însăși ființa noastră de neam”¹²³.

După momentul indignării la adresa regelui și a conducerii regimului carlist, a urmat momentul manifestațiilor populare, peste capul autorităților centrale bucureștene. Unele din aceste acțiuni au fost prezentate în literatura istorică, baza documentară fiind mai ales arhivele diverselor organisme ale Statului, mai ales Ministerul de Interne¹²⁴. Foarte bogată, pe această temă, Arhiva FRN este aproape nefolosită. Ea aduce fie confirmări și dezvoltări ale informațiilor deja știute din alte surse, fie chiar lucruri noi și interpretări originale. Aceasta și pentru faptul că majoritatea membrilor PN s-au antrenat în manifestații individuale, ori cu întreaga organizație de partid, având un rol important în exprimarea

¹¹⁹ Idem, f. 2.

¹²⁰ Idem, vol. I, f. 252.

¹²¹ Idem, vol. II, f. 7

¹²² Idem, vol. I, f. 268.

¹²³ „România” din 3 septembrie 1940.

¹²⁴ O oglindă generală prezintă A. Simion, în vol. *Dictatul de la Viena*, Edit. Albatros, București, 1996, p. 377–385.

protestului popular; participarea s-a făcut în absența unor indicații de la București, doar ca inițiative locale. S-a demonstrat, astfel, încă odată, izbitorul contrast dintre lașitatea lui Carol al II-lea, imprimată și conducerii Partidului Națiunii, pe de o parte, și patriotismul majorității membrilor de rând ai partidului carlist, pe deplin solidari cu sentimentele și acțiunea întregii populații.

Despre multe din manifestațiile protestatare s-a scris. De aceea ne vom referi doar la două din cele în care organizațiile locale ale PN au avut un rol major și despre care informațiile cele mai importante provin din relatările liderilor acestor organizații. Existența acestor relatări se datorează ordinului dat de generalul Petre Georgescu, la 31 august 1940, tuturor comandamentelor județene și ținutale ale Gărzilor PN, cu ocazia întrunirii lor la București, de a transmite rapoarte amănunțite¹²⁵.

La Sibiu, într-o singură zi, pe 1 septembrie 1940, au avut loc mai multe manifestații spontane sau organizate. Dimineța au demonstrat în special elevii, „cari doreau se scria într-un raport al Gărzii PN – să aibă o moștenire întreagă de țară, așa cum ne-au lăsat-o cei 800 000 de eroi morți pe câmpul de onoare de la Oituz, Mărăști și Mărășești”. Apoi, la ora 13, o altă manifestație a întrunit învățători, profesori, preoți, ofițeri, reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale; erau bine organizați, în fruntea coloanei mergea muzica militară; din centru s-au îndreptat spre reședința mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, apoi spre aceea a generalului comandant al Garnizoanei. A urmat la ora 18, o manifestație a tinerilor din Sibiu și din satele înconjurătoare, toți purtând steaguri naționale; au mărșăluit pe străzile principale ale orașului, „cântând și vociferând împotriva actului arbitrar de la Viena”. În sfârșit, la ora 20, o altă coloană impresionantă de manifestanți, majoritatea tot tineri, a pornit din fața Spitalului Militar; „Cântau tot timpul și strigau «vrem război!», «Vrem arme!», «Vrem Ardealul întreg!», «Trăiască Iuliu Maniu!», «Nici o brazdă!», «Jos Axa!». Astfel, se adoptase un curs clar împotriva regimului carlist. S-au îndreptat spre Piața Regele Ferdinand.

---

¹²⁵ ANIC, fond FRN, dosar 253, vol. II, f. 42.

unde s-au ținut discursuri de protest. Se concluzionează în rapoartele PN că în Sibiu „este o mare revoltă sufletească”. Foarte interesantă apreciere de la sfârșitul raportului Gărzilor PN Sibiu: „De remarcat este faptul că atât opinia publică românească, cât și săsească, este adânc mâhnită și nemulțumită de acest fapt politic [Dictatul de la Viena], crede și este convingere fermă că nu va rămânea sub nici un motiv așa, fiindcă sașii de la Sibiu sunt despărțiți acum printr-un zid de cei de la Bistrița, fiind mase compacte, iar românii sunt indignați fiindcă s-a luat din pământul lor românesc, fără nici un drept”¹²⁶. Despre manifestațiile de la Timișoara s-a mai scris¹²⁷. Un document nou, foarte amănunțitul raport al colonelului N. Mandacovici, comandantul Gărzilor PN din ținutul Timiș, prezintă tabloul complet al evenimentelor. Pe 3 septembrie 1940 se anunța vizita la Timișoara a Korpsführerului Adolf Hühnlein, vizită care a prilejuit, pe de o parte, o manifestare prohitleristă a germanilor localnici și, pe de alta, una antifascistă și împotriva cedărilor teritoriale impuse de Germania, a românilor. Germanii, circa 3 000, s-au strâns în fața Teatrului Comunal; au venit încolonați militărește, îmbrăcați în uniforme hitleriste; erau în majoritate Gărzile formate ilegal, considerate a fi sub umbrela Secției Germane a PN. Îl așteptau pe oaspete, acesta fiind considerat simbolul Germaniei atotstăpânitoare. Românii la început tot cam 3 000 s-au strâns la o distanță de 200 m, în fața Catedralei ortodoxe; erau muncitori, mai ales de la Atelierele CFR, intelectuali, funcționari, elevi; purtau steaguri tricolore românești. Atmosfera se înfierbânta de la un moment la altul. Românii îl așteptau pe oaspetele german pentru a-și arăta nemulțumirea față de Dictatul de la Viena. De aceea, pentru a împiedica un atac din partea acestora, văzând că își exprimau tot mai zgomotos și amenințător indignarea față de Germania și Italia, autoritățile au adus în grabă, între cele două grupuri de manifestanți, jandarmi, gardieni publici și armată. La 18,30, la români au început să se țină cuvântări împotriva Dictatului, „într-o atmosferă

---

¹²⁶ Idem, f. 43; despre manifestațiile de la Sibiu vezi și A. Simion, *op. cit.*, p. 380.

¹²⁷ Vezi și A. Simion, *op. cit.*, p. 380–381, folosind și Arh. M.A.E.

de durere nesfârșită“; printre oratori erau atât intelectuali cât și muncitori: „Toți vorbitorii se raporta cu un cald patriotism și elan sufletesc, au preamărit pe M.S. Regele [!] și au spus că Ardealul nu-l consideră pierdut decât vremelnic. Istoria noastră nu se poate opri la vinerea neagră de la Viena. Eroi au fost și vor mai fi pentru sfânta noastră glie, în care zac oasele frânte pe roata suferinței“. S-a cântat Imnul Regal, apoi „Deșteaptă-te Române“, „Pe-al nostru steag“ (Imnul PN). Colonelul N. Mandacovici scria că „Din ochii tuturor curgeau în șiroaie lacrimile covârșitoarei dureri, dar și ale speranței“. Comandantul Garnizoanei locale, colonelul Cartianu, a reușit cu greu să țină separate cele două grupuri de manifestanți, timp de patru ore și jumătate. Însă, la ora 20,30 a sosit Hühnlein, primit de germani cu puternice strigăte de „Heil Hitler!“.

„Românii îndurerați și înflăcărați de cuvântările celor ce vorbiseră, când au auzit strigătele «Heil Hitler!», străfulgerați parcă de un curent electric, s-au năpustit năvalnic spre cordoanele jandarmilor. Armatei și gardienilor și, prin lupte corp la corp, au reușit să străbată cordoanele, îndreptându-se în goană spre grupul germanilor, unde au fost opriți totuși, de o a doua linie de pază, fără a se uza de baionetă sau a se trage focuri de armă“. S-a împiedicat, astfel, o ciocnire posibil sângeroasă. Colonelul Cartian a reușit să-i convingă pe germani să părăsească locul de adunare, pe străzile laterale. În acel moment, manifestanții români au rupt cordoanele, reușind să ajungă în fața Consulatului Italiei, unde au înlăturat garda, au spart geamurile și au dat jos emblema Statului italian. Apoi, s-au îndreptat spre Consulatul Germaniei, în fața căruia autoritățile au adus în grabă unități de jandarmi și armată; pentru a-i intimida pe manifestanți, s-au tras focuri de armă, în aer. Neputând asalta Consulatul Germaniei, demonștrânții s-au îndreptat spre Liceul German „Banatia“, unde se retrăsese tineretul șvăbesc, după adunarea de la Teatrul Comunal. Românii au aruncat cu pietre, spărgând geamurile; din interiorul clădirii s-au tras focuri de pistol și carabină, fără a se face, însă, răniți. În aceeași noapte, au fost sparte geamurile și la Liceul unguresc. Pentru ca, în final, românii să se strângă în fața clădirii rezidentului regal al ținutului Timiș, unde au manifestat din nou împotriva

Diktatului. Reprezentantul Germaniei, principala vinovată pentru ciuntirea teritorială a României, a tratat cu indiferență și dispreț protestele românilor. După ce a fost ovaționat de svabi, a luat masa, împreună cu liderii locali ai acestora, la restaurantul „Șnur“, Armata română fiind nevoită să păzească localul. Hühnlein a refuzat să ia legătura cu vreun reprezentant al autorităților române; nici cu rezidentul regal, căruia ar fi trebuit să-i facă o vizită, acesta fiind în ținut simbolul Statului român; nici cu comandantul Garnizoanei, deși îl apăraseră de furia românilor. Indignat, comandantul Gărzilor PN raporta la București: „A venit exact cum ar fi venit un învingător într-o țară cucerită, ceea ce la noi nu este cazul și datorită vitejiei noastre strămoșești, cum și Amatei însuflețite și încă neîntrebuințate, nu va fi niciodată, căci în conștiința fiecărui român trăiește și va trăi etern Oituzul, Mărăștii, Mărășești etc“. Deși supuse acestui dispreț al vizitatorului german, autoritățile române și-au făcut datoria, instaurând ordinea: în noaptea respectivă au fost instalate unități de pază la toate obiectivele posibil vizitate de manifestanții români și la Pensionul Central, unde a fost găzduit Hühnlein¹²⁸.

Atitudinea reprezentantului autorilor Diktatului nu era singulară. Aceeași desconsiderare a românilor peste tot, cu sublinierea faptului că și-au cedat teritoriul fără luptă. Și, totodată, își manifestau solidaritatea cu Ungaria. La 1 septembrie, la Budapesta au avut loc mari manifestații, de mulțumire, în fața legațiilor Italiei și Germaniei. Cu acest prilej, ministrul Germaniei declara manifestanților: „Mă bucur că foarte mulți unguri s-au reîntors în Patria lor, fără nici o picătură de sânge [vărsată] și că drapelul maghiar fâlfâie pe crestele Carpaților“. Iar ministrul Italiei se arăta de-a dreptul entuziasmat: „Ați obținut cele mai frumoase teritorii fără sânge; mă bucur împreună cu voi. Trăiască Ungaria!“¹²⁹.

În aceleași rapoarte trimise de comandanții de Gărzi PN din ținuturi și județe, conform ordinului generalului Georgescu din 31 august 1940,

¹²⁸ ANIC, fond FRN, dosar 253, vol. I, f. 283–285.

¹²⁹ Arh. M.Ap.N., fond microfilme, rola f. II. 1544, cadrul 820 și Petre Țurlea, *Ip. și Trăznea. Atrocități maghiare și acțiune diplomatică românească*, Edit. Enciclopedică, București, 1996, p. 19.

se regăsește și reacția minorităților naționale din teritoriile cedate față de Diktatul de la Viena. În raportul Gărzii PN din județul Târnava Mare, care era chiar la noua graniță, din 3 septembrie 1940, se menționa reacția minoritarilor germani. Sașii se arătau mulțumiți că primiseră garanții de la Berlin și Roma privind respectarea egalității în drepturi cu românii; dar, se arătau nemulțumiți de faptul că teritoriile locuite de ei fuseseră împărțite între România și Ungaria, astfel, puterea economică a blocului săsesc scăzând. Germanii din Târnava Mare ar fi preferat ca întregul județ să treacă în Ungaria, pentru a avea în continuare monopolul comerțului din Secuime. Și, considerând că lucrurile nu erau definitiv așezate, că viitorul va mai aduce modificări în configurația granițelor, își pregăteau în continuare unitățile paramilitare, care urmau a fi un argument în impunerea voinței lor. Gărzile săsești au apărut în toate localitățile din județele locuite și de sași. Mai mult, la Rupea funcționa un curs de pregătire a comandanților condus de Ghiorgghi Dritich din Cluj, ajutat de doi instructori veniți din Germania – Keller și Teutsch. Se remarcă faptul că aceste gărzii erau „foarte nesupuse la legile românești“. Aveau și un comandant general, Hugo Gross, cu sediul la Rupea, care se interpunea între sași și Statul român. Recent ordonase să nu se mai contribuie la aprovizionarea Armatei române, decât dacă dădea un ordin în acest sens liderul sașilor din Sibiu, dr. Bruckner¹³⁰. În Năsăud, județ cedat Ungariei prin Diktat, imediat sașii au luat o atitudine arogantă față de autoritățile românești care erau încă în teritoriu¹³¹. Schimbări de comportament sau radicalizarea unor cereri anterioare ale germanilor se înregistrau și în teritoriile transilvănene și bănățene care nu fuseseră afectate de „arbitraj“. La Arad, svabii au cerut deschis autonomie pentru localitățile lor¹³². La Sibiu, sașii și-au arătat mâhnirea, din același motiv ca și cei din Târnava Mare: blocul săsesc, prin împărțire, era slăbit. Pe de altă parte, peste tot și-au arătat via simpatie pentru Germania, pentru că aceasta își arătase, încă odată, puterea. Pe

¹³⁰ ANIC, fond FRN, dosar 253, vol. I, f. 266–267.

¹³¹ Idem, vol. II, f. 24.

¹³² Idem, f. 28.

3 septembrie 1940, dimineața a sosit la Sibiu Korpsführerul Hühnlein; a fost cazat la Hotelul „Împăratul Romanilor“, unde l-au primit conducătorii sașilor cu toate onorurile. În timp ce vorbea cu aceștia, în fața hotelului s-au adunat peste o mie de sași, care au manifestat pentru Germania și i-au împodobit vizitatorului mașina cu flori; la plecarea spre Timișoara, i-au strigat „Heil Hitler!“¹³³.

În contextul general al începutului lui septembrie 1940, s-a consolidat mult tendința autonomistă a germanilor care mai rămăseseră în România. Conducătorii Gărzilor PN transmiteau la București știrile cele mai alarmante. Pe 8 septembrie era proiectată, la Jimbolia, o întrunire a câtorva mii de șvabi (după ce una asemănătoare avusese loc la Lenauheim); pretextul era un târg agricol. Garda PN din ținutul Timiș raporta însă că „Adevăratul motiv este altul. Ei vor să ocupe cu forța autoritățile comunei Jimbolia, luând conducerea plășii și proclamând autonomia lor“¹³⁴.

De cealaltă parte, reacția maghiarilor era normală. Peste tot Diktatul a fost întâmpinat cu bucurie, incitată permanent de intelectuali. În Bihor, foarte activi se arătau comuniștii unguri, care declaraseră, spre deosebire de cei români, că sprijină Ungaria¹³⁵. În toate localitățile unde trăiau și maghiari, s-au pregătit primiri triumfale ale Armatei ungare; în cele mai multe, pregătirea acestor primiri a fost făcută chiar de liderii organizațiilor ce făceau parte din Secția Maghiară a FRN-PN. S-a dovedit astfel, pe deplin, că aderarea minorității maghiare la principiile partidului carlist fusese o minciună. În afara zonei cedate, vestea Diktatului a produs manifestații ale maghiarilor supărați că au fost lăsați în afara granițelor noi ale Ungariei. În județul Hunedoara, pe Valea Jiului, ungurii s-au organizat în bande teroriste, sub conducerea preoților catolici și reformați, acționând contra românilor, în speranța determinării unei noi modificări a graniței. În județul Arad, la fel se aștepta o nouă extindere a graniței maghiare spre sud; pentru a găsi argumente demografice ca să o obțină, se făceau liste de recensământ în care erau înscrși masiv drept maghiari

---

¹³³ Idem, f. 8.

¹³⁴ Idem, f. 39.

¹³⁵ Idem, f. 23–26, 28.

și evreii¹³⁶. În Târnava Mare, ungurii își arătau deschis nemulțumirea că nu a fost inclus și județul respectiv în teritoriul cedat și afirmau că situația nu este definitivă¹³⁷.

În sudul Dobrogei, regiune pierdută în favoarea Bulgariei, prin Tratatul de la Craiova din 7 septembrie, impus tot de puterile fasciste, conform aprecierilor regimului carlist Partidul Națiunii avea organizații puternice, conduse de bulgari fideli Statului român. Dar, în momentul când ar fi trebuit ca aceste organizații să-și arate eficiența, ele au dispărut, majoritatea bulgarilor primind cu entuziasm noua stăpânire. Ultimul act al Secției Bulgare a PN a fost afirmarea cu tărie a dorinței de separare de România. Din momentul acceptării, în principiu, a Tratatului de la Craiova, pentru a face o presiune în plus asupra Bucureștiului, bandele de comitagii și-au intensificat acțiunile în Caliacra și Durostor. Într-unul dintre ultimele rapoarte ale unei unități a Gărzii PN din sudul Dobrogei se scria: „În satele românești, noaptea domnește groaza de atacurile bandelor“. Nu mai era pază. Românii erau total demoralizați¹³⁸. Însă, după ce Guvernul României a anunțat că va semna Tratatul de cedare a Cadrilaterului, brusc acțiunile bandelor de comitagii au încetat. Fenomenul era înregistrat de ultimul raport al Gărzii PN din regiune, pe 3 septembrie 1940: „Bulgarii nu mai arată nici o ostilitate, au luat o atitudine de curtoazie și politețe neobișnuită felului lor de a fi“¹³⁹. Dacă maghiarii se arătau în continuare revendicativi pentru că țelul lor maximal nu fusese atins, se pare că bulgarii erau pe deplin mulțumiți, pentru moment, cu ceea ce obținuseră; schimbul de populații ce a urmat le va consolida noua stăpânire din Cadrilater au plecat în România în jur de 166 000 de români iar din Dobrogea de Nord au plecat în cea de Sud circa 60 000 de bulgari.

Dezastrul teritorial era major pentru România. El a reprezentat și falimentul partidului carlist, FRN-PN, întemeiat în principal pentru conservarea granițelor.

---

¹³⁶ Idem, f. 23, 28.

¹³⁷ Idem, vol. I, f. 267.

¹³⁸ Idem, f. 17 și vol. II, f. 104.

¹³⁹ Idem, vol. II, f. 7.

ÎNCHEIERE

Nemulțumirea generală față de lașitatea regelui, lașitate care a fost una din cauzele pierderilor teritoriale din vara lui 1940, a provocat alungarea acestuia la 6 septembrie acel an; Puterea a fost preluată de către generalul Ion Antonescu și Mișcarea Legionară. Carol al II-lea, omul care ani de zile s-a prezentat ca un viteaz neînfricat, gata să se sacrifice pentru hotărțile Țării, pentru binele acesteia, a fugit într-un tren urmărit de legionari: și-a dus în Occident amanta și foarte multe valori. În mod normal, partidul pe care-l înființase pentru a oferi suport politic Dictaturii Regale, Frontul Renașterii Naționale – Partidul Națiunii, trebuia să dispară și el imediat. Dar, în virtutea inerției, organizațiile PN se vor mai menține câteva zile după fuga lui Carol. Faptul că mai trimeteau rapoarte la București poate duce și la concluzia că unii lideri județeni ai partidului credeau că acesta va continua să existe și sub noul regim.

Generalul Petre Georgescu, care între 19 iulie și 3 august 1940 făcuse o vizită în Germania, era convins că PN era privit cu simpatie la Berlin¹. De aceea, s-a arătat foarte activ în momentul maximei crize de la sfârșitul lui august. Printr-un ordin circular din 20 august, îi convoca la București pe toți comandanții Gărzilor PN din ținuturi, județe, municipii, Capitală; întrunirea avea loc pe 31 august². Doar o parte din cei chemați

---

¹ ANIC, fond FRN, dosar 36, f. 1.

² Idem, dosar 253, vol. II, f. 210.

au reușit să ajungă. De aceea, conform comunicatului de presă, după ce generalul a deschis ședința „cu un cuvânt potrivit situației“, lucrările au fost suspendate. Totuși, se trimit, în numele participanților, două telegrame – una către rege și alta către Ion Gigurtu (care era prim ministru, dar și șef al Statului Major al PN). Regelui i se scria: „Comandanții de ținut, județ și municipii ai Gărzilor Partidului Națiunii, adunați azi în Capitală pentru lucrări curente, le-au întrerupt, înăbușind în suflet marea și nemeritata durere ce din nou îndoliază obștea românească. Alături de sufletul M.V. aduc sufletul, credința și dragostea mai caldă și mai puternică ca oricând, a celor ce rămân acolo și celor de aici, pentru Rege, Patrie și Neam și, vă roagă în aceste ceasuri de restriște să credeți în unirea și tăria armatei Partidului, hotărât și definitiv legată de Augustul ei Comandant suprem. Sănătate!“. Semna generalul Petre Georgescu³. Iar ministrului de Interne i se trimitea o adresă urgentă: „O dorință unanimă exprimată prin glasul comandanților de ținut, județ și municipii, în convocarea ce a avut loc astăzi la Comandament, este ridicarea din teritoriul ce se cedează maghiarilor, a tuturor statuiilor și busturilor reprezentând pe regii Țării și pe românii ce au luptat pentru cauza națională. Sănătate!“⁴.

Pe 2 septembrie 1940, generalul Petre Georgescu transmitea în teritoriu Decizia nr. 24, prin care ordona, în virtutea cedărilor teritoriale, suspendarea activității Gărzilor PN din județele Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Someș, Năsăud, Cluj, Mureș, Odorhei, Ciuc, Trei Scaune, Caliacra, Durostor; iar până la fixarea unei noi reședințe, în partea din județul Bihor rămasă României, se suspenda și activitatea Gărzilor de aici⁵. Din celelalte județe, comandanții Gărzilor PN au continuat să transmită rapoarte la București, conform unor ordine vechi ce nu mai aveau nici un rost la începutul lui septembrie 1940. În unele, se păstra chiar și aceeași notă triumfalistă care fusese o practică în toată activitatea

---

³ Idem, dosar 282, f. 106.

⁴ Idem, dosar 253, vol. I, f. 1 și „România“ din 4 septembrie 1940.

⁵ ANIC, fond FRN, dosar 253, vol. I, f. 11.

partidului carlist. Garda PN din județul Galați anunța, pe 5 septembrie 1940, că „ideologia Partidului Națiunii pătrunde în mase“; că numărul celor ce se înscriau în partid creștea mereu⁶. Din județul Muscel se raporta că înscrierile în PN continuau cu însuflețire. La fel și din Argeș⁷. Din 8 septembrie data raportul Gărzilor din județul Suceava (în ștampilă mai foloseau încă formula FRN); frontierele căzuseră, regele fusese alungat, iar comandantul județean al Gărzilor, căpitanul Ilie Onciul, scria: „Porumbul este foarte bun. Dacă vom avea trei săptămâni de căldură, porumbul semănat la vreme și mai ales specialitatea cecantin, se va coace și va da producție de cca. 2 500 kg la ha. Dacă nu vom avea călduri, întreaga recoltă este compromisă. Sănătate!“⁸. Tot despre porumb raporta și comandantul Gărzilor PN din județul Bacău, la 6 septembrie – numai că aici se estima o recoltă de 700–800 kg la hectar. Porumbul este subiectul și raportului din Vlașca⁹. Pe 9 septembrie, comandantul Gărzilor PN din județul Făgăraș trimite la București tabelul cu rezultatele tragerilor de instrucție executate de membrii Gărzilor ce aveau arme¹⁰.

În unele județe, liderii PN au încercat să-și asigure continuitatea în noul regim, transferând pe seama noului rege, Mihai, sistemul cultului personalității lui Carol. La 9 septembrie, din Rădăuți se anunța că membrii Gărzilor PN participaseră, cu o zi înainte, la un serviciu religios pentru Mihai; și, avântat, comandantul scria: „Lozinca întregii suflări românești trebuie să fie muncă și credință cu ajutorul lui Dumnezeu“¹¹. Dar, celelalte autorități ale Statului nu se arătau dispuse să admită continuarea existenței instrumentelor politice ale regimului Dictaturii Regale; era și un răspuns la controlul pe care aceasta îl exercitaseră până atunci, cu greu suportat. În unele locuri, animozitatea latentă de până atunci față de FRN-PN a izbucnit deschis. La Galați, primarul, general

---

⁶ Idem, f. 270.

⁷ Idem, vol. II, f. 110, 113.

⁸ Idem, dosar 842, f. 51.

⁹ Idem, f. 55, 56.

¹⁰ Idem, f. 52–53.

¹¹ Idem, f. 54.

Stoilov, pe 2 septembrie 1940 l-a insultat pe căpitanul N. Chiriac, comandantul Gărzilor PN din județ; „A strigat în gura mare, în fața a foarte multă lume adunată, că d-sa nu are nevoie de Gărzile Partidului și nici de Partidul Națiunii”¹².

Unii comandanți din județele pierdute au reușit să se refugieze împreună cu arhiva Gărzilor. Maiorul Roșu, comandantul din Târgu Mureș, plecat pe 5 septembrie, reușea cu mare greutate să ajungă la București pe 10 septembrie, aducând un vagon întreg cu arhivă; și întreba cui să o predea¹³. (Majoritatea arhivelor din județele cedate ajunseseră la București, fiind salvate precum și cele din Basarabia și nordul Bucovinei; se vor alătura fondului arhivistic impresionant al FRN-PN din Capitală.)

Cea din urmă acțiune a generalului Petre Georgescu, în calitatea sa de comandant al Gărzilor Partidului Națiunii, a fost călătoria în Transilvania, începută pe 4 septembrie 1940, pentru a controla serviciul de asistență a refugiaților și distribuirea ajutoarelor. Un Buletin informativ al PN din 13 septembrie, ultimul apărut, anunța această deplasare¹⁴. Dar, deja la 9 septembrie Ion Antonescu semnase Decretul-lege pentru desființarea Partidului Națiunii și a gărzilor sale. Articolul 3 al acestuia preciza că toate fondurile celor două, imobilele ca și întregul inventar, trebuiau predate Consiliului de Miniștri¹⁵. Și celelalte instituții specifice Dictaturii Regale au fost desființate: instituția consilierilor regali, Straja Țării, organizația „Muncă și voe bună”. Totodată, s-a hotărât controlul averilor foștilor demnitari ai Statului; controlul fondurilor întrebuințate pentru înzestrarea Armatei; controlul acordării și întrebuințării devizelor de către Banca Națională a României; blocarea acțiunilor proprietate a fostului rege Carol al II-lea¹⁶. Nimic din vechiul regim nu se mai putea salva. Totuși, în acest sens va face o încercare oficiosul FRN-PN, ziarul

---

¹² Idem, dosar 253, vol. I, f. 273.

¹³ Idem, dosar 842, f. 50.

¹⁴ Idem, dosar 282, f. 107.

¹⁵ „Monitorul Oficial”, p. I, nr. 210 din 10 septembrie 1940.

¹⁶ Idem, nr. 208 din 8 septembrie 1940 și nr. 209 din 9 septembrie 1940.

„România“, trecând de partea noii stăpâniri. Nici un articol de regret pentru Carol al II-lea, pe care-l lăudase ca nici o altă publicație, nu a apărut în ziar: a fost doar prezentat actul de abdicare. A urmat recurgerea la sistemul știut atât de bine: laudele la adresa regelui, acum cu numele Mihai, și mai ales la adresa lui Ion Antonescu; pagini întregi erau ocupate astfel. Chiar Cezar Petrescu, cel care exploatase limba română la maximum pentru a găsi cele mai flatante caracterizări lui Carol al II-lea, îl ridica în slăvi, acum, pe acela care-i impusese abdicarea fostului suveran, generalul Ion Antonescu, sub titlul *Un neam, un om, o chemare*¹⁷. Pe 8 septembrie apărea un număr festiv al ziarului, cu o fotografie a lui Mihai I pe toată prima pagină și lozinca: „Trăiască M.S. Regele Mihai II!“ Era, însă, și ultimul număr al ziarului. Chiar și în acesta, pe frontispiciu mai apărea precizarea „Ziar al Partidului Națiunii“. „România Satelor“ a avut ultimul număr pe 1 septembrie 1940.

În contextul general de demolare a sistemului Dictaturii Regale, s-a încercat și stabilirea ilegalităților săvârșite de factorii de decizie ai regimului, începând cu Carol al II-lea, a felului cum au fost cheltuite fondurile publice. Pentru Carol, o comisie specială își finaliza raportul în 1941; ajunsese la concluzii total nefavorabile celui cercetat, învinuit de însușire ilegală de bunuri, de nenumărate încălcări ale legilor¹⁸. S-a instituit, la 12 septembrie 1940, la Președinția Consiliului de Miniștri, și o Comisie pentru controlul fondurilor FRN-PN și ale Serviciului Social¹⁹. Acesteia, inspectorul general de finanțe, Gh. Iacomî, îi va transmite, pe 2 decembrie 1940, Raportul contabil asupra gestiunilor FRN-PN și Gărzilor Naționale²⁰. Se menționa faptul că situația a fost

---

¹⁷ „România“ din 7 septembrie 1940; în numărul din 6 septembrie apăreau articolele *Conducătorul* și *Personalitatea d-lui general Ion Antonescu*.

¹⁸ În volumul *Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*, Antologie, prima ediție București, 1968, p. 563-631.

¹⁹ Ordinul de înființare a Comisiei era dat de Ministerul Finanțelor, Direcția Generală a Bugetului și a Contabilității Generale a Statului, cu nu. 226340/12 septembrie 1940.

²⁰ ANIC, fond FRN, Anexă, dosar 9, f. 2-20.

întocmită conform dispoziției exprese a Conducătorului Statului și președinte al Consiliului de Miniștri, Ion Antonescu. Raportul stabilea sursele veniturilor FRN-PN și ale Gărzilor Naționale. A. Fonduri publice. I. Credit extraordinar bugetar, noiembrie 1939 7 905 956 lei. II. Credit suplimentar, noiembrie 1939 22 690 700 lei. III. Sumă anuală, în 1939 1 000 000 lei. IV. Sume primite din fondul la dispoziție „Ordinea Publică” din Bugetul Ministerului de Interne 9 925 000 lei. În total, fonduri publice 41 521 656 lei. B. Fonduri proprii. I. Din vânzarea calendarelor FRN 1 676 912 lei. II. Din cotizații, 5% de la demnitari 1 686 947 lei. III. Ajutor pentru refugiați 431 559 lei. IV. Bursa „M. Bolintineanu” 100 180 lei. V. Diverse—57 250 lei. Total 2 952 848 lei. Total general venituri, în perioada 16 decembrie 1938—10 septembrie 1940 45 474 504 lei. La capitol cheltuieli, se înregistrau: A. De la 1 noiembrie 1939 la 15 martie 1940, gestiunea lui C.C. Giurescu (3 dosare cu acte). B. De la 16 martie 1940 la 10 septembrie 1940, gestiunea lui Victor Moldovan (două dosare). Totalul cheltuielilor din fonduri publice 28 453 424 lei; din fonduri proprii 1 601 142 lei. Total cheltuieli 30 114 566 lei. Soldul era de 15 359 938 lei, din care nejustificați doar 146 863 lei; restul sume neutilizate. Inspectorul Iacomi găsea și deficiențe în utilizarea banilor „Derogând de la normele prevăzute în Legea asupra contabilității publice: plățile s-au făcut cu ușurință și fără vreo verificare contabilă; nu există registre; [...] Numai pe baza unei aprobări, care de multe ori lipsea, mănuiitorul fondurilor, fără să ceară acte justificative, făcea plățile chiar și altor persoane decât titularilor în drept să primească banii”. Erau „suspiciuni privind exactitatea și corectitudinea plăților făcute”. La capitolul gestiunea Gărzilor Naționale, se înregistrau venituri din fonduri publice 41 201 207 lei; din fonduri proprii 6 743 612; total 47 944 819 lei. Se cheltuieră din fonduri publice 36.544.356 lei (pentru personal 26 040 004 lei; pentru material, mobilier, uniforme etc. 10.504.352 lei); din fonduri proprii 5 445 146 lei. Totalul cheltuielilor Gărzilor Naționale 41 989 502 lei. Sold 4 656 851 lei din fonduri publice și 1 298 466 din fonduri proprii. Și aici se înregistrau nerespectări ale normelor legale, dar „spre deosebire de

gestiunea FRN și PN, s-au respectat condițiile care să asigure controlul necesar asupra mânuirii fondurilor respective“. În sfârșit, de menționat comparația pe care Comisia o făcea între activitatea celor doi gestionari ai fondurilor FRN-PN: pentru gestiunea lui C.C. Giurescu trebuiau lămurite condițiile plății sumei de 1 928 733 lei, iar pentru gestiunea lui Victor Moldovan – 3 955 084 lei.

*

Frontul Renașterii Naționale– Partidul Națiunii a fost prezentat de către conducerea regimului carlist ca un organism de moralizare a vieții politice românești. (Unul dintre liderii săi, Aurelian Bentoiu a lansat o formulă curioasă: „FRN a fost creat cu menirea de a fi instrumentul de realizare a unei democrații purificate“²¹.) Totodată, partidul unic urma să asigure dezvoltarea Țării în toate planurile. Tot el trebuia să-i solidarizeze pe români pentru apărarea granițelor.

Dezideratele expuse și repetate public la nesfârșit erau urmărite, în mod real, și în practică; dar, lor li se adăugau și altele, niciodată susținute în materialele de propagandă. Din această categorie din urmă, cel mai important țel era acela al creării unui instrument politic prin acțiunea căruia să se asigure regelui puterea dictatorială pe care o voia. Carol dorea atât de mult să ajungă un dictator ascultat orbește de toți, încât nu a vrut să accepte nici îndemnul la moderație venit din partea principalului său sfetnic, Armand Călinescu, care-i cerea ca să respecte niște aparențe; într-o audiență din 23 ianuarie 1939, Călinescu îi spunea regelui că acesta conduce incontestabil acțiunea politică, pentru că așa prevedea Constituția din 1938, dar și pentru că nu era nici o forță capabilă să i se opună; pentru opinia publică, însă, nu era bine: „De ce s-a mai creat FRN, dacă nu va manifesta o oarecare discuțiune?“ Împiedicând

---

²¹ Aurelian Bentoiu, *Orientări în ideologia Frontului Renașterii Naționale*, în *Zece ani de domnie a M.S. Regelui Carol al II-lea*, București, 1940, vol. I, p. 84.

orice dezbateră publică, Carol își lua și toată răspunderea acțiunii politice, fapt ce trebuia evitat; răspunderea să și-o asume Guvernul, care să și tragă consecințele unor eventuale eșecuri. Astfel, Opoziția să se poată îndrepta asupra Guvernului, nu asupra regelui²². De altfel, asupra aceluiași raționament, suveranului îi atrăsese atenția și un apropiat al său, colonelul Filitti, chiar pe 16 decembrie 1938, în ziua publicării Legii FRN: „Acum avem o dictatură. Vei fi învinuit pentru tot ce se va întâmpla de acum înainte”²³. După cum s-a văzut, aceeași teză o susținea în fața generalului Gh. Moruzzi, în noiembrie 1939, și Iuliu Maniu. Regele, însă, dorea să conducă în practică totul, inclusiv singurul partid politic admis; iar aceasta să se știe.

Partidul Națiunii nu a fost un partid nou. A apărut printr-o simplă schimbare de nume a Frontului Renașterii Naționale, preluând întregul sistem folosit de acesta: o puternică acțiune propagandistică ce-l indica drept soluția ideală și singură pentru momentul respectiv; a preluat metoda înscrierilor în masă, forțată, a membrilor; a preluat formulele de justificare a acțiunilor; concurența pentru funcții în interiorul partidului; conducerile vechi ale tuturor organizațiilor; tratarea inefficientă a problemei minorităților naționale etc. S-a acreditat ideea că marea noutate era preluarea conducerii partidului unic de către Carol; în realitate, preluarea a fost doar formală, pentru că și până atunci regele conducea în fapt. Prin urmare, transformarea FRN în PN nu a adus nimic nou, în afara numelui și a precizării „partid unic și totalitar”. Așadar, a existat un singur partid unic al regelui FRN-PN. Dar, transformarea din vara lui 1940 a accentuat caracterul de dreapta al formațiunii politice respective, ducându-l spre extrema dreaptă. De aceea, se justifică eticheta de „partid pseudofascist”²⁴. Iar privitor la compoziție, partidul unic, atât

---

²² Armand Călinescu, *Însemnări politice. 1916-1939*, ediție de Al. Gh. Savu, București, 1990, p. 402.

²³ Paul D. Quinlan, *Regele play boy. Carol al II-lea de România*, București, 2001, p. 274.

²⁴ Și istoricii străini folosesc această etichetă: vezi Nicolas M. Nagy-Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Edit. Hasefer, București, 1996, p. 409 și Paul D. Quinlan, *op. cit.*, p. 298.

în formula FRN cât și sub titulatura PN, a ajuns să fie „un conglomerat de grupări, curente, tendințe, care se reuniau pentru a constata că de fapt sunt în dezacord și care-și trăiau în realitate viața în afara Frontului“ – după expresia lui Al. Gh. Savu²⁵. Expresia este, însă, valabilă în ceea ce-i privește pe liderii centrali și locali ai partidului unic; îi unea oportunismul, dorința de a profita cât mai mult și în regimul Dictaturii Regale, la fel cum o făcuseră în regimul democrat anterior; se adaptaseră din interes, nu din convingere. Era o trăsătură de caracter a majorității oamenilor politici ai vremii din România; de aceea, nu surprinde faptul că pe unii îi vom regăsi și alături de comuniști după război. Oportunismul majorității politicianilor români este și cauza datorită căreia cei puțini care nu și-au părăsit crezul politic, nici măcar formal, precum Iuliu Maniu, indiferent de motivele pentru care au făcut-o, au intrat în conștiința colectivă ca personalități deosebite, demne de respect.

În rândul populației partidul unic a avut un anume ecou, a exercitat o anumită atracție. Pe de o parte, bombardamentul propagandistic organizat de regimul carlist, în lipsa oricărei posibilități de contracarare mediatică, a putut avea influență, deși nu în măsura dorită de Carol al II-lea; deseori era remarcat faptul că metodele folosite pentru atragerea maselor, uniforme, adunări, parăzi nu trezeau mare interes, puțini fiind cei care le luau cu adevărat în serios. Pe de altă parte, și cel mai important, pericolele la adresa frontierelor Țării erau reale, ceea ce-i făcea pe români să dorească existența unui organism de conducere fermă a rezistenței în fața acestor pericole, și să-și atenueze manifestările de nemulțumire față de metodele dictatoriale ale regimului carlist. (De altfel, același motiv va face ca și unii lideri intransigenți ai partidelor istorice să-și atenueze criticile și chiar să accepte o colaborare: Ion Mihalache acceptă, pe 17 aprilie 1940, să devină consilier regal, ceea ce însemna și intrarea în FRN gest care nu l-ar fi făcut în lipsa acordului tacit al lui Iuliu Maniu; iar Dinu Brătianu va trimite partizanilor săi, în iunie 1940, o scrisoare

---

²⁵ Al. Gh. Savu, *Sistemul partidelor politice din România. 1919–1940*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 180–181.

îndemnându-i să intre în PN.) Populația a arătat astfel că este dispusă să accepte și un regim nedemocratic, dacă acesta garantează salvarea Țării. Prin urmare, Lucrețiu Pătrășcanu se înșela afirmând că „aderența populară față de FRN cât și de PN a rămas, tot timpul, doar formală”²⁶. În practică, a fost o aderență formală din partea majorității politicienilor, care acceptau partidul unic din oportunism; a fost, însă, și o aderență reală, a majorității populației, indiferent dacă era sau nu înscrisă în partidul unic, având drept cauză sentimentele patriotice.

Dar, Dictatura Regală, cu partidul său unic, nu a fost capabilă să-și îndeplinească principala promisiune făcută românilor – apărarea frontierelor. De asemenea, tot un eșec s-a înregistrat și în planul dezvoltării economice a României; apogeul dezvoltării era anul 1938, așadar înainte de înființarea FRN. Și încercarea de a-i atrage pe minoritari, pentru a-i transforma în cetățeni loiali, a eșuat. Iar în plan extern, a eșuat tentativa de a înlătura ostilitatea Germaniei și Italiei față de România; acestea vor ajuta URSS, Ungaria și Bulgaria să ocupe o parte din teritoriul Țării. De aceea, la începutul lui septembrie 1940, pe Carol al II-lea nu la apărat aproape nimeni; abdicarea lui forțată a fost privită cu indiferență sau chiar cu bucurie. Masele membrilor partidului unic înțeleseseră să-l susțină pe rege în condițiile în care acesta se arăta capabil să păstreze frontierele; așadar, partidul unic și întreg sistemul dictatorial nu fusese acceptat de dragul unei persoane. În condițiile sfârșitului Dictaturii Regale și a partidului ce o reprezenta cu toate obiectivele nerealizate, cuvântările patriotice ale liderilor FRN-PN, în frunte cu regele, propaganda prin presă și la radio, uniforme apar sub o notă pronunțată de ridicol.

De reținut și faptul că, nici în timpul existenței partidului unic, nici după dispariția lui, majoritatea principalilor săi lideri nu i-au acordat prea mare atenție, conform jurnalelor lor; faptul era în contradicție evidentă cu discursurile publice pe care aceiași lideri le țineau. Astfel, Armand Călinescu, în consemnările sale politice, pentru întreg intervalul de la constituirea FRN în decembrie 1938, până în septembrie

---

²⁶ Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, Edit. Gramar, București 1996, p. 124.

1939 (când Călinescu a fost asasinat), nu are decât o singură mențiune despre partidul unic²⁷. Unul dintre membrii fondatori, Grigore Gafencu, ajuns și ministru în timpul Dictaturii Regale, nu menționează niciodată FRN-ul în însemnările sale²⁸. Iar omul tuturor partidelor politice, Constantin Argetoianu, prim ministru, consilier regal, lider al partidului, în însemnările sale îl tratează cu umor și chiar cu dispreț. (În momentul reorganizării Frontului spre exemplu, iarna lui 1940, Argetoianu nota: „Ieri [...] am pariat cu C.C. Giurescu, pe o masă bună, că nici peste șase luni Frontul Renașterii Naționale nu va fi înviat și că [...] tot organizație moartă va rămâne“²⁹.) În schimb, Carol al II-lea a luat în serios partidul, l-a menționat foarte des în jurnalul său, i-a consemnat evoluția, frământările interne; își arăta mereu încrederea în el, chiar dacă, deseori scria că nu se ridica la ceea ce dorise a fi; nu va recunoaște niciodată eșecul FRN³⁰.

Dictatura Regală, cu partidul său unic, a prefătat Dictatura Comunistă cu partidul său unic. Aceasta din urmă a preluat: cultul personalității; cenzura extremă; propaganda triumfalistă deșănțată; interzicerea oricărei opoziții, persecutarea adversarilor politici, ajungându-se până la lichidarea lor fizică; venerarea uniformelor, dar redusă la tineret (pionieri, șoimi ai Patriei), nu și la membrii de partid.

Frontul Renașterii Naționale – Partidul Națiunii, creație a regelui Carol al II-lea, este un partid de referință în evoluția societății românești contemporane. Nu pentru puterea sau pentru realizările lui. Ci pentru că este legat de încercarea unui regim de dictatură de a se menține și pentru că a existat și, cel puțin formal, s-a aflat în fruntea Țării în momentul marilor pierderi teritoriale din 1940, astfel încât, pierderile respective i se pot imputa și lui.

Ploiești, 29 mai 2005

Petre Țurlea

---

²⁷ Armand Călinescu, *op. cit.*,

²⁸ Grigore Gafencu, *Însemnări politice. 1929–1939*, ediție de Stelian Neagoe, București, 1991.

²⁹ Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, ediție de Stelian Neagoe; fragmentul respectiv redat și în „Jurnalul Național“ din 21 mai 2005.

³⁰ Aceeași concluzie și la Al. Gh. Savu, *op. cit.*, p. 181.

INDICE NUME DE PERSOANE

A

Abdulahim, Selim: 65, 99
 Alexandrescu, Alfred: 266
 Alexandrescu, Ion: 217
 Alexianu, Gheorghe: 64
 Alimănișteanu, Dumitru: 21, 64
 Alimănișteanu, Virgil: 64
 Anastasiu, Teodor: 197
 Ancel, Jean: 101, 260–261
 Andrei, Petre: 21, 45, 64, 66, 113, 189, 194, 262
 Anesiea, Ilie: 155–156
 Angelescu, Constantin (dr.): 21, 64
 Angelescu, Constantin: 64, 66, 194
 Anghelof, Ivan: 98
 Antipa, Grigore: 35
 Anton, Peter: 64
 Antonescu, Ion: 9, 176, 217, 285, 289–290
 Antonescu, Petre: 45
 Apostoleanu, Gheorghe: 64
 Ardeleanu, Ion: 110, 122
 Argetoianu, Constantin: 18, 40, 65, 104, 122, 125, 131, 135, 138, 156, 175, 180, 187, 189, 244, 295
 Arghezi, Tudor: 137

Asnavorian, H.: 65
 Atzel, Ede (Edmund): 200–201
 Averescu, Alexandru: 104
 Avram, Iancu: 162, 242
 Axinte, Ion: 65

B

Baciu, Constantin: 249
 Baliff, Ernest: 65
 Banffy, Nicolae: 65–66, 90, 92–94, 96, 116, 201, 252
 Banu, Gheorghe: 65
 Banyai, László: 93
 Barbu, Ion (Dan Barbilian): 36
 Bartha, Carol: 177
 Bassarabescu, I. A.: 36
 Brandes: 258
 Brandsch, Rudolf: 88
 Braneske, Otto: 65, 88, 212
 Brădescu, Bucur: 35
 Brădescu, Job: 35
 Brăiescu, (Brăesku), C. C.: 22, 65
 Brătianu, Constantin (Dinu): 14, 47, 102, 121, 123, 132, 176, 242, 293
 Brătianu, Gheorghe (George) I.: 104
 Brudariu, Adrian: 65

Brucăr, Iacob: 268
 Bruckner: 282
 Brâncoveanu (Constantin): 162
 Băcalu, Ion: 111
 Bădărașu, Eugen: 35
 Bălan, Ion: 42
 Bălan, Nicolae: 31, 278
 Bălănescu-Rosetti, Ion: 65
 Bălu, Ion: 20
 Băran, Coriolan: 65
 Beldie, Vasile: 65
 Bengliu, Ioan: 47, 83, 169, 177, 192, 200
 Benteiu, Aurelian: 65, 148, 188, 194,
 232, 234–236, 291
 Berindei, Grigore: 35
 Bernaru, Petre: 65
 Beșu, Eugen: 65
 Bethlen, Gabor: 90
 Bethlen György: 92
 Bethlen, István: 90
 Bethlen (N.): 93
 Beza, Marcu: 224
 Bibescu, Anton: 36
 Bibescu, Martha: 117, 244
 Blaga, Lucian: 20–21, 65, 137
 Bobescu, Jean: 266
 Boca, Romulus: 249
 Boerescu, Vasile: 164
 Boldur, Alexandru: 35
 Boldea, Romul: 65
 Bornemisa, Constantin: 21
 Bornemisa, Sebastian: 65
 Botez, Demostane: 45
 Bucur, Septimiu: 30, 86
 Bucuța, Emil: 36
 Budurescu, Nicolae: 35, 65
 Bugnariu, Teofil: 242
 Buhman, Eugeniu: 239

Buicliu, Gheorghe: 35
 Bujoiu, Ion: 21, 65–66, 188, 236
 Bulandra, Tony: 36
 Bulei, Ion: 217
 Bulfinsky, R.: 36
 Bunesu, Gheorghe: 244
 Bursan, Constantin: 65
 Bușilă, C. D.: 36

C

Cancicov, Mircea: 21, 65–66, 244
 Cantacuzino, M. G.: 65, 194
 Caragiale: 264
 Carmen-Sylva: 264
 Carol I: 144, 146, 265
 Carol II: 5–8, 11–13, 15, 17, 22, 24,
 29–31, 34–35, 38, 41–42, 47–50,
 52–53, 57–58, 60, 62, 66, 69–70, 73,
 75–76, 79, 88, 91–92, 100–102, 104,
 107–109, 115–118, 123–128,
 131–135, 137–142, 144–148,
 158–159, 161, 172–173, 175–179,
 181–182, 184–186, 188, 190, 192,
 195–196, 206–207, 213, 223,
 231–232, 235, 238–243, 246–248,
 252–254, 262–263, 265, 269,
 272–273, 278, 285, 288–298,
 291–295
 Carp, Grigore: 65
 Cartianu: 280
 Catargiu, Lascăr: 175
 Cazacliu, Grigore: 65–66
 Cazacu, Petre: 178
 Călinescu, Armand: 15–16, 18, 20–28,
 30–31, 33, 43, 48, 52, 54, 58–59,
 64–66, 73–74, 80–82, 85–87, 90, 93,
 98, 101, 114, 116, 126–127,
 133–135, 137, 165, 173, 199, 202,

- 205, 211–212, 218–219. 245, 291–295
- Cănciulescu, P.: 35
- Câdea, Romulus: 127, 194, 249
- Ceașescu, Nicolae: 146
- Ceașu, Ion: 266
- Chiriac, Constantin: 111
- Chiriac, Nicolae: 288
- Chirculescu, N.: 35
- Cioculescu, Simona: 20
- Cioculescu, Șerban: 36, 137
- Ciorte, Grigore: 194
- Cisar, Alexandru: 150
- Ciucă, Marcel-Dumitru: 135, 180, 231
- Ciura-Ștefănescu, Florica: 274
- Cloșca: 162
- Cocea, Gheorghe: 243
- Cocea, N. D.: 139
- Codreanu, Corneliu Zelea: 15–16, 61, 176, 235
- Codreanu, Decebal Ion Zelea: 249
- Codreanu, Ion Zelea: 243
- Cohen: 261
- Comșa, Ionel: 65
- Comșa, N.: 216
- Condeescu, N.: 35
- Constantinescu, Miron: 249
- Constantinescu, Mitiță: 21, 65–66
- Constantinescu-Iași, Petre: 111
- Cornățeanu, N.: 64–65, 136, 188, 236
- Cosma, Neagu: 69, 117, 139
- Cosmovici, Horia: 243
- Costa, Giovanni: 244
- Costescu, Constantin: 262
- Crainic, Nichifor: 35, 137
- Cretzeanu, Gheorghe: 65
- Crețu, N.: 262
- Cristi, Vladimir: 21, 65
- Cristi, Vasile: 40
- Cristoiu, Ion: 137
- Crîșan, A.: 152
- Crîșan, Gavril: 156, 162
- Cuciujna, P.: 262
- Cuclin, Dimitrie: 266
- Cudalbu, Tudor: 35
- Cunescu, Stavri: 243
- Cuza, A. C.: 13, 36, 65, 123, 262, 269
- Cuza, Gheorghe A.: 36
- Cusin, A. C.: 36
- Czercavsky, Titus: 130–131
- D.**
- Dan, Sever: 65, 194
- Dandara, Livia: 34, 93, 96
- Danielopol, Gheorghe: 65
- Dașcovici, Nicolae: 35
- Demetrescu-Gyr, Radu 50
- Dejoianu, Ion: 35
- Devetacof, Petre: 98
- Dezsö, Albert: 96
- Diaconescu, Alexandru: 262
- Dobrescu, Alexandru: 120
- Dobrescu, Aurel: 123
- Dombrovsky, Victor: 78, 244
- Dona, Carol: 244
- Dragomir, Silviu: 21, 64–65, 87, 90, 95, 98, 101, 109, 116, 136, 156, 194, 200, 225, 224
- Drăgoi, Sabin: 155, 266
- Dritich, Ghiorghe: 282
- Duca, Grigore: 65
- Duca, I. G.: 163
- Dulgheru, J.: 155
- Dunca, Eugen: 65
- Durma, Mircea: 36

E

Eliade, Mircea: 36
Eminescu 264
Ene, Ernest: 65
Enescu, George: 123, 137
Enescu, D. I.: 22, 65
Engelmann, Hans Ioan: 210
Epureanu, Paul: 141, 155

F

Fabircius, Fritz: 87–89, 130, 209, 212
Ferdinand I: 269, 278
Filderman, Wilhelm: 100–101, 266, 268
Filipescu, George Ene: 127
Filliti, I. C.: 36, 292
Filló Francisc: 114, 199
Fisher, I.: 100
Flondor, Constantin: 34, 66, 70
Flondor, Gheorghe: 65
Florescu, Radu: 239
Flueraș, Ion: 21, 65, 109, 177

G

Gafencu, Grigore: 16, 21, 42, 45, 55–56, 62, 65–66, 194, 202, 295
Gál Nicolae: 96
Galaction, Gala: 137
Gane, Ștefan: 35
Garofild, Constantin: 21, 65
Găzdaru, Dumitru: 50, 249
Gârneață, Ilie: 50, 243, 249
Geamănu, Grigore: 35
Georgescu, Corneliu: 243
Georgescu, George: 266
Georgescu, Mioara: 173
Georgescu, Petre: 35, 73–84, 144, 147, 155, 165–166, 168, 187–189, 191,

215, 227–229, 236, 249, 253–255, 260, 262, 271, 278, 281, 285–286, 288
Georgescu, Titus: 54
Georgescu-Cocoș, N.: 16, 54
Georgescu-Tulcea, G.: 120
Ghelmegeanu, Mihail: 21, 40, 65–66, 114, 180, 192, 194, 225
Gheorghiu, Gheorghe: 65
Gherman, Eftimie: 21, 65–66, 109, 127, 177
Ghica, Alexandru: 243
Ghica, Ion: 243
Ghițescu, Stan: 22, 65
Gigurtu, Ion: 22, 65–66, 127, 194, 217, 243, 246, 248, 251, 263, 286
Giuglea, N.: 35
Giurescu, Constantin C.: 22, 45, 65, 135–137, 139–145, 148, 150, 156–157, 159–161, 163, 169–171, 173, 178–181, 188, 193, 194, 244, 290–291, 295
Glondys, Viktor: 88, 130
Goga, Octavian: 13, 269
Graur, Alexandru: 51
Greceanu, Gheorghe: 65
Grecu, Vasile: 35
Gregorian, Alexandru: 32
Grigorcea, Grigore: 36
Gigorovici, Gheorghe: 22, 65, 109
Gross, Hugo: 282
Gruia, Ion V.: 270
Guriță: 191
Gustav, Gheorghe: 170
Gustav, Troll: 88
Gusti, Dimitrie: 21, 45, 65
Guțulescu, Elena: 267
Gyárfás Elemer: 65, 92–93, 95, 252

H

Hagi, Anton Emanuil: 65
Hațieganu, Iuliu: 21, 65–66
Hedrich, Hans: 65, 87–88, 130–131, 211–212
Herescu, Nicolae: 65
Hermeziu, Gheorghe: 35
Hitler (Adolf): 57, 109–110, 134, 207, 210, 213–214, 231, 236, 250, 280, 283

Holban, Theodor: 218

Hockl, Nikolaus Hans: 212

Hodoș, Alexandru: 22, 65

Horea: 162, 242

Hortolomei, Nicolae: 22, 65

Hortopan, Grigore: 35

Hudiță, Ioan: 13–14, 45, 50, 60, 69, 89, 101, 107–108, 119–122, 138

Hühnlein, Adolf: 278–281, 283

I

Iacobovici, Iacob (Ion): 22, 65

Iacomî, Gheorghe: 289–290

Iacovescu, Mihail B.: 264

Iamandi, Victor: 21, 65–66, 113, 129

Iasinschi, Vasile: 176

Iercan, Nerva: 65

Ilasievici, Constantin: 70

Iliescu, Constantin: 35

Ioanițescu, F. R.: 36

Ion, Iacob: 65

Ion, Narcis Dorin: 135, 180, 231

Ionașcu, Traian: 65

Ionașcu, Aurelian: 194

Ionescu, Alexandru: 262

Ionescu, Constantin: 35

Ionescu, Mihail: 21, 65

Ionescu, Traian: 262

Ionescu-Sisești, Gheorghe: 21, 65–66, 159, 194

Iorga, Nicolae: 7, 13, 15–16, 18, 20, 22, 34, 40, 43, 52–53, 55–62, 65, 70–71, 107, 118–121, 123–125, 128, 132, 222, 264

Irimescu, Ștefan: 267

Iung, Hans: 130

Iunian, Grigore: 120, 123

J

Jalea, Ion: 137

Jebeleanu, Ion: 65–66

Jeca, Ion: 127

Jecheanu, Nicolae: 127

Jickeli, Otto Fritz: 212

Jinga, Victor: 21, 45–46, 65, 156, 161, 194, 241

Jiiteanu, Ion: 35

Joja, Athanasie: 51

Józsika, Ioan: 65, 90, 114

Jurchescu, Emil: 242

K

Kaufman, Hans: 65, 88, 212

Keller: 282

Kirițescu, Constantin: 35

Kluka, Iohann: 212

Konaji, Coleman: 65

Konnerth, Fritz: 130

Kosti, Slobodan: 42

Kovacs, Carol: 196, 204

Krakalia, Constantin: 99

L

Lapedatu, Alexandru: 35

Lazăr, Vasile: 191
 Lăzărescu, Vasile: 42
 Lefterov, Iordan: 98
 Livescu, Mihai: 35
 Livezeanu, Octav: 243
 Löhmer, Frantz: 212, 215
 Lupaș, Ioan: 22, 65
 Lupescu, (Lupeasca, Elena Lupescu):
 138, 238
 Lupu, Nicolae: 69, 101, 107–108, 120,
 122–123, 175

M

Macovei, Andrei: 65
 Madgearu, Virgil: 108, 119
 Mahadinsk y, Iordan: 98
 Maior, Victor: 156
 Malaxa, Nicolae: 65–66, 107
 Mamina, Ion: 217
 Mandacovici, Nicolae: 271, 278
 Maniu, Casian: 46
 Maniu, Iuliu: 13–16, 34, 43–48, 53,
 60–61, 71, 102–103, 107, 109,
 120–123, 132, 138, 142–143, 173,
 278, 292–293
 Manoilescu, Vasile: 35
 Manoilescu, Mihail: 235
 Manolescu-Strunga, Ion: 171
 Manu, Constantin: 65
 Manu, Gheorghe: 22
 Marcu, Alexandru: 243
 Marcu, Duiliu: 35, 157
 Marian, Ion: 65
 Marin, Louis: 122
 Marinescu, Gavrilă: 107–108
 Marinescu, Gabriel: 200
 Marinescu, Gheorghe: 244
 Marinescu, Ion: 65

Martalogu, Ion: 65
 Martin, Nicolae: 156
 Marțian, Ion: 35
 Márton Áron: 90, 130
 Márton Ernest: 100
 Massini, Egizio (Albertini): 155, 238,
 266
 Massini (Kisnerova), Dora: 266
 Matei, Ion: 65
 Mazilu, Ioan: 262
 Maxim, Nicolae: 5, 65
 Maximilian, Vasile: 36
 Măglașu, Lazăr: 65
 Mărgineanu, Gheorghe: 35
 Mârza, Simion: 65
 Măță, Alexandru: 111
 Mendel, Hagar: 263
 Messinger, Arthur: 51
 Micescu, Istrate: 36, 65, 194
 Miculescu, Nicolae: 22, 65
 Miculescu, Radu: 256
 Midescu, Anghel: 155
 Mihalache, Ion: 15, 48, 107, 120, 123,
 293
 Mihai, Mare Voevod: 117, 131, 146,
 Mihai I 287, 289
 Mihai, Șerban: 22
 Mihai, Viteazul: 162
 Mihăilă, Petre: 65
 Mikó Emeric: 65, 94, 252
 Mikó Ladislau: 65
 Milcoveanu, Șerban: 243
 Miron, Cristea: 18, 35, 64–65, 70, 91,
 146
 Mironescu, G. G.: 65
 Mironovici, Radu: 243
 Mischie, Nicolae: 127
 Mitileneu, Ioan: 35

Mociornița, Dumitru: 65
 Mociornița, Nicolae: 36
 Mocsonyi, Anton: 34, 155
 Moldovan, Iuliu: 22, 65
 Moldovan, Victor: 141, 145, 155, 162,
 188, 217, 225, 236, 238, 244,
 251–253, 290–291

Moroianu, Octavian: 249
 Molotov: 177, 208, 220
 Moruzzi, Gheorghe: 173–174, 292
 Müller, Lidia: 212
 Mussolini, Benito: 57
 Mușat, Mircea: 110, 122

N

Nandriș, Grigore: 156, 194, 249
 Nanof, Apostol: 98
 Nanu, Constantin: 36
 Nagy-Talavera, Nicolae M.: 292
 Neagoe, Stelian: 156
 Neagu, Alexandru: 65
 Negulescu, Gheorghe: 249
 Neguș, Aurel: 65
 Nicoară, Eugen: 65
 Nicoleanu, Eracle: 35
 Nicoloff, Enciu: 65, 98, 218
 Nicolof, Raiciu Petrof: 218
 Nicolescu, Alexandru: 230, 244
 Niemirower, Iacob J.: 100, 130–131
 Nistor, Ion: 35, 65
 Nițescu, Grigore: 35
 Nițescu, Voicu: 22, 65, 194
 Novacof, Dimitri: 98
 Noveanu, Vasile: 192, 243

O

Olteanu, Marcel: 35
 Onciu, Ilie: 287

Onicescu, Octav: 35
 Oprescu, Constantin: 35
 Oprescu, George: 36
 Oprescu, Mihai: 36
 Orleanu, Mihai: 123
 Orösz, Carol: 114
 Ottescu, Nicolae: 65

Q

Quinlan, Paul D.: 239, 292

P

Pacha, Augustin: 42, 130
 Pál, Gabor: 96
 Panaitescu, Petre P.: 243
 Pană, Aurel: 65
 Panișca, Gheorghe: 65
 Pantelimon, Erhan: 35
 Pasăre: 257
 Pascoli, A.: 154
 Papacostea, Petre: 35
 Partenie, Dan: 194
 Patraulis, Radu: 65
 Pavelescu, Ion: 35
 Pânteia, Gherman: 89
 Pătrășcanu, Lucrețiu: 294
 Pellian, Cristian: 262
 Pelivan, Ion: 22, 40, 65
 Pencof, Tonca: 98
 Perlea, Ionel: 266
 Periețeanu, Grigore I.: 22, 65, 194
 Perpersicius: 137
 Petală, Nicolae: 22, 65
 Peter, Anton: 88, 214
 Petrescu, Camil: 137
 Petrescu, Cezar: 21, 29–31, 35–36, 40,
 91, 137, 140–141, 188, 194, 240,
 248, 270, 289

Petrescu, Costin: 36, 157
 Petrescu-Comnen, Nicolae: 36
 Petrovici, Ion: 22, 45, 65
 Pillat, Ion: 36
 Pippidi, Andrei: 56, 59, 70–71
 Pop, Corneliu: 156
 Pop, Traian: 194
 Pop, Valer: 204
 Popa, Adam: 65
 Popa, Constantin: 155
 Popa, Grigore: 242
 Popa, Ilie: 156, 216
 Popa, Victor Ion: 243
 Popescu, David: 228–229
 Popescu, Stelian: 32–33
 Popescu-Botoșani, Ion: 65
 Popescu-Puțuri, Ion: 51
 Popovici, Gheorghe: 73
 Popovici, Mihai: 123
 Portocală, Radu: 65, 145, 188, 194
 Porumbescu, Ciprian: 156, 239
 Potârcă, Virgil: 35
 Potra, George: 186
 Prall, Gustav: 65
 Prazan, Constantin: 65, 123
 Pricop, Gheorghe: 258
 Procopiescu, Dumitru: 35

R
 Racoți, Filip: 65
 Radian, Alexandru: 22, 35, 65, 194
 Ralea, Mihai: 2, 42, 65–66, 113, 194
 Rasoviceanu, Gheorghe: 72–73, 244
 Rădăceanu, Gheorghe: 194
 Rădulescu, Dumitru: 35
 Rădulescu, Ion: 65
 Rădulescu, Mircea Dem: 155
 Rădulescu, Savel: 45

Rădulescu-Motru, Constantin: 22, 45, 63–65, 137
 Răilescu, Ion: 35
 Răutu, Dumitru: 65
 Rebreanu, Liviu: 36, 137
 Ressu, Camil: 137
 Ribbentrop: 177, 208, 220
 Riess, Iosif: 42, 212
 Ripan, Raluca: 157
 Rodacovici: 257
 Romalo, Alexandru: 65
 Romniceanu, Mihail: 36
 Rosetti (Bălănescu), Alexandru: 65
 Roșal: 72
 Roșculeț, Radu: 65, 191, 194
 Roșu, Nicolae: 104, 288
 Roth, Hans Otto: 88, 130–131, 217
 Rujinschi, Nicolae: 22, 45, 65
 Ruscescu, Gheorghe: 22, 65

S
 Sadoveanu, Ion Marin: 36, 65, 243
 Sadoveanu, Mihail: 36, 137, 243
 Samsonovici, Nicolae: 22, 65
 Sarkony, Gabriel: 243
 Sassu, Vasile P.: 120, 123
 Savu, Al. Gh.: 17, 20, 23, 29, 243, 292–293, 295
 Savu, Eugen: 22, 65–66
 Săvulescu, Traian: 35
 Sân-Giorgiu, Ion: 36
 Scridon, Leon: 22, 65
 Schifirneț, Constantin: 64
 Schwartz, Otto: 212
 Scurtu, Ioan: 20, 43, 137–139, 217, 235, 252
 Sebastian, Mihail: 137
 Sescioreanu, Constantin: 65–66

Sichițiu, Ion: 22, 45, 65
 Sidorovici, Teofil: 162, 254
 Sima, Horia: 235, 242
 Simion, Aurică: 279
 Simion, Dinu: 65
 Simionescu-Râmniceanu, Marin: 34
 Skeletty, Mihai: 254
 Slăvescu, Victor: 11, 22, 65–66
 Solacolu, Teodor: 243
 Sontag, Gustav: 212
 Stamatescu, V.: 35
 Stănescu, Vartolomeu: 123, 257
 Steriade, Jean M.: 36
 Stoian, Stanciu: 35
 Stoianovici, Nicolae: 66
 Stoicescu, Constantin: 267
 Stoilov, Simion: 288
 Storin, Gheorghe: 36
 Strat, Gheorghe: 35, 66
 Streinu, Vlad: 36, 137
 Stroilă, Gheorghe: 66
 Sturdza, Ilie Vlad: 243
 Suchianu, D. I.: 243
 Suci, Ion: 66
 Suluțiu, Octav: 242
 Szabó Béni: 66, 96, 116
 Szasz Pál (Paul): 66, 90, 92–93,
 130–131, 152, 224
 Szentkeresztthay Béla: 66

Ș

Șafran, Alexandru: 265–266
 Șaraga, Achile: 261, 264–265
 Șaraga, Elias: 264–265
 Șeicaru, Pamfil: 33, 72
 Șerban, Mihail: 66, 194
 Șorban, Raoul: 242

Ștefănescu-Amza, Constantin: 22, 35,
 66, 244
 Ștefănescu-Goangă, Florin: 243

T

Tătaru, Coriolan: 22, 66
 Tătărescu, Constantin: 66
 Tătărescu, Emanoil: 66
 Tătărescu, Gheorghe: 14–15, 18, 23, 48,
 66, 74, 135, 144, 146–147, 151,
 171–172, 178–181, 186, 188–190,
 215, 217, 228, 232, 236, 241
 Teban, Nicolae: 176
 Teleki Adam: 66, 96, 130
 Teleki Ernest: 66
 Teodorescu, Anibal: 22, 66
 Teodoreanu, Al. O.: 36
 Teodoreanu, Ionel: 36, 137
 Teodoroiu, Ecaterina: 162
 Deutsch: 282
 Thöner, Alfred: 213
 Titeanu, Eugen: 34, 66
 Titulescu, Nicolae: 123
 Tillea, Viorel V.: 22, 40, 66
 Todicescu, Dumitru: 35
 Topa, Petre: 188, 194, 219
 Topor, Ioan: 152, 169, 212
 Toporov, Gheorghi: 98
 Trandafir, Petrache: 262
 Tudor, Vladimirescu: 162

Ț

Țancoff, Cristu (Hristu): 66, 98, 116,
 130–131
 Țenescu, Florea: 84, 229
 Țetu, Aurel: 242, 249
 Țoni, V. D.: 22, 66

Țurlea, Petre: 14, 16, 20, 48, 60, 70–72,
121, 125, 207, 222, 281, 29

U

Urban, George: 155

Ugron: 90

Urdăreanu, Ernest: 34, 58–60, 145,
180–181, 238–239, 244–247

V

Vaida-Voevod, Alexandru: 13, 18, 23,
40–41, 66, 103, 109, 114, 118,
125–126, 130, 137, 144, 146, 148,
188–189, 216, 225, 235–236, 261

Varga, Béla: 90, 130

Vásárhelyi, János: 90–91, 130

Vasilescu-Karpen, Nicolae: 22, 66

Vasilescu, Ion: 154

Vasiliu, Matei: 35

Văcărescu, Elena: 34

Văcărescu, Ștefan: 262

Văitoianu, Arthur: 35, 40, 66

Vâlcovici, Victor: 22, 40, 42, 64, 66,
136, 158, 180–182, 245–246

Vântu, Ion: 65

Vântu, Gheorghe: 66, 152, 156, 189,
194, 225

Veinberg, Iulia: 266

Veinberg, Maier: 266

Vlad, Aurel: 22, 66

Vlădoianu, Nicolae: 154

Vlădescu, Theodor: 34

Vianu, Alexandru: 266–267

Vianu, Elena: 267

Vianu, Florica Alexandru: 267

Vianu, Tudor: 36, 137, 243, 266–267

Vinea, Ion: 244

Vișoianu, Constantin: 45

Voiculescu, Vasile: 36

Voinea, Vasile: 51

W

Waldemer, Gustav: 66, 88

Wolf, Helmut: 66, 130, 212

Wieseer, Ștefan: 212

Wittstoc, Eberhard-Wolfgang: 217

Z

Zalozetchi, Vladimir: 220

Zamfirescu, Ion: 157

Zamfirescu, Constantin: 66

Zaparoscenco, Vladimir: 130

Zăvoianu: 243

Zechel: 258

Zele Béla: 96

Zigre, Nicolae: 66, 194

Zipa, Teodor: 66

Zoga, Gheorghe: 66, 98

X

Xenopol, Alexandru D.: 264

CUPRINSUL

Introducere	5
I. Constituire și organizare	11
II. Încercare de a impune	133
III. Reorganizarea FRN	179
IV. Transformarea în Partidul Națiunii	231
Încheiere	285
Indice. Nume de persoane	297

- *Nicolae Iorga în viața politică a României*, Edit. Enciclopedică, București, 1991, 402 pagini.
- *Scoala Română din Franța*, București, Edit. Academiei, 1994, 150 pagini.
- *Din culisele Parlamentului României*, Edit. Globus, București, 1994, vol. I., 188 pagini; București, Edit. PRO, vol. II., 365 pagini.
- *Monumente non grata. Falși martiri maghiari pe pământ românesc*, Edit. Brova Press, București, 1996, 237 pagini; ediția a doua, revăzută și adăugită, Edit. România Pur și Simplu, București, 2004, 270 pagini, sub titlul *Monumente ale unor criminali maghiari în România*.
- *Ip și Trăznea. Atrocități maghiare și acțiune diplomatică românească*, Edit. Enciclopedică, București, 1996, 594 pagini.
- *8 noiembrie 1945*, Academia Română. Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, 197 pagini.
- *Procesul Organizației „T”*, Edit. Libra, București, 2000, 198 pagini.
- *Nicolae Iorga. O viață pentru Neamul Românesc*, Edit. PRO Historia, București, 2001, 140 pagini.
- *Nicolae Iorga între Dictatura Regală și Dictatura Legionară*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, 309 pagini.
- *Partidul Național Liberal Tătărescu*, Edit. Libra, București, 2001, 287 pagini.
- *U.D.M.R. și societatea românească*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2003, 260 pagini.
- *Transilvania de Nord-Est 1944–1952*, Edit. România Pur și Simplu, București, 2005, 454 pagini.
- *Studentimea română din Cluj 1944–1992*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, 349 pagini.

Ediții îngrijite

- În seria *Scrisori către N. Iorga*, București, Edit. Minerva, vol. III, 1988; vol. IV, 1992; vol. V, 1996; la Edit. Academiei, vol. VI, partea I, 2002 și partea a II-a, 2003.
- În colaborare cu Stelian Mândruț, vol. *Nicolae Iorga și Universitatea din Cluj*, Edit. Academiei, București, 2005.

Frontul Renașterii Naționale, creație a regelui Carol al II-lea este un partid de referință în evoluția societății românești contemporane. Nu pentru puterea sau pentru realizările lui. Ci pentru că este legat de încercarea unui regim de dictatură de a se menține, pentru că a existat și, cel puțin formal, s-a aflat în fruntea Țării în momentul marilor pierderi teritoriale din 1940, astfel încât pierderile respective i se pot imputa și lui.

PETRE ȚURLEA

